A VILÁGIRODALOM
KLASSZIKUSAI

Fordította:
SZERDAHELYI ISTVÁN

Megjelenik az UNESCO támogatásával, a Kelet
és a Nyugat kulturális értékeinek kölcsönös
megbecsülését szorgalmazó terv keretében

MAHÁBHÁRATA

Európa Könyvkiadó

1965

Válogatta, az előszót és a jegyzeteket írta, valamint a fordítást ellenőrizte

VEKERDI JÓZSEF

Szanszkrit eredetiből magyar prózára fordította

TÓTH EDIT

Az időben fogan minden, lét s nemlét, bánat és öröm,
az idő megszül és ismét elpusztít minden életet,
az idő lángba vet mindent, majd kioltja a lángot is.
Az időből ered jó s rossz, belőle lett, mi létezik,
megsemmisíti és ismét újjáteremti lényeit.
Ha minden alszik, ő virraszt, legyőzhetetlen az idő,
s minden lényben az osztatlan és azonos idő pereg.

(L. I. 244–247)

1. A Mahábhárata kialakulása; az eposz történeti hitelessége

India régi irodalmából két olyan műfaj emelkedik ki, amelyben európai olvasó számára is közvetlenül élvezhető alkotásokat találunk: az eposz és a mese. Számos egyéb műfaj is gazdagon van képviselve a nagy múltra visszatekintő ind irodalomban, de például az ind drámairodalom vagy lírai költészet sajátosságai nem minden tekintetben felelnek meg az európai ízlésnek, nem beszélve teológiai, filozófiai vagy tudományos alkotásaikról, amelyek jellege sokban eltér a nálunk megszokott formáktól.

Az „eposz" elnevezés sem pontosan azt a fogalmat fedi az ind irodalomban, amit Európában. Az európai irodalmakban az eposz műfaja meglehetősen egységes szabályokat követ: terjedelemben, felépítésben, tárgyválasztásban az *Iliász*-t utánozta a legtöbb nyugati eposz két és fél évezreden át. A két indiai eposz viszont – a *Mahábhárata* és fiatalabb kortársa, a *Rámájana* – terjedelemben sokszorosa az *Iliász*-nak, felépítésében kusza dzsungelnek vélnénk a görög eposz világos szerkesztésmódját tekintve, a tárgyalt anyag pedig összehasonlíthatatlanul sokrétűbb, összefüggéstelenebb és nyugati szemszögből nézve bizarrabb, mint a trójai háború Akhilleusz-epizódjának egységesen kidolgozott, jól áttekinthető története. Homérosz hősei emberek: az olümposzi istenvilág csupán díszítő elem, nem túlságosan komolyan veendő tényező a görög eposz-

ban; a *Mahábhárata* szereplőiről ellenben minden pillanatban kiderülhet, hogy valamely istenség földre szállt megtestesülései, akik időnként mesebeli szörnyetegekkel küzdenek meg, időnként fellátogatnak az égbe. A görög eposz és valamennyi későbbi követője tartózkodik a bőbeszédűségtől és a fölösleges ismétlésektől, az ind eposz viszont dagályos, végtelenségig nyújtja a leírásokat, unos-untalan ismétel.

Ezeket a számunkra szokatlan sajátosságokat a Mahábhárata létrejöttének különleges körülményei magyarázzák. A Mahábhárata nem *egy* költő műve, sőt nem is *egy* kor terméke, hanem – mint mondani szokás – önmagában véve is valóságos irodalom, amely évszázadokon át keletkezett, bővült, változott, amíg mai alakját elérte. Időközben India társadalmában nagy változások zajlottak le, világnézeti rendszere gyökeresen átalakult, s nemcsak más költők, hanem más társadalmi rétegek is fejezték be az eposz szerkesztését, mint akiknek körében először előadták a vándor dalnokok.

A *Mahábhárata* cselekményének magva két rokon uralkodócsalád küzdelme a hatalomért. Az eposz a két családot – a Kurukat, más néven Kauravákat, és a Pándavákat, a Bhárata nemzetség két ágát – unokatestvéri kapcsolatba állítja, háborújukat családon belüli viszálykodás következményének tünteti fel. Az első kérdés, amely ezzel kapcsolatban felvetődik: valóban történeti esemény volt-e ez a háború, azokkal a szereplőkkel, akiket az eposz említ, s valóban azon a helyen – a Kuru-mezőn – folyt-e le a két család nagy csatája, ahová az eposz helyezi?

Tény, hogy Bhárata és Kuru nemzetség valóban létezett Indiában az időszámításunk előtti első évezred elején, s az is tény, hogy a Kuru-mező *(Kuru-kséta*, a mai Delhi vidékén húzódó terület) már ebben az időben az egyik leg-

fontosabb települési hely volt Észak-Indiában. Viszont feltűnő, hogy sem a Pándavákat, sem az eposz főszereplőit (Dhritarástra, Judhisthira stb.) egyetlen régi forrás sem említi. Ez valószínűvé teszi, hogy ha valóban éltek is ilyen nevű fejedelmek, a Kuru nemzetségen belüli szerepük sokkal kevésbé volt lényeges, mint ahogyan az eposz feltünteti. Mivel pedig a Kuru-mezőn lefolyt nagy csatáról az eposzon kívül egyetlen forrás sem tud, úgy látszik, pusztán névmagyarázó legenda tette meg a Kuru-mező nevű földrajzi helyet csatatérré és a Kuru család temetőjévé. Ilyen névmagyarázó legendák igen gyakoriak a régi ind irodalomban. Túlságosan messzemenő következtetés volna arra gondolni, hogy valamennyi szereplő kitalált alak, szerepükre utaló ún. beszédes névvel (Dhritarástra: „Országirányító", Bhíma: „Félelmes", Durjódhana: „Gonosz harcos", Ardzsuna pedig Indra isten egyik jelzője), de mindenesetre feltűnő, hogy nevük szorosan kapcsolódik az eposzban játszott szerepükhöz, tehát alakjukat – ha valóban éltek – erősen a cselekményhez idomították az énekesek. Így végeredményben indokolt a gyanú, hogy nem valamely ténylegesen lezajlott nagy háború szolgált a *Mahábhárata* tárgyául, hanem gyakran előforduló, tipikussá vált helyzetet sűrített össze egyetlen eseménybe a népköltészet. A történelemből tudjuk, hogy Indiában nem mentek ritkaságszámba a családon belüli hatalmi villongások, és több fejedelem szövetségben vívott háborújára is régtől fogva vannak példáink India történelmében, éppen úgy, ahogy az eposzban gyűjt szövetségeseket mindkét tábor. A *Mahábhárata*-ban rajzolt események jól megegyeznek azzal a képpel, amelyet más adatok alapján alkothatunk magunknak az ind történelem sorsdöntő korszakáról, a nagybirodalmak kialakulásának idejéről, amelyet az i. e. első évezred első felére vagy közepére tehetünk.

Egyes mozzanatok arra mutatnak, hogy ezt a hatalmi harcot a *Mahábhárata* legrégibb változata némileg más beállításban ábrázolta, mint a ránk maradt végleges szöveg: lehetséges, hogy eredetileg nem is a testvérharc volt az alapvető szempont, hanem két szomszédos népnek, a kuruknak és pancsáláknak a háborúja, amelyben a pancsálák (illetve a vezetésük alatt álló törzsszövetség) házassági kapcsolatok révén a maguk oldalára állították az ellenséges uralkodócsalád egyik oldalágát, a Pándavákat: az eposz szerint Draupadí pancsála királylányt az öt Pándava fivér vette feleségül. Ezt a feltevést az indokolja, hogy noha a Pándavák éppúgy a Kuru nemzetségből származnak, mint ellenfeleik, Dhritarástra fiai, mégis, az eposzban Kuruk (Kauravák) néven többnyire csak az utóbbiak értendők, sőt, a Kaurava–Pándava szembeállítás helyett is igen gyakran Kaurava–pancsála ellentét szerepel. Ismét más kérdés, hogy a pancsálák és a Kaurava oldalág esetleges történelmi házassági kapcsolata valóban a többférjűségnek Indiában is rendkívül szokatlan útján történt-e (az eposz szerint az öt Pándava fivér közösen veszi feleségül Draupadí királylányt), vagy egyszerűen valamely más epikus énekből emelték át a többférjűség különleges motívumát a *Mahábhárata*-ciklus énekesei az eposzba; a motívumkeverés az ind epikus költészet leggyakoribb fogásai közé tartozik. Számolnunk kell egyszerű motívum-átalakulás lehetőségével is: más rege-hagyományban (buddhista szövegekben) találkozunk egy Draupadí nevű kikapós nőszeméllyel, s motívum-torzulás révén a kikapós feleség motívumából is létrejöhetett az ind irodalomban a többférjűség motívuma, anélkül, hogy a primitív törzseknél néha valóban meglevő szokás tükröződésére kellene gondolnunk. Éppen a *Mahábhárata* keletkezésének századaiból van legtöbb példánk az ennél szélsőségesebb motívum-eltorzulásokra is. Így tehát nem lehe-

tetlen, hogy végeredményben csupán az alaphelyzet történelmi jellegű, és csak a Bhárata és Kuru nemzetség-elnevezés történelmi név; a részletek irodalmi közhelyek is lehetnek, amelyek ugyan az indiai történelem valóságos tényeit tükröztetik, de nem kapcsolhatók egy adott eseményhez.

A történelmi hitelesség kérdésénél is nehezebben megoldható az időrendiség kérdése: sem a háború (vagy háborúk) tényleges lezajlásának, sem az eposz létrejöttének időpontját nem ismerjük. Az előbbi kérdésről úgyszólván semmi bizonyosat sem mondhatunk. Minthogy a történetírás a régi Indiában ismeretlen volt, az i. e. első évezred derekát megelőző kor időrendi kérdéseit illetően homályban tapogatózunk. Csupán az eposzban rajzolt társadalmi viszonyok figyelembevételével mondhatunk annyit, hogy az esemény az indiai nagybirodalmak kialakulásának korára eshetett, amikor az egykori törzsfők, illetve katonai oligarchiák hatalmi körét királyok uralma váltotta fel, és a hatalmukat megszilárdító uralkodócsaládok hódító háborúkkal egyre nagyobb területeket igyekeztek megszerezni. Nem tudjuk, mikor zajlott le ez a folyamat; talán az i. e. X. század körül kezdődött, és az i. e. VI. század tájára fejeződött be. Feltehetőleg évszázadok teltek el a Kuru testvérharc (vagy ahhoz hasonló háborúk) lezajlása és az események mondává alakulása, epikus énekekbe foglalása között. Nincsenek arra mutató adataink, hogy Indiában is működtek Tinódi Lantos Sebestyénekhez hasonló énekesek, akik egy-egy csata után azonnal versbe foglalták a történteket; ha voltak is ilyen egykorú keletkezésű balladák, ezek semmi esetre sem lehettek azonosak a *Mahábhárata*-val, annak legrégibb változatával sem, amely évszázadokkal későbbi szemléletben adja elő az eseményeket. Ez alatt a hosszú idő alatt az emlékek elhomályosultak, az események keveredtek, az alakok félig mitikussá váltak. Amikor

a Bhárata-rege eposszá vált, már igen távol került az egykori történelmi valóságtól.

Legrégebben az i. e. IV. század táján említik egyes indiai szerzők a Bhárata-költeményt és az eposz főszereplőinek nevét. Nem tudjuk, mennyire hasonlított a *Mahábhárata*-nak ez a legkorábbi változata az eposz végleges, ránk maradt szövegéhez; valószínűleg igen kevéssé. Csupán fő cselekménye lehetett ugyanaz, részleteiben erősen eltért tőle, és terjedelme jóval kisebb volt. A terjedelemről maga az eposz bevezetése említi, hogy létezett egy (vagy több) rövidebb változat. Az eredeti szöveget a következő évszázadok során egyre bővítették, átdolgozták, míg végre az i. sz. első századokban (kb. az i. sz. IV. század előtt, de pontosabban nem tudjuk, mikor) elnyerte végleges alakját; reánk ebben a kidolgozásban maradt. Terjedelme kb. kétszázezer verssor; teljes fordítása 10–15 átlagos vastagságú kötetre rúgna. Az összehasonlítás kedvéért megemlíthetjük, hogy az európai eposzok terjedelme általában körülbelül tízezer sor körül mozog.

Az ind epikus költészet kialakulására vonatkozólag csupán feltevéseink vannak: a *Mahábhárata* ránk maradt, végső átdolgozásából következtethetünk vissza körülbelül egy évezreddel régebbi időszakra, amikorra az eposz legrégibb magvát – vagy általában az ind epika megszületését – tehetjük. Az eposz végleges szövege papi (bráhman) átdolgozás eredménye; azonban a jelenlegi szövegből is világosan látható, hogy eredetileg világi, nem papi körökben jött létre a Bhárata-költemény, és messzemenően figyelmen kívül hagyta a vallásos ideológiát, amely a jelenlegi szöveget elejétől végéig áthatja. Ezt azért kell kiemelnünk, mert a jelenlegi szöveg az egész cselekményt vallásos, kegyeskedő beállításban adja elő, és több tízezer sorra rúgó, utólag betoldott részleteket tartalmaz áldozati szertartásokról, val-

lásfilozófiai tételekről, papi nézőpontú jogszabályokról stb. Ebben a papi átdolgozásban a Pándava fejedelmekből félistenek lettek, ellenfeleikben, a Kauravákban, démonok öltöttek testet, és a Pándavák jellemtelen tanácsadójáról, Krisnáról, kiderül, hogy az isteneknél is hatalmasabb istenség, maga az emberi alakban megjelenő Világlélek. Ugyanígy ez az utólagos papi átdolgozás told be az eposzba tömérdek mítoszt, amelyek egyáltalán nem kapcsolódnak a cselekményhez. Ezek az utólagos betoldások szerkezetileg általában elég élesen különválnak az epos tulajdonképpeni cselekményétől, „kilógnak" az eposzból. Szintén különválik, későbbi hozzátoldásnak bizonyul a főcselekmény teljes befejező része; eredetileg a nagy csata leírásával és az elesettek siratásának megrendítő képével végződött az epos. Az ezt követő részek, a győztes Pándavák uralkodásának leírása, majd végső útra kelésük és mennyei megdicsőülésük regéje (XII–XVIII. könyv), szerkezetileg szükségtelenek az eposzban, és eltérő stílusú feldolgozásuk világosan mutatja, hogy utólagos kiegészítés eredményei. Az egész befejező rész olyan kor terméke, amelyben kiveszett a zárt, egybefogott epikus szerkesztésmód iránti érzék, ehelyett a jámbor hit követelményei érvényesültek, amelyek a szerkezet egységénél fontosabbnak tartották a főhősök sorsának halálukig, sőt túlvilági sorsukig való kísérését. A fő cselekmény előző, hiteles részeit is gyökeresen átdolgozták, azonban jelenlegi, vallásos szemléletet tükröző szövegükből is kitűnik, hogy eredetileg alig, vagy egyáltalán nem tartalmaztak természetfölötti elemeket; az eredeti epos teljes egészében emberi síkon játszódott, s a mitológia valószínűleg még költői díszítményként sem jutott benne jelentős szerephez.

Megszületésekor az epikus költészet határozottan világi jellegű volt, s egyben a világi irodalom megszületését je-

lentette Indiában. A megelőző egy vagy másfél évezredben kizárólag vallási tárgyú műveket hozott létre az ind irodalom: először az istenekhez intézett magasztaló és könyörgő himnuszokat (a négy *Véda*-t), majd szertartásmagyarázó szakirodalmat (a *bráhmaná*-at, „papi szöveg"-eket), végül vallásfilozófiai elmélkedéseket (*upanisadok*-at, „titkos tanítás"-okat). Ezután született meg az epikus költészet, annak az átmeneti kornak a termékeként, amelyben az irodalom a megelőző ősi, mágikus-rituális fázis és a későbbi teologikus periódus között világi síkon virágzott fel. Néhány évszázad múltán ismét a vallásos szellem lett úrrá az ind irodalomban.

Az indiai epika legrégibb formájához némi párhuzamot szolgáltat a közelmúltban még félnomád életmódot folytató, vagy feudális viszonyok között élő népek (mongolok, egyes török népek) népköltészete. Ezeknél a népeknél írástudatlan, vándor énekmondók hosszú epikus történeteket adtak elő és hagyományoztak nemzedékről nemzedékre. Az egyes dalnokok természetesen kisebb-nagyobb eltérésekkel ismerték ugyanazt a történetet. Ezeknek az előadott hőskölteményeknek hossza néhány ezer sorig terjedt. Egy dalnok több költeményt ismert, azonban egy-egy dalnok teljes énektudás-anyaga nem haladta meg a tíz-tizenöt ezer sort. Feltehetőleg hasonló volt a helyzet a *Mahábhárata* legrégibb feldolgozásával. Évszázadokig élőszóban maradt fenn, változott, esetleg bővült, mielőtt írásba foglalták. Az európai irodalomtörténészek a múlt században arra a véleményre hajlottak, hogy az írásba foglalás meglehetősen későn történt, amikor már körülbelül együtt volt az a hatalmas anyag, amely a *Mahábhárata* jelenlegi szövegét alkotja. Az újabb indiai kutatás – komoly érvek alapján – az ellenkező álláspontra helyezkedik. Bizonyosra vehető, hogy az eposz jelenlegi szövegének nagy része már eleve írásban

keletkezett. Így a XII–XIII. könyvet, amely mintegy negyvenezer verssor terjedelemben jogszabályokat és vallási előírásokat ad elő, már hatalmas terjedelme miatt sem tudhatta fejből a legtudósabb dalnok sem, eltekintve attól, hogy a népi énekmondók általában nem szoktak törvénykönyveket előadni.

Az írásba foglalás talán az i. e. utolsó századokban történt. Alighanem India hatalmas területén egymástól függetlenül több helyen jegyezték le az énekesek ajkáról a szövegeket, amelyek így meglehetősen különbözhettek egymástól. Az írásba foglalás idején nyilván nem a Bhárata-rege (a jelenlegi eposz fő cselekménye) volt az egyetlen hősi ének, amelyet énekmondók ajkáról lejegyeztek, hanem más, kisebb jelentőségű és terjedelmű epikus történeteket is ismertek a dalnokok, és leírtak a tudós bráhmanok. Ezeket a részletszövegeket tartalmazó kéziratokat valamikor – esetleg csak évszázadokkal később, valószínűleg időszámításunk első századaiban – nagyarányú szerkesztőmunkával egységes művé olvasztották össze az írástudó papok, akik ekkorra már ismét kezükbe vették az irodalmi élet irányítását. Az összeszerkesztés során beolvasztottak a műbe (némileg átalakítva) olyan darabokat is, amelyeknek eredetileg semmi közük sem volt a Bhárata-regéhez. Az így létrejött szöveg az, amelyet ma *Mahábhárata* néven ismerünk. Az eposz végleges szövegének, az úgynevezett százezer versszakos (tehát kétszázezer soros) gyűjteménynek lezárása hozzávetőleges becslés szerint legkésőbben az i. sz. IV. században történt. Ettől fogva a *Mahábhárata* szövege nem változott jelentős mértékben. Néhány rövidebb epizódot még később is betoldottak ugyan egyik-másik kéziratba, az eposz egészének tartalma és felépítése azonban nem szenvedett további módosításokat.

Ha az addig élőszóban hagyományozott énekek lejegy-

zése nem egységesen, hanem egymástól függetlenül, több helyen és különböző időpontokban történt, érthető, hogy az egyes kéziratok szövege semmi esetre sem egyezik olyan pontosan, mint az európai irodalmi műveké. Ugyanúgy, ahogy a népdalok szövege vidékenként többé-kevésbé eltér, az epikus énekek regősei sem szó szerinti azonossággal tudták a *Mahábhárata* történetek szövegét India különböző vidékein. Ezt az ingadozást a *Mahábhárata* kéziratok ma is őrzik, sőt fokozzák. A szó szoros értelmében szinte egyetlen sora sincs a *Mahábháratá*-nak, amelyet valamennyi kézirat teljes azonossággal közölne. Az eltérések többnyire jelentéktelen stílusbeli apróságokra terjednek ki, például az egyik kézirat „uralkodó", a másik „fejedelem", a harmadik „világ ura" szót tartalmaz ugyanazon a helyen. Tudományos szállóigévé vált megállapítás szerint „ahány kézirat, annyi *Mahábhárata* változat". Márpedig a *Mahábhárata* kéziratok száma több ezerre rúg. Az említett példánál nagyobb arányú szövegeltérésekkel is találkozunk, így például a tájleírásokat vagy a hősök jellemzését némelyik kézirat (illetve kéziratcsoport) hosszasabban és díszesebben adja, mint a többi. Elsősorban a dél-indiai kéziratokra jellemző, hogy kedvelik a részletezőbb leírásokat, és emellett nagy szeretettel toldanak be az eposz szövegébe fantasztikus mítoszokat vagy teológiai elmefuttatásokat, amelyeket az északi kéziratok nem ismernek. Dél-Indiában nagyobb a képzelet túlfűtöttsége, fanatikusabb a vallás, merevebb a kasztrendszer és bujább a képzőművészet, mint Északon; gondoljunk az ezer bizarr szobordísszel túlzsúfolt dél-indiai templomokra.

2. Az eposz szerkezeti és stiláris sajátosságai

Érthető, hogy a többszörös átdolgozás és egybeszerkesztés eredményeképpen számtalan ellentmondás és következetlenség található az eposzban. A legfőbb ellentmondás, amely sok nehézséget okoz az irodalomtörténészeknek, a két ellentétes tábor váltakozó beállítása: a jelenlegi szöveg mindenütt a Pándavákat és barátjukat, Krisnát, tünteti fel az igazság feddhetetlen bajnokaiként, a Kauravákat pedig a legsötétebb lelkű gonosztevők gyanánt, viszont ugyanakkor a Pándavák viselkedése – az eposz minden kenetteljes szépítgetése ellenére – valójában igen gyakran menthetetlenül becstelen. Krisna pedig többnyire aljas tanácsokkal irányítja a Pándavák hadműveleteit. Ennek az ellentmondásnak a magyarázatára az európai irodalomtörténeti kutatás feltételezi, hogy eredetileg Kaurava családból származó fejedelmi ház énekesei költötték a *Mahábhárata*-t, és ezért a Kauravákat állították be rokonszenves, a Pándavákat ellenszenves színben; később Pándava-házbeli uralkodók dalnokai vették át a szöveget, és gazdáik kedvéért megfordították az értékítéletet: náluk a Pándavák lettek jók, a Kauravák gonoszok.

Kétségtelen, hogy a Pándavák túlzó magasztalása utólagos átdolgozás eredménye. Minthogy azonban Pándava-házbeli uralkodókról a történelem nem tud, s minthogy arra sincs bizonyítékunk, hogy az eposz megszületésének korában még létezett volna Kaurava nemzetségbeli uralkodói család, egy ilyen értelmű átdolgozás feltételezése erősen vitatható. Mint említettük, valószínűbb, hogy legendákba vesző ősidők eseményeit foglalták versbe a regősök az epikus költészet megindulásakor. Az eposz szövegének vizsgálata inkább azt a magyarázatot sugallja a jellem megváltozását illetően, hogy a legrégibb szöveg pártatlan volt

az állástoglalásban. Ha lehámozzuk az eposz régi magváról a Pándavákat mindenáron igazolni akaró, és ellenfeleiket következetesen elmarasztaló részleteket, mint későbbi hozzátoldásokat, az eredetinek tűnő részekből mindkét félnek egyformán tárgyilagos ábrázolását olvashatjuk ki. Olvasás közben hol a Pándavák, hol a Kauravák nyerik el rokonszenvünket, illetve ellenszenvünket. Többnyire az a benyomásunk, hogy a mindenkori erősebbik fél dolgozik gátlástalan eszközökkel, és él vissza hatalmával. Az eposz első felében határozottan a birodalmuktól megfosztott Pándavák vívják ki szánalmukat a durva, könyörtelen Dhritarástrafiakkal szemben, viszont a mű második felében Durjódhana tábora (főként Karna, az eposz legrokonszenvesebb hőse) küzd férfias vitézséggel a becstelenül harcoló Pándu-fiak ellen. Maga Durjódhana, a teljhatalomra törő, erőszakos, ellentmondást nem tűrő uralkodó a végső küzdelem során hőssé magasztosul, s valóban királyi méltósággal fogadja a halált. Judhisthira bölcs nyugalma, Ardzsuna vitézsége, Bhíma ereje, Draupadí hűsége viszont a száműzetés keserű éveiben a Pándava hősöknek kölcsönöz emberi nagyságot, amelyet elveszítenek a nagy harcban, amikor semmitől sem riadnak vissza a győzelem érdekében. A régi dalnokok kíméletlen tárgyilagossággal ábrázolták a hatalomért vívott harc minden oldalát, a jót és a rosszat, a megváltoztathatatlanba való bölcs belenyugvást és a könyörtelen bosszúállást, az ellenfél durva eltiprását, és a bukás férfias elviselését, vitéz harcot és erkölcstelen fondorlatokat. Szinte azt példázzák az eredeti eposz fordulatai, hogy a hatalomért vívott harcban nincs erkölcs és igazság; ha az elnyomottak uralomra kerülnek, ugyanolyan könyörtelen elnyomókká válnak, mint az addig uralkodó csoport.

Ezt a szemléletet az indiai nagybirodalmak kialakulása korának társadalmi valósága szülte. A következő századok

indiai történelméből nem egy példát ismerünk arra, hogy egy-egy uralkodó testvérgyilkosságok árán válik fél India urává, és véres győzelmei után a béke és igazság istenfélő bajnoka lesz, mint az időszámításunk előtti harmadik században uralkodó Asóka, az ind történelem legnagyobb királya. Ám nem véletlen, hogy az eposz későbbi átdolgozásai során ezt a valóságnak megfelelő szemléletet háttérbe szorították, és a győztesek eszményítését, a Pándavák feltétlen igazolását ültették helyére. Az i. e. V. század után Indiában megszilárdult a kialakult nagybirodalmak rendszere, s a hatalmon levők érthető módon igyekeztek a költészet terén is háttérbe szorítani azt a szemléletet, mely az uralomra kerülők gátlástalan eszközökkel kivívott győzelmére, majd a győzelem kivívása után jogért harcolóból jogtipróvá válására emlékeztetett. Ennek a nagy ideológiai átdolgozásnak következménye a *Mahábhárata* jelenlegi szövegének rendkívüli következetlensége.

Ez a következetlenség az eposz fő szereplői közül Krisna és Judhisthira ábrázolásában a legerősebb. Krisna alakját az a nagy vallási átalakulás dolgozta át, amely alapjaiban változtatta meg az egész ind világnézetet. Krisna eredetileg nem volt több, mint egy távoli, barbár vidéken (a mai Bombay táján) élő primitív, de harcias nép fejedelme, aki a maga barbár durvaságának megfelelő tanácsokkal be szélte rá gátlástalan fogásokra a Pándavákat. Ezt a barbá fejedelmet az indiai vallásrendszer nagy átalakulása idején (időszámításunk kezdete körül) a kultusz, ismeretlen okokból, megtette Visnu isten legszentebb megtestesülésévé, az egész mindenséget magába ölelő Világlélek emberi megnyilvánulásává. Minden aljas tanácsát a kifürkészhetetlen felsőbb igazság kinyilatkoztatásaként értelmezték, és bőbeszédű, ájtatos magyarázatokkal látták el az eposzban. Társadalmi tartalmát tekintve, ez a beállítás az uralkodó körök

akaratába való bírálat nélküli, vak belenyugvás „keleti" ideológiáját támogatja. Az eposz eredeti változatában Krisna valószínűleg úgy állt a vitéz Ardzsuna oldalán, mint egyszerű (kocsihajtó szerepét vállalól), de barátját tűzönvízen át támogató hű barát; a jelenlegi szövegben viszont macchiavellista miniszterre emlékeztet a király mellett, noha szerepe némileg indokolatlanná válik azáltal, hogy a Pándava testvérek közül nem barátja, Ardzsuna a király, hanem Judhisthira, akit lényegében semmilyen szál sem fűz Krisnához.

Judhisthirát az eposz jelenlegi szövege valamennyi szereplő közül a legerősebben eszményíti, az igazságos ind mahárádzsa példaképévé teszi meg. Nem harci vitézségével, hanem törvénytisztelő kormányzatával és istenfélő (értsd: paptisztelő) jámborságával tűnik ki. Az eszményi uralkodóvá történt átdolgozás háttérbe szorította azokat a jellemvonásait, amelyekkel feltehetőleg az eredeti szövegben szerepelt: gyenge akaraterejű uralkodó, javíthatatlan kockajátékos lehetett, aki gyávaságát a bölcsesség álarca mögé rejtette. Az uralkodásra bizonyára elsőszülöttsége volt egyetlen jogcíme. Vele szemben öccse, Ardzsuna, volt az igazi vitéz mintaképe, s ez a szerepe változatlanul megmaradt az eposz későbbi változataiban. Férfias kalandjait éppoly életszerűen rajzolja az eposz, mint férfias vitézségét. Harmadik testvérük, Bhíma, a nyers erő megtestesítője, nagy étvágyú és jólelkű óriás, aki csak akkor iszonyatos, ha felbőszítik; olyankor képes ellenfele vérét inni, mint a feleségüket megszégyenítő Duhsászanáét. Mellékesen megjegyezve, ezt a szörnyűségében is megrázó, valódi eposzi jelenetet a jelenlegi szöveg jellemző kenetteljes magyarázattal látja el: a kibékülés során Bhíma mentegetőzve előadja, hogy nem is ivott a vérből, csupán mímelte az ivást, hogy bosszúígéretének eleget tegyen.

Hangsúlyoznunk kell, hogy azok a tartalmi ellentmondások, amelyeket az európai logikai érzék érthetetleneknek talál a *Mahábhárata*-ban, az ind olvasót, illetve hallgatót nem zavarják. Az indiai logika és esztétika terén nem mérhetünk európai mértékkel. Az ind logika nem ismeri az európai gondolkodás arisztotelészi alaptételét, amely szerint egyetlen dolog sem lehet azonos tőle eltérő más dolgokkal. Főként az indiai vallásrendszerekre, és a vallásos szemléletet tükröző teológiai és szépirodalomra (a *Mahábhárata* késői részeire és a *purának*-ra) jellemző a mindent befogadás álláspontja, összeegyeztethetetlenek összeegyeztetése. A hindu teológia például egyformán ortodoxnak, sőt azonos elveket tanítónak(!) hirdeti a legellentétesebb vallási nézeteket, sokistenimádástól panteizmusig vagy elvont materializmusig; egyetlen megkötése az, hogy nem szabad kétségbe vonni a bráhman kaszt felsőbbségét és – teljesen semmitmondó – áldozati énekeinek tekintélyét, a négy *Véda* szentségét. Ez egyfelől kétségkívül azzal a nagy emberi értékkel járt együtt, hogy Indiát az egész világon egyedülálló vallási türelem jellemzi, másfelől azonban olyan erős értelmi zavarokat engedett meg az irodalomban, így az átdolgozott *Mahábhárata*-ban is, hogy csak az indiai gondolkozásmód tarthatja csorbítatlan szépségűnek az egymást ütő jelenetek kusza láncolatát.

Hasonlóképpen nem zavarja az ind szépérzéket a szöveg hihetetlen terjengőssége, dagályossága, a több száz soros párbeszédek és érvelések tömege, ami az európai olvasót szerfölött untatja. Ebben a vonatkozásban az ősi epikus énekmondás sajátosságait fejleszti tovább (illetve torzítja el) a *Mahábhárata* késői szövege. Keleten általánosan jellemző a népi énekesek elbeszélő stílusára bizonyos bőbeszédűség: egy-egy hős lovát, fegyverzetét részletező hosszúsággal írják le, szívesen elidőznek megindító jelenetek tár-

gyalásánál. A különbség csak az, hogy ami a népi epikában tíz-húsz sorra terjedne, a *Mahábhárata* mostani szövegében száz-kétszáz sor lett.

A *Mahábhárata* régebbi változata – amennyire vissza tudunk következtetni – többoldalúan ábrázolta a szereplőket: jellemükben jó és rossz tulajdonságok keveredtek. Az átdolgozott szövegben az ábrázolás egyoldalúvá vált: a hősök vagy nagyon jók, vagy nagyon gonoszak. Az ábrázolás következő lépcsőfoka – a *Mahábhárata* utáni epikában – a tulajdonságok további leszűkítése: kizárólag pozitív hősöket rajzolnak, negatív hős szerepeltetését nem engedik meg a későbbi ind esztétika törvényei. A *Mahábháratá*-ban még ellentétes erők harcával találkozunk, s a Kaurava-hősök jellemábrázolása sem veszített el minden emberi nagyságot, ami nélkül harcuk a drámai feszültséget, bukásuk a tragikai fenséget nélkülözné. Az ind drámairodalomban, amely a *Mahábhárata* utáni korban indult, már ismeretlen a tragédia műfaja, s hasonlóképpen a *Mahábhárata* utáni epikus költészetben sem találkozunk többé tragikummal, ellentétes erők harcával és bukással, ami a *Mahábhárata* megrázó fenségének, eposzi nagyságának alapja. A következő eposz, a *Rámájana*, már alig dolgozik negatív emberi szereplőkkel: hősei minden erény foglalatai, s a küzdelemhez szükséges másik elem, a rossz, az emberalatti világból kerül ki, mint a népmesében. A *Rámájana* főhőse, Ráma királyfi, démonokkal, emberevő óriásokkal küzd meg. A *Rámájana* utáni korban – időszámításunk első századaiban – az ind epikus költészet fejlődése megreked, zsákutcába torkollik, lírai epyllionná hígul, üres verselési játékká válik. Más kérdés, hogy az ind esztétika éppen a késői irodalomból vonta le széptani szabályait, és azt tartja klasszikusnak, amit az európai szépérzék dekadensnek nevezne. – Az eposznak mint a társadalmi fejlődés átfogó

költői ábrázolásának műfajilag fejlődésképtelenné válása, időben az indiai társadalmi fejlődés megrekedését követi.

Stilisztikai szempontból a *Mahábhárata* – sőt a *Mahábháratá*-t utánzó későbbi legendairodalom is – erősen konzervatív. Ragaszkodik az egyenes beszéd ősi szokásához, a szereplőket „N. N. szólt" bevezetéssel szólaltatja meg. Megőrzi a „halld meg, király" típusú közbeszúrásokat is, amelyek valaha talán valóban a fejedelmi udvarok énekeseinek a hallgatóság soraiban ülő uralkodóhoz intézett szavai voltak, az előadás élénkítése kedvéért. Az eposz nyelve és verselése egységes. Szanszkrit nyelven keletkezett, amely az i. e. VI. század táján a művelt rétegek köznyelve volt Indiában. Később a szanszkrit holt nyelvvé vált, és körülbelül olyan szerepet játszott Indiában egészen a múlt századig, mint a latin a középkori Európában. Az eposz nyelvezete egyszerű, világos, amit éppenséggel nem lehet elmondani a későbbi korok szanszkrit irodalmáról. Versformája az epikus költészet ősi *slóka*-metruma: időmértékes vers, egy sor tizenhat szótagból áll, középen metszettel. Mindkét félsornak csupán a vége kötött mértékű, az első szótagok mértéke közömbös. Két sor alkot egy versszakot, amely egyben gondolati egység, többnyire egy mondat. Egy sor alapképlete a következő:

U̲ U̲ U̲ U̲ U — — U̲ | U̲ U̲ U̲ U̲ U — U —

A sormetszet előtti négy szótag ritmikai megoldása az eredeti szövegben különböző módon eltérhet e képlettől; fordításunkban ezen a helyen az alapképlet variációjaként a sor dallamát leginkább erősítő *dijambus* (U — U —) áll. Ritkábban fordul elő a *tristubh* nevű versforma, amelyet fordításunkban négysoros versszakokban közlünk. Meglehetősen lazán kezelt időmértékes vers; egy sor hozzávetőleges képlete:

∪ — ∪ — — | ∪ ∪ — ∪ — —

Az eredeti szövegben gyakran egy szótaggal hosszabb. Mindkét versforma rímtelen.

3. A hindu mitológia

Vallási és világnézeti tekintetben a *Mahábhárata* ugyanúgy magán viseli a hosszas fejlődés nyomait, mint cselekményében és szerkezetében. A régi sokistenhit békésen megfér az eposzban a tőle merőben eltérő, későbbi, egyistenhit-szerű elképzelésekkel. Az Indiára jellemző vallási türelem az eposzban is megnyilatkozik.

A régi indiai vallás alapja a homéroszi görög mitológiához hasonló sokistenimádás volt. Az istenek az égben éltek, más elképzelés szerint a Méru-hegy tetején laktak, tündérlányok álltak szolgálatukra, s nem vetették meg az evésivás és földi nőkkel folytatott szerelmi viszony gyönyöreit. Szám szerint harminchárman voltak; királyuk Indra volt, „a harminchármak ura", harc és szerelem kedvelője. Indra fegyvere a villám, íja a szivárvány, kísérői a Viharszellemek. Ebből is látható, hogy eredetileg esőisten volt. Legfőbb hőstette a régi vallásos énekek, a *Védák* szerint az, hogy megöli a szárazságdémont és kiszabadítja barlangjából a bezárt esőfelhő-teheneket. Ez az ősi hitrege az eposzban már teljesen elhomályosult: itt egy Vritra nevű jámbor óriást (aki ráadásul pap!) gyilkol meg fondorlatosan Indra, s a bráhman-gyilkosság vétkéért vezekelnie kell. Indra mellett jelentős szerep jut az eposzban Agninak, a tűz istenének, valamint a Napnak (Szúrja) és a Szélnek (Váju). Sokat emlegetett istenség Jama, a halál és egyben az igazság (Törvény) ura; fegyvere a rettegett jogar és pányva, amely-

lyel a holtak lelkét megkötözi, és magával viszi birodalmába, Délre. Kevésbé lényeges szerep jut az eposzban Varunának, a tenger urának. Indra, Jama, Varuna és Kuvéra (a kincsek istene) egyben a négy világtáj őre (Világőrök). Időnként nyolc Világőrt említenek, a mellékégtájak (északkelet stb.) élére is egy-egy istent állítva. Az isteneket áldozatokkal tisztelik, leggyakoribb a vajáldozat: olvasztott vajat csurgatnak a tűzbe. Emellett az istenek jó néven veszik tisztelőiktől a magasztaló énekeket. Jellemző sajátságuk ezeknek az énekeknek, hogy mindig az éppen megszólított istent nevezik a legnagyobbnak, az összes többi isten urának. Az istenekhez intézett himnuszokban éppúgy túlzó dicséreteket használnak, ahogy a hősök jelzői is általában felsőfokon szólnak: mindegyik szereplő a legvitézebb, legigazságosabb stb.

A sokistenimádó vallás változatlanul tovább él akkor is, amikor – az időszámításunk kezdete körüli századokban – új, eddig ismeretlen istenháromság *(Trimúrti,* „Hármas alak") emelkedik a régi istenek világa fölé: Brahmá (a Teremtő), Visnu (a Megtartó) és Siva (a Pusztító). Brahmá, az Ősatya, időnként kibocsátja magából, időnként visszavonja magába a világokat (Brahmá-nap és Brahmá-éjszaka), s két istentársát is valamennyiszer ő teremti újra. Vitás kérdésekben övé a döntő szó. Emellett azonban elvont, irodalmi alak, nincsenek templomai és hívei Indiában. Az indiai tömegek részben Visnut, részben Sivát imádják. Siva eredetileg termékenységi isten volt; erre utal jelzője: Állatok Ura; valamint vallási jelképe: a kő hímvessző. Kultuszára a kegyetlenség és önsanyargatás jellemző. Vele ellentétben Visnu a szeretet istene. Valahányszor nagy veszedelem fenyegeti a világot, Visnu emberi vagy állati alakban testet ölt megmentésére. Tíz ilyen alászállása, *avatára*ja ismeretes; valamennyi közül legszentebb a Krisna gya-

nánt történt születése. Amikor a *Mahábháratá*-ban szereplő emberi Krisnát a vallás megtette Visnu-*avatárá*-vá, az egész eposzt a Visnu-hit szellemében dolgozták át. Válogatásunkban lehetőleg mellőztük ennek a késői átdolgozásnak a cselekményhez nem illő betoldásait, de természetesen nem küszöbölhettük ki teljesen az eposz jelenlegi szövegének Visnu-hivő jellegét, annál kevésbé, mert a *Mahábhárata* két évezrede valósággal bibliája a Visnu-vallásnak.

Az indiai vallás fejlődésének ez a második foka sajátságos átszíneződésen ment át az ind bölcseleti rendszerek hatására. Az ind filozófiában régtől fogva (már az eposz születését megelőző korban is) a panteista irányzat volt a legerősebb. A panteista filozófia hatására a vallásban Visnu isten azonosult a Világlélek fogalmával. Ő az egyetlen valóságos létező, aki mellett a világ nem létezik: a világ csak káprázat, Visnu játéka vagy varázslata *(máját)*. Ezen a téren az indiai filozófia az utolsó lépésnél, a descartes-i „gondolkozom, tehát vagyok" tételnél is továbbment: az *én* létét is tagadja. Én sem létezem, csak érzékeim káprázata hiteti el velem, hogy vagyok. Ezt a sejtelmes tanítást a *Mahábhárata* leghíresebb részlete, a *Magasztos szózata (Bhagavad-gítá)* fejti ki legszebben, megragadó költői erővel, és hatalmas, lenyűgöző látomásként.

India vallási fejlődésének ezt a fokát, ellentétes összetevőkből kialakult vallásrendszerét nevezzük hinduizmusnak. (A *hindu* szó vallást jelöl, a mai Indiai Unió államvallását, s nem tévesztendő össze a *hindi*-vel, India hivatalos nyelvével.) A hindu vallás leglényegesebb tanítása a lélekvándorlás tana, amelynek értelmében következő újjászületéseink során nyerjük el ebben az életben elkövetett jó- vagy rossztetteink jutalmát, illetve büntetését. Minden tettet elkerülhetetlenül követ a tett következménye; így sorsunkat saját – előző életeinkben elkövetett – tetteinkkel

magunk szereztük magunknak. A „sors" fogalmát is a „tett" *(karma)* szó jelöli a szanszkritban. A Sors vagy Végzet az eposz késői részeiben mindenható úrrá válik, amely megbénítja a cselekvést, letöri az akaraterőt, és fatalista belenyugvást sugall. Az eposz régebbi, harcikedvet és életerőt sugározó szövegétől még idegen volt ez a szellem, a keleti despotizmus fojtó légkörének szelleme. A főhősök közül Judhisthirát dolgozták át ennek a világnézetnek képviselőjévé, a „bölcs" belenyugvás hangoztatójává; öccseitől és hitvesüktől, a harcias, nagyratörő Draupadítól éppúgy idegen ez a gondolkozás, mint a Kaurava-vitézektől.

A lélekvándorlás tana a kasztrendszer ideológiai alapja: teljesítsd annak a kasztnak kötelességeit, amelyben születtél – tanítja –, s akkor következő életedben magasabb kasztban születhetsz újjá. A legmagasabb kaszt a papok (bráhmanok) rendje, utána következnek a harcosok, majd a közrendűek (iparosok, földművelők stb.), végül negyediknek a szolgák (nem rabszolgák: görög–római típusú rabszolgatartó rendszer nem volt Indiában). A kasztrendszer kialakulása körülbelül az epikus költészet megszületésével egy időben kezdődött, s ekkor még nem volt olyan merev, mint a későbbi időkben, amikor a bráhman-rend abszolút tekintélyre tett szert, és a maga propagandisztikus szövegévé és ideológiai kézikönyvévé dolgozta át a *Mahábháratá*-t.

4. A magyar fordítás

A *Mahábhárata* ránk maradt kéziratai nem régiek: ritkaságszámba megy a XV–XVI. századnál régebbi kézirat. Ennek oka az íráshoz használt pálmalevélanyag gyors romlandósága a nedves indiai éghajlatban. Nyomtatásban elő-

ször 1836–1839-ben adták ki a *Mahábhárata*-t Calcuttában. Az eposz szövegének kritikai kiadását 1927 és 1960 között végezték el indiai tudósok. Minthogy a kritikai kiadás háború után megjelent kötetei nem voltak beszerezhetők Magyarországon, fordításunk a calcuttai első kiadás (illetve, az ezt követő bombayi kiadások) szövegéből készült. A *Mahábhárata* teljes szövegét az európai nyelvek közül csupán angolra fordították le indiai tudósok a múlt század végén, két ízben. Magyar nyelven regényszerűen izgalmas, rövidített átdolgozását adta ki prózában Baktay Ervin. Hasonló átdolgozások – versben és prózában – több nyugati nyelven megjelentek, Délkelet-Ázsiában pedig a hindu kultúrkörbe kapcsolódó népek irodalmában évszázadok óta fontos helyet foglalnak el a *Mahábhárata*-átdolgozások.

Magyar fordítás eddig – Baktay munkáján kívül – csak az eposz tulajdonképpeni cselekményétől független epizódokból készült. A legszebb két epizódot már a múlt században lefordították, 1964-ben pedig terjedelmes kötet jelent meg, amely a *Mahábhárata*-nak valamennyi irodalmi értékű epizódját magában foglalja, rövidítés nélkül, verses fordításban. A két kiadvány között a különbség az, hogy az 1964-ben megjelent *Mahábhárata–Rámájana* epizódkötet a fő cselekménytől független történeteket tartalmazza, kötetünk pedig az eposz fő cselekményét, a Kaurava–Pándava háború eseményeit követi nyomon, így a két kötet tartalmilag nem fedi egymást. Az eposz fő cselekményének első ismertetését hazánkban Szász Károlynak, múlt századi nagy műfordítónknak köszönhetjük, aki *A világirodalom nagy époszai* című könyvében néhány szemelvény szépen sikerült verses fordításával és prózai összekötő szöveggel rövid, de jó áttekintést adott az eposz fő cselekményéről.

Kötetünk anyagának válogatásában és fordításában az eddigi európai fordításoktól eltérő megoldást választot-

tunk. Mindenekelőtt kötetünk nem *átdolgozás*, hanem *fordítás:* minden sora pontosan megfelel az eredeti szanszkrit szöveg egy-egy sorának. Hosszabb összefüggő szövegrészek kihagyás nélküli fordítása azonban nem látszott célszerűnek. Ebben az esetben néhány kiemelkedőbb esemény lefordítására kellett volna szorítkoznunk, a cselekmény többi részét prózai összekötő szöveggel ismertetve, mert egy-egy jelenet teljes szövege az eredetiben gyakran több ezer sorra terjed. Emellett a *Mahábhárata* szövege, összefüggően olvasva, európai olvasó számára a legtöbb helyen élvezhetetlenül unalmas. Végtelen hosszúságú párbeszédek ismétlik ugyanazokat a gondolatokat, sokszor ugyanazokkal a szavakkal; egy hős vitézségét vagy egy táj szépségét hosszú sorokra terjedő díszítő jelzőkkel emelik ki; egyes helyzetek, például csatajelenetek, merev egyhangúsággal ismétlődnek, és így tovább. Hozzá kell tennünk, hogy ez a dagályosság a későbbi, ügyetlen hozzátoldások eredménye, amely erősen eltorzította az eposz eredeti jellegét. Ezért olykor több száz vagy több ezer sorra terjedő részekből úgy válogattunk ki néhány soros szakaszokat, néha csak egy-egy sort, hogy a cselekmény menetét összefüggően kövessük, de mellőzzünk minden fölösleges cifrázást és indokolatlan ismétlést. Fő szempontunk a cselekmény folyamatos kibontakoztatása volt. Ennek során a lehetőség szabta szűk határok között arra törekedtünk, hogy válogatásunk a feltehető eredeti változat szellemét közelítse meg; mellőzni igyekeztünk mindazokat a részeket, amelyek a későbbi átdolgozások gondolatkörében mozognak. Az eposznak jelenlegi ájtatoskodó, felhígított szövegén is átcsillámlik az a komor fenség, megrázó tragikum, amely valaha a vándordalnokok Bhárata-eposzát jellemezte, mielőtt a bráhman átdolgozás gyökeresen megváltoztatta volna az egész eposz jellegét és szellemét. Ez a visszaállítási kísérlet természete-

sen igen hozzávetőleges, és csupán a mű *szellemére* vonatkozik; semmi támpontunk sincs annak feltételezésére, hogy amennyiben a tartalmi és gondolati szempontból legrégibbnek bizonyuló szövegrészeket válogatjuk is ki, ezeknek *szövegi megfogalmazása* is ugyanúgy hangzott az eredeti változatban, mint a ránk maradt átdolgozásban. Lehetséges, hogy nemcsak hozzátoldásokkal módosították az eposzt, hanem az ősi magnak minden sorát annyira átdolgozták, hogy talán egyetlen mondat sem maradt fenn változatlanul a legrégibb szövegből. Így az „ős-*Mahábhárata*" pontos helyreállítása – amire a múlt században egy kitűnő német filológus-műfordító kísérletet tett – reménytelen vállalkozás. Válogatásunkban mindössze arra törekedtünk, hogy kiküszöböljük az eposzba később belevitt tartalmi, gondolati és stiláris elemeket, a visnuita ideológiát, a bráhmanok mértéktelen dicséretét, a rendkívüli hosszadalmasságot. Így fordításunk valószínűleg jobban megközelíti az örökre elveszett eredeti *Mahábhárata*-t, mint hogyha teljes szövegével adnánk közre a ránk maradt utolsó változatot.

VEKERDI JÓZSEF

Bevezetés

Ha e történetet hallod, fülsértő lesz akármi más,
mint a kókila-dal mellett a rekedt varjukárogás.
Nincs olyan elbeszélés, mely nem ebből nyerte ihletét,
ahogy nincs test, amelyet nem a tápláléka éltetett.
Lehull a bűn a bráhmanról, bármit vétett a nap során,
ha Mahábháratát olvas, mikor az esti fény ragyog,
s lehull róla, mit agy, száj s kéz által vétett az éj során,
ha Mahábháratát olvas, mikor hajnali pír dereng.
Ki száz aranyozott szarvú tehenet a papoknak ad,
s ki Mahábháratát olvas, egyforma érdemet szerez.

(1. 2, 382–393)

I

A Mahábhárata első előadása

(I. 60–61)

Dzsanamédzsaja király, Pariksit fia nagy szómaáldozatot
mutatott be a Kuruk mezején.

A fényes áldozat hírét hallva ment, s felkereste őt
nagyatyja, a hatalmas szent, a bölcs remete, Vjásza is.
Mikor közeledéséről hírt kapott Dzsanamédzsaja,
papjaival s családjával együtt boldog örömre gyúlt.
Az áldozók tanácsára arany dísztrónt adott neki,
amilyet egykor Indrától kapott papja, Brihaszpati,
s miután a kegyes Vjásza, az ég tisztelte bölcs leült,
a föld ura előírás szerint hódolt a szent előtt,
meghajtotta magát illőn, szép tehenet adott neki,
s egészsége felől kérdve vidáman üldögélt vele.
A szent elmondta, hogy jól van, majd az előtte hódoló
nagy fejedelmi kíséret előtt hódolt szokás szerint.
Ekkor Vjászát, a nagy szentet, a legmagasztosabb papot
összetett kézzel így kérte a király és kísérete:
Dzsanamédzsaja szólt:
Hatalmas szent, te még láttad a Kuruk és a Pándavák
cselekedeteit, kérlek, mesélj róluk, igazszavú!
E gyorskezű vitézek közt hogyan keletkezett viszály?
Miért gyilkolt e harc, melyben halálba hulltak annyian?
Hogyan tehette ily vakká őseim szellemét a Sors?
Mondj el mindent, ahogy történt, bráhmanok legdicsőbbike!

A király szavait hallva Vjásza így szólította meg
Vaisampájanát, kedvelt tanítványai egyikét:
Vjásza szólt:
Ahogy én mondtam el neked, úgy mondd el sorra most nekünk,
a régi harc hogyan tört ki a Kuruk s Pándavák között.
Vaisampájana szólt:
Arcommal földet érintve hódolok ím előttetek,
a bráhmanok előtt és a többi tanult személy előtt,
s a történetet úgy mondom, ahogy ő mondta el nekem,
Vjásza, aki a legszentebb s legbölcsebb bölcs az ég alatt.
Halld hát király, viszály mért dúlt a Kuruk s Pándavák között,
elvakult kockajátékuk s gőgös hatalmi vágyaik
miként szülték a száműzést s a gyilkos háborúskodást.
Bhárata bölcse, elmondom mindazt, mire kíváncsi vagy.

A Föld panasza

(I. 64–65)

Valamikor a Törvényt és rendet tisztelte még a nép,
s bajoktól mentesek voltak a gond nélküli emberek.
A tenger szegte Föld, erdők, hegységek s városok felett
a törvényeket őrizve uralkodtak a harcosok,
és örvendett a többi rend a bráhmanokkal élükön.
A rossz vágytól, haragvástól, bűntől mentes uralkodók
igazságos fenyítéssel védelmezték a földeket,
és az erényt tekintették legszentebbnek a harcosok;
Indra a bevetett földnek időben juttatott esőt.
Akkoriban gyerekfejjel nem hullott sírba senki sem,
asszony testét sem ismerték serdületlen kamaszfiúk,
s a hosszú élet áldását élvező boldog emberek
sűrűn benépesítették a tenger szegte földeket.

Bőkezű adományokkal áldoztak mind a harcosok,
a Védák tanulásában buzgók voltak a bölcs papok,
és nem akadt olyan bráhman, ki pénzért hirdetett igét,
vagy titkos tanokat szolgák előtt fennhangon olvasott.
A földművesek ökrökkel művelték meg a földeket,
de igába sosem fogták a gyengéket, soványakat,
s a tehenet sosem fejték, amíg szoptatta borjait.
Nem volt kereskedő sem, ki csalfán adta el áruját,
mindennél többre tartották e korban az erényeket;
előírt kötelességét jól tudta valamennyi rend,
s megszegni senki sem merte a szent Törvény parancsait.
Megfelelő időben szült akkor az asszony és tehén,
s virágát és gyümölcsét jó évszakban adta át a fa.
Míg így folyt az aranykor szép, békés és szorgos élete,
a teremtmények ellepték seregestől a Föld színét.
S történt, hogy a tökéletes erényű emberek közé
vad démonok születtek, mint királyok ivadékai,
mert odafenn a mennyekben győztek rajtuk az istenek,
s égi hatalmukat vesztve földre szálltak a démonok.
Ekkor földi teremtménnyé lettek, és tehenek, lovak,
szamarak, bivalyok, ravasz, hataloméhes emberek,
s vadon élő teremtmények, antilop- s elefántbikák
képében földre szálltak nagy seregekben a démonok,
s olyan nagy volt a számuk, hogy a Föld nem bírta terhüket.
Így lettek földi létükben a démonok közül sokan
kardcsörtető, keménymarkú, nagy hatalmú uralkodók.
Erősek voltak, önteltek, legyőzték mind, ki ellenállt,
s más-más alakban ellepték a tenger szegte földeket.
Sanyargattatva sínylődtek hatalmuktól a harcosok,
papok, kereskedők, szolgák: az összes földi lényeket
egyformán nyomorította a durva démonok dühe.
Halomra ölve mindenkit, rettegést hordva és halált,
százezerszámra járták be a tenger szegte földeket.

Újra meg újra zaklatták a jámbor remetéket is;
a hatalom, erőszak s bűn vad mámora fejükbe szállt.
E sok bajt és nehéz terhet nem bírta már tovább a Föld,
s nagy gondjában segítségül hívta Brahmát, az Ősatyát.
S látta Brahmát a fő bölcsek, papok és istenek között,
amint örvendve hódoltak neki mennyei táncosok,
és magasztalva szolgálta sok tündér s égi énekes.
Akkor a védelemkérő Föld minden bajt előadott
a négy dicső Világőrnek, s ők hallgatták kegyelmesen.
De a Legfőbb Segítő, ki önmaga szülte önmagát,
a nagy Brahmá, a Legfőbb Lény ismerte már a Föld ügyét,
hisz ő minden teremtménye és az általa alkotott
istenek s démonok rejtett gondolatát is ismeri.
S ekkor Brahmá, ki minden lény ura, királyokon király,
a Segítő, a Mindenség Ura a Földhöz így beszélt:

Brahmá szólt:

Kincsesméhű, parancsomra leszáll hozzád a menny hada,
s a gondon, mely elém űzött, segítenek az istenek.

Így szólt Brahmá a Földhöz, majd elengedte kegyelmesen,
s azután utasította az ég népét az Alkotó:

Brahmá szólt:

Könnyítsetek a Föld terhén egyenként, lényetek szerint,
lényegetek egy-egy részét bocsássátok a Földre mind,
és azzal öltsetek földi testet az emberek között.

Mesterük igaz és üdvös parancsszavát az istenek
mélyen szívükbe vésték mind a nagy Indrával élükön.
Ezek után a Mindenség javára és a démonok
pusztulására sorjában földre szálltak az églakók,
s tetszés szerint királyok vagy bölcs bráhmanok családjait
választották, hogy ott töltsék áldásos földi létüket.
A kígyódémonok, szörnyek, szellemek, ráksaszák hadát
egyenként mind kiirtották a hős mennyei harcosok,
s a kígyódémonok, szörnyek, szellemek és a ráksaszák

e hősöket gyerekkorban sem tudták elemészteni.
Dzsanamédzsaja szólt:
Kezdettől akarom tudni, hogyan szálltak az istenek,
apszaraszok s a tündérek, szellemek, égi dalnokok,
a démonok s a ráksaszák, szörnyek az emberek közé,
s kérlek, hogy az igazsághoz híven meséld el ezt nekem.
Vaisampájana szólt:
Legyen: hódolva Brahmának, ki maga szülte önmagát,
elmondom, földre mint szálltak az églakók s a többi lény.

Vjásza születése
(I. 63)

A Jamuná folyó partján élt egy apszarasz, Adriká,
akit hallá varázsoltak egyszer egy bráhman átkai.
A tündérhez a bölcs így szólt: „Állati sorban addig élsz,
amíg két gyermeket nem szülsz, s akkor átkom feloldatik."
A hallá változott tündért megfogta egyszer egy halász,
megölte, és a gyomrában egy fiút s egy leányt talált.
Mikor megszülte két sarját és a halász megölte őt,
az égi dalnokok s szentek útjára felemelkedett,
s régi mennyei külsőjét visszanyerte az apszarasz.
Királyához szalad ekkor a csodán ámuló halász,
s így szólt hozzá: „Halat fogtam, s gyomrában volt e két gyerek."
A fiút maga vállalta a jószívű halászkirály,
de a hal halszagú lányát, Szatjavatít, a bölcs nagyúr
odaadta halászának: „Legyen ez a leány tiéd!"
Minden erénnyel áldott és gyönyörű volt e kisleány.
Teste halszagot árasztott, és emiatt sok éven át
Szatjavatí az egyszerű halászok közt nevelkedett,
s apját szolgálva, révészként hajózott a folyó vizén.
Arra zarándokolt egyszer s meglátta őt Parásara,

s megkívánta a szépséges, kerek csípőjü, karcsu lányt,
aki vágyakozást keltett még a szent remetékben is.
Ez a bölcsek-oroszlánja Szatjavatíhoz így beszélt:
„Lótusz-szirom-szemü égi szépség, jöjj, egyesülj velem!"
Az így felelt: „Magasztos szent, sok remete tanyázik itt
e folyó partjain, látnak: szemük előtt szeresselek?"
Akkor a szent parancsára sürü köd szállt a víz fölé,
és áthatolhatatlan nagy sötétség lett a partokon.
A szent szavára támadt köd láttán zavarba jött a lány,
és szégyenkezve, bámulva így kérlelte Parásarát:
Szatjavatí szólt:
Uram, leány vagyok, látod, s atyám rendelkezik velem,
ártatlanságom elvesztem, ha testem egyesül veled,
s ha megrontod leányságom hamvát, hogyan megyek haza?
Nagy bölcs, nem lesz nekem kedvem még élni sem, ha ezt
teszed.
Uram, légy hát kegyes hozzám, és cselekedj ezek szerint.
Örvendezett a nagy bölcs, és Szatjavatínak így felelt:
„Szemérmes tiszta szűz, vágyam betöltve is leány maradsz,
s én hálából, akármit kérsz, megteszem minden óhajod:
kegyem, víg kacagású szűz, nem volt még hasztalan soha."
Így szólt a bölcs, s a lány kérte, hogy legyen teste jó szagú.
Teljesítette kérését a nagylelkü Parásara,
s a lány örvendezett, teste kivirágzott szerelmesen.
A nagy csodatevő szenttel így egyesült a karcsu szűz,
s még e napon meg is szülte Parásara dicső fiát
a Jamuná folyó egyik kis szigetén. Az újszülött
anyját megkérte, hadd töltse bölcs vezeklésben életét,
s így szólt hozzá: „Ha rám gondolsz, tüstént megjelenek
neked."
Így született a szent Vjásza, s a helyről, hol világra jött,
„Szigeten Született" néven ismerik őt az emberek.

Bhísma születése

(I. 96–98)

Volt egy király, ki Iksváku sarja volt és a föld ura,
a nagy rettenthetetlen hős, igazszavú Mahábhisa.
Ezer lóáldozattal s száz királyá avatás után
megnyerte Indra kedvét, és a mennyekbe emelkedett.
Egy ízben a Teremtőnek hódoltak fenn az égiek,
ott voltak a király-bölcsek, és közöttük Mahábhisa.
A szép Gangá is ott hódolt, a legszebb a folyók között.
A szél felkapta holdfényhez hasonlatos ruházatát,
s míg fejüket lehajtották szemérmesen a többiek,
szégyentelen mohó szemmel bámulta őt Mahábhisa.
A királyt szigorú szóval megdorgálta az Ősatya,
és így szólott: „Szüless újra a földi emberek közé."
Az ekkor, sorra gondolva szenteket s fejedelmeket,
kérte, hogy atyja hadd legyen Pratípa, a vitéz király.
De látta a nyugalmából kizökkentett Mahábhisát,
s Gangá szívében is vágy kelt a száműzött király iránt.
Mikor hazafelé indult, a Vaszukkal találkozott,
akik szépségüket vesztve és csüggedt szívvel álltak ott.
Külsejük látva, megszólalt a legfenségesebb folyó:
„Mi történt veletek, hogy így megváltoztatok, églakók?"
A Vaszuk így panaszkodtak: „Szent Víz, minket megátkozott
a bölcs Vaszistha mérgében egy semmi kis hibánk miatt.
Az esti áitatosságban elmerülve ülő papot
nem vettük észre balgán, és egyikünk sem köszönt neki.
Átokkal vert haragjában: »Szülessen földre lelketek!«
A nagy szentségű bölcs átkát megváltoztatni nincs erőnk,
de kérünk, légy te asszonnyá, szülj meg minket, legyél anyánk,
emberi nő közönséges méhe nem lenne jó nekünk."

Így szóltak, és a szépséges szép Gangá válaszolt nekik:
Gangá szólt:
Ki lesz méltó a földön, hogy atyátok legyen, églakók?
A Vaszuk szóltak:
Születtek majd Pratípának egy Sántanu nevű fia,
ő nemzi földi testünket, e nagy hírű királyi bölcs.
Gangá szólt:
Magam is arra gondoltam, amit ti mondtok, istenek,
és hogyha úgy akarjátok, kedvét teszem e férfinak.
A Vaszuk szóltak:
Vess vízbe, hogyha megszültél, s ezzel nagy jót teszel velünk,
mert nem kell sok időt töltsünk a földön, s szabadok leszünk.
Gangá szólt:
Úgy lesz, amint akarjátok, de hogy asszonyi életem
meddővé ne legyen mégse, hadd maradjon meg egy fiam.
A Vaszuk szóltak:
Erőink nyolcadát néked átadjuk valamennyien,
méhedben így keletkezzék az a fiú, akit kívánsz.
De fiadnak halandók közt nem lehetnek utódai,
s ezért gyermektelen lesz majd e roppant erejű vitéz.
Bölcsen szót értve Gangával, örvendeztek a szent Vaszuk,
s oda mentek, hová vágyuk vezette tiszta léptüket.

Pratípa, a király, minden élőlénynek javára volt,
s éveken át a Gangá szent forrásánál imádkozott.
A gyönyörű s dicső Gangá női alakba öltözött,
s megjelent neki szépsége teljében a vizek közül.
Odament a király-bölcshöz e csillogón csodás leány,
s combjára ült, amely vastag s erős volt, mint a sálafa.
Ekkor az égi szépségű nőhöz így szólt a föld ura:
„Kedvesem, mért kerestél fel? Mit tegyek? Halljam óhajod."

A leány szólt:
Király, reszketve vágyom rád, szeretlek, jöjj, szeress te is!
Az igazak szerint vétek vágyó nőt eltaszítani.
Pratípa szólt:
Szép hölgy, más feleségéhez vággyal nem közelíthetek,
se más kasztbeli asszonyhoz: ez törvény s fogadalmam is.
A leány szólt:
Nem vagyok megvetendő vagy kerülendő, se rút, se agg,
szeretlek, jöjj, szeress engem, a szép mennyei lányt, király!
Pratípa szólt:
Hiába is hevítsz, kedves, én megtartóztatom magam,
mert meghalnék, ha megszegném a törvényt vágyaim miatt.
De amúgy is a jobb combom választottad, dicső leány,
te ártatlan, s a jobb comb a gyermekek és menyek helye,
a szeretők a bal combra ülnek, s te elkerülted azt.
Szerelmi gyönyörűségre nem is használlak én ezért,
fiam számára választlak, légy menyem, szép farú leány.
Ülj majd a balra jobb combja helyett, és egyesülj vele.
A leány szólt:
Legyek hát fiadé, hogyha úgy akarod, nemes király,
mert szeretlek, legyen férjem a Bhárata közül való.
Oltalmat tőletek nyernek a föld összes királyai,
nemzetséged dicsősége és jósága határtalan:
száz év alatt se tudnám mind felsorolni erényeit.
Ha fiad sose vizsgálja, illendőek-e tetteim,
boldoggá teszem őt azzal, hogy testem egyesül vele,
s erényes, szerető szívű fiúnk révén a mennybe száll.
Így szólt az égi hölgy, s eltűnt, a király pedig egyre várt
fiának születésére, hogy betartsa igéretét.
E bika-a-királyok-közt, Pratípa s jámbor asszonya
szüntelen vezekelt, kérve az eget: hadd legyen fia.
Agg korban született sarja, az egykori Mahábhisa,
kit új földi alakjában Sántanunak neveztek el.

Tudva, hogy az erény útján éri el csak a mennyeket,
életét erre áldozta e legerényesebb Kuru.
Mikor Sántanu felserdült, atyja, Pratípa így beszélt:
„Egykor felkeresett engem miattad egy dicső leány,
s ha életed során egyszer titkon találkozol vele,
s e hölgy fiat akar tőled, vedd feleségül őt, fiam,
de soha ne akard tudni, ki ez az asszony és kié,
és soha ne kutasd azt sem, hogy helyesek-e tettei;
fogadd az én parancsomra asszonyoddá az égi lányt."
Mikor így utasította a nagy Pratípa Sántanut,
ráruházta királyságát, s a remeték közé vonult.
Az Indrához hasonlóan bölcs és kedves uralkodó,
Sántanu, a kiváló hős kedvelte a vadászatot,
s az erdőn gyakran öldöste a bölényeket, őzeket.
Egyszer mennyei dalnokok s varázslók lakhelyére ért
a Gangánál barangolva, s ott egy hölggyel találkozott,
ki szépségében úgy lángolt, mint a Szépség, az égi Srí:
ékes foga hibátlan volt, mennyei díszbe öltözött,
s olyan finom ruhát hordott, mint a gyönge virágszirom.
E hölgy láttán a mámortól megborzongott a föld ura,
s többször felkacagott, mint az, ki szemén át megittasult.
Látta ő is a büszkén és rangosan lépkedő királyt,
izgatott lett a vágytól, és epekedett szerelmesen.
Gyengéd, kedves szavakkal szólt a lányhoz az uralkodó:
„Ó, karcsú derekú szépség, légy démonok leánya bár,
mennyei dalnok, istennő, kígyódémon vagy apszarasz,
tartozzál bár a tündérek vagy földi emberek közé,
jöjj hozzám feleségül, te mennyei külsejű leány!"
Meghallgatta az ékes lány a mosolygó király szavát,
s emlékezve, mit ígért a Vaszuknak egykor, úgy felelt,
hogy nyájas szava boldoggá tette a bölcs uralkodót:
„Feleségül megyek hozzád, s követlek engedelmesen,
de soha ne akard tudni, miért teszem, amit teszek,

és soha ne beszélj hozzám barátságtalanul, király.
Megígérem, amíg így lesz, hűséges asszonyod leszek,
de elhagylak azon nyomban, ha dolgomba avatkozol,
vagy gorombán beszélsz hozzám." A király így felelt:
„Legyen."
Örült a lány, hogy elnyerte a hősök legdicsőbbikét,
és Sántanu is örvendve élvezte bájos asszonyát;
fogadalmát betartotta, és nem kutatta tetteit.
Boldogan nézte szépségét, jellemét és erényeit,
szelídségét, nemes lelkét és jóságát a föld ura,
s Gangát, a bájos istennőt, a világ égi vándorát,
az Indrához hasonlóan gyöngéd s kedves uralkodó,
Sántanu szép szerelmében részesítette végzete.
S míg a szerelmi mámort és gyönyört élvezte Sántanu,
észrevétlenül elszálltak napok, hónapok, évszakok.
Közben nyolc égi szépségű fiat nemzett e nagy király,
de Gangá, a királyasszony, fogta az újszülötteket,
bedobta a folyó-Gangá vizébe, s szólt: „Örülj, fiam!"
– és többé fel se bukkantak. Bánkódva nézte Sántanu,
de soha mit se szólt, mert félt, hogy elveszíti asszonyát.
Mikor világra jött végül a nyolcadik fiúgyerek,
s az anya vitte már ezt is mosolyogva a víz felé,
a szomorú király így szólt, hogy megmentse a gyermeket:
„Megállj, ne öld meg őt! Halljam, mi a neved, s ki lánya
vagy?
Fiaid megölésének bűne terheli lelkedet!"
Az asszony szólt:
Fiakért epedő férfi, nem ölöm meg fiad, ne félj,
a fiúgyermeket nemzők között te vagy a legkülönb,
de kötésünk szerint kettőnk házassága ma véget ért.
Dzsahnu lánya vagyok, Gangá, kit tisztelnek a szentek is,
addig éltem veled, míg az isteni rendelés betelt.
A nyolc nagy erejű, fényes Vaszu volt a te nyolc fiad,

akik Vaszistha átkától születtek emberek közé.
Te lehettél csupán méltó a nemzésükre, senki más,
s én szülhettem csupán őket, felöltve földi testemet.
Ember alakba öltöztem, hogy általam szülessenek,
s te nemzésükkel elnyerted az örökkévaló eget.
A Vaszuknak megígértem, hogy mindjárt a szülés után
felszabaditom őket majd a terhes földi lét alól,
s így feloldom a szent lelkű, jámbor Vaszistha átkait.
Most elmegyek, legyél áldott, királyok legdicsőbbike!
Ekkor eltűnt az istennő az ámuló nagyúr elől,
magával vitte gyermekét, s távozott, ahová akart.

Bhísma lemondása

(I. 100)

Később egyszer a Gangánál egy antilopot üldözött,
s látta Sántanu, hogy közben egyre fogy a folyó vize.
E bika-a-királyok-közt tűnődött, hogy mi eshetett
a Gangával, amely mindig a Föld legszebb folyója volt.
S látott egy ragyogó testű, kellemes külsejű fiút,
a nagy Ezerszemű mását, ki az üres mederben állt,
s nyílzáporral emelt torlaszt az áradó folyó elé.
E hőstetten a bölcs férfi módfelett elcsodálkozott.
Sarját Sántanu nem látta, csak amikor világra jött,
s így a föld ura nem tudta, hogy e gyermek saját fia.
Apját látva, varázslattal elvakította Sántanut,
és úgy eltűnt a hős gyermek, hogy nem lelte nyomát sehol.
A történtekre gondolva a föld ura gyanút fogott,
s így könyörgött a Gangához: „Szent Víz, mutasd meg őt nekem!"
Gangá mennyei szépségű női alakba öltözött,
s kézen fogva előhozta, megmutatta a gyermeket.
Oly gazdag ékszerek fedték testét, s oly szép ruhát viselt,

hogy nem ismerte fel benne Sántanu régi asszonyát.
Gangá szólt:
Ez itt a nyolcadik gyermek, kit méhem általad fogant:
a harc mestereként jártas a fegyverforgatás terén.
Magam neveltem őt eddig, jöjj s vedd át most te, Sántanu,
vidd otthonodba hős sarjad, királyok legdicsőbbike.
Hatalmas ő, a Védákat Vaszisthától tanulta meg,
ügyesen vív, s vitézsége Indráéhoz hasonlatos,
egyformán kedvelik mind az istenek és a démonok.
A harc fortélyait nála jobban Ráma sem ismeri,
kiváló íjlövő, s tudja az országlás szabályait.
Fiát Sántanu elvitte fővárosába, mely felért
a városromboló Indra mennyei városával is.
Bemutatta s utódjául ajánlotta a gyermeket,
s mert fia megnyerő s szép volt, az ország elfogadta őt.
Boldogan élt a gyermekkel Sántanu, a világ ura,
s négy békességes esztendő repült el a fejük felett.
Egyszer a Jamuná menti erdőkben járt a bölcs király,
s pazar illatot érzett, de fel nem fogta, mitől ered.
Hogy felkutassa forrását, bejárt mindent körös-körül,
s így látta meg a szépséges Szatjavatít a csónakon.
Sántanu ekkor így kérte a fekete szemű leányt:
„Szólj, szemérmes, ki vagy, honnan származol, és mi dolgod itt?"
Szatjavatí szólt:
Jó szerencsét! Halászleány vagyok, s atyám halászkirály:
parancsára vezekésként révészkedem e csónakon.
Míg szemlélte a szépséges és pazar illatú leányt,
Sántanut elborította a perzselő szerelmi vágy,
s ment és megkérte atyjától a feketeszemű kezét.
A bölcs halászkirály így szólt: „Mióta csak világra jött,
szüntelen arra várok, hogy megkérjék s odaadjam őt,
de figyelj jól a lelkemből fakadt vágyra, uralkodóm:

ha hites feleségednek kéred e lányt, te bűntelen,
igazán és igaz szóval tegyél ígéretet nekem,
s ha megteszed, amit kérek, neked adom leányomat,
hisz hozzád fogható kérőt e földön nem találhatok."

Sántanu szólt:
Halljam, halász, amit kívánsz, s megmondom, teljesítem-e,
megteszem, hogyha mód van rá: másképp hogy
teljesíteném?

A halász szólt:
Föld ura, a ti kettőtök gyermeke nyerje trónodat,
és ne szenteljenek fel mást utódoddá, uralkodó!

Kérését a király nem volt hajlandó teljesíteni,
de gyötörte a vágyódás és a szerelem istene.
Szüntelen a halászlányért sóvárgott a hatalmas úr,
s kínzó vágyban emésztődve és búslakodva tért haza.
Mikor egyszer borús szemmel elmélkedett a föld ura,
Gangá fia, a hős lelkű ifjú, atyjához így beszélt:
„Minden király a szolgád, és minden, mi létezik, tiéd;
miért gyötör e nagy bánat? Ha kérdlek, sose válaszolsz,
csak ülsz magadba mélyedve, és szomorkodva szüntelen,
lovagolni se jársz többé, sápadt, fakó vagy és sovány,
hadd tudjam, mi betegséged? Megkeresem az írt reá!"
Így szólt a ragyogó ifjú, és atyja válaszolt neki:
„Valóban bánatos lettem, töprengek, s halld okát, fiam.
A nagy Bhárata nemzetség utolsó ivadéka vagy,
és egyre fegyverekkel jársz, versengsz a hősi tettekért.
Azon szomorkodom, tudd meg, hogy múlandó a földi lét,
és megszakad a nemzetség, ha bajt hoz rád a hősi kedv.
Való, hogy száz nemes lelkű gyermekkel egymagad felérsz,
és palotámba új asszonyt venni, hidd el, eszembe sincs,
de a Törvény előírja, hogy legyenek utódaink,
s te fegyvert gyakorolsz egyre, ingerült hősi dühben égsz,
bizonyos, hogy a harctéren korán elveszted életed:

békében hogyan élhetnék, ha folyton erre gondolok."
Mikor Sántanu elmondta, mily gond felhőzi homlokát,
töprengett és megértette Gangá nagy eszü gyermeke,
majd az öreg miniszterhez ment, ki a bölcs uralkodó
jólétére ügyelt, s kérte, tárja fel, atyja mért borús?
Elbeszélte e kérésre a miniszter az ifjunak,
hogy a csodálatos lányért mit kívánt a halászkirály.
Ekkor öreg vitézekkel a hős maga kereste fel
titokban a halászokat, hogy megkérje a lány kezét.
A bölcs halászkirály illő tisztelettel fogadta őt,
s miután az helyet foglalt, Gangá fiához így beszélt:
„Nagy Bhárata, te gazdag vagy, Sántanu egyszülött fia,
s a fegyverforgatók között a legelső, de halld szavam:
az a dicső nemes férfi, kitől e nagyszerű leány,
Szatjavatí fogantatott, egyenrangú bizony veled,
és Sántanut magasztalva mindig arról beszélt nekem,
hogy e remek leány méltó férje csupán atyád lehet.
Nagyúr, e szűz nevében hadd mondjak el valamit neked:
csupán a trón öröklése akadályozza ezt a nászt!"
A halász szavait hallva, Gangá hős fia így beszélt:
„Halászok feje, bölcs férfi, hallgasd meg hát figyelmesen,
atyám üdvére mit mondok: hallja minden uralkodó!
Legigazabb igaz bölcsek, halljátok fogadalmamat:
e lány majdani gyermeke lesz királyunk atyám után,
e szavakkal a trónról én lemondottam, uralkodók.
S hogy végképp ne legyen kétség az én utódaim felől,
mától kezdve szüzességi fogadalmat teszek, halász,
és így fiú utód nélkül is a mennyekbe juthatok!"
Hallva ezt, az örömtől a halászkirálynak égnek állt
minden szőrszála, és így szólt: „Viheted a leányomat!"
A mennyekből a tündérek, bölcsek és istenek kara
így szólt virágesőt szórva: „Félelmes ez a férfiú!"
E naptól kezdve „Félelmes": Bhísma lett a fiú neve.

Bhísma, hogy atyja örvendjen, Szatjavatíhoz így beszélt:
„Szállj szekeremre, és térjünk együtt haza, dicső anyám!"
Szekerére segítette a tündöklő királyleányt,
és hazatérve mindenről tudósította Sántanut,
s ez hallva Bhísma nagy tettét, így szólt: „Azt a kegyet kapod,
hogy önmagad határozd meg, mikor ér véget életed!"

Bhísma leánykérése

(I. 101–102)

Szatjavatí urának két tündöklőn szép fiút adott,
Csitrángadát, a félelmes, isteni erejű vitézt,
s a hős Vicsitravírját, ki nagy íjászként jeleskedett.
Vicsitravírja gyermek volt, amikor atyjuk égbe szállt,
s a trónra ez után Bhísma Csitrángadát avatta fel.
Csitrángada leverte mind a földi fejedelmeket,
s ezért ellene küldték az istenek és a démonok
a szellemek királyát, ki varázslattal megölte őt.
A nagy halotti szertartást maga Bhísma mutatta be
a küzdelemben elpusztult tündöklő férfitigrisért,
majd felavatta tüstént a Kuru trónra a gyermeket,
a kis Vicsitravírját, ki ifjúkorát sem érte el.
A fényes Kuru ősöktől átvett birodalom felett
Bhísma irányitásával uralkodott a kisfiú:
Vicsitravírja tisztelte jól kormányzó tanácsosát,
Bhísma pedig a törvénnyel őrködött a király felett.
Amikor ifjuvá serdült Vicsitravírja, látta ezt,
s arra gondolt a bölcs Bhísma, hogy meg kell házasítani.
A három Kási hercegnő férjválasztási ünnepe
épp ekkor volt, s e szépségek hírét hallotta Bhísma is.
E hadverő nagyúr, első a kocsiharcosok között,
Szatjavatí parancsára sebesen odavágtatott
nagy harci szekerén, s látta a csillogó leányokat,

s a Föld minden vidékéről odatódult királyokat.
Míg sorolták nevük s rangjuk szerint a fejedelmeket,
Bhísma, testvére számára, kiszemelte a lányokat,
majd felragadta mindhármat kocsijára a hős nagyúr,
s viharként dördülő hangján a királyokhoz így beszélt:
„Föld urai, erőszakkal elrabolom e lányokat,
szedjétek össze hát minden erőtök, hogy legyőzzetek:
kihívlak titeket, s harcra készen állok, uralkodók!"
Így szólt Bhísma, s az elrablott lányokkal tovavágtatott,
míg felugráltak ültükből a kihívott uralkodók,
s mérgükben ajkukat marva és markolászva karjukat,
tülekedve s kiáltozva rohangáltak fel és alá,
ékeit gyorsan eldobta mindegyik, s vasba öltözött:
mint hullócsillag-ár, szálltak a díszek és a fegyverek.
Szédítő, hajmeresztően vad viadal keletkezett
a magányos vitéz, Bhísma, s a számtalan király között:
mindenfelől körülvették, betakarta a nyílözön,
s úgy állt, akár a hömpölygő felhőárban a sziklacsúcs.
Íjával Bhísma százszámra és ezerszámra lőtte át
a vérteket, a zászlókat és a reá törők fejét,
s ellenségei voltak bár, a kocsiharcosok zöme
könnyed, mesteri harcáért fennhangon ünnepelte őt.
Győzött a legvitézebb hős a fegyvert forgatók között,
s indult, hogy birodalmába vigye Kási leányait.
De nyomába eredt Sálva fejedelme a harcmezőn,
s mint amikor a nőstényért az egyik elefántbika
a másik elefánt lábát agyarával hasítja fel,
Bhísmára így kiáltott a félelmes erejű király
asszonyra vágyva, féltékeny rikoltással: „Megállj! Megállj!"
Az ellenségölő Bhísma dühe olyan lobot vetett
e szavak hallatára, mint a füst nélküli máglyatűz.
Markába kapta íját, és összevonta szemöldökét,
úgy várta be az ellenség támadását a hős Kuru.

Ekkor egymásra rontott a két roppant erejű vitéz,
és bömbölve hivalkodtak, mint bikák a tehén előtt.
Sálva király ügyességét s könnyedségét körös-körül
lelkesülten kiáltozva dicsérték az uralkodók.
Ekkor Bhísma nagy íjával lelőtte Sálva négy lovát,
majd Sálva kocsihajtóját terítette le gyors nyila.
Alulmaradt a párbajban, de megtarthatta életét,
és hazamenekült Sálva királya, a dicső vezér.
A tengerbefutó Gangá fia, ki sok királyt megölt,
de maga ép maradt, ekkor hazavitte a lányokat,
és olyan gondosan, féltve vezette a Kuruk közé,
mint saját menyeit, kedves húgait vagy leányait.
Híven a kötelességhez, kiadta bölcs parancsait,
s már minden készen állt volna, mikor az esküvő előtt
szende mosollyal így szólt a legidősebb királyleány:
„Bhísma, Sálva királyának adtam régóta szívemet,
ő is engem szeret, s vágyunk kedvére volt apámnak is:
ezt tudva, cselekedjetek kötelességetek szerint!"
Meghallgatta a Védákban jártas papok tanácsait,
s elengedte a bölcs Bhísma Ambát, Sálva szerelmesét,
de Ambiká s Ambáliká, a két ifjabb királyleány,
Vicsitravírja asszonya lett törvény és szokás szerint,
s a szépségére és ifjú korára büszke Kaurava
szerelmes lett a két lányba, mihelyt kezet fogott velük.
Hét évig élt a szépséges asszonyokkal a föld ura,
mikor sorvadni kezdett a délceg ifjú uralkodó.
Gyógyíttatták baját buzgón rokonai s barátai,
de Jama birodalmába hanyatlott, mint az esti nap.
Ekkor Vicsitravírjának fényes halotti ünnepet
rendezett bánatos szívvel Gangá törvénytudó fia,
s megbeszélte a szertartás rendjét Szatjavatíval is.

Utódok támasztása

(I. 103–106)

A fiát gyászoló, sorsán kesergő szomorú anya
elvégezte a szertartást az özvegyekkel oldalán,
s vigasztalgatta Bhísmát és két jajveszékelő menyét.
S fontolva kötelességét az égbeszállt atyák iránt,
Szatjavatí, a bölcs asszony, Gangá fiához így beszélt:
„Tőled függ most, a mennyekben maradhatnak-e őseid,
lesz-e utódja törzsünknek, ki érettük megáldozik,
vagy megszakad a nemzetség, s lezuhannak a holt atyák.
Nagy fegyverforgató hős, te bika-az-emberek-között,
öcséd szinte gyerek volt még, mikor meghalt, s utódja nincs.
Asszonyai, e szépséges két királyi bivalytehén,
ifjak, formásak, és mind a kettő szeretne gyermeket.
Hogy családod ne vesszen ki, nemzzél hát te fiat nekik,
szenteld fel magadat, s légy te király a Bháraták között,
teljesítsd kötelességed, s ne lökd pokolra őseid!"
Az ellenségverő hőst így kérték anyja s barátai,
de Bhísma, kötelességét s az erényt tudva, így beszélt:
„Anyám, szavaidat nyilván szentesítik erényeid,
de tudod, hogy megesküdtem: nem lehet soha gyermekem,
s tudod, hogy e szilárd eskü a te váltságod ára volt.
Szatjavatí, megismétlem e helyen fogadalmamat:
az Eget és a Mindenség egészét megtagadhatom,
vagy bármi mást, de fennhangon hirdetett szavamat soha.
Elvesztheti vizességét a víz és illatát a föld,
elvesztheti sugárzását a fény s fuvallatát a szél,
forróságát a tűz, s hűvös csillogását a holdsugár,
de én szavam igazságát el nem veszíthetem soha!"
Így szólt a ragyogó fényű, dúsgazdag és hatalmas úr,
s ekkor Szatjavatí Bhísma bölcs szavaira így felelt:
„Te, ki erőt erényből nyersz, tudom, hogy állod esküdet,

s azt is tudom, hogy érettem fogadtad fogadalmadat,
de tekintsél a szükségre, és ne tagadd meg őseid."
Így szólt a sírdogáló hölgy, és Bhísma válaszolt neki:
„Királynő, ne feledd esküm, s balvégzetet ne hozz reánk.
Figyelj reám! Tanácskozzuk meg az okos papokkal is,
mit ró ránk kötelességünk, hogy rendben folyjon életünk."
Szatjavatí, a legbölcsebb asszony az asszonyok között,
szégyenlősen nevetgélve Bhísmához ekkor így beszélt:
„Igazat szólsz, erős karú Bháraták legdicsőbbike!
Hallgasd hát az igazságot, s utána tedd, amit lehet.
Hivatása szerint fényes atyámnak egy ladikja volt,
és azzal kisleányként én hajóztam a folyó vizén.
Egyszer a legkiválóbb szent, a nagyeszű Parásara
sajkámba szállt, hogy átkeljen vele a Jamuná folyón.
Miközben a vizen vittem a bölcsek legdicsőbbikét,
megkívánt, s édes és kedves szóval kért, hogy övé legyek.
Átkától is, atyámtól is féltem, s vergődve álltam ott,
de ritka nagy kegyet ígért, s nem tagadtam meg óhaját.
Fia, akit leánykorban szültem, bölcs s tiszta jógi lett,
Szigeten Született Vjásza néven ismeri őt a hír.
Igaz szavú vezeklő ő, ki felperzselte bűneit,
és atyja útjait járva, mihelyt megszültem, elhagyott.
E ritka nagy hatalmú bölcs, ha én kérem, s te kéred őt,
nemz majd halott öcséd ágyán szépséges fiakat nekünk.
Így szólt hozzám a szent egykor: »Csak gondolj rám, ha
bajba jutsz!«
Elhívnám most a nagy Vjászát, s hogyha úgy akarod te is,
nemzzen ő engedélyeddel fiakat a halott helyett."
Fel is idézte lelkében ekkor Szatjavatí fiát,
ki Védát énekelt éppen, mikor elérte a parancs,
s megjelent rögtön anyjának, úgy, hogy nem látta senki más.
Szatjavatí a szertartás szerint hódolt a bölcs előtt,
majd megölelte Vjászát, és eleredtek a könnyei.

Ekkor anyjához így szólott Vjásza, elsőszülött fia:
„Azért kerestelek fel, hogy végbevigyem, amit kívánsz:
kötelességtudó, szólj hát, hadd teljesítsem óhajod!"
Szatjavatí sebes szóval felelt neki: „Halott öcséd
özvegyei olyan szépek, mint istenek leányai,
s szeretnének fiat szülni kötelességeik szerint.
Ezek fogantatására a legalkalmasabb te vagy,
tedd meg, hadd folytatódjék nagy nemzetségünk töretlenül."
Vjásza így szólt: „Legyen hát, a Törvénynek eleget teszek,
és olyan fiakat nemzek, kik Mitra, a Nap istene,
és Varuna, a Vízisten erényeivel ékesek.
Tegyen két menyed esztendős fogadalmat szavam szerint!"
Szatjavatí szólt:
Méhüket még ma, sürgősen meg kell termékenyítened,
hisz király nélkül elvesznek a fejetlen alattvalók.
Vjásza szólt:
Ha ily bajos időben kell felkeresnem e hölgyeket,
rútságomat viseljék el: a vezeklésük ez legyen.
Úgy lesz magvuk, ha eltűrik bűzömet s csúnya testemet.
Felékesítve és tiszta ruhákat öltve várjanak
ágyasházukban estére! – így szólt, s eltűnt az égi bölcs,
a királynő pedig gyorsan ment, felkereste Ambikát,
Kási királ y leányát, és üdvös szavakkal így beszélt:
„Hercegnő, jól figyelj rám, s halld kötelességtudó szavam.
Balsorsomra a Bháraták nagy nemzetsége megszakadt.
E baj ellen a bölcs Bhísma okos javallatot talált,
melynek sikere tőled függ. Lányom, mentsd meg családodat,
keltsd életre a Bháraták nemzetségét, mely elveszett.
Szépcsípőjű, foganj fiat, ki Indrához hasonlatos!"

Este Szatjavatí és a megfürösztött királyleány
az ágyasházba ment, s lassú szóval az anya így beszélt:
„Ambiká, ma urad bátyja termővé teszi méhedet,

őrködj, mert bármelyik percben megjelenhet ma éjszaka."
Az ágyon heverő szépség hallotta az anyós szavát,
s azt hitte, Bhísma jön hozzá, vagy más hős a Kuruk közül.
Ígéretét betartotta Vjásza, s estére megjelent
Ambiká nászszobájában, ahol égett a lámpaláng.
S látva fekete arcát és varkocsba font veres haját,
hosszú veres szakállát és perzselő, vad tekintetét,
úgy megrémült az asszony, hogy szemét lezárta görcsösen.
A nagy bölcs anyja kedvéért kellően egyesült vele,
de az ijedt leány végig zárva tartotta szép szemét.
Mikor végzett a szent, s elment, anyja találkozott vele,
és megkérdezte: „Szólj, Vjásza, milyen lesz Ambiká fia?"
Szatjavatí szavát hallva, bölcs fia, Vjásza így felelt:
„Unokád olyan izmos lesz, mint ezer elefántbika,
atyja lesz száz fiúsarjnak s nagyhatalmú uralkodó,
magasztos, ragyogó lélek, tanult s okos királyi bölcs,
de Ambiká hibájából szemét örök homály fedi."
Szatjavatí e válaszra a remetéhez így beszélt:
„Nagy szent, egy vak nem alkalmas arra, hogy jó király legyen:
hogyan védi meg országát, nemzetségét hogy őrzi majd?
Adj a Kuruk családjának egy második királyt, fiam!"
„Úgy legyen" – mondta, s eltűnt a vezeklők legdicsőbbike,
és Ambiká kilenc hónap múlva megszülte vak fiát.
Ez után a királykisasszony másik menyével is beszélt,
és Vjásza újra megjelent, hogy beváltsa ígéretét.
Mikor Ambáliká látta a dicső Vjásza külsejét,
elsápasztotta szép arcát az undor és a félelem.
Látta a nő fehér arcát, s így szólt Szatjavatí fia:
„Mivel rútságomat látva a vér elhagyta arcodat,
sápadt arcú fiat szülsz majd, te szép arcú királyleány,
s ezért »Sápadt«, azaz Pándu lesz majd hős gyermeked neve."
Így szólt a nagy hatalmú bölcs, s elhagyta a királyleányt.

Kilenc hónapra megszülte Ambáliká fakó fiát,
ki az öt ragyogó íjász, az öt Pándava atyja lett.
Szatjavatí a nagy szenthez még egy sarjért rimánkodott.
S hogy havi tisztulásán az idősebb özvegy átesett,
nem merészelte megszegni a királynő parancsait,
de Vjásza iszonyú bűzét, rútságát sem feledte el:
egyik szolgalcányára aggatta minden ékszerét,
s őt küldte Vjásza karjába. Tündérszép volt a szolgalány,
mikor megjött a szent Vjásza, felállva üdvözölte őt,
s mindvégig tiszteletteljes hódolattal viselkedett.
Szerelmi gyönyörűsége megnyerte Vjásza nagy kegyét,
s ágyán hosszú időt töltött ez a szent önsanyargató.
Mikor felkelt a bölcs, így szólt a lányhoz: „Szép szerelmesem,
többé már nem leszel szolga, s gyermekedre szerencse vár:
az összes földi bölcseknél bölcsebb lesz és erényesebb."
Vidurának nevezték el a cseléd s Vjásza gyermekét,
s tudatta az erényben dús Vjásza Szatjavatíval is,
hogy rászedte a hercegnő, s a szolgáló fiat fogant.
Vicsitravírja ágyában a nemzetségnek így adott
Vjásza három utódot, hogy folytassák a Kuruk sorát.

Dhritarástra házassága

(I. 109–110)

Születésük szerencséje által a Kuru hercegek
virágzásba borították atyjuk törzsét s a földeket,
melyeken gazdagon termett a zölden sarjadó vetés.
Eső kellő időben hullt, virág s gyümölcs virult a fán,
városokban sokan voltak kézművesek s kereskedők.
Hősök s törvénytudók, vígak s jók voltak az alattvalók,
egy sem akadt közöttük, ki a bűnt kedvelte vagy rabolt.
Az aranykor virágzása éltette birodalmukat,
s megnövelték a jólétet országukban a Kauravák.

Egyetlen özvegyasszony vagy nincstelen sem akadt sehol.
Megteltek ligetek fákkal, bő vízzel a kutak s tavak,
az ország ünnepekkel s nagy gazdagsággal a bráhmanok.
A kormányzó, a bölcs Bhísma, törvényesen uralkodott,
ezerszámra emelkedtek az országban a templomok,
s tömegestül özönlöttek be idegen alattvalók.
Vidurát, Dhritarástrát és Pándut, e nagyeszűeket
a bölcs Bhísma saját édes fiaiként nevelte fel;
Pándu íjász tudásával ember nem vetekedhetett,
Dhritarástra erősebb volt, mint a földön akárki más,
s Viduránál kiválóbban nem ismerhette senki sem
a törvényt, kötelességet, s a kormányzás erényeit.
De Dhritarástra vak volt és Vidura szolgalány fia,
királyok nem lehettek hát, s Pándu lett az uralkodó.
Gangá fia, a legbölcsebb az államférfiak között,
egy ízben a tanult s jámbor Vidurához eképp beszélt:
„Nemzetségünk erényekben gazdag, nagy és tökéletes,
s kiterjeszti hatalmát a többi uralkodók fölé.
Benneteket, e nemzetség utolsó ivadékait,
mi hívtunk egykor életre, Vjásza, Szatjavatí meg én,
s mivel te vagy a legbölcsebb, kettőnk gondja, tiéd s enyém,
hogy családunk kiterjedjen ismét, akár a tengerek.
A jádava király s madra király ifjú leányait
s a gandhára király lányát szépnek mondja a szóbeszéd,
méltó hozzánk családjuk, te bika-a-harcosok-között,
mind nemes származásúak, ragyogóak s erényesek.
Mit tanácsolsz nekem, legfőbb okos az okosok között?"
Vidura szólt:
Te vagy legfőbb tanítónk, és te vagy nekünk atyánk
s anyánk,
tégy úgy, hogy kárt ne szenvedjen a Kaurava királyi ház.
S hallották a papoktól, hogy a gandhára királyleány,
a szépek szépe, Gándhárí, elnyerve Siva szent kegyét,

azt kívánta az istentől, hogy száz fiúval áldja meg.
Bhísma, a Kauravák atyja, hírül vette e nagy kegyet,
s megkérte Dhritarástrának követével a lány kezét.
Gondolkodóba ejtette a királyt, hogy a férfi vak,
de nemzetsége s jó híre Dhritarástra javára szólt,
s így végül odaígérte az erényes királyleányt.
Mikor hallotta Gándhárí, hogy kérője világtalan,
kendőjét összehajtotta, és bekötözte két szemét,
mert nagy hitvesi hűséggel férjéhez úgy ragaszkodott,
hogy inkább nem akart látni, nehogy ez bántsa majd urát.
Bhísma irányításával megtartották az esküvőt,
s a szépcsípőjü Gándhárí szilárd és tiszta jelleme
igen elégedettekké tette a Kuru hősöket:
tisztelte a királylány bölcs ura rokonait s urát,
s másokkal e derék asszony rajtuk kívül nem is beszélt.

Pándu házassága

(I. III–IIŞ)

A jádava király lánya, Kuntí, e ragyogó leány,
oly szép volt, nem akadt tündér, ki vele vetekedhetett.
Felséges atyja házában a vendégek s a bráhmanok
ellátására volt gondja, s a kerek faru, tiszta szűz
egyszer egy rettegett bráhman körül foglalatoskodott,
ki megkedvelte őt és egy varázsigét adott neki.
A Törvény titkait tudó szent pap Kuntíhoz így beszélt:
„E varázsszó hatalmával bárkit az istenek közül
magad elé parancsolhatsz, hogy általa fiat foganj."
A bráhman szavait hallva, Kuntí igen kíváncsi lett,
s a Napistenre gondolva kimondta a varázsigét.
Így született a hős Karna, ki csodás születésekor
arcán fényes fülönfüggőt, s testén fegyverzetet viselt.
Csüggedten s félve bámulta gyermekét a királyleány,

s azon gondolkodott minden erővel, hogy mit is tegyen.
Hogy vétkét a rokonságból meg ne tudhassa senki sem,
vízbe dobta a szép Kuntí nagy erejü gyermekét.
Dhritarástra király egyik kocsihajtója lelte meg
s asszonyával neveltette Karnát, mint a saját fiát.

A szépszemöldökü Kuntí, a jádava királyleány,
kötelességtudó volt, szép, ifjú, erényes és serény,
s így az összes erényekkel megáldott ragyogó leány
kezéért váltva versengtek a föld összes királyai.
Bölcs atyja ekkor elhívta az összes fejedelmeket,
hogy megülje a szép Kuntí férjválasztási ünnepét.
A küzdőtérre tóduló hősök közt az okos leány
megpillantotta Pándut, a Bhárata k férfitigrisét.
Büszke volt, mint a hímtigris, vállas, bikaszemü, erős,
földre szállt Indraként állt a többi uralkodó között,
s elsápasztotta fényével az összes fejedelmeket.
Mikor látta a szép Kuntí a hősök legdicsőbbikét,
a nagy Pándut a küzdőtér porondján, szíve elszorult.
Vágytól remegve-borzongva szaladt Pándu felé a lány,
és nyakába akasztotta füzérbe font virágait.
Látva, hogy Pándué Kuntí, a többi hős uralkodó,
ahogy jött, hazatért díszes kocsikon s elefántokon.
A király lánya nászát nagy pompával ünnepelte meg,
s a szép és tiszta Kuntívai a Kuruk legdicsőbbike
oly boldogságban egyesült, mint párjával az Ég Ura.
Az esküvő után tenger kinccsel halmozta el vejét,
s békén hazabocsátotta a jádava uralkodó.
Lengő zászlókkal ékített, hatalmas had vezéreként,
remeték s papok áldása által kísérve visszatért
Hásztinápura városba Pándu, a legdicsőbb Kuru,
s hitvesét palotájának háremében helyezte el.
A tündöklő eszű Bhísma, Sántanu bölcs s vitéz fia,

kis idő múlva úgy döntött: ismét megházasítja őt.
Négyféle hadinépével Madra urát kereste fel,
s elkísérték a nagy bölcsek, papok s az agg tanácsosok.
A madrák hős oroszlánja, hallva, hogy Bhísma érkezik,
bevezette a városba, tisztelettel elébe ment.
Fehér szőnyegre ültette, megmosatta a lábait,
mézzel kínálta, s jöttének okáról kérdezősködött.
Bhísma Madra királyának megfontolt szóval így felelt:
„Tudd meg, egy lány miatt jöttem, nagy ellenségverő király.
Húgod, a ragyogó Mádrí híre trónomhoz érkezett,
s én meg akarom őt kérni a hős és tiszta Pándunak."
Ekkor Madra királyának Gangá nagy erejű fia
sok díszes kocsit és pompás ményeket, elefántokat,
nyers és vert aranyat, gyöngyöt, százezer színes ékkövet,
tengernyi díszruhát, éket, gyémántot és korallt adott.
Ajándékait örvendve fogadta az uralkodó,
és a Kuruk bikájának adta a díszruhás leányt.
Hásztinapura városba időben meg is érkezett
Mádrí s Bhísma, a tengerbe ömlő Gangá dicső fia.
Megkérdezte a bölcsektől, melyik nap s óra kedvező,
s Pándu, ahogy előírják, megtartotta a kézfogót.
A Kuruk ragyogó sarja, Pándu, az esküvő után
szépséges feleségét szép palotában helyezte el.
Két felesége, Kuntí és Mádrí mellett a hős Kuru
mintha csak álmodott volna, olyan vidám gyönyörben élt.
Harminc éjszaka múltán a király elhagyta városát,
hogy meghódítsa karjával az összes birodalmakat.
Fegyverek parazsán izzó, nyílzuhatagon átsütő,
hadakat égető lángja felperzselte, ki szembeszállt,
s Kuru alattvalók lettek a legyőzött uralkodók.
Úgy tisztelték a hős Pándut a Föld összes királyai,
a városromboló Indrát tisztelik így az istenek.
Az ujjongó alattvalók a bölcs Bhísmával élükön

mind elébe sereglettek, amikor hazatért a hös.
Hásztinapura várostól nem messzire az emberek
meg is látták a kincsekkel megrakva érkező hadat.
Jöttek a drágaságokkal magasra púpozott kocsik,
elefántok, tüzes mének, tehenek, ökrök és tevék,
oly hosszú sorban érkeztek, végét nem látta senki sem.
A föld ura, a hős Pándu, Bhísma lábaihoz hajolt,
majd illően köszöntötte a főváros lakóit is.
Bhísma a hőst, ki úrrá lett a Föld összes királyain,
atyjaként zárta karjába, s örömében a könnye hullt.
Megszólaltak a harsonák, a kagylókürtök és dobok,
és Pándu zeneszó mellett végigvonult a városon.

A száz fiú születése

(I. 113)

Történt, hogy egy napon Vjásza eljött fáradtan, éhesen,
s oly jól tartotta Gándhárí, hogy elnyerte a bölcs kegyét.
A nő azt kérte, hadd szüljön férjének száz derék fiat.
Idővel Dhritarástrától Gándhárí méhe megfogant,
s két évig hordta testében a királynő a magzatot,
de akkor sem tudott szülni, s ezért nagyon szomorkodott.
Közben hallotta, hogy Kuntí szült egy csodálatos fiút,
ki olyan gyönyörű, mint az első hajnali fénysugár.
A bánattól eszét vesztve verni kezdte hasát a nő,
s kemény húsdarabot szült, mely fémgolyóhoz hasonlitott.
Eldobta volna már éppen, mikor megtudta ezt a bölcs,
Szigeten Született Vjásza, és futva felkereste őt.
Mikor a húsgolyót látta, a bölcsek legdicsőbbike
így beszélt a királynőhöz: „Mit tettél? Igazat felelj!"
Gándhárí az igazsághoz híven így válaszolt neki:
Gándhárí szólt:
Hallottam, hogy sugárzón szép fiat szült Pándu asszonya,

s méhemet verni kezdtem, hisz azt mondtad, száz fiút
szülök,
de ezt a húsgolyót szültem csupán a száz fiú helyett.
Vjásza szólt:
Hozassál gyorsan olvasztott vajjal telítve száz edényt,
rejtsd el gondosan, őriztesd, hogy meg ne lássa senki sem,
és locsoltasd hideg vízzel szüntelen ezt a húsgolyót.
A vízzel meglocsolt golyó százegy darabra széthasadt,
és hüvelykujjnyi kis magzat volt valamennyi húsdarab.
A hígvajas edényekben a százegy kicsi magzatot
jól rejtett helyen őrizték, hogy meg ne lássa senki sem.
A nagy bölcs a királynőnek elmagyarázta pontosan,
meddig várjon, s mikor kell majd felnyitni az edényeket.
Durjódhana király volt az első, aki világra jött,
de megelőzte őt korban Judhisthira, a Pándu sarj,
és mikor a gonosz lelkű Durjódhana világra jött,
e napon született Bhíma, Pándu dicső utóda is.
Durjódhana a bölcsőben vadszamárként üvöltözött,
s hangjára keselyűk, varjak, sakálok hangja válaszolt,
orkán kerekedett, s körben tűzvörös lett a láthatár.
Dhritarástra királyt ekkor megrohanta a félelem,
s a bölcs Vidura és Bhísma, az összegyűlt tanácsosok,
bráhmanok és az összes hős Kuruk körében így beszélt:
„Judhisthira az első, a legidősebb királyfi ő,
törvény szerint a trón így az övé vitathatatlanul.
De utána az én fiam lesz-e majd az uralkodó?
Mondjátok meg igazsághoz híven, a jog mit ír elő?"
Mikor szavát bevégezte Dhritarástra, a vak király,
sakálok s más vadak baljós hangja hörgött körös-körül.
Megfigyelve e félelmes vészjeleket, a bráhmanok
így szóltak Dhritarástrához Vidurával az élükön:
„Urunk, királyok Indrája, félelmetes előjelek
mutatkoztak, mikor fiad, Durjódhana világra jött,

bizonyos hát, hogy ő dönti pusztulásba családodat.
Vesd el családod üdvéért, nagy bajt hoz ránk, ha nem teszed.
Lesz kilencvenkilenc sarjad, Bhárata, hogyha óhajod
családod üdve, vesd el most ezt az egyetlen egy fiad!
Hogyha elveted, üdvöt nyer családod s az egész világ!
»Vesd el fiad családodért, családodat a városért,
városodat az országért, s vess el mindent a szellemért!«"
Így szóltak Dhritarástrához Vidura és a bráhmanok,
s a fiát szerető király nem követte tanácsukat.
Egy hónapon belül sorban világra jött a száz fiú,
s a királynak ezek mellett született egy leánya is.
Míg Gándhárí a méhében hordozta ura sarjait,
egy polgár lánya szolgálta férjét, a bölcs uralkodót,
s ez a nő Dhritarástrának még ugyanezen év során
híres, okos fiat szült, kit Jujutszunak neveztek el.

Pándu az erdőben

(I. 118)

Míg ez történt, a fáradtság terhét nem ismerő vitéz,
Pándu, két feleségével az őserdők közé vonult.
Elhagyta palotáját és pompázó puha ágyait,
s a vadonban bolyongott, és kedvét töltve vadászgatott.
A Himálaja hegységnek kellemes, déli oldalán
hatalmas sálaerdőben tanyázott a dicső Kuru.
Pándu úgy tündökölt, mikor két asszonyával itt lakott,
mint Indra elefánthímje két nőstényével oldalán.
S történt egyszer: a vérengző vadakkal teli rengeteg
mélyén barangoló király észrevett egy gazellapárt,
mely a szaporodás örök s szent törvényének áldozott.
Arany tollakkal ékített, sebes és hegyes öt nyilát
lőtte a hímgazellára a jól célzó uralkodó.
Ám az egy nagy vezeklő volt, egy égi bölcs dicső fia,

ki gazella alakjában asszonyával szeretkezett.
Emberhangon kiáltott a keresztüllőtt gazellahím,
s földre roskadva, vergődve sírni kezdett keservesen.
A gazella szólt:
A legdicsőbb család sarja, a Bháraták szülötte vagy,
méltatlan ez a tett hozzád, bűnbe estél, uralkodó!
E gazellával élveztem éppen szerelmi mámorom,
betöltve férfidolgomat, s te meggátoltad ezt, király.
Itt éltem kinn az erdőben, soha nem ártva senkinek,
s te most jössz, és megölsz engem. Megátkozlak ezért, nagyúr:
mivel szeretkező párra emelted gyilkos íjadat,
érjen hát életed véget, ha a szerelmi vágy betölt.
Ha asszonyodra kéjsóvár testtel valaha ráborulsz,
még beteljesülés előtt jussál a szellemek közé!
Így szólt az állat, és lelkét vad kínok közt lehelte ki,
Pándu pedig a bánattól eszét vesztve a földre hullt.

A Pándavák születése

(I. 119–124)

A gazellát a hős Pándu rokonaként temette el,
s feleségeivel búsan, fájdalmasan siránkozott.
Pándu szólt:
Hallottam, hogy erényes, nagy családból származó atyám
bujasága miatt ifjan elveszítette életét.
E kéjsóvár király ágyán nemzett engem a tiszta, szent,
Szigeten Született Vjásza, ki megfékezte vágyait.
Az ő sohase múló nagy tetteit követem tehát,
s rettenetes vezekléssel tartom kordában önmagam;
hamuval befedem testem, kopár kunyhó lesz otthonom,
gyökér lesz étkem, elhagy majd a szeretet s a gyűlölet,
a derű és ború, egyként veszek gáncsot s dicséretet,

nem lesz vágyam, se birtokom, nem gúnyolok ki mást soha,
és szemöldökömet többé nem vonom össze senkire,
jót teszek minden élővel, és ritkán hallatom szavam.
Nem ártok senkinek, s mindent tisztelek, ami létezik,
bűntelen élek, és nem csal csapdába semmi földi csel,
szolgálni nem fogok senkit, szabad leszek, akár a szél.
Elkerülöm a félelem s fájdalom szakadékait,
elégedetten élek majd, míg csak testemet elhagyom,
s elvesztett férfiasságom miatt bánkódni nem fogok:
nem kell a szerelem kéje, erény vezesse lépteim!

A kín terhe alatt hosszan sóhajtozott a nagy király,
aztán Kuntíra s Mádríra tekintve így beszélt tovább:
„Tudassátok a bölcs Bhísmát, Vidurát, nagy családomat,
Szatjavatít, anyámat és sok koronás barátomat,
a sok szómaivó, tisztes papot, ki udvaromban él,
városom véneit s minden jámbor és hű alattvalót,
jóindulatukat kérve: Pándu remeteségbe ment."
Hallva, hogy Pándu elszánta magát, és vezekelni kezd,
Kunti és Mádri szilárd lelkű férje szavára így felelt:
„Bhárata, a vezeklésnek igen sokféle módja van,
élhetsz nehéz vezeklésben velünk, hitveseiddel is.
Megzabolázzuk érzékünk, s vezekelni megyünk veled,
szigorú bőjtben élünk majd, elvetjük a szerelmi kéjt,
s megszabadulva testedtől jutalomként az égbe jutsz.
Hogyha azonban elhagynál bennünket, nagy tudású hős,
tudd meg, hogy nyomban elhagyjuk mind a ketten
az életet!"

Pándu szólt:
Ha az erényt akarjátok követni, s vágyatok szilárd,
együtt haladhatunk nemzőm örökké ragyogó nyomán.

Asszonyaihoz így szólott a király, a Kuruk fia,
s a karpereceket, pompás melldíszeket, fejékeket,
a sok köntöst, fülönfüggőt, feleségei kincseit

papjai közt elosztotta, és újra szólva így beszélt:
„Vigyétek meg a hírt: Pándu elvonult a hegyek közé,
az öröm s szerelem kéjét, a föld javait elveti,
s Kunti, Mádrí, a két asszony követi a Kuruk fiát."
A tündöklő király, Pándu szolganépe s kísérete,
hallva a férfitigris-hős Bhárata szomorú szavát,
feljajgatott a bánattól, s keservesen siránkozott.
Forró könnycket árasztva hagyták el az uralkodót,
és a kapott ajándékkal hazatértek sietve mind.
Mikor hallotta tőlük, hogy az erdőn mi esett vele,
Dhritarástra a hős Pándu miatt igen szomorkodott:
kedvét nem lelte többé sem nyoszolyákon, se trónusán,
bánat gyötörte öccséért, s esze folyvást körötte járt.

A hős Pándu vezeklésnek szentelte tiszta életét,
s az égi dalnokok, szentek kedvence lett e nagy Kuru.
Jámbor és engedelmes volt, önzetlen és fegyelmezett,
a mennyekbe emelhették volna erős erényei.
Testvérüknek, barátjuknak tekintették az églakók,
és néhány égi bölcs saját gyermekeként szerette őt.
Vezeklése során Pándu oly fényes lett s tökéletes,
hogy szentsége a papbölcsek szentségét is elérte már.
S történt, hogy egyszer újholdkor a sok remete összegyűlt,
s látni vágyva a nagy Brahmát, az Ősatyához útra kelt.
Készülődésüket látva, Pándu így kérdezősködött:
„Szóljatok, hova indultok, ékesszavúak ékei?"
A bölcsek szóltak:
Brahmá szent birodalmában összegyűltek az églakók,
s mi is látni szeretnénk Őt, ki maga szülte önmagát.
Pándu velük akart menni, de mikor felemelkedett
s indult két feleségével, így beszéltek a szent papok:
„Örök havon kelünk majd át, hol fa, állat, madár nem él,
szédítő szakadék tátong, és szörnyű zápor árad ott,

madár se kelne át rajtuk, nemhogy a többi állatok,
e tájon csak szelek járnak s a szentek és a szellemek.
Hogyan kel át a Hegységek Urán két gyönge asszonyod,
akik tűrést nem ismernek? Lerogynának: ne jöjj velünk!"
Pándu szólt:
Nem jut soha a mennyekbe, kiért fia nem áldozik,
s ősei is lehullnak mind. Nekem nem született fiam,
elhagytam kötelességem, és most gyötör a fájdalom,
hiszen testem halálával lezuhannak atyáim is.
Ahogy engem atyám ágyán nemzett Vjásza, a tiszta bölcs,
nem lehetne hasonlóan nemzeni nekem is fiat?
A bölcsek szóltak:
Isteni szemeink látják, te erényes uralkodó,
hogy fiad születik majd, és oly szép lesz, mint az églakók.
A remeték szaván hosszan elmélkedett a bölcs király,
majd felidézte lelkében a hímgazella átkait,
s négyszem között a páratlan, jámbor Kuntíhoz így beszélt:
„Hiába a vezeklés, az alamizsna s az áldozat,
ha valaki utód nélkül marad, mindez nem üdvözít.
Halld, derűs kacagású nő, felismertem ezek szerint,
hogy nem jutok a mennyekbe, hiszen gyermektelen vagyok.
Parancsolom neked hát, hogy szülj nagyszerű, erős fiút
olyan hőstől, ki egyforma velem, vagy még előkelőbb."
Kuntí töprengve hallgatta ura, Pándu király szavát,
és a Kuruk bikájának, a föld urának így felelt:
„Kötelességtudó férfi, ily szót hogy szólhatott szavad?
Lótusz-szemű, csupán téged szeretlek, hisz tiéd vagyok,
és gondolni se tudnék rá, hogy más férfi öleljen át.
Különben sem akad nálad különb ember az ég alatt.
De halld: vendégül én láttam egykor atyám barátait,
és ott foglalatoskodtam a hatalmas papok körül.
Egyszer egy nagy vezeklő jött, az összes titkot ismerő,
magasztos pap, ki megkedvelt serény gondoskodásomért.

Kegyként varázsigét kaptam e szenttől, aki így beszélt:
»Bűvigémmel az ég bármely istenét megidézheted,
akarja vagy sem, eljő és vágyad betölti bármelyik,
s kegyelméből dicső méhed fiat fogan, királyleány.«
Az atyámnál lakó szent pap így szólt hozzám, te nagy király,
s most parancsolj nekem, melyik istent idézze meg szavam!"
Pándu szólt:
Szépségem, Dharma istent, az Igazság istenét idézd,
az ő csodálatos sarja lesz a legigazabb Kuru,
mert igazságtalanságot nem forral az, kit ő adott.
A király szavait hallva, a nők legremekebbike
hódolt férjének, és híven teljesítette óhaját.

Gándhárí már egy év óta méhében hordta magzatát,
mikor fiat akart Kuntí Dharmától, s megidézte őt.
A királynő az istennek gyors kezekkel megáldozott,
s előírás szerint kezdte mormolni a varázsigét.
A bűvigék hatalmában Dharma isten meg is jelent;
napfényű szekerén ülve szállt az imádkozó fölé,
és mosolyogva kérdezte: „Kuntí, mit adhatok neked?"
Kuntí visszamosolygott rá, úgy válaszolt: „Fiút, uram!"
Dharma ekkor varázstestbe öltözve egyesült vele,
s Kuntí olyan fiat nyert, ki minden lénynek javára élt.
Egy földöntúli hang így szólt, mikor megszülte gyermekét:
„E fiú lesz a legdicsőbb az igazságosak között,
hős lelkű lesz, igaz szavú, és az egész világ ura.
Judhisthirának ismerjék Pándu elsőszülött fiát,
jámborsága, vitézsége híressé teszi majd nevét!"
Dharmától gyermeket nyerve, Pándu Kuntíhoz így beszélt:
„A harcostól erőt várnak, kérj egy nagy erejű fiút!"
Kuntí ekkor a Szélistent, a vad Vájut idézte meg.
A szörnyű erejű Váju gazellán lovagolva jött,

s így szólt: „Mit adhatok, Kuntí, mondd el, mi nyomja lelkedet?"
Szégyenlősen mosolygott a szép Kuntí, úgy felelt neki:
„Fiút adjál nekem, szentség, istenek legdicsőbbike,
nagy testűt és erőset, ki minden gőgöt s dacot legyűr."
A hős, erős karú Bhímát így kapta Pándu Vájutól,
s a földöntúli hang ismét megszólalt születésekor:
„Erőseknél erősebb lesz az, aki most a földre szállt."
S történt, hogy kis idő múlva, mikor Bhíma világra jött,
tigrist látott s ijedtében felugrott Pándu asszonya,
megfeledkezve arról, hogy ölében Bhíma szendereg.
A gyermek egy kemény szikla élére hullt, de tagjai
mennykőként százfelé zúzták a követ, ahová esett.
Bhímával egy napon szülte Dhritarástra gonosz fiát,
a nagy Durjódhanát anyja, s később ő lett a föld ura.
Mikor megszületett Bhíma, Pándu töprengve így beszélt:
„Hogyan nyerek olyan sarjat, aki mindenkinél különb?
Az istenek királyának Indrát mondják, az Ég Urát,
fénye a végtelennél több, hatalmát mérni sem lehet.
Szörnyű, gyötrő vezekléssel megörvendeztetem szivét,
s mindenkinél különb lesz majd az a fiú, kit ő adott;
a csatában legyőz minden embert s emberfölötti lényt.
Tett, szó, s gondolat által nagy vezeklésbe fogok tehát."
Megtanácskozta dolgát a bölcsekkel a dicső Kuru,
majd elrendelte Kuntínak, hogy böjtöljön egy éven át,
maga meg egyre fél lábon állt közben és imádkozott.
Egy idő múlva megjelent neki Indra, az Ég Ura.
Indra szólt:
Olyan fiat adok neked, híre három világra száll,
minden tehén, pap és jótét lélek védelmezője lesz,
életet hoz családjának s ellenségeinek halált,
minden gonoszt kipusztít majd e sarj, kit én adok neked!
Így szólt a ragyogó Indra az igaz lelkű Pánduhoz,

az pedig megjegyezte jól szavát, s Kuntíhoz így beszélt:
„Üdv neked, gyönyörűségem! Elnyerted Indra szent kegyét,
és amilyenre vágyódtunk, olyan gyermeket ad neked."
Szavaira a hű Kuntí megidézte az Ég Urát,
és Indrával ölelkezve, megfogant benne Ardzsuna.
Egy földöntúli hang harsant, mikor e hős világra jött,
erős, mély hangu zengése betöltötte a mennyeket,
s a remetetanyán minden bölcs hallotta világosan.
A derűs kacagású, szép Kuntíhoz szólt az égi hang:
„Fiad legyőzhetetlen lesz, mint Indra, s híre messze száll,
hős lesz, mint az ezerkarú démon, s erős, akár Siva."
Mikor világra jött Kuntí s Gándhárí sok derék fia,
egyszer négyszemközött Mádrí a nagy Pánduhoz így beszélt:
„Seregek ura, méltatlan sorsomért nem panaszkodom,
hogy helyem második, bár az én családom előkelőbb.
Hős ellenség-verő, akkor sem voltam se irígy, se bús,
mikor hír járta: Gándhárí egyszerre száz fiat kapott.
Az tép szívembe, hogy Kuntí, bár egyenlő vagyok vele,
fiakat adhatott neked, míg én gyermektelen vagyok.
Hogyha Kuntí szerét lelné, hogy nekem is legyen fiam,
neked is javadat tenné, s lekötelezne engem is.
Viszályt keltene, azt hinnék, hogy féltékeny vagyok reá,
ha Kuntít erre én kérném, hisz egymással vetélkedünk;
ha igazán szeretsz engem, magad ösztönzöd erre őt."

Pándu szólt:

Gondoltam erre én is, de rávenni nem akartalak,
s csak töprengtem, te mit szólnál, vajon hogy tetszenék
neked?
Most azonban elintézem, hiszen ez a te vágyad is;
ha Kuntít én magam kérem, nem fog elutasítani.

Mikor aztán maguk voltak, Pándu Kuntíhoz így beszélt:
„A világ s törzsem üdvére szerezz még egy fiat nekem.
Tedd azt, ami a legfőbb jó, s ami kedvemre van nagyon,

vállalkozz egy nehéz tettre, mely hírt s hasznot
gyümölcsözik!
Váltsd meg Mádrít a csúfságtól, szerezz neki is egy fiat,
és felülmúlhatatlan hírt szerezhetsz így magadnak is."
Kuntí Mádríhoz így szólott: „Gondolj az istenek közül
bárkire gyorsan, és fényes fiat nyersz tőle biztosan."
Mádrí az égi ikreket, a két Asvint idézte meg,
el is jöttek, s a nő méhe magvuktól ikreket fogant,
Nakulát s Szahadévát, a föld két leggyönyörűbb fiát.
A földöntúli hang így szólt az ikrek születésekor:
„E két fiú olyan szép és vitéz lesz, mint az Asvinok."
– és valóban erő s szépség sugárzott e fiúk körül.
Kisvártatva, mikor Pándu titkon unszolta őt megint:
tegyed kedvére Mádrínak, Kuntí urához így beszélt:
„Megcsalt, mert egy varázsszóval egyszerre két fiat fogant,
végén még felül is múl; így az tesz, aki alattomos!
Én bolond, hány fiam lenne, ha nekem is eszembe jut!
Ne parancsolj ilyet többé, add meg ezt a kegyet, király!"
Az istenek kegyelméből így születtek a Pándavák,
kiktől a Kuru nemzetség ereje s híre nagyra nőtt.

Pándu halála

(I. 125–126)

Pándu látta az erdőben, hogyan növekszik öt fia,
s ismét érezte karjának erejét a vitéz király.
Tavasszal, amikor megtelt virágokkal a rengeteg,
a bódító, sziromfürtös fák közt kószált a föld ura.
Az ágak földre roskadtak a sok virág s gyümölcs alatt,
s erdei tavakon lótusz-kelyhekből szállt az illatár.
Amikor Pándu ezt látta, mámoros lett, s szerelmesen,
vidám szívvel barangolt ott, akár a halhatatlanok.
Mádrí kísérte sétáján, ki áttetsző ruhát viselt,

és látva fiatal testét köntösének redőin át,
a király vágya fellángolt, mint erdőtűz, ha zúg a szél.
Lótusz-szirom-szemű nővel kettesben, elhagyott helyen
nem győzhette le vágyát a vágyait elnyomó király;
megragadta s erőszakkal földreteperte asszonyát.
Amíg bírta, kapálózott s visszatartotta őt a nő,
de a férfi szerelmében elfeledte, hogy átkozott,
és erővel magáévá tette Mádrít a fák alatt,
mintha sorsa sugallná, hogy átkát ne vegye semmibe,
és mámoros szerelmében égve dobja el életét.
Így lett úrrá a nagy Pándun a végzet, s lelke elrepült,
mihelyt a szirmos ágak közt feleségével egyesült.
Halottá merevült férjét ölelve, Pándu asszonya
újra meg újra feltörő jajgatással kiáltozott.
Hallotta ezt a távolból Kuntí, s odafutott hamar
a fiúkkal, ahol Mádrí és a halott király feküdt.
A zokogva sikoltozó Mádrí Kuntíhoz így beszélt:
„Vigyázz, maradjanak távol a fiúk, csak te jöjj ide!"
Kuntí odébbparancsolta e szavakra az öt fiút,
majd Mádríhoz rohant, és ott ezt kiáltotta: „Jaj nekem!"
Mikor látta, hogyan fekszik Mádrín a holt uralkodó,
Kuntí a rátörő szörnyű kíntól megszállva jajgatott:
„Én örökké vigyáztam rá, hogy legyőzhesse vágyait,
mért feledte a bölcs átkát, mikor veled szeretkezett?
Mádrí, Mádrí, neked talán nem kellett volna óvnod őt?
Hogy csábíthattad el, mikor négyszemközött maradt veled?
A bölcs átkára bús szívvel folyvást emlékező király
ölelésedre mért gondolt, mikor ketten maradtatok?
Ó, mily boldog s szerencsés vagy, hogy irígylem a sorsodat,
hisz láthattad urunk arcát, mikor mámorosan ragyog!"
Mádrí szólt:
Sikoltoztam, királynő, és visszatartottam egyre őt,
de ez volt sorsa: nem tudta önmagát visszatartani.

Kunti szólt:
Első asszonya én voltam, az elsőbbség enyém tehát,
hogy vallásunk parancsára kövessem a halott királyt;
a túlvilágba én szállok jó férjemhez, ne is vitasd!
Kelj fel, add át nekem testét, s neveld gondosan öt fiát!
Mádrí szólt:
Nem úgy, én követem fényes férjem a szellemek közé:
nem elégült ki még vágyam, jó nővérem, egyezz bele!
Engem ölelve sorvadt el a Kuruk legdicsőbbike,
s hogy vágya kielégüljön, követem a halálba is.
Neveld fel két fiam, Kuntí, légy jó anyjuk helyettem is,
és égessetek el Pándu mellett a máglya lángjain.
Így szólt a madra hercegnő, Pándu hűséges asszonya,
s lelke elhagyta testét, és követte férje útjait.

Mikor a remeték látták, hogy meghalt az uralkodó,
összegyűlve tanácskoztak e bölcs égi tanácsadók.
A remeték szóltak:
Trónjáról, birodalmáról lemondott e dicső király,
és sorsát a vezeklőkre bízva itt vezekelt velünk.
A nagy hírű s dicső lelkű Pándu király az égbe szállt,
és reánk hagyta nemrég szült fiait s jámbor asszonyát.
Vigyük tehát e nagy lélek testét s családja tagjait
Hásztinapura városba: így parancsolja ezt a Tan.
Fel is kerekedett menten az igaz remeték hada,
s hazavitték a két holtat s Pándu fiait, asszonyát.

Pándu temetése
(I. 127–128)

Bhísma s Vidura úgy döntött, hogy az elhunyt uralkodó
emlékére a szertartást szent ligetben mutatja be.
Indultak is a városból Pándu udvari papjai,

s vitték a füstölőszertől és vajtól lobogó tüzet.
Balzsamokkal s virágokkal beborított ruhák közé
csavarták s feldiszítették a két testet a többiek,
s ékes hordszékbe ültették Mádrival a halott királyt.
Fénylő fehér napernyők és nagy jakfark-legyezők alatt,
harsogó zeneszóval kelt útra az óriás menet;
szolgák százai szórták szét marokszámra a gyöngyöket
a kapkodó tömeg közé Pándu halotti ünnepén.
Az élen a fehér gyolcsba öltözött áldozópapok
dísztálban hordva híg vajjal élesztették a szent tüzet,
s papok, harcosok, polgárok, szolgarendűek ezrei
fájdalmasan kiáltozva követték a halott királyt:
„Hová indulsz, örök kínba taszítva minket, ó, nagyúr!
Oltalmazónk s irányítónk, ne hagyd magára népedet!"
Zokogtak a Kuruk, Bhísma, Vidura és a Pándavák.
Egy Gangá menti szép erdő mélyébe ért a gyászmenet,
s ott letették a hordszéket, melyen a ragyogó szavú,
hős tigris, az igaz Pándu feküdt asszonya oldalán.
Sokféle drága illatszert és balzsamos kenőcsöket
kentek rájuk, s behintették szantálporral a holtakat,
testükre hófehér, díszes köntöst adtak szokás szerint,
s amint a pazar ágyakhoz szokott hős férfi ott feküdt
ékes ruhákba öltözve, olyan volt, mintha élne még.
A temetési szertartást végző szent áldozópapok
olvadt vajjal behintették Mádrít és az uralkodót,
s testeiket a máglyára tették előírás szerint
a lótuszok, a szantálfák és más illatszerek közé.
Ambáliká, a hős anyja, mikor meglátta gyermekét,
felsikoltott a bánattól, és eszét vesztve földre hullt.
Az ájult anya láttán a polgárok valamennyien
fájdalmasan kiáltoztak, és gyászolták királyukat.
Jajveszékelve sírt Kuntí, s hallva sikoltozó szavát,
a földön felzokogtak mind az emberek s az állatok.

Könnyezett a dicső Bhísma s Vidura, Vjásza bölcs fia,
és emésztődve hullatták könnyeiket a Pándavák.
Aztán Vidura és Bhísma, a Pándavák s az asszonyok
elvégezték a tisztító szertartást valamennyien.
Kopár földön aludtak kinn a Kuruk és barátaik,
s lemondva puha ágyáról az egész nép velük maradt.
Eltávozott a városból vígság, nyugalom és öröm,
s így töltött el tizenkét éjt az ország nagyja s apraja.
Akkor Kuntí, a bölcs Bhísma s Dhritarástra, az új király,
nektárédes itallal nagy, pazar halotti tort adott,
lakomáztak a hős Kuruk és a bráhmanok ezrei,
s kincseket, földeket kaptak bőségben a nemes papok.
Megtisztulva a szertartás szerint, a nép s a Pándavák
visszatértek a városba, mikor letelt a gyászidő.
A Bháraták bikáját úgy siratták az alattvalók,
mintha legkedvesebb vérük lett volna, aki sírba szállt.
A tor után, mikor látta, mint gyászolnak az emberek,
Vjásza a zaklatott lelkű Szatjavatíhoz így beszélt:
„Anyám, elmúlt a boldog kor, jönnek sötét s kemény napok,
rosszabb lesz minden órában, mert elöregedett a Föld,
elöntötte a bűn árja, s megzavarta a csalfaság;
szörnyű idő következik, melyben a vétkes emberek
megcsonkított, silánnyá tett erkölcs szerint cselekszenek,
s a Földet elsötétítik bűneikkel a Kauravák.
Jöjj, gyakorold a jógát a vadonban, remeték között,
hogy ne lássad, milyen szörnyű végzet irtja ki véreid!"
„Legyen" – szólt a királynő, majd elment, s menyéhez
így beszélt:
„Vétkeivel fiad sarja, Durjódhana a Bháraták
birodalmát s egész népét romlásba dönti, Ambiká.
Ezért Ambálikával, kit fia halála meggyötört,
elvonulok az erdőbe, s ha kedved tartja, jöjj velünk."
Elbúcsúzkodva Bhísmától, Szatjavatí, a tiszta nő,

és két menye az erdőbe vonult a remeték közé.
Rettenetes vezeklésben éltek e jámbor asszonyok,
mígnem a mennybe vágyódó lélek elhagyta testüket.

A királyfiak nevelkedése

(I. 129)

Pándu fiai, elnyerve ifjúvá avatásukat,
atyjuk termeiben laktak pazar élvezetek között.
Velük játszadozott ott a vak Dhritarástra száz fia,
és mindenben kiválóbbak voltak náluk a Pándavák.
Bhíma a vak király minden fiát legyőzte könnyedén
célba dobás, homok szórás, távfutás és evés terén,
vígan incselkedett velük, megfogta őket, elfutott,
s hajuknál fogva egymáshoz csapta őket a Pándava.
Dhritarástra király száz szép és roppant erejű fiát
fél kézzel könnyen elverte az erős Bhíma egymaga.
A folyóban viháncolva néha tízet is átkarolt,
s alábuktatva félholtan húzta őket a víz fölé.
Máskor, mikor azok fára mászva szedtek gyümölcsöket,
olyat rúgott a törzsébe, hogy beleremegett a fa,
s a lehulló gyümölcsökkel lepotyogtak a hercegek.
Bár Bhíma nem gonoszságból verte nagybátyja sarjait,
mikor huzakodott velük, csak pajkosan vadóckodott,
Durjódhana, a vak király irigy természetű fia,
ökleinek hatalmáért meggyűlölte a Pándavát.
E rosszindulatú herceg, kit a vágy bűnre ösztökélt,
gőgös és elvakult lelkét ilyen tervekre szánta el:
„Bhímát, a legerősebbet minden erős vitéz között,
Kuntí fiát ravasz csellel kellene elemészteni.
Nincsen nála erősebb és vakmerőbb lény az ég alatt,
nyílt harcban a vitéz Bhíma legyőzne minket egymaga,
de ha a kertben alszik majd, a Gangába taszítom őt.

Akkor Judhisthirát könnyű lesz majd legyőzni nélküle,
megkötözöm, s a kincses föld felett magam uralkodom!"
Mikor ezt kiokoskodta Dhritarástra gonosz fia,
egyre leste az alkalmat, hogy megölje a Pándavát.
A Gangánál, a vízparton pompás lakot emeltetett,
voltak benne pazarhímű terítők, drága függönyök,
minden vágyat kiszolgáló tárgyakkal volt telis-tele,
s izletes étkeket főztek a ház ügyes szakácsai.
A kéjlak neve „Vízparti játékok palotája" lett.
Amikor értesítette megbízottja a herceget,
hogy minden kész, e rútlelkű a Pándavákhoz így beszélt:
„Gyertek velünk a Gangához, hol díszkert és liget virul,
együtt leszünk mi, testvérek, s szórakozunk a szép folyón."
Judhisthira, a legbölcsebb Pándu sarj így felelt: „Legyen",
s háznyi nagy szekerek hátán, óriás elefántokon
elindultak a városból a Kuruk és a Pándavák.
A parkba érve, elküldték szolgáikat a hercegek,
s úgy vonultak be, mint szikla-barlangjukba a tigrisek.
Ekkor a Pándavák s Kuruk megcsodálták a kéjlakot:
erkélyek ékesítették a díszpalota homlokát,
finom függönyöket húztak a kerek ablakok mögé,
belül mindent kifestettek s felsúroltak a mesterek,
kinn lótuszok virítottak betakarva a tó vizét,
s partján buján virágzottak minden évszak virágai.
Egymás mellé leültek mind a Kuruk és a Pándavák,
úgy élvezték a szépet s jót, mi szemnek s szájnak élvezet.
A fák alatt vidám szívvel játszani kezdtek egyesek,
s egymás szájába dugdosták a többiek az étkeket.
A sunyi és gonosz lelkű Durjódhana halált hozó
mérget kevert az ételbe, és Bhíma életére tört.
Borotvaszívvel és mézes szóval lépett a hős elé,
és testvéri barátságot színlelve, maga hordta fel
Bhímának púpozott tálak során a mérges étkeket.

Nem sejtette gonoszságát a hős Bhíma, s befalta mind,
Durjódhana pedig titkos kárörömmel figyelte őt,
s azt hitte ez az aljas, hogy végre elérte céljait.
Vígan kacagva-fröcskölve, a Pándavák s a Kauravák
ekkor a szép folyón együtt játszottak valamennyien.
Elfáradva felöltötték ékeiket, ruháikat,
s a kerti lakba indultak pihenni a királyfiak.
Bhímát is kimerítette a nagy eszem-iszom s a víz,
de ő csak a folyópartra heveredett le, s ott aludt.
A fáradt és boros Bhímát elaltatták a hűs szelek,
a méreg szerteáradt nagy testében, s mereven feküdt.
Durjódhana liánból font kötéllel megkötözte őt,
s a folyóba taszította a holtnak hitt királyi hőst.
A kígyók palotájába süllyedt Bhíma a víz alatt,
és ott a fiatal kígyók találták meg a Pándavát.
Az odatóduló szörnyek tűzmérgű és halált hozó
fogakkal összemardosták, míg eszméletlenül hevert,
s mérgük közömbösítette benne a régi mérgezést,
de melle oly kemény volt, hogy nem hatolt rajta át foguk.
Ekkor Bhíma magához tért, széttépte kötelékeit,
s széttiporta a kígyókat. Néhány rémülten elfutott,
és a kígyók királyánál oltalmat esdve így beszélt:
„Egy gúzsba kötözött ember süllyedt közénk a víz alá,
s úgy gondoljuk, királyunk, hogy mérget ivott alighanem,
mert ájult volt, s marásunktól ismét eszméletére tért.
E hős, mikor magához tért, széttépte kötelékeit,
s bennünket szét akart zúzni, úgy tudd meg, bölcs
uralkodónk!"
A kígyók feje, ezt hallva, szolgáival sietve ment,
hogy láthassa a félelmes bátorságú s erős vitézt.
Egy Árjaka nevű kígyó, aki Kuntí ükapja volt,
felismerte a hős Bhímát, körülölelte kedvesen,
s örvendezett a kígyók bölcs és nagy hírű királya is.

A kígyók feje így szólott: „Szíve mitől derülne fel?
Adjunk neki talán pénzt és gyöngyfüzéreket, ékkövet?"
A kígyók fejedelmének Árjaka ekkor így felelt:
„Király, ha kegyed elnyerte Bhíma, ne kincset adj neki,
adjál varázsitalt, melytől ereje még nagyobbra nő:
ezer vad elefántbika erejét adja egy kupa,
adass ebből az ifjúnak annyit, amennyit inni bír."
Elvégeztette Bhímával a tisztító varázslatot,
s a kígyó ez után kellő varázsitalt adott neki.
Arccal kelet felé fordult Bhíma, s az óriás kupát
egy-egy hajtásra nyolc ízben hörpintette ki, míg betelt.
Ezek után a kígyóktól pazar fekvőhelyet kapott,
s azon kedvére szendergett az ellenségverő vitéz.

Eközben hazaindultak a sok mulatozás után
harci szekereik hátán s méneken, elefántokon
Hásztinapura városába a Pándavák, s a Kauravák,
és így beszéltek egymáshoz: „Bhíma biztos előrement."
Durjódhana gonosz lelke, látva, hogy Bhíma nincs sehol,
örvendezett nagyon, mikor csapatuk hazaérkezett.
Judhisthira, kinek szíve nem ismerte a bűnt soha,
ki mindenkit olyan jónak gondolt, amilyen ő maga,
s ki úgy szerette Bhímát, mint borját a szoptatós tehén,
Kuntíhoz sietett, s így szólt: „Jó anyám, Bhíma nincsen itt?
Mit gondolsz, hova tűnhetett? Nem találom semerre sem!
A kertben és az erdőben jártunk utána mindenütt,
de nyomot sem hagyott hátra rettentő erejű fiad.
Azt hittük, megelőzött, és itt nálad megtaláljuk őt,
s futottunk izgatott szívvel hozzád, nők legdicsőbbike.
Szép hölgy, mit tudsz, felelj: itt volt? Elküldted máshová talán?"

Az erények királyának szavát hallva, a tiszta nő
felsikoltott ijedtében, s Judhisthirának így felelt:

„Gyermekem, Bhíma nem járt itt, s nem tudom, hol
található.
Szaladj s kutasd öcséiddel, percig se késlekedjetek!"
Mikor így utasította Kuntí tündökletes fiát,
Viduráért üzent, és a bölcshöz bús arccal így beszélt:
„Hős harcos, nem tudod, hol van Bhíma? Sehol se leljük őt!
Visszajöttek a kertből a testvérek valamennyien,
csak az erős karú Bhíma nem tért vissza, te nagy Kuru.
Durjódhana sosem nézte jó szemmel e vitéz fiút,
az arcátlan s gonosz lelkű lator a trón után eped,
s irigy gyűlölködésében kész meggyilkolni gyermekem.
Lángként ez gyötri elmémet, ez háborgatja lelkemet!"
Vidura szólt:
Ne szólj így, te dicső asszony, őrizd négy megmaradt fiad:
rajtuk bosszúlja meg majd e hitvány, ha őt hibáztatod.
Egy nagy bölcs azt jövendölte: hosszan él mind az öt fiad,
megörvendeztet ő is hát, él Bhíma, s hazatér, ne félj!
A bölcs Vidura így szólott, és termeibe visszatért,
míg Kuntí fiait várta töprengve s aggodalmasan.
Nyolc nap múlva magához tért álmából Pándu gyermeke,
s roppant erejüvé tette a megivott varázsital.
Mikor látták a kígyók, hogy felébredt az erőskarú,
bölcs királyuk barátságos szóval Bhímához így beszélt:
„Italodban, te hős férfi, tízezer elefántbika
ereje halmozódott fel: harcban nem győz le senki sem.
Végy e mennyei fürdőben szent fürdőt, és eredj haza,
mert testvéreid aggódnak miattad, legdicsőbb Kuru!"
Megfürdött Bhíma, díszekbe, fehér köntösbe öltözött,
s a kígyók népe ellátta méregölő füvekkel is.
Tettek elébe édes rízst, s miután jóllakott vele,
hódoltak neki, s illően megáldották a Pándavát.
A kígyóktól a hős Bhíma hálatelt szívvel elköszönt,
majd visszatért világukból vidám szívvel a víz fölé.

A kígyók ugyanott tették partra Pándu erős fiát,
a virágzó liget mellett, ahol játszadozott s aludt,
és a hosszú karú Bhíma hazafelé iparkodott.
Anyját, bátyját köszöntötte otthon a hadverő vitéz,
és megcsókolta örvendő szívvel öccsei homlokát.
Szeretettel ölelgették Bhímát anyja s a hős-bikák,
és ujjongva kiáltoztak: „Milyen szerencse! Míly öröm!"
A jámbor és erős Bhíma elmondta ez után nekik,
hogy Durjódhana mit tett, és mi történt lenn a víz alatt.
Judhisthira okos szóval intette az erőskarút:
„Hallgass arról, mi történt, és senkinek el ne mondd soha,
Pándu fiai mostantól egymásra jól vigyázzanak!"
Judhisthira, a hős férfi, az erény ura így beszélt,
s e naptól éberen védték, óvták egymást a Pándavák.

Dróna oktatása

(I. 131–135)

Bhísma, hogy különös gonddal neveltesse fel öccseit,
mesterüknek vitéz hírű s jól vívó hőst kerestetett.
Senki sem volt elég jártas a fegyverforgatás terén,
sem eléggé erényes, hogy nevelhesse az ifjakat.
Ekkor Bhísma a bölcs Drónát, a Véda-ismerő papot,
Bharadvádzsa fiát hívta, hogy ő oktassa öccseit.
Örvendezett e legjobb hős a fegyverforgatók között,
hogy őt tisztelte meg Bhísma, a szép Gangá dicső fia,
s elfogadta tanítványként a Kuru s Pándu sarjakat.
Dróna meg is tanította őket rövid idő alatt
mesteri módon íjazni, s keze alatt a hercegek
minden fegyvert megismertek, erejük óriásra nőtt.
Dzsanamédzsaja szólt:
Szólj, honnan származott Dróna, s a harcot hol tanulta meg?
Kinek a fia volt ő, és honnan jött a Kuruk közé?

Hogyan lett a hatalmas hős, Asvatthámán, az ő fia?
Hallani akarom mindezt, mondd el részletesen nekem!
Vaisampájana szólt:
Élt a Gangá folyó partján egy dicső s tiszta életű,
szent remete, Bharadvádzsa, a bölcsek legdicsőbbike.
Egyszer áldozni készült e szigorú fogadalmu szent,
s ment szertartás szerint fürdőt venni a szent folyó ölén.
Ghritácsít, a csodás tündért látta ekkor fürödni ott:
mámorítóan ifjú és gyönyörű volt az apszarasz,
ki leplét a folyópartra téve, csupaszra vetkezett.
A szent a meztelen tündér szépségét látva lángra gyúlt.
Míg Ghritácsín legeltette sóvár szemét a tiszta bölcs,
kifröccsent magva. Felfogta egy fatálban e magvakat;
fia, ki az edényből lett, s neve Dróna, azaz „Fatál",
megtanulta a Védákat s a Titkos Tanitásokat.
Világra éppen ekkor jött egy Drupada nevű fia
Bharadvádzsa barátjának, a pancsála királynak is.
Drupada, a vitéz tigris, Drónát gyakran kereste fel
a remeték tanyáján, hol együtt játszott s tanult vele.
Miután atyja meghalt, e bika-a-harcosok-között,
Drupada, az erős férfi lett a pancsála föld ura.
Akkoriban Bharadvádzsa is az égbe emelkedett,
s Dróna a remeték között szigorral vezekelve élt,
megtanulta a Védákat, és felperzselte vétkeit.
A híres bölcs, a Törvénynek hogy híven eleget tegyen,
s mivel fiúra vágyódott, nőül vett egy dicső leányt,
ki örökké a szentségek körül foglalatoskodott.
Szült Drónának e hű nő egy Asvatthámán nevű fiút,
s úgy ordított az újszülött fiúcska, mint az égi mén.
Ekkor így szólt a mennyekből egy láthatatlan égi lény:
„E gyermek úgy nyerít, mint egy paripa, hangja messze száll,
Asvatthámannak ismerjék hát mindenütt az ő nevétl"

Örvendezett a gyermeknek, s míg a szentek körében élt,
az íj s nyíl tudományának szentelte Dróna napjait.

Egy ízben megjelent Dróna a pancsála király előtt,
s megszólította: „Ismerd fel régi barátodat, nagyúr!"
Szívélyes szóval így szólott barátjához a tiszta bölcs,
de a pancsála föld ura nem szenvedhette ezt a szót.
Szeme veresen izzott, és összerántva szemöldökét,
hatalma mámorában így szólt Drónához a trón ura:
Drupada szólt:
Eszed igen tökéletlen és elhamarkodott, te pap,
ha azt hiszed, barátodnak nevezhetsz egy uralkodót!
Hogyan lehetne nagy hírű király barátja ily szegény,
nyomorult és szerencsétlen ember, mint amilyen te vagy?
Barátság lehetett köztünk, amíg egyforma volt sorunk,
de ahogy minden elvásik, a barátság is elszakad.
E földön a barátságot frissen senki sem őrzi meg:
elkoptatja a lelkekben az idő s a viszálykodás.
Ne ragaszkodj az elvásott barátsághoz, te balga pap!
Barátságunk közös sorsunk körülményeiből fakadt.
Gazdagnak a szegény, bölcsnek buta barátja nem lehet,
sem hősnek a herélt. Mért kell bogozni azt, mi elszakadt?
Csak hasonló tudásúak s vagyonúak között lehet
barátság s esküvő: éhes és jóllakott között soha.
Barátja a nemes papnak nem lehet alacsony sorú,
se vitéz kocsiharcosnak az, aki maga nem vitéz,
se királynak, ki nem király. Mért bogozod, mi elszakadt?
Drupada szavait hallva, Bharadvádzsa dicső fia
kicsit gondolkodott, s aztán elfutotta agyát a düh,
faképnél hagyta szó nélkül a felfuvalkodott királyt,
s Hásztinapura városát, a Kurukat kereste fel.
Odaérve, apósánál lakott titkon a tiszta bölcs,
a kétszerszületett Dróna, a papok legdicsőbbike.

Asvatthámán tanította ekkortájt Bhísma öccseit,
de róla senki nem tudta, hogy Dróna egyszülött fia.
Így élt Dróna a városban, míg egyszer a királyfiak
játszani menve elhagyták Hásztinapura városát.
Labdát dobálva víg szívvel szaladgáltak a hercegek,
mígnem labdájuk egyszer csak egy mély kút fenekére hullt.
Erőlködve iparkodtak a kútból visszahozni azt,
s minden erőfeszítésük, fáradságuk kudarcba fúlt.
Fejük lehajtva pislogtak egymásra a vitéz fiúk,
és szomorkodva szégyellték, hogy ilyen tehetetlenek.
És láttak ekkor egy piszkos, vézna és ősz hajú papot,
ki nem messzire éppen tűz-áldozatát mutatta be.
Látva őt, odajárultak a dicső férfiú elé,
s körülvették a bráhmant a csődöt vallott királyfiak.
A felsült ifjakat látva a bráhman, aki Dróna volt,
hatalmára kicsit büszkén, halvány mosollyal így beszélt:
„No, harcosok, pirulhattok ügyetlenségetek miatt!
Még egy labdát se tudnátok kikotorni ti, Bháraták?
Ha ennem adtok, én nemhogy labdátokat előszedem,
de e gyűrűt is, és nem kell hozzá csak egy maroknyi nád!"
Az ellenségverő Dróna a hercegekhez így beszélt,
majd ledobta a száraz kút fenekére a gyűrűjét.
Judhisthira, a szép Kuntí fia Drónának így felelt:
Judhisthira szólt:
Lássuk! Ha megteszed, míg élsz, bő alamizsna jut neked!
A hercegnek a fenséges bölcs mosolyogva válaszolt:
Dróna szólt:
Ezt a maroknyi nádszálat most fegyverré varázsolom,
s olyan ereje lesz, melyhez foghatót sose láttatok.
A labdát eggyel átszúrom, s abba egy másikat döfök,
s így folytatom a láncot, míg labdátokat ki nem veszem.
Dróna pontosan úgy is tett, ahogy mondta, s varázslatát
ámulva, tágra nyílt szemmel bámulták a királyfiak.

Örvendtek a csodás tettnek, és így szóltak a hercegek:
A királyfiak szóltak:
Hamar vedd ki a gyűrűt is, bráhmanok legdicsőbbike!
Ekkor hatalmas íjára nyílvesszőt helyezett a bölcs,
majd átlőtte a nyűrűt, és a nyíllal kiemelte azt.
A nyíllal kiemelt gyűrűt átadta a dicső vitéz,
és az ifjak csodálták őt, ki ezen nem csodálkozott.
A gyűrűt látva, így szóltak Drónához a királyfiak:
A királyfiak szóltak:
Üdvözlünk, pap, ilyen tettet nem vinne végbe senki más.
Ki vagy, s mit tehetünk érted? Felelj, s nevezd meg óhajod!
Dróna, e szavakat hallva, a hercegeknek így felelt:
„Írjátok csak le Bhísmának külsőmet s e varázslatot,
s az a nagyerejű nyomban rám fog ismerni, hercegek!"
„Legyen" – mondták a hős ifjak, elmentek a nagyúr elé,
s elmondták neki hűséggel a bráhman tetteit s szavát.
Bhísma Drónát felismerte álmélkodó szavuk nyomán,
s tudta, hogy Dróna alkalmas lenne oktatni öccseit,
maga kereste fel hát, és üdvözölte a szent papot.
Bölcs és tapintatos szóval megkérte Bhísma, mondja el,
mit keres itt a városban, és Dróna válaszolt neki.
Dróna szólt:
Valaha egy tüzes fényű bölcs kunyhójában éltem én,
hogy íjászatra oktasson és reám hagyja fegyverét.
Tanítvány módra esztendők során át vezekeltem ott
remetekontyba font hajjal, jámborul s engedelmesen.
Drupada, a vitéz herceg, a pancsála király fia,
szintén vívni tanult akkor, s ugyanaz volt a mestere.
Barátom lett, segített, és jólelkűen viselkedett.
Zsenge gyermekkorunk óta együtt nevelkedett velem,
és hosszu-hosszu esztendők során át élt velem, nagyúr!
Nyájas szavú barátom volt, egyre kereste kedvemet,
s hogy örömet szerezhessen nekem, többször is így beszélt:

„Dróna, híres, vitéz lelkű atyám kedvence én vagyok,
s ha országát reám hagyja, és felszenteli homlokom,
te is velem uralkodsz majd, igaz szavamra esküszöm!
Kezeidbe teszem minden kincsemet s birodalmamat!"
Tanulását bevégezve hazament a király fia,
elbúcsúztunk, s igéretét nem feledtem azóta sem.
Híven a kötelességhez, s vágyódva, hogy fiam legyen,
elvettem egy erényekben gazdag, rövid hajú, okos,
egyre az áldozás és böjt körül szorgoskodó leányt.
Szült nekem e dicső nő egy Asvatthámán nevű fiút,
s úgy örvendtem e gyermeknek, ahogy atyám örült nekem.
Egyszer pár módosabb gyermek tejet ivott, s az én fiam
sírva fakadt, mikor látta. Az én szemem is elborult.
„Kötelességtudó bráhman sohasem nyomoroghat így"
– gondoltam, és a környéket bejártam egy pohár tejért,
de bármerre barangoltam, nem akadt tejelő tehén.
Játszótársaitól közben, hogy incselkedjenek vele,
fiam egy csésze rizslisztel összekevert vizet kapott.
Míg kortyolta a rizslisztes vizet, víg táncra kelt szegény,
s ujjongva így kiáltozott: „Én is tejet iszom, be jó!"
Megláttam becsapott, balga örömmel táncoló fiam,
és közben hallanom kellett a hahotát s a gúny szavát:
„Pfuj, pfuj, Drónának annyira nincsen semmije, hogy fia
a tejjel összetéveszti a rizslisztel kevert vizet,
s vígan pörögve így ujjong: »Én is tejet iszom, be jó!«"
Hallottam, mit beszél rólam a vihogó gyereksereg,
kárhoztattam magam, s közben töprengtem, hogy mit is tegyek:
„Közösítsenek inkább ki nyomoromért a bráhmanok,
de pénzért szolga nem leszek: ez rosszabb, mint akármi más."
Felkerestem családommal ekkor Drupada udvarát,
hogy a régi barátságot felújítsa velem, nagyúr.

Hallván, hogy trónra szentelték, úgy hittem, célba érek ott.
Felidézve a múltat s a király régi igéretét,
boldog örömmel érkeztem Drupadához, a trón elé,
s úgy szóltam a királyhoz, mint barátomhoz, bizalmasan:
„Nagy férfitigris, ismerd fel bennem régi barátodat!"
Ám ő kikacagott engem, s szinte elkergetett szava:
„Eszed igen tökéletlen és elhamarkodott, te pap,
ha azt hiszed, barátodnak nevezhetsz egy uralkodót!
Király barátja nem lehet az, aki maga nem király,
a megszakadt barátságot bogozni mire lenne jó?
Nem tudok róla, hogy neked ígértem birodalmamat,
de vacsorát s egy éjjelre hálóhelyet adok neked."
Amikor így beszélt hozzám, faképnél hagytam őt, nagyúr,
s megfogadtam erős szóval, mit végbe is viszek hamar.
Drupada szavait hallva eltöltött a jogos harag,
és a Kuruk közé jöttem oktatni okos ifjakat.
Azért jöttem e városba, hogy teljesítsem óhajod,
Gangá bölcs fia, szólj, mit kell tennem, várom parancsodat!
Ekkor Bhísma Bharadvádzsa dicső fiához így beszélt:
Bhísma szólt:
Vedd íjad, és tanítsd fegyvert forgatni hős öcséimet.
A téged tisztelő Kuruk közt töltsd be minden óhajod!
A Kuruk nagy királysága, fényes hatalma, kincsei
felett mind te parancsolsz, és az összes Kuru is tiéd:
nyomban, mihelyt kigondoltad, minden vágyad beteljesül.
Ritka szerencse számunkra, hogy hozzánk vezetett a Sors!

Hadi fortélyra oktatta eztán Dróna az ifjakat,
s ketten voltak az elsők a buzogányforgatás terén,
Durjódhana s a nagy Bhíma: dúlt köztük a viszálykodás.
Asvattháman, a mester hős fia fegyvervarázslatok,
a két iker a kardvívás tudásában jeleskedett,
s a kocsiharc terén első Judhisthira királyfi volt.

De vezérük, a legjobb hős, Ardzsuna volt, e nagy vitéz:
minden harcban kiválóvá tette buzgalma és esze,
s mert szeretettel és híven követte egyre mesterét,
mindenkinél különbbé vált a fegyverforgatás terén,
s legyőzhetetlen ő lett csak az összes hercegek közül.
Látták, hogy mily erős Bhíma, s hogy Ardzsuna a legkülönb,
s meggyűlölték a két hőst a vak Dhritarástra sarjai.
Történt, hogy összehívatta Dróna a Kuru ifjakat,
hogy lássa, a tanítványok közül ki mire vitte már.
Titkon egy mesteremberrel egy madarat csináltatott,
s célpontként egy fa csúcsára rejtette azt a tiszta bölcs.
Dróna szólt:
Fiaim, hozzatok gyorsan íjakat valamennyien,
célozzatok feszes húrra tett nyíllal e madárra ott,
s vezényszavamra lőjétek keresztül a madár fejét.
Ahogy szólítalak, sorban tegyetek mind kísérletet!
A jó Judhisthirát hívta elsőként a papok feje:
„Illessz íjadra nyílvesszőt, s vezényszavamra lőj, vitéz!"
Judhisthira felajzotta íját, s követve mesterét,
megcélozta a távoli fán elrejtett madár fejét.
Néhány pillanatot várt a bráhmanok legdicsőbbike,
majd a megfeszített íjat tartó ifjúhoz így beszélt:
„Pándu hős sarja, szólj, látod a madarat az ág hegyén?"
Judhisthira tanítója szavára így felelt: „Igen!"
Egy perc múlva a bölcs ismét megkérdezte a Pándavát:
Dróna szólt:
Szólj, látod-e a fát is, vagy testvéreidet, engem is?
Az ifjú így felelt: „Látom, uram, a madarat s a fát,
s testvéreimet is látom s téged is, bráhmanok fejel"
Kedvetlen lett a bölcs ekkor, s így szólt: „Állj félre hát fiú,
mert így sosem leszel képes arra, hogy eltaláld e célt!"
Ekkor Durjódhanát és a vak király többi gyermekét
tette próbára sorjában nagy hírű, tiszta mesterük,

majd a többi tanítványát, és Bhímát is ezek között,
de nem váltak be, mert látták, amit megkérdezett a bölcs.
Dróna ekkor mosolygott, és magához hívta Ardzsunát:
„Neked kell célba lőnöd most, figyeld jól a madár fejét,
s zúdítsd rá nyiladat, hogyha kilövésére jelt adok.
Feszítsd meg íjadat, s várj itt néhány pillanatig, fiam!"
Íját kerekre görbítve a kétjobbkezes Ardzsuna
célba vette a bölcs Dróna szavára a madárfejet.
Mestere kis idő múlva megkérdezte a Pándavát:
„Látod a madarat s a fát, s testvéreidet, engem is?"
„Csupán a madarat látom" – felelte neki Ardzsuna.
Dróna, a győzhetetlen bölcs, örvendezett e válaszon,
s a dicső kocsiharcoshoz néhány perc múlva így beszélt:
„Hogyha a madarat látod, akkor írd le nekem, milyen!"
Ardzsuna így felelt: „Testét nem látom már, csupán fejét."
Dróna testén a szőrszálak felborzolódtak, úgy örült,
s hirtelen rákiáltott: „Lőj!" – Elszállt nyomban a hős nyila,
s félhold alaku élével leszelte a madár fejét.
E hősi tett után Dróna megölelgette Ardzsunát,
és lelkében legyőzetve látta már Drupadát s hadát.
Tanítványaival később a bölcsek legdicsőbbike
fürödni ment a Gangához. Hogy Dróna a folyóba szállt,
megragadta a lábát egy nagy krokodil a víz alatt:
mint a vad Jama küldötte, oly szörnyű volt e szörnyeteg.
Dróna, bár maga is könnyen meg tudta volna ölni őt,
tanítványaihoz fordult, és segélyért kiáltozott:
„Mentsetek ki a torkából, siessetek, segítsetek!"
S míg tétován, tanácstalan állva nézték a többiek,
a szó alighogy elhagyta Dróna ajkait, Ardzsuna
öt éles nyíllal átlőtte a krokodilt a víz alatt.
A félhold élü nyílvesszők szétvágták a vadállatot,
s Dróna lábát elengedve, a szörnyű szörnyeteg kimúlt.
Ardzsuna tettrekészségét látva a bölcs örült nagyon,

s látta, hogy a tanítványok sorában ő a legkülönb.
Ekkor Dróna, a fenséges pap, Ardzsunához így beszélt:
„Brahmasira nevű nyilam neked adom, erőskarú,
e nyíl legyőzhetetlen, s ha kilőtted, visszahívható.
De ne lődd soha emberre ezt a legremekebb nyilat,
mert gyengére irányítva a világot elégeti.
Megmondatott: e fegyvernél sehol sincsen hatalmasabb.
Őrizd hát gondosan, s hallgasd szavaimat figyelmesen:
ha nem emberi ellenség támad valaha rád, te hős,
e nagy fegyver hatalmával menten megsemmisítheted."
A bölcs szavait Ardzsuna szívébe zárta gondosan,
s köszönve összetett kézzel, átvette Dróna fegyverét.
A mester ekkor ismét szólt: „Olyan íjász sehol se lesz
e nagy, három világon, ki veled versenghet, Ardzsuna!"

Karna a harci játékon

(I. 136–139)

Dróna, látva, hogyan tudnak harcolni a királyfiak,
a Kuruk fejedelméhez, Dhritarástrához így beszélt:
„Királyok éke, már mindent megtanultak a hercegek,
engedd, hogy bemutathassák a nép előtt tudásukat!"
Dhritarástra örömteli lélekkel válaszolt neki:
„Dicső cselekedet volt ez, bráhmanok legdicsőbbike!
Adj parancsot nekem, bölcs pap, milyen előírás szerint
tartsuk a hadijátékot, s milyen helyen, mikor legyen.
Ó, mennyire irígylem most, kinek szeme világa ép,
és láthatja a tornán, mint vívnak vitézi sarjaim.
Vidura, vedd a mesterek mesterének parancsait!
Kötelességtudó pap, nincs ennél számomra kedvesebb."
Vidura végrehajtotta a mester minden óhaját,
és a kihirdetett napon Dhritarástra s kísérete
Bhísmával és a fenséges bölccsel, Drónával élükön,

s mind a négy rend a papsággal s a harcosokkal egybegyűlt,
hogy láthassák a hercegek ügyességét a harc terén.
Legelsőként a kard és pajzs használatán mutatta be
kemény öklét, ügyességét s szilárdságát e sok vitéz,
majd Durjódhana és Bhíma lépett porondra peckesen,
kezében buzogányt tartva: két óriási sziklaszál.
Megfeszítette izmát, s úgy bömbölt e két erőskarú,
mint párzáskor a nőstényért csatázó elefántbikák.
Vidura Dhritarástrának, Kuntí a bekötött szemű
jó Gándhárínak elmondta, mint sürögnek a hercegek.
Míg Durjódhana és Bhíma acsarkodva vetélkedett,
a nép két pártra oszlott, és kedvencéhez kiáltozott:
„Rajta, Kuru!" „Ne hagyd, Bhíma!" – biztatták a vitézeket,
és óriási lárma kelt az izgatott tömeg között.
Örvénylett a porond, mint a háborgó tengerek vize,
s ezt látva, Dróna sarjához, Asvatthámanhoz így beszélt:
„Válaszd szét az erős Bhímát s a hős Durjódhanát, fiam,
nehogy viszály keletkezzék miattuk a tömeg között."
Mint két tenger, ha feldúlja a világpusztulás szele,
úgy fortyogott a két hős, míg közéjük állt a bölcs fia
felemelt buzogányával. Most Dróna maga állt elő,
s elnémítva a sok hangszert, mennydörgő hangon így
beszélt:
„Lássátok az erős izmú, Indra nemzette Ardzsunát,
ki minden harcban első, és fiamnál kedvesebb nekem!"
Dróna szerencsekívánó szava után meg is jelent
színarany vértet, íjgyűrűt s karvédőt hordva Ardzsuna:
tegeze tele volt nyíllal, és oly szép volt az ifjú hős,
mint napsütött, szivárványos, villámszalagos alkonyi
bíborfelleg az ég alján. Felderültek az emberek,
s felzengtek zeneszerszámok, kagylókürtök körös-körül.
A tömeg szólt:
Kuntí fia, a szépséges Pándava ez a hős vitéz!

Indra isten dicső sarja, a Kuruk őrizője ő!
Törvényhozók között legjobb, első a harcosok között,
s legkiválóbb azok között, kiknek kincse a jelleme!
Hallotta, hogy zajong, ujjong a nézőtér körös-körül,
és Kuntí keble átázott, oly sűrűn hullt reá a könny.
Eljutott a nagy éljenzés Dhritarástra fülébe is,
s megkérdezte vidám szívvel Vidurától a vak király:
„Szólj, vitéz, ez a háborgó lárma miért keletkezett,
mely mint tenger morajlása, megrenget földet és eget."
Vidura szólt:
Pándu fia, a hős herceg, Ardzsuna leereszkedett
páncélt öltve a harctérre, ezért e nagy kiáltozás.
Dhritarástra szólt:
A Kunti dörzsölőfáján gyúlt szikrákból keletkezett
három Pándava-tűz áldást s szerencsét hoz reám, te bölcs.
Mikor végül az örvendő tömeg nyugalma visszatért,
Ardzsuna bemutatta, hogy harcban mily könnyed és ügyes,
s miként érti az íjászat, kardvívás, buzogánycsapás
Drónától elsajátított cseleit és szabályait.
Mikor a tornajáték már csaknem végéhez érkezett,
lankadt a tömeg izgalma, s elhallgattak a hangszerek,
a bejárat felől hangos, rangos fegyvercsörömpölés
zengő robaja hallatszott, mint a villámcsapás zaja.
„Mi ez? Hegyek hasadtak szét? Kettérepedt talán a föld?
Vagy villámló viharfelhők gyülekeznek fejünk fölé?"
– találgatták az emberek a nagy csörömpölés okát,
s a kapuhoz tekingettek a nézők valamennyien.
Dróna ott állt a küzdőtér szélén, s vele a Pándavák:
olyan volt, mint ha együtt áll öt csillaggal a holdkorong.
Asvatthámán is ott állott, és Dhritarástra száz fia,
az ellenségverő hőssel, Durjódhanával élükön.
Ekkor kerekre nyílt szemmel szétvált az ámuló tömeg,
s a városromboló Karna a porond közepére jött.

A vele született vértben, az arcát megvilágító
fülönfüggőkkel úgy járt, mint megelevenedett hegyek.
A híres, nagyszemű Karna, a lány Kuntí s a Nap fia,
a Nap tüzének egy részét magába foglaló vitéz
erős volt, mint oroszlánhím vagy vezérelefánt, bika,
oly fényes volt, akár a Nap, oly nyájas volt, akár a Hold,
s szikrázó lobogásában olyan szép volt, akár a Tűz.
A Nap nemzette őt, és így sudár volt, mint a pálmafa,
oroszlánokkal is könnyen birokra kelhetett e hős.
Körülnézett a térségen a Nap erős karú fia,
s Drónát és Vidurát látva, egykedvűen köszönt nekik.
„Ki lehet ez?" – találgatták meglepetve az emberek,
és az egész tömeg Karnát bámulta mozdulatlanul.
A gyönyörű szavú Karna, nem is sejtve, hogy öccse az,
viharfelhő morajlásként szólította meg Ardzsunát:
„Könnyen végbeviszem mindazt, amiért úgy csodálnak itt,
és végül úgy felülmúllak, hogy magad is csodálni fogsz!"
Szava még el se hangzott, és felugráltak az emberek,
mintha csak talpra rántaná őket valami szerkezet.
Durjódhana örült akkor, de a félelmes Ardzsunát
egy perc alatt elöntötte a megaláztatás dühe,
mert Dróna engedélyével a csatákban vidám vitéz
mindazt megtette sorjában, amit Ardzsuna végbevitt.
Ekkor száz ikeröccsével ment Durjódhana boldogan,
s míg átölelte karjával, a Nap fiához így beszélt:

Durjódhana szólt:

Üdvöz légy, s járj szerencsével, vitézek legdicsőbbike!
Légy uram, vedd az országot, s uralkodj óhajod szerint!

Karna szólt:

Nem kell más, csak barátságod, s teljesült minden óhajom.
De szeretném, ha párharcra állna ki velem Ardzsuna!

Durjódhana szólt:

Élvezd velem a vígságot, vidámítsd jó barátodat,

hős ellenségverő, hulljon lábadhoz ellened feje!
Ardzsuna sértve érezte magát, s dühében így beszélt:
„Karna, kéretlenül szólók és hívatlanul érkezők
útja lesz az utad: vérbe fojtom hivalkodó szavad!"
Karna szólt:
Ardzsuna, ez a küzdőtér nemcsak tiéd, akárkié,
aki bátor, s kinek hősi hivatása a küzdelem!
Ne nyelveddel erőlködj itt, szóljon nyilad a szó helyett,
míg mestered előtt le nem metéli fejedet nyilam!
Ekkor Dróna a hercegnek a harcra engedélyt adott,
és Ardzsuna a Pándavák között vívásra készen állt:
íját és nyilait gyorsan markába kapta Karna is,
és mellé állt a száz herceg Durjódhanával élükön.
Ekkor Indra az égboltot fellegekkel takarta be,
s megvillogtatta villámát bennük az istenek feje.
Látva, hogy Indra isten mint segíti Ardzsunát, fiát,
szétkergette a felhőket Karna feje felől a Nap,
s így a fellegek árnyéka homállyal óvta Ardzsunát,
de Karnát a vakító fény sugárözöne védte meg.
A Nap fia köré gyűlve állt Dhritarástra száz fia,
s Dróna, Vidura és Bhísma Ardzsuna oldalán maradt;
két párt támadt a nézők közt, s két párt az asszonyok között,
míg Kuntí elalélt, látva, hogyan csap össze két fia.
Vidura és a szolgálók szantálkenőcsöt és vizet
hintettek a szegény nőre, míg eszmélete visszatért.
Mikor látta, hogyan dúl-fúl két vértbe öltözött fia,
rettentő félelem hullt rá, de csak ült tehetetlenül.
Vidura, aki jól tudta a párharcok szabályait,
előállt, s az erős íjú, izmos Karnához így beszélt:
„Ez itt Kuru nemes sarja, Kuntí s Pándu király fia,
méltó, hogy viadalt vívjon veled vagy bárkivel, vitéz!
Fedd fel te is apád, anyád s nemzetséged nevét, te hős,
mondd el az ember-Indrákat, kik közt családod éke vagy,

s mindezt megtudva elválik, kiáll-e veled Ardzsuna.
Rangján alulival herceg nem küzd szokásaink szerint!"
Karna arca a szégyentől olyan lett, hallva ezt a szót,
akárcsak az esős évszak zivatarverte lótusza.
Durjódhana szólt:
Háromféle királyt ismer az Írás, tiszta mesterünk:
királyi sarjakat, nemes hősöket s hadvezéreket.
Hogyha Ardzsuna nem küzd meg olyannal, aki nem király,
úgy én Anga királyságát Karnának adományozom!
Intésére előálltak varázslatot tudó papok,
arany vizesedényt hoztak, pörkölt rizst és virágokat,
és aranytrónra ültetve felszentelték a hőst velük.
Jakfarkakkal legyezték, hűs ernyő emelkedett fölé,
s míg harsogott az éljenzés, Durjódhanához így beszélt:
„Vajon mi ér fel azzal, hogy te királyságot adsz nekem?
Királytigris, csak egy szót szólj, s megteszem minden óhajod!"
Az így felelt: „Barátságod után epekedem csupán!"
„Örökre a tiéd!" – mondta Karna s a két erőskarú
karjába zárta egymást, és mindkettő szerfelett örült.

Ekkor izzadva, reszketve, földön húzgálva köntösét,
bebicegett a botjára támaszkodva egy agg lovász.
Látta Karna, kinek fején ott fénylett még a friss kenet,
fiúi tisztelettel ment, s az agg lábaihoz borult.
Lábait leple végével zavartan eltakarta az,
és üdvözölte gyermekét, az újdonsült uralkodót.
Szívére vonta, könnyével áztatta Karna homlokát,
melyen még meg se száradt a királlyá szentelő kenet.
Ekkor Bhísma, felismerve, hogy Karna csak lovász fia,
így kacagott: „Lovászfiú, nem vagy te arra érdemes,
hogy Ardzsuna kezétől halj szörnyet! Tedd félre kardodat,
s mint családodhoz illik, fogj hamar lóterelő botot!

Emberek alja, méltatlan, hogy Anga fejedelme légy,
ahogy egy kutya sem méltó, hogy szentelt süteményt egyék!"
Megremegtek e becsmérlő szavaktól Karna ajkai,
s vigaszt várva emelte fel tekintetét a Nap felé.
Mint a lótuszbozótból az őrjöngő elefántbika,
fivérei közül dühtől eltelve csörtetett elő
Durjódhana, s a félelmes karú Bhímára rárivallt:
„Farkasgyomrú, erős Bhíma, méltatlan az ilyen beszéd!
Erő teszi a harcost, és harcosnak joga küzdeni.
Bajos megtudni, hogy honnan erednek hősök és folyók!
A világot betöltő tűz is a vízből keletkezett.
Edényből született Dróna, a fegyverforgatók feje,
s jobb nem firtatni, mily kétes módon fogantatok ti is!
Hogyan lenne a Nap-tigris egy gazellatehén fia,
hisz születésekor páncélt s fényes fülbevalót viselt,
s az ékes származás összes jele díszíti jellemét.
Méltó, nem Anga trónjára, a világuralomra is:
folttalan hősiessége miatt követem őt vakon.
S hogyha akárki ellenzi, hogy királlyá kenettem őt,
harci szekérre pattanva, íját hajlítsa meg, nosza!"
A herceg szavait hallva felmorajlott körös-körül
a tömeg, s helyeselt. Közben az ég alá bukott a nap.
Durjódhana király Karnát kézen fogva vezette el
a küzdőtéren át, melyet beragyogtak a mécsesek.
Drónával, Vidurával s a bölcs Bhísmával a Pándavák
szintén mind hazaindultak, s ki-ki saját lakába tért.
A nép zajongva oszlott szét, s közben azon vitatkozott,
hogy vajon Karna győzött-e vagy Durjódhana, Ardzsuna?
Mikor Kuntí bizonyságot nyert, hogy Karna az ő fia,
s látta, hogy Anga trónjára szentelték, víg örömben élt,
s Karnát megnyerve elhagyta Durjódhanát a félelem,
mely Ardzsuna miatt eddig nyomasztóan gyötörte őt.

Dróna bosszúja
(I. 140)

Mikor tökéletes harcos lett minden Kuru s Pándava,
úgy döntött Dróna: elkéri tanítványaitól a bért.
Egybehívatta hát őket, s a hercegekhez így beszélt:
„Fogjátok el a pancsálák királyát, Drupadát nekem,
s hurcoljátok elém: ez lesz méltó díj oktatásomért."
„Legyen" – szólt mind, s a mesterrel gyorsan harci szekérre szállt,
s indult, hogy megszerezhesse Drónának, ami néki jár.
Megtámadták s legyőzték a pancsálákat e hős bikák,
s elfoglalták a nagy hírű, vitéz Drupada székhelyét.
Durjódhana, a hős Karna és Dhritarástra sarjai
váltva versengtek egymással: „Első én vagyok, én vagyok!"
A Kuruk hencegésétől mérges lett a nagy Ardzsuna
s ezért a tiszta Drónához, bölcs mesteréhez így beszélt:
„Ha harckedvük elillant már, nekünk kell majd legyűrni őt,
gyengék ahhoz, hogy ők ejtsék foglyul ezt a vitéz királyt."
Hős fivérei élén így szólt Kuntí folttalan fia,
és fél mérföldnyi távolban a városon kívül maradt.
A legjobb szekerek hátán vágtattak be a Kauravák
s lovasaik a városba a nagy királyi úton át.
A pancsála király, látva a Kuruk óriás hadát,
palotáját családjával sebesen futva hagyta el.
Nyílzáporral fogadták a jól felszerelt uralkodót,
és vad harci kiáltással rohanták meg a hercegek,
de a legyőzhetetlen hős gyors harci szekerére ült,
s halálos rettegést keltő nyílözönnel felelt nekik.
Drupada a Kuruk láttán tombolva közibük rohant,
s nyilai fellegétől a hercegek hada megriadt.
Magányos szekerével oly gyorsan bukkant fel itt meg ott,
azt hitték a Kuruk, hogy több Drupada harcol ellenük,

s haduk rettegve, ordítva futott a Pándavák felé.
Azok, hallva az ég felé meredt hajú sereg zaját,
harci szekérre pattantak, amikor Dróna jelt adott.
Judhisthirát a harctérről óva elküldte Ardzsuna,
és felkérte kerékőrző csatlósoknak az ikreket.
Markában buzogányával a had élére Bhíma állt.
Fivéreivel Ardzsuna az ellenségre rácsapott,
s szekerének dübörgése betöltötte a végtelent.
A pancsála uralkodó és Szatjadzsit, a fővezér,
megrohanta, miként hajdan Indra istent a szörnyeteg.
Ardzsuna Drupadát sűrű nyílözönnel takarta be.
Mikor a hű vezér látta, hogy Ardzsuna urára ront,
és el akarja őt fogni, a tűzfényű vitézre tört.
Az végezni akart gyorsan Szatjadzsittal, s lelőtte mind
lovait, kocsihajtóját, íját, s átlőtte ökleit.
Elvesztve lovait s íját, a hős Szatjadzsit elfutott.
Mikor Drupada meglátta, hogy vezére legyőzve fut,
záporként zuhogó nyíllal árasztotta el Ardzsunát.
A Pándava dühödt harcba kezdett ekkor: hegyes nyila
kettészelte az ellenfél íját, letörte zászlaját,
s öt nyíllal kocsihajtóját, lovait lőtte át a hős.
Ez után tegezét s íját elhajította Ardzsuna,
bömbölt, mint az oroszlán, és megvillogtatta kardvasát,
majd átugrott a pancsála kocsijára a Pándava.
Félelem nélkül állt ott, és Drupadát úgy ragadta meg,
mint Garuda a kígyót, ha felkavarja az Óceánt.
Ezek láttán a pancsálák serege tízfelé futott.
Amikor hősiességét így megmutatta Ardzsuna,
megjelent, és oroszlánként bömbölt a Kauravák előtt.
Ardzsuna visszatérését látva, a Kuru hercegek
kifosztották a hős lelkű s dicső Drupada városát.

Ardzsuna szólt:

Bhíma, a Kuru hősöknek rokona e vitéz király,

ne öldösd seregét, mert az mesterünk, Dróna díja lesz!
Emlékezve, milyen rútul bánt vele az uralkodó,
Dróna a kirabolt, megtört s bús Drupadához így beszélt:
„Hamar legyőztem országod, s markomban tartom életed,
nem akarod-e ismét, hogy a barátod legyek, király?"
Így szólt, kicsit mosolygott, majd továbbfűzte szavát a bölcs:
„Ne féltsd életedet, hős, mi papok türelmesek vagyunk!
Azóta, hogy veled játszva töltöttem el gyerekkorom,
szeretetem irántad csak nőttön-nőtt, legdicsőbb vitéz!
Ismét kérem barátságod, bika-a-harcosok között,
és kegyként megkapod tőlem birodalmad felét, nagyúr.
Azt mondtad, nem lehet király barátja, aki nem király,
ezért akartam országod elhódítani, föld ura.
Légy te király a Gangától délre, s északra én leszek,
s nevezz engem barátodnak, hogyha úgy gondolod te is."
Drupada szólt:
Bölcs, nem csodálkozom rajtad, hisz lelked bátor és nemes,
szeretlek, s arra vágyom, hogy barátságunk örök legyen.

A gyantás ház
(I. 141–152)

Dhritarástra egy év mulva Judhisthirát, a Pándavát,
trónra ültette önmaga mellé, mint társuralkodót,
s kis idő múlva jámborság, tudás és szorgalom terén
Judhisthira felülmúlta atyját, a tiszta Pándut is,
a legdicsőbb halandók, a nagylelkű Pándavák pedig
más királyságokon győzve növelték birodalmukat.
Látta a szerte híressé vált szilárd íju ifjakat,
s Dhritarástra szelíd lelkét megrontotta a félelem:
annyira rettegett tőlük, többé aludni sem tudott.
Összedugta fejét akkor híveivel, s tanácsot ült
Duhsászanával, öccsével, nagybátyjával, Sakunival

és Karnával, barátjával, Durjódhana, a cselszövő.
Durjódhana vak atyjához, Dhritarástrához így beszélt:
„Valami jó ürüggyel küldd, királyom, Pándu öt fiát
Váranávata városba, és akkor félni nincs okunk."
Dhritarástra király fia szaván gondolkodott kicsit,
s tétova, vak tekintettel Durjódhanának így felelt:
„Rokonait a nagy Pándu megbecsülte erényesen,
s különösen velem bánt jól s kötelességtudón e hős.
A gyönyörökre nem vágyott e bölcs, törvénytudó király,
s trónjával, birodalmával együtt rám hagyta mindenét.
Fia is oly kiváló bölcs, amilyen atyja, Pándu volt,
s világhírű erényei miatt tiszteli őt a nép.
Nem vehetjük erőszakkal el tőle atyja birtokát,
hiszen nem is tehetnénk ezt: barátja sok, hatalma nagy.
Pándut igen szerették a tanácsosok s a hadsereg,
s így szeretik fiát ezek fiai s unokái is.
Judhisthira miatt vajon nem fog minket kiirtani
a város népe, mely Pándut szereti és az ő fiát?"
Durjódhana szólt:
Bhísma pártatlan, és Dróna fia mellettem áll, atyám:
nem kétséges, fiához húz, s mellénk áll Dróna is, ha kell.
Noha Vidura tőlünk függ, titokban ellenünk uszít,
de ha a Pándavák pártján maga marad, sokat nem árt.
Küldd el hát habozás nélkül a Pándavákat s anyjukat
Váranávata városba, oly gyorsan, ahogyan lehet.

Ez után kincset és rangot osztogattak akárkinek,
s mindenkit sorra megnyertek Durjódhana s fivérei.
A király biztatására néhány furfangos udvaronc
Váranávata szépséges vidékéről sokat mesélt:
„Most kezdődik a városban Siva isten nagy ünnepe,
nincsen a földkerekségen díszesebb és nagyobb menet,
mint az, amely e kincsekkel ékített tájon át vonul."

Míg Dhritarástra kedvére így szóltak a tanácsosok,
s ravaszkodva magasztalták Váranávata városát,
igen kíváncsiak lettek, s oda vágytak a Pándavák.
Amikor végül úgy vélte Dhritarástra, a föld ura,
hogy szívesen utaznának, az öt vitézhez így beszélt:
Dhritarástra szólt:
Újra s újra magasztalják előttünk a tanácsosok
a föld legszebb helyén levő Váranávata városát.
Ezért, ha meg akarjátok tekinteni az ünnepet,
menjetek el családostul, s istenekként mulassatok.
A papok s dalnokok között drágaságokat osszatok,
és dúskáljatok abban, mi szemnek és szájnak élvezet,
s térjetek vissza hozzánk, ha a gyönyörrel beteltetek.
Judhisthira megérezte a király titkos óhaját,
s mivel támasza nem volt, így válaszolt neki: „Ám legyen."
Ezek után a bölcs Bhísma, Vidura és a hős Kuruk
felé fordulva lassú és szomorú szóval így beszélt:
„Dhritarástra parancsára kíséretünkkel elmegyünk,
s felkeressük a szépséges Váranávata városát.
Kívánjatok vidám szívvel szerencsét valamennyien,
s hogy a rossz le ne győzhessen, áldjatok meg, dicső Kuruk!"
Ekkor vidáman elmondták az áldást valamennyien,
s a Pándavákhoz így szóltak válaszképpen a Kauravák:
„Utatokat, vitéz hősök, az összes elem áldja meg,
s kerüljön el, ne győzhessen rajtatok soha semmi rossz!"

Hallva, hogy atyja elküldte az ünnepre az öt vitézt,
Durjódhana gonosz lelke igen örvendezett ezen,
s mikor négyszemközött lelte tanácsosát, Purócsanát,
megragadta a jobb karját, és fojtott hangon így beszélt:
Durjódhana szólt:
Purócsana, e kincsekkel telt méhű drága föld enyém,
s ahogy enyém, tiéd is úgy: segíts megóvni trónomat!

Nincs senkim, kiben úgy bíznék, ahogy benned, Purócsana,
nincs társam, kivel úgy tudnék tanácskozni, ahogy veled.
Atyám, őrízd szavam, s védj meg: pusztítsd el gyűlölőimet
egy bölcsen kieszelt tervvel. Figyelj jól, s tedd meg óhajom!
Váranávata városba küldte atyám az öt fiút,
s ott a király parancsára szórakoznak az ünnepen.
Gyors lábú szamaraktól vont kocsin te is siess oda,
hogy Váranávatában légy, ha megkezdik az ünnepet.
Odaérkezve készíttess tágas, négycsarnokos lakot
drága berendezéssel, s a város falaihoz közel.
Hordass oda különféle sebesen lángra lobbanó
száraz fát, lakkot és kendert: ebből álljon az épület.
Tengernyi olajat, gyantát, zsírt s olvasztott vajat vegyél,
keverd kevés agyaggal s így vakoltasd be a ház falát.
Intézd úgy, meg ne tudhassák se a Pándu fiak, se más,
hogy milyen anyagokból áll, s mily könnyen lángra gyúl a ház.
Keresd fel ez után illőn, és vedd rá Pándu sarjait,
hogy híveikkel, anyjukkal együtt költözzenek bele.
Adass mennyei járművet és fekvőhelyeket nekik,
gondoskodj jó ülésről, hogy atyám elégedett legyen.
Jól ügyelj, hogy a városban meg ne neszelje senki sem,
míg mindent el nem intéztél, s míg be nem teljesül cselünk.
Amikor meglesed majd, hogy ők gyanútlanul alszanak,
lopózkodj oda, és rakj a ház ajtaja előtt tüzet.
Mondd azt az embereknek, hogy véletlenül kigyúlt a ház,
nehogy minket okolhasson a nép a Pándavák miatt.
„Úgy legyen!" – válaszolt buzgón a Kurunak Purócsana
és fürge szamaraktól vont kocsiján gyorsan útra kelt.
Mindent hamar elintézett, amikor odaérkezett,
s híven követte dolgában Durjódhana parancsait.
Mikor hír jött a városba, hogy érkeznek a Pándavák,
kocsik ezrein elhagyták lakói Váranávatát,

s elhozva, mi szerencsét hoz, s kell a szent iratok szerint,
nagy örömmel fogadták az emberek legdicsőbbjeit.
Ekkor meglátogatták az otthon foglalatoskodó,
saját művükkel elfoglalt bráhmanokat a Pándavák,
s ezek után következtek a helyi hivatalnokok,
de elmentek a polgárok közé s a szolganéphez is.
Hódolt a nép a hősöknek, s végezetül a Pándavák
szállásukat keresték fel Purócsanával élükön,
aki ott pazar ételt és italt, mennyei ágyakat,
s legfinomabb ülőhelyet készíttetett elő nekik.
Tíz éjt töltöttek itt, s akkor szóba hozta Purócsana
kéjlakát, mely valójában a balszerencse háza volt.
Akkor e drága köntösbe öltözött férfitigrisek
úgy vonultak a házba, mint Kajlászára az istenek.
Judhisthira körülnézett, s az erényt hordozók feje
így szólt Bhímához: „Aggódom, hogy gyúlékony e ház, te hős!
A zsír s vajjal kevert gyanta nehéz szaga leleplezi,
hogy könnyen lángra lobbanó anyagokból emeltetett.
Durjódhana parancsára építtette Purócsana,
s el akar minket égetni, azért csalogatott ide."

Bhíma szólt:

Hogyha úgy gondolod, tűzvész fenyeget minket itt, uram,
e helyett ne keressük fel inkább eddigi lakhelyünk?

Judhisthira szólt:

Jobb, ha itt maradunk, mintha semmit se sejtenénk, öcsém,
s őrködjünk minden érzékkel, keressük, merre van kiút.
Mert ha elmenekülnénk is most máshová a tűz elől,
kémeivel életne meg holnap a vak király fia.
Nekünk nincs, neki van rangja, nekünk nincs, neki van hada,
nekünk nincs, neki van kincse: eltenne láb alól hamar.
Szedjük hát rá az orgyilkos Durjódhanát s Purócsanát,

éljünk rangrejtve pár évig, s vándorolva a föld körül
járjunk kóbor vadászokként, titokban tartva, kik vagyunk.
Ássunk rejtve szobánkból egy kijáratot a föld alatt,
s így nem tudnak elégetni: azon elmenekülhetünk.
Ügyeljünk, meg ne tudhassa se a nép, se Purócsana!

Érkezett akkor egy bányász, Vidurának bizalmasa,
s házukba belopózkodva, a Pándavákhoz így beszélt:
„Urak, Vidura küldötte, bányász vagyok: erős, ügyes.
Vidura titkon így szólt: »Menj, keresd fel Pándu sarjait,
és tégy kedvükre. Megtudtam, hogy az álnok Purócsana
az ajtajukra lángot vet egy hold nélküli éjszakán.
Dhritarástra király hitvány fia a Pándu sarjakat
porrá akarja égetni, s velük Kuntít is, anyjukat.«
A ti kedvetekért jöttem, szóljatok, mit tegyek tehát?"
Judhisthira, a szép Kuntí erényes fia így felelt:
„Kedvesem, jól tudom, hogy te Vidura hű barátja vagy,
s nem ingathatja meg semmi szerető, tiszta lelkedet.
Gyülékony ez a ház, és én úgy vélem, hogy Purócsana
Durjódhana parancsára itt akar elemészteni.
Fegyverraktára sáncához támaszkodik e ház fala,
azon át juthatunk csak ki, más kapu nincs semerre sem,
de azt eltorlaszolhatják, ha ránk gyújtják a háztetőt.
Szabadíts meg a tűzhalál szörnyűségeitől, uram,
anélkül, hogy Purócsana tudomására jutna ez."
„Legyen" – felelt a bányász, és titkon nagy folyosót csinált,
mely a ház közepéből a föld alatt a szabadba vitt.
A ház földjével egy szintben nyílt a rejtek bejárata,
s ajtaját jól befedték, hogy ne láthassa Purócsana,
aki fondorlatos képpel örökké ott leselkedett.
Fegyverüket szorongatva aludták át az éjeket,
s napközben a vadont járva vadászgattak a Pándavák.

Látva, hogy már egy év óta ott lakoznak gyanútlanul,
Purócsana olyan víg lett, minden hajszála égnek állt.
Judhisthira, mikor látta, hogy Purócsana mily vidám,
Bhímához, Ardzsunához és a két ikerhez így beszélt:

Judhisthira szólt:

A szörnylelkű gyanútlannak vél minket, sikerült a csel,
és a szabadulás napja hitem szerint elérkezett.
Fegyvertárát felégetve égessük el Purócsanát,
helyezzünk ide hat testet, s tűnjünk el észrevétlenül.

Kuntí egy éjszakán kincset osztott, s nagy vacsorát adott
a bráhmanoknak, és nők is jöttek, hogy lakomázzanak.
Mulattak, ettek és ittak éjfélig valamennyien,
majd búcsút véve Kuntítól, eltávoztak a bráhmanok.
A sors akaratából öt fiával odaérkezett
vándorútján egy élelmet kéregető nisáda nő,
s a bor lerészegítette az asszonyt és az öt fiút.
Fiaival az ittas nő a Pándavák lakába ment,
s ott eszméletüket vesztve elaludtak a koldusok.
Mikor nyugodni tértek mind, szélvészt hozott az éjszaka.
Ekkor Bhíma Purócsana laka előtt tüzet rakott,
s ugyanígy tett a nagy hős a gyantás ház ajtajában is.
Mikor a Pándavák látták, hogy ég a ház körös-körül,
elmenekültek anyjukkal együtt az alagúton át.
A tűzvésztől hatalmas, zaj s izzó hőség keletkezett,
felriadva kitódultak seregestől az emberek,
s látták a szikratengerben vöröslő-lángoló lakot.

A polgárok szóltak:

Durjódhana parancsára építtette Purócsana
a maga pusztulására e lakot, s ő rakott tüzet.
Kárhozat Dhritarástrára, részrehajló az ő szive:
ellenségeiként lángba lökette Pándu sarjait.
Purócsana megégette a hősök legdicsőbbjeit,
megérdemelte hát sorsát, ha a lángok közé veszett.

Váranávata városban így jajgattak az emberek,
és egész éjszakán át ott virrasztottak a ház körül.
Pándu sarjai anyjukkal közben az alagúton át
gondterhelt szívvel elszöktek, mikor nem látta senki sem.
Álmosan, félve baktattak a sötétben a Pándavák,
és anyjuk akadályozta, hogy gyorsabban haladjanak.
Ekkor Bhíma, az ellenség-gyötrő nagy erejű vitéz,
felvette s maga hurcolta fáradt anyját s fivéreit.
Anyját vállára fektette, ölbe vette az ikreket,
s karon ragadva vonszolta Kuntí két ragyogó fiát:
a farkasgyomru hős Bhíma forgószél-sebesen haladt,
fákat döntött ki mellével, rengett a föld, amerre ment.

Vidura ekkor elküldte egyik bizalmas emberét:
kutassa fel az erdőkben rejtező Pándu sarjakat.
Ez az ember a Gangánál találta meg az öt vitézt,
amint épp azt latolgatták, milyen mély lehet ott a víz.
A bölcs Vidura küldötte odament, s mutatott nekik
egy evezőkkel, árboccal felszerelt, gondolatsebes,
szélvészként szárnyaló, minden viharral dacoló hajót,
melyet remekbe ácsoltak a legjobb mesteremberek.
Látva, hogy tétován állnak a hősök legdicsőbbjei,
felvezette az öt férfit a fedélzetre, s így beszélt:
„Vidura ölel és csókol benneteket, s üzenteti,
hogy szerencsés utat kíván, kísérje béke léptetek."
A vitézekhez így szólt a tanult Vidura embere,
s a hős-bikákat átvitte a szép Gangá folyó vizén.
A túlsó partra érkezve sok győzelmet kivánt nekik,
s visszatért oda, honnan jött, elhagyta Pándu sarjait.
Hálás üzenetet küldtek Vidurának a Pándavák,
s folytatták titkos útjukat sebesen, észrevétlenül.

Váranávata bús népe, mikor elmúlt az éjszaka,
a ház köré sereglett, hogy láthassa Pándu öt fiát.
Gyors kezekkel kutatták a hamu alatt a csontokat,
s meglelték az öt ártatlan fiúval a nisáda nőt.
A bányász, míg az üszköktől tisztította a ház helyét,
az alagutat eltömte hamuval, s így titok maradt.
Ezután értesítették Dhritarástrát az emberek:
porrá égtek a lángokban a Pándavák s Purócsana.
Mikor ezt a nagyon rossz hírt meghallotta a vak király
a Pándavák haláláról, jajgatva-nyögve könnyezett:
„Meghalt másodszor is Pándu, a nagy hírű király, öcsém,
mikor e hősöket s Kuntít felperzselte a tűz heve.
Keressék fel sebes léptű emberek Váranávatát,
s üljék meg ott a gyászt illőn: gyűjtsék össze a csontokat,
rendezzék meg a tisztító szertartást és beszentelést,
gyűljenek oda mindnyájan a holt hősök barátai.
Amit megtehetünk még e rettenetes csapás után,
semmi áldozat és költség nem drága e halottakért."
Dhritarástra, a vak király, Ambiká fia így beszélt,
s családjával a Pándavák lelkéért vizet áldozott.
Ekkor búsan kiáltoztak kínjukban valamennyien:
„Jaj, Judhisthira, jaj, Bhíma!" – zokogták sírva egyesek,
mások meg azt kiáltozták: „Jaj az ikrek, jaj, Ardzsuna!"
Eközben Dél felé tartva vándoroltak a Pándavák,
s csillaghadak derengése vezette éji útjukat.
Mély őserdőbe érkeztek egyszer sok szenvedés után,
álmosságtól vakon, fáradt testtel gyötrődve, szomjasan.
Judhisthira szólt:
Rosszabb sors nem is érhet már: vad bozótban barangolunk,
nem tudjuk, hova érkeztünk, sem azt, hogyan jutunk tovább.
Azt se tudjuk, elégett-e az orgyilkos Purócsana?
Hogy szabadulhatunk meg hát e bajból észrevétlenül?
Emelj fel, Bhíma, ismét, és karjaidban vigyél tovább:

közülünk egyedül te vagy oly erős, mint a szélvihar.
Judhisthira, a nagy hős, az erény királya így beszélt,
s az erős Bhíma karjába vette Kuntít s fivéreit.

Hidimbá

(I. 153–157)

Másik erdőbe érkeztek, hol nem volt víz, gyümölcs, gyökér,
csak a sok rémmadár s állat vijjogott és üvöltözött.
Este még iszonyúbb lett a bőgés, hörgés, rikoltozás,
a vidékre sötétség szállt, fekete lett a rengeteg,
forró szél tépte-forgatta a cserjéket, a bokrokat
és a fonnyadt gyümölcsű fák megperzselt, száraz ágait.
A szomjúság s a fáradtság hatalmában a Pándavák
nem tudtak már tovább menni, s álmosságtól erőtlenül
étlen-szomjan leroskadtak a földre valamennyien.
A tikkadt, elgyötört Kuntí gyermekeihez így beszélt:
„Íme, a Pándavák anyja, hős fiaim között ülök,
s ők közönyösen eltűrik, hogy megöljön a szomjuság!"
Kuntí heves szavát hallva az anyját szerető fiú,
Bhíma szíve a részvéttől forró lett, s útra kelt hamar.
Beljebb hatolt a borzalmas, ember nem járta sűrűbe,
s egy magas fa alá vitte szülőanyját s fivéreit.
Letette őket ott Bhíma, s körültekintve így beszélt:
„Míg vizet keresek nektek, e fa alatt pihenjetek.
Szárasza madarak csengő hangját hozza felénk a szél,
közelünkben tavat sejtek, hisz e madár a vízben él."
Bátyjának engedélyével el is indult a hang után,
s meglelte az erős hős a szárasza madarak tavát.
Csillapította szomját és megfürdött ott a Pándava,
s mert úgy szerette őket, mint borját a szoptatós tehén,
köntösébe vizet mert, hogy megitassa fivéreit.
A vízzel a magas fához Bhíma sietve visszatért,

s egyre sóhajtozott közben, úgy meggyötörte bánata.
Ott látta, hogy a Pándavák a kopár földön alszanak,
s a farkasgyomru hős Bhíma sírva fakadt a kín miatt:
„E látványnál szivettépőbb ugyan mi is lehetne még,
hogy csupasz földön alszik négy dicső testvérem és anyám;
Váranávata városban a pazar, puha ágyakon
sem alhattak elég jól, s most hálóhelyük a puszta föld.
Száműzött palotánkból a vak király és gonosz fia,
s csak a szerencse óvott, hogy elkerültük a tűzhalált.
Most, hogy megmenekültünk, itt fekszünk erdei fák alatt,
s nem tudjuk, merre bujdossunk e tenger szenvedés után.
Dhritarástra rövidlátó fiai, hadd vigadjatok!
Kedvez nektek az Ég most, mert Judhisthira nem engedi,
hogy véretek vegyem: csupán ezért éltek, gonosztevők!
Másképpen Jama házába kergetne még ma bősz dühöm,
tanácsosaitokkal s a vad Karnával, Sakunival.
De mit tegyek, ha bölcs bátyám, Judhisthira, parancsolóm
erényes lelke nem táplál méltó bosszút irántatok?"
Haragtól lángoló szívvel így dünnyögött a hős vitéz,
s közben sóhajtozott búsan, s ökölbe zárta markait.
Látta Bhíma, mily ártatlan szenderegnek fivérei
kopár földön kinyújtózva, mint közönséges emberek,
és akár a kialvó láng, dühe végső lobot vetett.
„Amíg alszanak, őrt állok, és hogyha álmuk elrepült,
felfrissülnek a hűs víztől, elűzik fáradalmukat."
Így beszélt Bhíma s virrasztott, őrizte őket éberen.

Nem messzire az erdőtől, hol aludtak a Pándavák,
egy sálafán lakott egy vad szörny: Hidimba, a ráksasza.
Hős, erős, hajmeresztően rút volt, s emberi húson élt.
Viharfekete volt bőre, és szeme vörösen tüzelt,
foga kiállt a szájából, és vérre vágyva csattogott.
Feneke, hasa nagy volt, és rőt a szakálla és haja,

válla, mint nagy fatörzs, széles, füle hegyes, akár a nyíl.
Észrevette e rémséges rém Pándu hősi sarjait,
s a kiálló fogú, véres szemű otromba szörnyeteg
mutatóujja körmével vakarva viszkető fejét,
és fogát szíva újból és újból odatekingetett.
E falánk óriás egyre emberi húsra éhezett,
s most emberszagot érezve, ocsmány húgához így beszélt:
„Ma végre kedves étkemhez jutok hosszú idő után,
forog nyelvem, csorog nyálam, egyre fel és le jár gigám.
Vastag csontot is átrágó nyolc erős és hegyes fogam
hosszú idő után ismét e finom húsba márthatom,
megragadva a torkukat, s felszakítva ütőerük,
sok párolgón meleg, friss és habos emberi vért iszom.
Lopózkodj oda, és tudd meg, húgom, hogy kik pihennek itt.
Erős, ízletes emberszag csiklandozza az orromat.
Végezd ki őket egy szálig, s aztán hozd ide testüket.
Ne félj semmit ezektől, kik birodalmunkban alszanak,
szétmarcangoljuk őket mind, s befalva gyönge húsukat
együtt lakmározunk, tedd hát, amit mondok, siess, hugom!
Miután jól belaktunk már, kedvünkre nyelve húsukat,
vad táncra perdülünk majd, és vidám szívvel rikoltozunk!"
Hidimba szavait hallva húga, az óriásleány,
kinek neve Hidimbá volt, sebes léptekkel útra kelt,
s a Pándavák tanyájához lopózkodott a fák között.
Amikor odaért, látta Kuntít és a vitézeket,
s a farkasgyomru hős Bhímát, aki felettük őrködött.
És megpillantva Bhímát, ki izmos volt, mint a sálafa,
s ki minden férfinál szebb volt, Hidimbá szerelemre gyúlt.
„Vállas, mint egy oroszlánhím e fekete bölénybika,
a nyaka csigahéj-fényű és kéklótusz-szirom szeme:
e pompás alkatú férfi méltó rá, hogy uram legyen,
bátyám gonosz parancsát hát nem fogom teljesíteni.
Testvéri szeretetnél a hitvesi szerelem nagyobb.

Ha megölöm, magam s bátyám gyönyöre pillanatnyi lesz,
de örök gyönyörűségre szolgál, ha nem ölöm meg őt."
Így szólt, majd vágyat ébresztői női alakba öltözött,
s lassan lépkedve Bhímához közelített a ráksaszí.
Úgy tett, mintha pironkodna, s égi ékekkel ékesen
és csábosan nevetgélve a Pándavához így beszélt:
„Ki vagy te, honnan érkeztél, bika-a-férfiak-között,
és kik ezek az itt alvó égi szépségü harcosok?
Ki ez a gyönyörű barna nő, aki oly gyanútlanul
szendereg itt az erdőben, mint otthon, puha vánkosán?
Nem tudod, hogy a ráksaszák tanyája e sötét vadon?
Ez a hely a gonosz lelkű, gyilkos Hidimba lakhelye.
E ráksasza, az én bátyám, azt parancsolta, jöjjek el,
s hurcoljam oda étkéül húsotokat, csodás vitéz.
Ám megpillantva téged, ki oly szép vagy, mint az égiek,
rajtad kívül, bizony mondom, nem kell más férj nekem soha.
Törvénytudó, tudod vágyam, tégy hát velem szokás szerint.
Tikkaszt, gyötör a vágyódás, szeresd azt, aki úgy szeret!
A vad emberevő szörnytől megmentelek, erőskarú,
kövess, lakjunk a hegységek ember nem látta csúcsain.
Külsőm kedvem szerint váltom, tudok szállni a légen át,
páratlan gyönyörűségben lesz részed, ha te is szeretsz."
Bhíma szólt:
Óriáslány, hogyan hagyná veszni anyját s fivéreit
olyan férfi, ki hősökhöz méltón fékezi vágyait?
Ráksaszákkal hogyan hagyná felfalatni fivéreit
olyan dicső vitéz, mint én, holmi szeretkezés miatt?
A ráksaszí szólt:
Ébreszd fel őket, és én úgy teszek, ahogy parancsolod,
szólj, s megmentem a vérszomjas szörnytől egész családodat.
Bhíma szólt:
Ráksaszí, én nem ébresztem fel szendergő családomat
csak azért, mert gonosz lelkű bátyád hatalma megriaszt.

Az én erőm sosem tudják legyőzni se a ráksaszák,
se emberek, se tündérek, se szellemek, te szépszemű.
Tedd azt, amit a legjobbnak gondolsz, menj tova vagy maradj,
te gyöngéd alkatú lány, s küldd ide gyilkos fivéredet.

Észrevette a szörny közben, hogy húga túl soká maradt,
s a fáról leereszkedve a Pándavák felé rohant.
Szeme dühtől vereslett, és haja az ég felé meredt,
rémítő volt viharfelleg-nagy teste és hegyes foga.
Látva az odacsörtető félelmetes, vad óriást,
Hidimbá megijedt, és a vitéz Bhímához így beszélt:
„Rettenetes haragjában ide rohan a ráksasza.
Hős ellenségverő, keltsd fel békén alvó családodat,
és úgy változtatom külsőm, ahogy tetszik, erős vagyok,
üljetek mind a hátamra, s elrepülünk a légen át."
Bhíma szólt:
Kerek csípőjű, karcsú lány, míg engem látsz, ne félj soha.
Félénk szűz, itt veszem vérét, szemed előtt ölöm meg őt:
számomra gyönge ellenfél egy közönséges óriás,
a ráksaszák egész népe együttesen se győzne le.
Nézd csak meg elefántormány-vastag és gömbölyű karom,
buzogányhoz hasonló nagy combom, fatörzsnyi vállaim.
Szépségem, láthatod majd, hogy nem bátrabb nálam Indra sem.
Lebecsülsz, hogyha azt hiszed, hogy akárki vagyok, te lány!
Hidimbá szólt:
Nem becsüllek le, isten-szép férfitigris, de jól tudom,
hogy az embert vadászó szörny milyen vérszomjas és erős.
Meghallotta a hős Bhíma büszke szavát a ráksasza,
és látta ott Hidimbát is, ki tündértestbe öltözött:
homlokát koszorúk fedték, orcája mint a holdkorong,
haja dús, szeme és orra, szemöldöke csodálatos,

körme, bőre finom, dísze pazar, ruhája lenge volt.
Kacér szemekkel és csábos nőtestet öltve látta őt,
és megsejtve, hogy emberbe szeretett, vad haragra gyúlt,
s dülledt szemekkel ordított Hidimbára a ráksasza:
„Milyen hitvány pimasz gátol, míg gyomrom éhesen korog?
Hidimbá, megbolondultál? Hogyan fitymálhatod dühöm?
Pfuj, te, ember után koslatsz, és szövetkezel ellenem,
meggyalázva a ráksasza Indrákat, minden ősödet!
Azokat, akikért engem megsértettél, te hitszegő,
s kiket óvni akartál, most veled együtt legyilkolom!"
Így szólt a szörny, s vörös szemmel, csikorgatva hegyes fogát,
nekirontott Hidimbának, hogy karmaiba kapja őt.
Látva, hová rohan, Bhíma, a hősök legdicsőbbike,
e roppant erejű férfi így kiáltott: „Megállj! Megállj!"
Végigmérte a húgára olyan haragos óriást
a farkasgyomru nagy hős, és aztán nevetve így beszélt:
„Ne ébreszd fel az alvókat, Hidimba, hadd pihenjenek!
Ide gyere vitézkedni, te vad emberfaló, siess!
Velem küzdj meg, te gyilkos rém, s ne leány életére törj,
különösen, ha bűne csak az, hogy a bűnnek ellenállt.
Hitvány féreg, nem ölhetsz meg szemem láttára gyönge nőt!
Jöjj hát, emberevő szörny, és verekedj egyedül velem,
s én még ma a Halálisten birodalmába küldelek.
Még ma porrá fogom zúzni tökfejedet, te ráksasza,
úgy fog szétfolyni, mintha egy elefánt talpa lépne rá.
Még ma sakálok és hollók fogják felfalni testedet.
Úgy fogom majd a hulládat vonszolni e leány előtt,
ahogyan az oroszlán az elejtett elefántbikát.
Miután véredet vettem, te gyalázatos óriás,
erdőd szent remeték csöndes, zavartalan tanyája lesz."
Hidimba szólt:
Ember, mire való ez a hazug, ostoba hencegés?

Dicsekedj majd, ha megtetted, amit szájalsz! No jöjj, siess!
Hősi vérrel telítettnek, erősnek gondolod magad,
de állj csak ki velem szemben, erődet ma megismered.
Ezért addig nem is bántom ezeket, hadd aludjanak,
téged öllek meg elsőként, te ostoba s gonosz szavú,
hogyha ittam a véredből, akkor ölöm meg őket is,
s végül húgom szakítom szét, amiért ellenem szegült.
Az emberhúson élő szörny így szólt, s kinyújtva karjait,
rettenetes haragjában a hős Bhíma felé rohant.
De a nagy erejű Bhíma mosolyogva ragadta meg
a tombolva reá rontó szörnyű ráksasza ökleit,
s úgy vonszolta odébb, mint egy hímoroszlán az őzgidát.
A Bhíma szoritásában gyötrődő dühös óriás
átölelte az ifjút, és borzalmasan üvöltözött,
de a nagy erejű Bhíma egyre tovább cipelte őt,
nehogy hangja felébressze békén alvó fivéreit.
Egymást lökdösve-rángatva birkózott Bhíma és a szörny,
és megfeszítve végsőkig izmait, úgy vetélkedett,
akár két hatvanesztendős, felgerjedt elefántbika;
körben mind kiszakították a fákat és liánokat.
A lármára felébredtek Kuntí és Pándu sarjai,
s észrevették Hidimbát, ki nőalakban előttük állt.
Felocsúdva az álomból, látták, mily gyönyörű a lány,
s káprázó szemmel ámultak rajta Kuntí s a Pándavák.
A lány bájával eltelve Kuntí igen csodálkozott,
s Hidimbához barátságos, édes szavakkal így beszélt:
„Szép bőrű égi szűz, mondd meg, mi a neved, ki volt atyád,
hogyan kerülsz e zord helyre, s milyen vágy vezetett közénk?
Hogyha erdei istennő lennél vagy égi apszarasz,
mondj el mindent, miért jöttél, s miért állsz itt, te églakó?"
Hidimbá szólt:
E kék fellegnyi erdőben, melyet körül szemed belát,
egy ráksasza lakik, s annak neve Hidimba, mint enyém.

A ráksaszák királyának testvére vagyok, asszonyom.
Bátyám ide azért küldött, hogy titeket megöljelek.
E vérivó parancsára ide is jöttem akkor én,
de hős lelkű fiad láttán, ki oly szép, mint a színarany,
megszállt a minden élőlényt leigázó szerelmi vágy,
s lelkemben elhatároztam, hogy fiad lesz parancsolóm.
Késlekedésemet látva, bátyám, az óriási szörny,
ránk rontott s szét akart tépni téged s egész családodat.
Akkor a ráksaszát az én szerelmem, a te hős fiad,
megragadta, s erőszakkal elhurcolta a fák közé.
Ott viaskodik egymással most az ember s a ráksasza,
egymást fel és le vonszolják, és ordítozva küzdenek.

Hallva ezt, talpra ugrott a hős Judhisthira, Ardzsuna,
Nakula, Szahadéva, és e nagy királyi harcosok
látták akkor, miként harcol egymással Bhíma és a szörny.
Mint két vad tigris, úgy vágyott győzni egyik a másikon,
s ahogy egymást ölelték és vonszolták ide és tova,
lábuk nyomán olyan por szállt, mint erdőtűz nyomán a füst.
Porral fedve olyan volt a két erős fejedelmi hős,
mint két nagy szikla vagy hegyhát, amelyet eltakart a köd.
Látta Ardzsuna, hogy Bhímát szorongatja az óriás,
és a dulakodó hőshöz mosolygós arccal így beszélt:
„Ne félj, erőskarú Bhíma, aludtunk, míg te egymagad
viaskodtál e vad szörnnyel, s kimerültél, de itt vagyunk!
Itt vagyok magam, Ardzsuna, hadd öljem meg a ráksaszát,
és Mádrí két vitéz ikre közben anyánkat óvja majd."

Bhíma szólt:
Nézd csak pártatlanul harcom, s ne aggódj sose, hogy ki győz!
Élve nem menekül többé, ha kezeim közé került.

Ardzsuna szólt:
Mi értelme ilyen hosszan élve hagyni e ráksaszát,
sietnünk kell tovább, s így nem időzhetünk ilyen soká!

Keleten már a hajnalpír dereng, eltűnt a szürkület,
s a napfénytől erősebbek lesznek egyre a ráksaszák.
Ne játssz a győzelemmel hát, erőd szedd össze, s öld meg őt,
míg varázserejével más testet öltve odébb nem áll.
Ardzsuna szavait hallva, Bhíma szörnyű haragra gyúlt,
s összeszedve az atyjától kapott irtóztató erőt,
amellyel a világ végén a Szélisten a földre tör,
felkapta, s körbe forgatta vagy százszor a dühös vitéz
a szörny fekete testét, mely nagyobb volt, mint a fellegek.
Bhíma szólt:
Hiába volt a hús, jólét, hiába vagy öreg s eszes,
neked hiába már minden, e napot túl nem élheted!
Az erdőből kiirtom ma a halálos hegyű tövist,
több embert már nem ölhetsz meg, húsra és vérre éhesen.
Ardzsuna szólt:
Ha úgy látod, nehéz lenne legyőzni ezt a ráksaszát,
hadd segítsek neked, ketten percek alatt megöljük őt,
vagy engedd át nekem, Bhíma, hadd végezzek magam vele.
A küzdelem kifárasztott, pihenned kéne egy kicsit.
Ardzsuna szavait hallva, Bhíma türelme elfogyott,
földhöz vágta a nagy szörnyet, s leölte, mint egy állatot.
Az rémségesen ordított, rengett körben a rengeteg
hangjától, mely a nedves dob dörgéséhez hasonlított.
Lábánál kétfelé húzta az óriást a Pándava,
és kettébe szakította. Örvendeztek a többiek,
s az ellenségverő Bhíma előtt hódolva, Ardzsuna
a farkasgyomru, hős lelkű férfitigrishez így beszélt:
„Uram, közel az erdőhöz épült egy város, úgy tudom,
siessünk oda, mert másképp Durjódhana nyomunkra lel."
Szavait hallva, anyjukkal a vitéz kocsiharcosok
útra keltek, s velük tartott Hidimbá is, a ráksaszí.
Bhíma szólt:
Azt mondják, bosszuállóak és álnokok a ráksaszák,

megöllek hát, Hidimbá, menj gonosz bátyád után te is!
Judhisthira szólt:
Bhíma, ha feldühödtél is, ne emeld nőre öklödet!
Fontosabb, hogy a Tant megtartsd, mint hogy megóvjad életed.
Megölted már a vérszomjas szörnyet, ki életünkre tört,
mit árthatna nekünk húga, még ha titkon haragszik is?
Hidimbá ekkor esdeklőn összekulcsolta ujjait,
s Kuntíhoz és a bölcs lelkű Judhisthirához így beszélt:
„Nemes hölgy, te tudod, nőknek milyen kín a szerelmi vágy,
engem is ez gyötör, s Bhíma szítja fájdalmaim tüzét.
Elviseltem e kínt, várva, hogy eljön majd az én időm,
s itt van a perc, amely végre boldoggá tehet engem is.
Megtagadtam családomat, nemzetségem szokásait,
s férjemnek a te hős sarjad választottam szivem szerint.
Szépséges, nagyszerű asszony, igaz lelkemre esküszöm,
ha te elhagysz, vagy ő elhagy, egy óráig sem élhetek!
Szánj meg, leggyönyörűbb bőrű asszony, legszebb a nők között,
hidd el, híved leszek, míg élsz, vagy hidd azt, hogy bolond vagyok,
dicső hölgy, egyesíts engem férjemmel, add nekem fiad!
Hadd menjek el e szép hőssel vágyaimat betölteni;
bízzál meg bennem, úrnőm, és hidd el, visszahozom neked.
Ha rám gondoltok, én menten jövök, hogy megsegítselek,
minden bajtól megóvlak majd, tudok szállni a légen át,
és ahová akarjátok, oda viszlek a hátamon.
Segítsetek kegyes szívvel, hogy szerelmes legyen belém!"
Judhisthira szólt:
Nincs kétségünk, Hidimbá, hogy amit szóltál, való igaz,
maradj velünk, ahogy mondtad, te karcsú derekú leány.
Ha megfürdött, a szertartást elvégezte s imádkozott,
Bhíma szeretni fog téged mindennap, míg a nap lemegy.

Napközben vidd akármerre, hisz úgy szállsz, mint a gondolat,
de mindig vissza kell hozzad, hogyha leszállt az alkonyat.
Judhisthira szavát Bhíma helybenhagyta, de így beszélt:
„Hallgass ide, te ráksaszí! Egyességet kötök veled.
Míg egy fiú utódot szülsz nekem, addig veled leszek,
te karcsú derekú szépség, s aztán elválnak útjaink."
„Úgy legyen" – szólt a szépséges szép Hidimbá, a ráksaszí,
azzal felvette hátára Bhímát, és elrepült vele.
Csodálatos hegyek csúcsán, istenek lakta ormokon,
ahol csengő madárdaltól visszhangzott az egész vidék,
a lány legszebb alakjába, pazar pompába öltözött,
s mámoros-édes énekkel vidította a Pándavát.
Ember nem látta erdőkben, virághímes hegyek között,
kék s bíbor szirmu lótusszal telehintett tavak vizén,
szigeteken, hol úgy csillog a föveny, mint a macskaszem,
folyók partján, az őserdők mélyén, szent sziklaszirteken,
folyondárral beszőtt, fürtös szirmokkal teli fák alatt,
fenn, barlangokban, erdőkben a Himálaja csúcsain,
a száz levelü lótusszal takart kristálytavak vizén,
a gyönggyel teli óceán sárarany-sárga partjain,
tavakban s gyönyörű erdők óriás sálafái közt,
az ég lakóinak szentelt ligetekben, hegyormokon,
és a Mánasza-tónál, hol mindenféle gyümölcs terem,
boldoggá tette Bhímát a legszebb alakba bújt leány.
Így szerette a száguldva repkedő ráksaszít a hős,
míg egy nagy erejű sarjat nemzett vele a Pándava.
Szeme rút, szája nagy s rezes, elálló füle nyílhegyes,
üvöltözése borzalmas: rémítő volt a külseje,
és bátor, nagyszerű íjász volt e nagy erejű fiú.
Nagy gyorsasága, szörnyteste és óriási mellkasa,
hosszú orra miatt nem volt e hős formája emberi,
bár ember, Bhíma nemzette e nagy hadat verő vitézt.
Erejével felülmúlta az összes óriásokat,

kisdedként volt olyan, mint egy férfi az emberek közül,
és hamar megtanult mindent a fegyverforgatás terén.
Amikor megfogan méhük, rögtön szülnek a ráksaszik,
s kívánságuk szerint számos alakot tudnak ölteni.
Atyja és anyja lábához hajolt a kopasz újszülött,
s mikor nevet kapott, anyja mosolyogva jegyezte meg,
hogy feje oly csupasz, mint egy kerek vizescdény: ghata,
s így Ghatótkacsa lett ettől a naptól a fiú neve.
Tiszta szívből rajongott a Pándavákért Ghatótkacsa,
s kedvence lett e hősöknek ő is örök időkön át.
Hidimbá, tudva, hogy Bhíma immár magára hagyja őt,
hála-ígéretét ismét megerősítve távozott.
A fiú is megígérte atyjának: menten ott terem,
hogyha szüksége lesz rá, majd északra szállva elrepült.

Draupadí férjválasztása

(I. 169–200)

A Pándavák is indultak, és Ékacsakra városát
keresték fel, ahol szállást egy bölcs bráhman adott nekik.
Jámbor kéregető papként élt itt az öt dicső fiú,
és városszerte kedvelték őket erényeik miatt.
Este az alamizsnát az öt hős Kuntínak adta át,
és ő osztotta szét köztük az élelmet, kinek mi járt:
felét az alamizsnának Kuntí s négy fia kapta meg,
a többit az erős izmú Bhíma egymaga vette el.
Így éltek e nemes lelkek Ékacsakra lakói közt,
és közben hosszu esztendők repültek el fejük felett.
Egy szigorú vezeklésű, szent életű pap érkezett
egyszer a házigazdához, és szállásért kopogtatott.
Gazdájuk fogadalmat tett, hogy bárkit szívesen fogad,
s illőn köszöntve, vendégül látta, lakást adott neki.
Kuntí s a Pándavák, e nagy bikák-a-férfiak-között

kérlelték a papot: mondjon néhány szép és igaz regét.
A bráhman régi országok, szentélyek, szent folyók, hegyek,
különböző uralkodók történeteiről mesélt,
és végezetül elmondta, hogy Drupada, a hős király
szép lánya, Draupadí, most tart férjválasztási ünnepet,
s hogy Dhristadjumna herceggel, bátyjával, e királyleány
anya nélkül, az oltártűz lángjaiból keletkezett.
Hallva, mily különös dolgok estek Drupada székhelyén,
igen kíváncsiak lettek, s megkérdezték a Pándavák:
A Pándavák szóltak:
Miképpen született tűzből a pancsála király fia,
és Draupadí az oltárból milyen módon születhetett?
Mikor így kérdezősködtek a bráhmantól e hős-bikák,
Draupadí születéséről mindent sorjában elmesélt.
A bráhman szólt:
Amikor Drupadát harcban legyőzték Pándu sarjai,
s a bölcs Drónának átadták őt és összes tanácsosát,
Dróna így szólt: „Barátságod kérem ismét, uralkodó.
S mert az, ki maga nem király, király barátja nem lehet,
lásd, Drupada, a pancsálák földjén megosztozom veled:
légy te király a Gangától délre, s északra én leszek."
Dróna okos szavát hallva, a hős Drupada így felelt:
„Hála neked, Bharadvádzsa nemes lelkű s dicső fia!
Kössünk örök barátságot erényes óhajod szerint!"
Így szólt Drupada és Dróna; szent barátságot esküdött
a két nagy lélek egymásnak, s azután otthonába tért.
Drupada nem feledhette mégsem a megaláztatást,
s lelkét a keserűség és bosszúvágy marta szüntelen.
A nagy király haragjában hosszú zarándokútra kelt,
és meglátogatott minden varázslatot tudó papot.
Fiúgyermekre vágyódott a bútól elgyötört király:
„Nincsen olyan vitéz sarjam – töprengett az uralkodó –,
ki bosszút állna: hitványak összes rokonaim s fiam!"

Azon tanakodott egyre, mint fizethetne meg neki,
be kellett lássa mégis, hogy harcos ereje mit sem ér
a bráhman Dróna ellen, ki művelt, bölcs és fegyelmezett.
Mikor a Jamuná s Gangá vize mentén zarándokolt,
remeték szent tanyájára érkezett az uralkodó.
E remetetanyán csupa tanulóéveit kijárt,
és szigorú vezeklésű, bölcs, kétszerszületett pap élt,
és Drupada, a nagy férfi, látott két papi bölcset ott,
Jádzsát és Upajádzsát, a nyugodt elméjü szenteket,
kik a legmagasabb rangot érték el a papok között.
Hódolt a ragyogó Jádzsa előtt Drupada s így beszélt:
„Adok nyolcvanezer marhát, hogyha értem megáldozol!
Drónát, a Kauravák papját, Bharadvádzsa dicső fiát,
nem múlhatja felül senki a földi harcosok közül.
Áldozz értem, dicső Jádzsa, hadd szülessen olyan fiam,
aki legyőzhetetlen, s ki megöli őt a harcmezőn."
„Legyen úgy" – szólt a szent Jádzsa, s felkészült, hogy
megáldozik.
Mikor mindennel elkészült, a királynőhöz így beszélt:
„Lépj a tűzhöz, királyasszony, és csodás ikreket foganasz!"
A királynő szólt:
Bráhman, arcomon ott van még a szantálillatú kenet,
nem alkalmas e perc most, várj, míg a lakoma véget ér.
Jádzsa szólt:
Elkészítette már Jádzsa az áldozati szent vajat,
és Upajádzsa elmondta a hatalmas varázsigét!
– így szólt, s a tűzbe öntötte áldozatát a tiszta bölcs.
És kiemelkedett ekkor a tűzből egy királyi sarj:
lángszínű volt e hős bőre, félelmetes a külseje,
diadém ékesítette, s remek vért fedte tagjait.
Ökle kardot, nyilat tartott, rögvest bőszen kiáltozott,
s harci szekérre pattanva gyorsan elrobogott vele.
„Elűzi ő a pancsálák félelmét s atyja gondjait:

e világra azért jött, hogy Dróna általa vesszen el!"
– így szólt egy hang az égből, és e percben kiemelkedett
az áldozati oltárból egy gyönyörű királyleány.
Hullámos haja kék fényű, termete fejedelmi volt,
sötét a bőre, éjszínű két sziromalakú szeme,
a keble dagadó, körme rézszín, íves szemöldöke,
s két mérföldnyire árasztott teste kéklótusz-illatot.
A túlvilági hang így szólt a szép szűz születésekor:
„Első lesz minden asszony közt, de sok harcosra hoz halált,
Ő idézi elő egykor, hogy a Menny műve végbemegy,
s e karcsú lány miatt jutnak szörnyű bajba a Kauravák."
E szó a Pándavák lelkét átdöfte, mint a dárdahegy,
s zavart, szórakozott arccal töprengtek valamennyien.
Amikor látta anyjuk, hogy figyelmük elkalandozott,
ez az igaz szavú asszony Judhisthirához így beszélt:
„E pap házában immár sok éjt töltöttünk, vitéz Kuruk,
és többé alamizsnát sem adnak oly szívesen nekünk.
Ne menjünk el a pancsálák közé, hogy gondolod, fiam?
Nem láttuk azt a földet még, s kellemesen időzhetünk.
Úgy mondják, hogy a pancsálák bőkezűek, te hős-bika,
és bráhmantisztelő hírben áll Drupada, királyuk is.
Úgy vélem, nem helyes, hogyha egy városban soká lakunk,
jó lenne hát továbbmenni, ha beleegyezel te is."
Judhisthira szólt:
Legfőbb javunkra szolgál, és követnünk kell parancsodat,
de nem tudom, akarják-e ezt az utat öcséim is?
Ekkor Kuntí a hős Bhímát, Ardzsunát és az ikreket
kérdezte, hogy akarják-e, s mindegyik így felelt: „Legyen!"
A ház ura megáldotta őket, és Pándu sarjai
indultak, hogy a hős lelkű Drupadánál időzzenek.

Így indult el az öt testvér, a hősök legdicsőbbjei,
hogy láthassák a pancsálák országát, s benne Draupadít.

Míg vándoroltak anyjukkal e szörnyű férfitigrisek,
látták egyszer: az út mentén összegyűltek a bráhmanok.
A papok és tanítványok megkérdezték az öt vitézt:
„Üdv, tiszteletreméltóak! Mely földről jöttök, és hová?"
Judhisthira szólt:
Egy méhből származunk mind, és Ékacsakra felől jövünk,
vándorolunk anyánkkal, mint látjátok, tiszta férfiak.
A bráhmanok szóltak:
Jöjjetek hát a pancsála Drupadához velünk együtt:
férjválasztási ünnep lesz, akad bő alamizsna is.
Mi mind hozzá igyekszünk, és ha tetszik, tartsatok velünk.
Ország-világra szóló nagy, fényes ünnepet ülnek ott.
Az áldozati oltárból született lányka, Draupadí,
kinek szeme a lótusz szép szirmaihoz hasonlatos,
külleme kellemes, teste hibátlan, ifju és okos,
kinek a lobogó lángból vérttel, íjjal világra jött
Dhristadjumna a testvére, ki a tűzhöz hasonlatos,
Drupada lánya választ ott férjet, a karcsu termetű,
Draupadí, kit a kéklótusz édes illata leng körül.
Megyünk, hogy megtekinthessük, ki nyeri el e lány kezét,
és részt vegyünk a pancsálák fenséges ünnepélyein.
Oda sereglenek mind a királyok és királyfiak,
kik jártasak a Védákban, teli marokkal áldozók,
szent életűek és bölcsek, fogadalmait állja mind,
ifjak, szépek, kiválóak kocsiharcban, s ha vívni kell.
A föld urai eljönnek, s marhát, kincseket osztanak
a lány kezére vágyó hős, fényes, isteni férfiak.
S mi részesülve mindebből, s látva, ki nyerte Draupadít,
elmegyünk, ahová tetszik, ha véget ért az ünnepély.
Eljönnek minden országból a versmondók s a dalnokok,
a nagy erejü birkózók, a színészek s a táncosok.
S ha megkaptuk, mit adnak, s mind megnéztük, ami látható,
velünk majd visszatérhettek, fenséges lelkü férfiak.

Ti mind szemrevalók vagytok külsőre, mint az istenek,
lehet, közületek választ majd a fekete Draupadí.
Lám, erős karu testvéred milyen szép, arca megnyerő,
gazdag szerencse várhat rá, hogyha részt vesz a versenyen.
Judhisthira szólt:
Legyen hát, elmegyünk mind, hogy megtekintsük az ünnepélyt,
s jelen legyünk, mikor férjét kiválasztja a tiszta szűz.
Elfogadta a meghívást Pándu hős lelkü öt fia,
s elindultak a pancsálák birodalmába, Dél felé.
Lassan lépkedve ballagtak a dicső kocsiharcosok,
s meg-megálltak, ahol szép tó vagy erdő szegte útjukat.
Így érte el a pancsálák országát Pándu szép szavú,
tiszta szívű, barátságos, Védákban jártas öt fia.
Megszemlélték a várost és az erődöt a Pándavák,
s aztán egy fazekas házát választották ki lakhelyül.
Az alamizsnagyűjtésből éltek bráhman-szokás szerint,
s hogy milyen hősök érkeztek, nem is sejtette senki sem.
Drupada arra vágyott, hogy a diadémos Ardzsuna
nyerje fekete lányát, de sohasem mondta senkinek.
Így aztán, hogy a városba csalja a tüzes Ardzsunát,
hatalmas, nehezen hajló, merev íjat csináltatott,
a fellegekbe felnyúló magas állványt emeltetett,
s annak csúcsára céltáblát állíttatott a bölcs király.
Drupada szólt:
Aki felajzza íjam, s öt nyílvesszővel, mit én adok,
eltalálja a céltáblát, az nyeri el leányomat.
Így szólt, s szerte kihirdette Drupada a vetélkedést.
Hallva ezt, felkeresték mind udvarát az uralkodók,
köztük a Kauravák élén jött Durjódhana, Karna is,
és eljött sok dicső szent is, hogy láthassa az ünnepet.
A Föld minden vidékéről odagyűltek a bráhmanok,
s fejedelmek sereglettek hódolva a király előtt.

Az emelvényeken sűrű sorban ültek a bámulók,
s beszélgetésük úgy zúgott, morajlott, mint az óceán.
Íves kapun vonultak be a királyi vetélkedők
a versenytérre, mely síkon feküdt északkelet felé.
Sokkapus falak és árkok kerítették körös-körül,
virágfüzérrel ékített színes tető borult fölé,
feketeáloé-illat töltötte be s a kürtzene,
szantálporral kevert vízzel hintették fel a padlatát.
Gyönyörű paloták fogták gyűrűbe minden oldalon,
fehérek, mint a Kajlásza felhőcsókolta csúcsai,
ablakukon aranyrács volt, és falaikon ékkövek,
a kényelmesre épített lépcsőkön tarka szőnyegek,
áloé füstje lengett benn, mérföldre szállt az illata,
száz kitárt ajtajuk mögött heverők, puha szőnyegek,
fémveret csillogott rajtuk, mint a fényes Himálaja.
Díszruhás fejedelmekkel telt meg a paloták sora,
ott éltek az erényekben vetélkedő uralkodók,
országvédő, vitéz lelkű, dicső királyi tigrisek,
kiktől bőségesen kaptak alamizsnát a bráhmanok,
számos jótette kedves volt mindnek ország-világ előtt.
Emelvényeken ott ültek a polgárok körös-körül,
hogy láthassák a széptestű lányt, a fekete Draupadít,
s a királyok csoportjában nézték a tarka táncokat,
s alamizsnákkal eltelve örvendeztek a bráhmanok.
A bráhmanokkal együtt ott ültek a Pándavák öten,
és sóvárogva ámultak Drupada drága kincsein.
Mikor eltelt tizenhat nap, a fényes férfiak között
megjelent díszruhájában, szent fürdőt véve Draupadí:
nyakán aranyfüzér függött, s felvette minden ékszerét.
A Holdtól származók papja, ki minden bűvigét tudott,
a tűzbe híg vajat hintett, áldozva a nagy Agninak,
s a Tűzistent magasztalva, áldást mondtak a bráhmanok.
Elnémultak azon nyomban a hangszerek körös-körül,

s csöndet teremtve felzengett dobdörgéshez hasonlatos,
eget remegtető hangja Dhristadjumna királyfinak.
Bevezette a versenytér közepére dicső hugát,
és mély viharmoraj-hangon, bölcs s kedves szóval így beszélt:

„Figyeljetek jól, ti vitéz királyok!
Amott a célpont, ez az íj s az öt nyíl.
E rúdra feltett karikán keresztül
süvítsen öt nyíl fel a messzi célba.

Ha jó családból eredő erős hős
e ritka tettet maga végrehajtja,
atyám leányát nyeri az, szavam rá,
övé a húgom, ez a ritka szép szűz."

A díszruhás, hős, fiatal királyok,
vetélkedő szép daliák közül mind
azt hitte, hogy nincs, aki rajta túltesz:
nyilat ragadtak, s a porondra léptek.

A rang, a szépség, az erény s vitézség,
gazdagság gőgös tüze forrt szivükben,
s oly mámoros vágy hevitette őket,
akár a párzó elefántbikákat.

Féltékeny és vad szemeket meresztett
egymás felé mind, s szerelemre gyúlva
mind talpra ugrott a királyi székből,
s üvöltve így szólt: „E leány enyém lesz!"

Az églakók is odagyűltek akkor,
repülve jött mind kocsiján az égből
a sok nagy isten, Siva, Visnu, Brahmá,
az Asvinokkal s a Vaszukkal Dharma,

eljött a mennyből valamennyi szent bölcs,
szárnyalva tódult a sok égi dalnok,
kigyó- s madárszörny, valamennyi démon,
tündér, s a mennynek valahány zenésze.

A karpereccel, diadémmal ékes,
erős karú és nemes ifju hősök,
vitéz, erényes, ragyogó királyok
egymás után mind a porondra léptek,
de oly erőről nem is álmodhattak,
hogy megfeszítsék a szilárd, nagy íjat.

Mind összeszedte erejét, tudását,
s míg bírta, izzadt, s ajakába marva
erőlködött, hogy a fa meghajoljon,
de földre roskadt valamennyi aztán.
Gurult a sok gyöngy, diadém a földön,
míg elterült és lihegett a sok hős,

s midőn a földről szedegette díszét,
és sírt-nyöszörgött a sok ifju herceg,
csúful festettek a leány kezéért
vetélkedő hős fejedelmi sarjak.

Kudarcuk láttán a vitézi Karna,
kinél jobb íjász nem akadt a földön,
porondra lépett, sebesen felajzva
az íjat, s készült, hogy a célba lőjön,

de így kiáltott a király leánya:
„Az én kezem nem lehet egy lovászé!"
A Napra nézett dühösen kacagva,
s az íjat büszkén odalökte Karna.

Mikor a tornatérről mind elkullogtak a hercegek,
a bráhmanok közül talpra ugrott a nemes Ardzsuna.
Bőrköpenyük lobogtatva kiáltoztak a bráhmanok,
látva Kuntí fiát: úgy szállt köztük, mint Indra zászlaja.
Akadt, ki szidta, rosszallta, de örvendeztek is sokan.
A megfontoltak aggódva tanakodtak maguk között:
„Bráhmanok, ha az Indrához hasonlatos vitézeken,
mesterlövő, erős izmú hősökön kifogott az íj,
hogyan hajlítaná meg most ez a gyereknyi papsuhanc,
hiszen karizma edzetlen, s íjászathoz nem is konyít!
Csúffá teszi a papságot a fejedelmi rend előtt,
ha megpróbálja, s könnyelmű hencegése kudarcba fúl.
Meg kell hát akadályoznunk, hogy ez a hetyke bráhman itt
nagy hebehurgyaságában botor kísérletet tegyen."
A bráhmanok szóltak:
Csúfsággal itt nem illetnek bennünket tiszteletlenül,
és az uralkodók mérge sem zúdulhat ezért reánk.
E szép ifjú sudár s izmos, akár az elefántkirály,
duzzad a válla, két karja, s nyugodt, mint a Himálaja.
Ringó járása, szépsége oroszlánhoz hasonlatos,
s e hősi tettre képessé teheti őt a szenvedély.
Elszánt s erős ha nem lenne, önszántából nem állna ki.
Különben sincs olyan tett, hogy halandó emberek közül
a bráhmanok ne tudhatnák sikerrel végrehajtani.
Így, kétszerszületettek, mi azt mondjuk, hagyni kell, tegye,
e legény a hatalmas nagy íjat felajzza könnyedén.
Miközben így beszélgettek egymás között a bráhmanok,
az íjhoz ment, s szilárd hegyként megállt mellette Ardzsuna.
Jobb kéz felől körüljárva illőn hódolt az íj előtt,
meghajlással köszöntötte a kívánságtevő Sivát,
s a ritka íj szilárd fáját megragadta a Pándava.

S mi férfitigris fejedelmi hősök
izmán s tudásán kifogott, az íjat
az Indra isten erejét öröklő
vitéz s erős Ardzsuna fél kezével,

egy mozdulattal sebesen felajzva,
az öt nyílvesszőt az idegre tette,
s a messzi célpont közepébe lőtte,
amely azonmód lezuhant a földre.

Heves moraj kelt a tömeg körében,
visszhangja támadt odafenn az égben,
és szirmokat szórt valamennyi isten
a hadverő Ardzsuna homlokára.

Köpenyüket lobogtatták vígan a papok ezrei,
és siránkozva jajgatták a megdöbbent királyfiak,
a mennyekből a városra sűrű virágeső esett,
a zenekar zenét zengett ezernyi féle hangszeren,
a csengő hangu dalnokkar dicshimnuszokat énekelt,
s Drupada elhatározta, mikor meglátta Ardzsunát,
az ellenségverő hőst, hogy haddal segíti, hogyha kell.

Midőn a zúgás, zaj a legnagyobb volt,
a tiszta Judhisthira és az ikrek,
e legdicsőbb bölcs fejedelmi sarjak,
sebes léptekkel hazatértek onnan.

Látván, miként hull le az átütött cél,
fehér ruhával, koszorúval indult
a Pándavához a király leánya,
s szerelmes arccal kacagott a hősre.

Örült a roppant erejű királyfi,
s az őt köszöntő papokat fogadva,
a nagyszerű tett ragyogó vitéze
lakába megtért a királyleánnyal.

Hogy visszatért a fazekas lakába,
Kuntíhoz öt hős fia így beszélt ott
a tiszta szűzről, aki kinn maradt s várt:
„Anyánk, ma fénylő adományt szereztünk!"

Nem látta Kuntí a leányt, s ekképp szólt:
„Osszátok el hát, ki-ki kapjon egy részt!"
De látta aztán a király leányát,
és felkiáltott: „Iszonyú, mit mondtam!"

Megfogta akkor az ijedt királynő
kezét a lánynak, ki nagyon vidám volt,
s a bűn alól úgy keresett kibúvót,
Judhisthirához sietett tanácsért:

„Mikor meghozták e leányt öcséid,
azt mondták, fénylő alamizsnát nyertek,
s én úgy feleltem, ahogyan szokásom:
osszátok el hát, ki-ki kapjon egy részt.

Szóljál, mitévők lehetünk tehát, hogy
az én beszédem se legyen hiába,
de Draupadí, a ragyogó királylány
se bánja sorsát, s ne kövessen el bűnt."

Hallván e kérdést, az okos királyfi
gondolkodott egy kicsit, aztán így szólt
a tigrisizmú, tüzes Ardzsunához,
hogy megnyugodjék a királynő lelke:

„Öcsém, te nyerted el e szép királylányt,
s így Draupadíval te ragyogsz közöttünk.
Járd hát körül most vele szent tüzünket,
fogd meg kezét, s vedd feleségül őt, hős!"

Ardzsuna szólt:
Uram, királyom, ne vezess rossz útra,
törvényszegés, bűn az, amit parancsolsz.
Előbb neked kell feleséget venned,
úgy jő a szörnyű erejű hős Bhíma,

utána én, majd Nakulán a sor, s ezt
a fürge léptű Szahadéva zárja.
Szólj hát, öcséid s a király leánya
várják parancsod cselekedni készen.

Fontold meg bölcsen szavamat, s tegyél úgy,
ahogy jó hírünk s az erény azt kívánja,
s hogy tessék mindez Drupadának is majd.
Urunk te vagy, tégy ahogyan kívánod.

Amikor szerető szóval így szólt a győztes Ardzsuna,
Draupadíra szegezték mind szemeiket a Pándavák,
s az őket nézte. Bámulták a fekete királyleányt,
majd egymásra tekintettek, és mind szívébe zárta őt.
Miközben így csodálták a leányt e hősi férfiak,
sóvárgást keltve szívükbe szállt a szerelem istene.
Brahmá-alkotta bájával, mely első volt a nők között,

s elbűvölt minden élőlényt, megejtette az öt vitézt.
Judhisthira, ki sejtette, mit éreznek fivérei,
félve, nehogy viszály keljen emiatt köztük, így beszélt:
„Legyen hát valamennyiünk közös asszonya Draupadí!"
Mikor szállásadójukhoz visszatértek a Pándavák,
Dhristadjumna, a pancsála herceg kileste útjukat.
Szolgáit elbocsátotta, és a házba lopózkodott
anélkül, hogy az öt fényes férfi sejthette volna ezt.

Az est leszállt, s Ardzsuna, Indra sarja,
a szörnyü Bhíma s a hatalmas ikrek
az összegyűjtött alamizsnát hozva
Judhisthirának bemutatták vígan.

A bőkezű és nemes ajku Kuntí
pedig ekképp szólt a királyleányhoz:
„Előbb adj hálát a nagy isteneknek,
s papoknak osszál adományt, leányom,

egyen, ki részt kér a mi ételünkből,
s vendéglátóink vegyenek belőle.
Két részre oszd szét, ami megmaradt így,
egyik feléből mi eszünk s a négy hős,

másik felét mind maga Bhíma kapja,
hisz ő, ki szép, mint elefántkirályok,
s ki oly sudár és nagy, akár a szálfák,
igen nagyétkű, sokat enne mindig."

Követte illőn a derék királylány
Kuntí erényes szavait, s aképp tett,
elosztva mind az eledelt közöttük,
s azok megették falatozva vígan.

A fürge léptű Szahadéva akkor
a földre hintett kusa-fűből ágyat,
s a hősök őzbőr-köpenyükre dőlve
az illatos fű-heverőn pihentek.

És Draupadí, míg a füvön feküdt, s ők
a lábukat mind derekára tették,
kicsit se volt ott szomorú szívében,
s tisztelte illőn e vitéz-bikákat.

Beszélni kezdett ezután az öt hős
a hadseregről, hadi cselvetésről,
szent fegyverekről, elefántról, lóról,
szekerce-, kard- és buzogányvívásról.

Drupada híres fia, Dhristadjumna,
ki ott fülelt, s így e vitézi szókat
hallotta mind, és a királyleányt is
kileste, mint él a Kuruk körében,

sietve indult a király elébe,
hogy értesítse Drupadát, mi történt,
s az éjszakában kilesett beszédet
jelentse híven ragyogó atyjának.

Gyötörte szörnyen Drupadát a kétség,
vajon kihez ment feleségül lánya,
s hogy visszatért hős fia, Dhristadjumna,
így szólt: „Kié lett gyönyörű leányom?

Nem szolga vagy más alacsony sorú férj,
adózó kalmár szakad így nyakamba,
mosdatlan lábát a fejemre téve?
Bimbóm nem hullt dögtemető sarába?"

Midőn eképp szólt ez a tiszta lélek,
a Hold törzséből eredő királyfi
elmondta vígan, mi esett a házban,
s ki nyerte nőül csodaszép leányát.

Dhristadjumna szólt:
Nem úgy beszélt ott ez az öt vitéz, mint
a szolganép vagy a kereskedő, pap,
de harcos rendből eredő bikák ők,
másról se szóltak, csak a küzdelemről.
Amit reméltünk, bizonyos, királyom,
hogy Ardzsunát nem lehetett megölni.

Nem is lehet más, ki e célt lelőtte,
s ki húrt feszített ama ritka íjra;
a hősi szóból, amit ott kilestem,
biztos lehetsz hát, hogy a Pándavák ők.

Drupada víg lett, mikor ezt hallotta,
s bölcs házi papját odaküldte menten:
feleljenek hát neki végre nyíltan,
való-e az, hogy Kuru volt az ősük?

A bráhman elment, s a nagyúr parancsa
szerint köszönt, és a dicső Kuruknak
elmondta sorban, mit üzent szavával
a pancsálák nagy kegyadó királya:

„Uram szeretné nevetek megtudni,
ti tisztelendő születésű hősök.
Látván a férfit, ki a célt lelőtte,
fénylő öröm szállt a király szivébe.

Fedjétek fel hát nevetek, szülőtök
s tiporjatok rá, aki ellenségtek;
szerezzetek hát örömet szivemnek,
családotoknak s az uralkodónak.

Barátja volt rég Drupadának Pándu,
mint önmagát, oly szeretettel óvta,
s szerette volna, ha e szép királylány
a Pándavák hű felesége lenne.

Szívbéli vágya Drupadának az volt,
ti tigristestű, makulátlan hősök,
hogy Draupadít az iszonyú erős és
hosszú karú Ardzsuna nyerje nőül."
Szólott a bráhman a királyfiakhoz,
s alázattal várt, amig ők felelnek.

Bhímához Judhisthira ekkor így szólt:
„Keríts gyümölcsöt, vizet, és kináld meg
e tiszta bráhmant, a király küldöttét,
ki érdemes rá, hogy elé boruljunk."

Úgy tett a hős, és a király küldötte
megette mindazt, mit elébe tettek,
s hogy kényelemben, mosolyogva ültek,
így szólt a paphoz az Igazság sarja:

„E lányt urad nem szive óhajára
kinálta nékünk: a szokást követte.
E hős a szűzért kiszabott feltételt
megtette, és így a leányt elnyerte,
nem tartozik hát a királyra többé,
ki nyerte díját, s mi családja, rangja.

De nem feszít húrt a szilárd, nagy íjra,
ki gyenge izmú, ki nyilazni nem tud,
s ki nem vitéz, nem született a harcra,
ily messzi célt az soha nem talál el.

Azért leányát a király ne féltse,
gyötrődni nincsen oka Drupadának,
sehol se lel még e világon oly hőst,
e ritka tettet aki végbevinné."

Míg így beszélt a ragyogó királyfi,
sietve küldött a királylány atyja
egy másik embert, aki hírül hozta:
az öt vitézt nászlakomára várja.

A hírnök szólt:
A nagy király dús lakomát készített,
hogy lánya nászát veletek megülje.
Siessetek hát napi dolgotokkal,
az esküvőt a palotában tartjuk.

Aranyvirágos kocsi áll az utcán,
királyhoz méltó paripák előtte,
mind szálljatok rá szaporán, és gyertek
a nagyhatalmú Drupada lakába.

Kuntí is elment ragyogó menyével
a bölcs úr kinccsel teli háremébe,
s Drupada minden felesége illőn
fogadta a két fejedelmi hölgyet.

Nem félt az öt hős, amikor kínálták
a drága mívű, puha zsámolyokkal;
sort tartva ültek le koruk szerint, és
egyik sem ámult a királyi pompán.

Pazar ruhákban besiettek szolgák,
hoztak sok ízes, fejedelmi ételt,
arany s ezüst tál ragyogott kezükben,
s a Pándavák mind hiba nélkül ettek.

Drupada híres fia, Dhristadjumna,
a nagy király és a tanácsosok mind
láthatták ebből, hogy a Pándavák hős
királyi sarjak, s igen örvendeztek.

Drupada odahívatta a papnak hitt királyi hőst,
Judhisthirát a trónszékhez, és keblére ölelve őt,
tiszteletteljes és nyájas szóval így kérdezősködött:
„Miféle származásúak vagytok ti? Harcosok? Papok?
Bölcs mesteremberek vagytok, vagy tán szolgák szülöttei?
Vagy vándor bráhmanok képét felöltő égi istenek,
s azért kerestetek fel, hogy elvigyétek leányomat?
Uram, kétség gyötör minket, mondd meg az igazat nekünk,
és én, válaszodat hallva, te ellenségverő vitéz,
rendetek hagyományával rendeztetem az esküvőt."
Judhisthira szólt:
Pancsálák ura, örvendezz, aggodalomra nincs okod!
Igaz szavamra mondom, hogy kívánságod beteljesült,

a tigriserejű Pándu fiai, harcosok vagyunk.
Én az első vagyok köztük, ez pedig Bhíma, Ardzsuna,
Kuntí s az ikrek ott vannak, hol lányod, Draupadí időz.
Hősök-bikája, űzd el hát kétséged, harcosok vagyunk,
szép lótuszod csupán egyik tóból másikba vándorolt.
Íme, ez igazat most már megtudtad, bölcs uralkodó!
Az örömtől a pancsála király szeme kerekre nyílt,
s szava úgy elakadt tőle, hogy még felelni sem tudott.
Összeszedte magát később az elragadtatott nagyúr,
Judhisthirának illendő szavakat szólva válaszolt,
s aztán menekülésükről kérdezgette a Pándavát.
A legerényesebb férfi mindent sorjában elmesélt,
és Drupada király arra bíztatta a Pándu sarjait,
hogy az ő segedelmével szerezzék vissza trónjukat.
A saját palotájában adatott lakhelyet nekik,
s velük a tiszta Kuntínak és a szép Draupadínak is.
Miután így kilétükről a pancsála király s fia
megbizonyosodott végképp, Judhisthirához így beszélt:
„Nagy vitéz, vegye szertartás szerint lányom kezét öcséd;
e szerencsés napon tartsa nászát Ardzsuna s Draupadí."
A legerényesebb férfi a föld urának így felelt:
„Király, előbb magamnak kell megnősülnöm korom szerint."
Drupada szólt:
Uram, tartsd meg leányommal akkor magad a kézfogót,
vagy add testvéreid közül vágyad szerint akárkinek.
Judhisthira szólt:
Draupadí valamennyiünk első asszonya lesz, nagyúr:
anyánk, nem tudva, hogy mit tesz, így parancsolta ezt nekünk.
Nekem nincs feleségem még, s Bhímának sincsen asszonya.
Lányodat, ezt az ékkövet, öcsém, Ardzsuna nyerte el,
s törvény köztünk: az elnyert kincs mindnyájunké, közös legyen.

E törvényt sose szeghetjük meg, te dicső uralkodó,
s így lányod valamennyiünk első asszonya lesz, király.
Hadd vezessük e szűzet mind egymás után a tűz körül.
Drupada szólt:
Egy férfinak lehet számos felesége, te bölcs Kuru,
de ki hallott olyat, hogy egy nőnek több férje is legyen?
Olyan törvénytelenséget akarsz tenni, uralkodó,
mely megszegi a Védákat és az összes szokásokat.
Te ismered a Törvényt, és tiszta vagy, hogy kívánsz ilyet?
Judhisthira szólt:
Szövevényes a Törvény, és ki ismerheti útjait?
Járjunk hát a dicső ősök által kitaposott nyomon.
Hazugságot sosem mondok, gondolatban se vétkezem.
Anyám parancsa ez volt, s így nekem is ez az óhajom.
Törvény szerint való mindez, ne habozz hát, világ ura,
nem kell félned a bűntől, csak cselekedjél szavam szerint!
Drupada szólt:
Kuntí fia, te és Kuntí, s Dhristadjumna, az én fiam,
döntsétek el teendőnket, s én holnap aszerint teszek.

Amikor összegyűltek, hogy eldöntsék Draupadí ügyét,
megérkezett a bölcs Vjásza, ki éppen arra vándorolt.
A pancsála király és a Pándavák valamennyien
felálltak s üdvözölték a remeték legdicsőbbikét.
Viszonozta az üdvözlést, sorsukról kérdezősködött,
s aztán egy színarany széken helyet foglalt a tiszta szent.
Amikor engedélyezte a rettentő hatalmu bölcs,
körülülték a két lábon járók legnemesebbjei,
és megszólalt azon nyomban a hízelgő szavú király,
s megkérdezte a nagy lelket, mit tart e furcsa nász felől:
„Lehet-e bujaság nélkül egy nő több férfi asszonya?
Mondj el erről, amit csak tudsz, úgy ahogyan való, uram."

Vjásza szólt:
Isten s ember világában megbotránkoztató lehet
e dolog, akarom tudni, mi a ti véleményetek.
Drupada szólt:
Isten és ember ellen vét szerintem az, ki ezt teszi,
s ilyen dolgot sosem tettek az igaz lelkü régiek.
Dhristadjumna szólt:
Erkölcsös hős miként tenne olyat, szent remeték feje,
hogy saját édes öccsének feleségére vet szemet?
Judhisthira szólt:
Hallottam a Puránákban: egy Dzsatilá nevü leány,
Gótama sarja és minden nők legerényesebbike,
egyszerre hét dicső lelkü égi bölcs felesége volt.
Így volt Várksí, egy ékes szent fában fogant leánya is
tíz egyforma nevü testvér, tíz nagy remete asszonya.
Azt mondják, ki a mesternek szót fogad, érdemet szerez,
és az anya a legszentebb az összes mesterek közül.
Vjásza szólt:
Amit Kuntí igaz sarja mondott, törvény szerint való.

Drupada és hős fia, hallva Vjászát,
parancsot adtak fejedelmi nászra,
s fürösztve, gyönggyel teli díszruhában
elővezették a csodás királylányt.

A nagy királynak valahány barátja,
a sok tanácsos, papok és polgárok
virága mind-mind odajött a nászra,
s rangjához mérten ki-ki helyet foglalt.

E legdicsőbbek seregével telten,
piros lótusszal teli udvarával
Drupada gyöngyös palotája szebb volt,
akár a csillag borította égbolt.

A Pándu sarjak, miután fürödtek
s a szertartásnak eleget tettek mind,
fülönfüggőkkel s fiatalságukkal
ékítve, szantál-szagu díszruhákban,

tűzhöz hasonló erejű papjukkal
illő sorrendben a terembe léptek,
mint óriás öt bika lép tavasszal
párját keresvén a tehénkarámba.

Varázsigéket susogott a bráhman
s a máglya lángját a magasba szítva,
Judhisthirához feleségül adta
Drupada jámbor s csodaszép leányát.

Körül kerülték a tüzet kéz kézben,
s a pap megáldván s egyesítve őket,
illőn búcsút vett a csaták ékétől,
s elhagyta aztán a királyi udvart.

Másnapra másik Kuru hőssel állott
a tűz elé a gyönyörű királylány,
s a díszruhás szép kocsiharcos hősök
egymás után mind feleségül vették.

Arról mesélt egy nagy, igaz szavú szent:
a Pándavákkal egyesülve nap-nap
elnyerte ismét ez a karcsu szépség
a szüzességét, s ki ne hinne ebben.

Az ünnep végén a király az öt hőst
sok drága kinccsel megajándékozta;
díszszerszámos, nyolc paripával húzott
száz drága mívű szinarany szekérrel,

és száz aranyló, hegyoromként ékes,
lótuszborított elefántbikával,
száz díszruhás és koszorúval ékes,
karcsú és legszebb koru szolgalánnyal.

A nász után az öt erős királyfi,
e sok vagyont és a leányt elnyerve,
a pancsálák közt gyönyörökben dúskált,
akár a mennyben maga Indra isten.

A Pándavák visszatérése Hásztinapurába

(I. 202–213)

Hírül vették ezenközben az odagyűlt uralkodók,
hogy a Pándava hősöké lett a fekete Draupadí,
és az a ritka nagy harcos, ki lelőtte a messzi célt,
nem volt más, mint az íjászok legdicsőbbike, Ardzsuna.
Hallván, hogy papruhát öltve Pándu sarjai voltak ott,
a történtek felett minden király igen csodálkozott,
hisz úgy tudták, a tűzvészben Kuntí s öt fia elveszett.
Úgy csodálták az öt nagy hőst, mint újjászületetteket,
és hallva, mire vették rá a Kauravák Purócsanát,
gyalázták Dhritarástrát és Bhísmát, hogy tűrte ezt a bűnt.

Látva, hogy Ardzsunáé lett a pancsála királyleány,
nagy búsan hazaindultak Durjódhana s fivérei.
Vidura értesítette Dhritarástrát, a vak királyt,
hogy az öt hős a pancsálák között él, tiszteletben áll,
Drupada nagy családjával és másokkal szövetkezett,
akik a nászra elmentek, s kiknek serege óriás.
Dhritarástra szólt:
Akár Pándunak, atyjuknak, olyan kedvesek ők nekem,
tudd meg, Vidura, még jobban szeretem most e hősöket:
gazdagon, jó egészségben élnek barátaik között,
híveiknek, családjuknak serege és hatalma nagy,
ki is ne fáradoznék a földi uralkodók közül,
hogy megnyerje a pancsála királyt s fegyverbarátait!
Dhritarástra szavát hallva, a bölcs Vidura így felelt:
„Bár ne változna száz évig véleményed, uralkodó!"

Távozása után Karna s Durjódhana kereste fel
Dhritarástrát, s a rossz lelkű herceg atyjához így beszélt:
Durjódhana szólt:
Hogyha Vidura is hallja, ármányos szót nem ejthetünk,
de magunk közt nyugodt szívvel akármit megbeszélhetünk.
Ideje megtanácskozni, mit tegyünk, hogy a Pándavák
híveinkkel s családunkkal együtt mind fel ne faljanak.
Támasszunk szakadást Kuntí s Mádrí fiai közt, atyám
– pár ügyes és titoktartó bráhmannak sikerülne ez –,
vagy uszítsuk az öt férjre a pancsála királyleányt
– fellázítani könnyű lesz azt, kinek ennyi férje van –,
vagy titokban ölessük meg Bhímát, Kuntí erős fiát,
néhány furfangos emberrel, hisz ő a legveszélyesebb.
Ha Bhíma őrzi, harctéren legyőzhetetlen Ardzsuna,
ámde nélküle Karnának fél karjával sem érne fel.
Vagy küldjünk nagy követséget értük, s mikor a Pándavák
megjönnek, mind kiirthatja őket néhány bizalmasunk.

Amelyiket a legjobbnak tartod e módszerek közül,
válaszd azt, de siess, mert nincs habozásra időnk, atyám.
Amíg a Pándavák és a pancsálák frigye összeforr,
addig van lehetőségünk cselekedni, utána nincs.
Íme, ezt gondolom Pándu sarjairól, uralkodó,
dönts, helyes-e, amit mondok! Karna, igazat adsz nekem?
Karna szólt:
Durjódhana király, tudd meg, nem helyeselhetek neked!
A te furfangjaid nem jók legyőzésükre, hős Kuru.
Elmentek, másfelé élnek, felnőttek valamennyien,
ma már hiába is törnénk ilyen cselekkel ellenük.
Viszályt nem szíthatunk köztük: meg nem hasonlanak soha
azok a férjek egymással, kiknek közös az asszonya.
Draupadít sem szakíthatjuk el tőlük, hisz az asszonyok
örökké arra vágynak mind, hogy több férfival éljenek,
neki ez sikerült, s így nem hagyja el soha férjeit.
Támadjuk meg cselek nélkül, fegyverrel Pándu sarjait,
amíg az ő haduk gyönge és a mi seregünk erős.
Addig mutasd vitézséged, Gándhárí ragyogó fia,
míg sok szekerüket s minden hívüket össze nem szedik,
s amíg Krisna a pancsálák fővárosába nem viszi
a Pándavák uralmáért vívni a jádavák hadát.
Nincs olyan kincshalom, vesszen el egész birodalma bár,
értük semmit se sajnálna Krisna, a jádavák feje.
A békítés, viszálykeltés, adomány mit sem érne itt,
nem mással, csak vitézséggel győzünk a Pándavák felett.
Karna vitéz szavát hallva Dhritarástra, a vak király,
megdicsérte beszédéért a hőst, majd így felelt neki:
„Lovász fia, okos vagy te, s a fegyverforgatás terén
nincs nálad jártasabb: illik hozzád ez a vitéz beszéd.
De üljünk össze Bhísmával, Drónával s Vidurával is,
tanácskozzunk velük, s aztán tegyük azt, mi javunkra lesz."
Ekkor a nagy hatalmú úr odahívatta őket is,

és e három dicső lelkű tanácsossal tanácsot ült.

Bhísma szólt:

Sosem volt nekem ínyemre, ha velük hadakoztatok.
Ahogy szívem megosztottam Pándu és Dhritarástra közt,
egyformán szívlelem Kuntí s Gándhárí fiait ma is.
Király, úgy kell, hogy óvd Pándu öt fiát, mint tiéidet.
E föld a Kuru nemzetség ősi hona s a Pándavák
és Durjódhana egyformán örököknek tekinthetik.
Add hát a Pándu sarjaknak a királyság felét, nagyúr,
mindnyájunk haszna ez lesz, te bika-a-harcosok-között.

Dróna szólt:

Véleményem a hős lelkű Bhísma szavával egyezik,
osszátok meg az országot: ez a Törvény parancsa is.
Kedves szavú követséget küldj Drupadához, ó, király,
vitess velük az öt hősnek kincseket, ahogyan szokás,
s hívd őket vissza hozzánk. Ha megkapják majd az engedélyt
a pancsála királytól, hogy békében hazatérjenek,
díszes kíséretet küldjél eléjük, Bháraták feje,
fogadd nagy tisztelettel holt öcséd vitézi sarjait,
és néped engedélyével add át örököket nekik.

Vidura szólt:

Király, nincs jobb tanács annál, mit két barátod itt adott.
Műveltségben, tudásban s kor szerint egyként idősek ők,
s rád és Pándu családjára pártatlanul tekintenek.
Amit ők mondanak, legjobb tanács számodra, úgy hiszem.
Mert mondd, ugyan ki győzné le a szép és tüzes Ardzsunát,
ki jobb s bal kézzel egyformán tud vívni s Indraként vitéz?!
Bhímát, ki olyan izmos, mint tízezer elefántbika,
lebírná-e a párharcban akárki, még ha isten is?!
Ki hiszi, hogy nem irtják ki, s győzhet, ha viadalra kel
az ikrekkel, kik úgy vívnak, mint a Halál utódai?!
Ki győzné le a harctéren Pándu elsőszülött fiát,
aki példás türelmű és mindig állhatatos, derék?!

Azokkal a vitézekkel szemben ki nem veszít csatát,
kiknek Ráma a támasza és Krisna a tanácsosa,
Drupada az apósa és Dhristadjumnával élükön
sógorai a hős lelkű s erős pancsála hercegek?!
Gondold meg jól: e hős ifjak harcban legyőzhetetlenek.
Lásd, Durjódhana és Karna esze gyermekes, ostoba,
nem tisztelik a Törvényt ők, ne adj szavukra, nagy király!
Megjósoltam neked régen, erénnyel ragyogó nagyúr,
hogy Durjódhana sok bűne romlásba viszi népedet.

Dhritarástra szólt:
A tudós Bhísma és Dróna, s te, Vidura, a tiszta bölcs,
igazat szóltatok, s azt, mi a legmegfelelőbb nekem.
Mert való, hogy a Törvények szerint a hősi Pándavák
ugyanolyan nemes sarjak, akár az én utódaim,
és ahogyan az országra igényt tarthat az én fiam,
ugyanolyan igényt tarthat e földre Pándu öt fia.
Menj hát, Vidura, s hozd vissza e nagy hírű vitézeket,
s hozd velük anyjukat, Kuntít és a fekete Draupadít.

Dhritarástra parancsára a bölcs Vidura útra kelt,
felkereste a pancsálák királyát s Pándu öt fiát,
és átadta a sok gyöngyöt, ékkövet, ritka kincseket,
melyet a Pándavák, Kuntí, Drupada s lánya és fia
számára a Kuruk küldtek ajándékképpen általa.

Vidura szólt:
Király, figyelj reám, s hallja szavam minden tanácsosod!
Dhritarástra király s összes fia, híve, tanácsosa
barátságosan és többször megkérdezte, miképpen élsz.
Hő vágya, hogy szövetséget köss vele, férfiak feje.
Egy ország leigázása nem nyújt oly örömöt neki,
mint az, ha megszerezheti szövetségedet, ó, király.
Ezt tudván, légy kegyes hozzánk, s bocsásd el Pándu sarjait.
Nagyon-nagyon szeretnék már látni őket a Kauravák,
és e férfi-bikák annyi távol töltött idő után

biztosan arra vágynak, hogy lássák szülőhazájukat.
Birodalmunk egész népe és a Kaurava asszonyok
szeretnék már nagyon látni Draupadít, szép leányodat.
Úgy gondolom, királyom, hogy ezért rövid időn belül
útnak kellene engedned az öt hőst s feleségüket.
Miután elbocsátottad e hős lelkű vitézeket,
Dhritarástrát futárokkal értesítem, s a Pándavák
indulnak s elviszik Kuntít és a fekete Draupadít.

Drupada szólt:

Ahogy a fényes elméjű Vidura mondta, úgy igaz.
A legnagyobb öröm lenne e szövetség magamnak is,
s illő, hogy e dicső lelkű hercegek hazatérjenek,
de semmiképp sem illő az, hogy én adjam ki útjukat.
Ha Judhisthira és Bhíma, Ardzsuna és a két iker,
e férfi-tigrisek, Kuntí öt roppant erejű fia,
s a két törvénytudó, Ráma s Krisna akarja, ám legyen,
magam nem állok útjukba, hadd menjenek a Pándavák.

Judhisthira szólt:

Egész kíséretünkkel mind tőled függünk, uralkodó,
és amit te parancsolsz, mind örömmel teljesítjük azt.

Teljesítve a pancsálák királyának parancsait,
az öt Pándava, Krisnával és Vidurával élükön,
elvitte a nemes Kuntít és a fekete Draupadít,
s kényelmesen utazván a szép Hásztinapurába ment.
Ott Dhritarástra és Bhísma s az erre érdemes Kuruk
lábaihoz borultak mind e dicső kocsiharcosok,
majd a város lakóitól kérdezték meg, soruk milyen,
s végül lakukba indultak, követve a király szavát.
Miután megpihentek már e dicső lelkű férfiak,
Dhritarástra király s Bhísma visszahívta az öt vitézt.

Dhritarástra szólt:

Judhisthira, figyelj rám jól, s figyeljenek fivéreid!
Eredj el Indrapraszthába, nehogy viszály legyen megint.

Békéteket, ha ott laktok, nem zavarhatja senki sem.
A hős Ardzsuna oltalma alatt élhettek ott, akár
a villámhordozó Indra védelmében az églakók,
és a fele királyságot ezennel nektek átadom.
Megfogadták szavát, illőn meghajoltak a Pándavák,
s azután Indrapraszthába mentek Vjászával élükön,
bár tudták, hogy az országnak ez a fele nem ér sokat,
hisz járhatatlan őserdő és sívó pusztaság csupán.
Ám ők felékesítették, s olyan szép lett, akár a menny.
Előbb békét teremtettek e vidéken a Pándavák,
aztán a tiszta Vjászával kimérték városuk helyét,
nagy árokkal övezték, mely széles volt, mint az óceán,
magas falat emeltettek körötte, mely az égig ért,
s fehéren csillogott, mint a fellegek vagy a holdsugár.
Nem volt az utakon kátyú: mind tükörsima, tiszta volt,
s hófehér paloták fényes fala díszlett szegélyükön.
Jöttek oda a Védákat véges-végig tudó papok,
pazar ruhákba öltöztek, s ismerték mind a nyelveket,
és jöttek minden országból nyerni vágyó kereskedők,
jöttek sokan a művészek, s itt verték fel tanyájukat.
Pompás kertek övezték a várost: tarka madársereg
nyüzsgött a fák gyümölcsterhes, virággal ékes ágain,
szerelemittasan zengett a pávák, kókilák dala,
és tükörtiszta házacskák, indás lugasok álltak ott,
gazdag képcsarnokok, pompás mesterséges hegyek s vizek,
víztartók telve kristályos tiszta vízzel, halastavak,
amelyeket kecses kacsák s hattyúk csoportja díszitett,
s melyeken kék- s vöröslótusz-kelyhekből szállt az illatár.
Földjüket egyre sűrűbben lakták a jámbor emberek,
s így egyre jobban örvendtek a Pándava uralkodók.
Fegyvereik hatalmával kiterjesztve uralmukat
más királyokra, így éltek e dicső kocsiharcosok,
s követte Draupadí híven az öt nagy erejű király,

e hős férfi-oroszlánok valamennyi parancsszavát.
Örömét lelte bennük, s ők benne, mint elefántbikák,
ha fürödnek a hűs vízű Szaraszvatí-folyó ölén.
S mert a Törvényeket hűen megtartották a Pándavák,
az egész Kuru nemzetség híre s jóléte egyre nőtt.

Ardzsuna száműzetése

(I. 215–218)

Esztendők múlva egy paptól elloptak egy fehér üszőt,
s míg hurcolták a zsákmányt, a jámbor bráhman haragra gyúlt,
s elfutott Indrapraszthába, fellármázni az öt vitézt.
A bráhman szólt:
Lelketlen latrok elopták áldozati fehér üszőm
a ti országotokból, hát siessetek, uralkodók!
Vad varjak elrabolták a szenttől az áldozat vaját,
sakál dúlta a hős tigris barlangját, míg vadászni volt.
Mondják, nincs gonoszabb ember, mint az a rossz uralkodó,
aki nem védi meg népét, s mégis behajtja az adót.
Hitvány tolvajok elopták egy bölcs bráhman tulajdonát,
segítsetek, ragadjátok meg a bajba jutott kezét!
Hallotta a nemes Kuntí fia, a tüzes Ardzsuna,
hogy a balvégzetű bráhman keservesen panaszkodik,
s a kétszerszületetthez így szólt az erőskarú: „Ne félj!"
De ott függött az öt fényes hős valamennyi fegyvere,
hol Judhisthira épp kedvét töltötte Draupadí ölén.
Nem tudott hát sem elmenni, sem bemenni a Pándava,
s a pap panaszkodásával sürgetve ösztökélte őt.
E jajveszékelést hallva, így töprengett a bús vitéz:
„Ettől a szent vezeklőtől elrabolták tulajdonát,
és nekünk kötelességünk felszárítani könnyeit.

Ha az ajtónk előtt síró pap panaszait elvetem,
közönyöm vétke a király, Judhisthira fejére száll,
száműzetésbe kell mennem mégis, ha most reá török.
De nincs szentebb a Törvénynél, és testünk úgysem él
soká!"
Így töprengett a szép Kuntí fia, a tüzes Ardzsuna,
majd belépett királyához, hogy megkérdje az ügy felől,
s íját kihozva, víg szívvel bíztatta a szegény papot:
„Bráhman, a tolvajok még nem lehetnek messze, jöjj, siess,
jószágodat e latroktól talán visszaszerezhetem,
ha nyomukba eredsz tüstént, és magam is veled megyek."
Hada élére állt, s páncélt öltve harci szekérre szállt,
markába fogta íját a vitéz, s a martalócokat
nyilaival lelődözve, visszavette az állatot,
a papot megsegítette, s növelte hősi hírnevét.
Visszaadva a bráhmannak az elrabolt fehér üszőt,
visszafordult a városba a kétjobbkezes Ardzsuna.
Mestereit köszöntötte, s amikor valamennyien
viszonozták az üdvözlést, Judhisthirához így beszélt:
„Igazság ura, engedd, hogy betartsam fogadalmamat.
Megszegtem a szabályt, láttam Draupadít karjaid között,
s ezért, ahogy megegyeztünk, száműzetésbe indulok."
Ardzsuna szavait hallva, a legerényesebb király
szenvedő, szomorú szívvel szólt: „Miért teszed ezt, öcsém?"
Majd így folytatta bús szóval kérlelve az erőskarú,
fürtös hajú, családjához mindig hűséges Ardzsunát:
„Ha tiszteled tekintélyem, hallgass reám, te tiszta hős.
Tudom én jól, miért kellett megzavarnod szerelmemet,
s szívemben emiatt nincsen egy csepp harag sem ellened.
Beléphet az idősebbhez az ifjabbik akármikor,
szabályt csak az idősebb sért, ha a fiatalabbra nyit.
Fogadd meg szavamat hát, és maradj köztünk, erőskarú!

Nem szegted meg a Törvényt, bűnt nem követtél el
ellenem."

Ardzsuna szólt:
Törvény alól kibúvó nincs: tőled tanultam ezt, uram.
Nem futok az igazságtól, az igazság a fegyverem!

A király engedélyével ekkor Ardzsuna útra kelt,
s tizenkét évig élt kinn az erdőn, a remeték között.
Sok-sok szépséges erdőt és tengerpartot, folyót, tavat,
számtalan gyönyörű szentélyt s mindenféle vidékeket
csodált meg vándorútján e bika-a-Bháraták-között,
míg a Gangához ért, és ott megfelelő lakot talált
bölcs bráhmanok tanyáján a harcosok legdicsőbbike.
Egyszer vallási fürdőre a Gangába ereszkedett.
Fürdőjét már bevégezte, az ősöknek megáldozott,
s tűzáldozatra készülve, partra szállt volna épp a hős,
de meglátta az ott úszó kígyódémon-királyleány,
Ulupí, s szerelemre gyúlt a szépséges vitéz iránt.
A vízfenékre rántotta erővel az erőskarút,
s a kígyódémonok pompás palotájába szállt vele.
Égő máglyatüzet látott ott lenn a tüzes Ardzsuna,
és nem törődve azzal, hogy ki ez a lány, s hová jutott,
tűzáldozatba kezdett, és be is mutatta jámborul;
bátor tette igen tetszett a Tűzistennek, Agninak.
Áldozatát bevégezve a kétjobbkezes Ardzsuna
a szép kígyókirálylányhoz mosolygós arccal így beszélt:
„Mért tetted e bohó tettet, te félénk, gyönyörű leány?
Mi a neved, ki sarja vagy, s mi ez a csodaszép vidék?"
Ulupí szólt:
Egy Kauravja nevű híres kígyódémon az én atyám,
a nevem Ulupí, herceg, s kígyódémon leány vagyok.
Míg levetkezve vallási fürdőt vettél a víz ölén,
megláttalak, s hatalmába kerített a szerelmi vágy.

Nincsen párom, te bűntelen, légy te párom, Kuruk fia,
add nekem magadat, nagy hős, és elégítsd ki vágyamat.
Ardzsuna szólt:
Megfogadtam királyomnak, Judhisthirának esküvel:
míg el nem telt tizenkét év, asszony testét nem illetem.
Szívből kedvedre tennék, szép vízenjáró, de köt szavam.
Eskümet sose szegtem meg, mit tegyek hát, te jószívű,
hogy ne legyek hazug, s mégis teljesíthessem óhajod,
s megtegyem kötelességem? Kígyótestű, felelj nekem!
Ulupí szólt:
Tudom, hogyan bolyongsz szerte a földön, Pándu hős fia,
s bátyád miért parancsolta önmegtartóztatásodat.
Tudom, hogy a sötét bőrű lány közös feleségetek,
s egyezségtek szerint azt, ki megzavarja a másikat,
tizenkét évre száműzik erdei remeték közé.
E száműzéssel egymástól véditek a királyleányt.
De ha az én segítőm vagy, ezáltal senkinek se vétsz.
Megölöm magamat, hogyha nem teljesíted óhajom:
ritka nagy érdemet nyerhetsz, hogyha megóvod életem.
Védelmedért könyörgök, te legjobb az emberek között,
ki megvéded örökké a búsakat, elhagyottakat.
Zokogva, szomorú szívvel kérem, hogy óvd meg életem,
kérlelve kérlek, eltöltött a vágy, hogy kedvemet betöltsd,
add nekem magadat, nagy hős, és elégítsd ki vágyamat.
Amikor így könyörgött a kígyódémon-királyleány,
az erényeknek áldozva teljesítette óhaját,
s a kígyók palotájában töltött egy éjszakát a hős.
Reggel Ardzsuna elhagyta szerelmesének otthonát:
Ulupí a folyópartig elkísérte a Pándavát,
és mielőtt a vízárban eltűnt a hálatelt leány,
vízben legyőzhetetlenné varázsolta a herceget.

Végezetül a hős-tigris meglátogatta sorra mind
a szentélyeket és legszebb látványt nyújtó vidékeket.
Mikor az óceán menti szentélyeket kereste fel,
egy Prabhásza nevű pompás és szent vidékre érkezett.
Amikor érkezéséről hírt hallott, felkereste őt
a nagy Krisna, s a két férfi vígan összeölelkezett,
majd rég látott barátjának sorsáról kérdezősködött.
Eközben úti céljáról faggatta Krisna Ardzsunát:
„Miért zarándokolsz sorban minden szent helyre, Pándava?"
Ardzsuna ekkor elmondta neki, hogy mi esett vele,
s Krisna így szólt:„Ne bánkódj, mert a Végzet rendelése ez."
Kedvére mulatott aztán Prabhászában a két barát,
majd Krisna palotájába mentek, mely ott emelkedett
csillogva, mint egy ékkő a Rajvataka-hegy ormain,
s ott Krisna társaságában sok éjt töltött el Ardzsuna.

Ardzsuna házassága

(I. 219–221)

S történt, hogy fényes ünnepre készülődtek e szent hegyen
Krisna nagy birodalmának polgárai, a jádavák.
Mikor a zene felharsant, s megkezdődött az ünnepély,
indult Ardzsuna és Krisna, hogy mindent megtekintsenek.
Kószálás közben ott látták Szubhadrát, Krisna szép hugát
barátnői között, ifjan s pazar díszekkel ékesen.
A leányt látva, megszállta Ardzsunát a szerelmi vágy.
Krisna látta, hogyan bámul a leányra a Pándava,
s a férfiak-oroszlánja mosolygós arccal így beszélt:
„Mi ez? Hogyan zavarhatja szerelem remeték szivét?
Szubhadrá ő, az én húgom, vitézek legdicsőbbike,
és Ráma, ragyogó bátyám, jobban szereti bárkinél.
Beszélhetek a bátyámmal, ha eszed rajta jártatod."

Ardzsuna szólt:
Bátyád, Ráma hugocskája, a te tündökletes hugod
oly szemkápráztatóan szép, ugyan kit ne zavarna meg?
Minden bizonnyal elnyertem a sors legremekebb kegyét,
ha szép bivalytehénkémül kecses húgodat elnyerem.
Mondd, mi módon szerezhetném meg őt, te hadverő vitéz?
Mit férfi megtehet, mindent megteszek, hogy enyém legyen.
Krisna szólt:
Férjválasztás a házasság rendje a harcosok között,
de úgy tudják a szent bölcsek, hogy engedélyezett szokás,
ha asszonyát a hős harcos erőszakkal rabolja el.
Rabold el hát erőszakkal ékes húgomat, Ardzsuna,
férjválasztást ha rendeznénk, nem tudnánk, kit szemelne ki.
Miután a teendőket megbeszélte a két barát,
az igazság királyához küldtek fürge futárokat
s így házassági tervükről Judhisthira is értesült.
Judhisthira, a hírt hallva, mindenbe beleegyezett.

Megszerezve királyának engedélyét, a Pándava
megtudta, hogy a jámbor szűz a Rajvataka-hegyre ment.
Hódolt a hegyek Indrája előtt s az églakók előtt,
majd miután megáldották a papok valamennyien,
jobb kéz felől körüljárta tisztelettel a szent hegyet,
s aztán hazafelé indult a tündöklő királyleány.
Ám a szerelemistenség nyilától meggyötört vitéz,
Ardzsuna rárohant, s harci szekerére ragadta őt.
Karjába kapva Szubhadrát, a fényes mosolyú leányt,
fővárosa felé tartott aranyos szekerén a hős.
Látták ezt a király lányát őrző fegyveres emberek,
kiáltozva a városba rohantak valamennyien,
és rémülten dörömböltek az udvarmester ajtaján.
Mikor a vakmerő tettről az udvarmester értesült,
megverette a mennydörgő, arannyal boritott dobot,

és felriasztva hangjától, a jádavák vitézei
odacsődültek, otthagyva ünnepi lakomáikat.
Mikor összesereglettek, mint a mennyben az églakók,
az udvarmester elmondta, mit tett a lánnyal Ardzsuna.
Hallván e vakmerőséget, felugráltak a jádavák,
s dühtől vérbe borult szemmel zajongtak valamennyien:
„Harci szekérre mind!" „Hozzuk az íjakat s a vérteket!"
„Elő a kardot!" – Ám ekkor vadvirágokkal ékesen,
s magasan, mint a Kajlásza csúcsai, Ráma megjelent
kék kötösében, és bortól mámoros hangon így beszélt:
„Ostobák, hova futnátok, míg a hős Krisna csöndben ül?!
Nem tudjuk, esze mit forral, s addig bárhogy üvöltözünk.
Hadd mondja el tehát fényes véleményét dicső öcsém,
és tegyük meg azon nyomban, amit szerinte tenni kell!"
Ráma okos beszédére a nép dühe lecsillapult,
és a gyűlésteremben mind leültek a heveskedők.
Az ellenségverő Ráma ekkor borosan így rivallt:
„Ellenséggyilkoló Krisna, mért ülsz mélázva, hallgatag?
Mind a te óhajod lesve lestük Ardzsuna óhaját!
Míg élek, nem bocsátom meg, hogy most fejemre rátiport,
s mint egy eltaposott kígyót, félrerúgott e vakmerő!
Nem tűröm senki kedvéért, hogy meggyalázzon Ardzsuna!"
Helyeslően kiáltoztak a jádavák vitézei,
s hangjuk mélyen morajlott, mint a fellegek vagy üstdobok.
Krisna törvénytudó s jámbor szóval Rámának így felelt:
„Nem vétett ellenünk ezzel a fürtös haju Ardzsuna.
Gondolta, ha a lány választ, nem bizonyos, ki kell neki,
de tudta, kapzsiság nincsen bennünk, s úgy vélte, nem
helyes,
ha kincset ad nekünk érte, s megveszi, mint egy állatot.
Különben sincs olyan férfi, ki így eladja gyermekét.
Látta Ardzsuna, hogy rosszak egytől egyig e módszerek,
s húgocskánkat erőszakkal ezért vitte el, úgy hiszem.

E frigy megfelelő, húgom jó hírű fejedelmi sarj,
Ardzsuna is az, és így nem sértés, hogy elrabolta őt.
Van-e, ki büszke nem lenne, hogy rokona lesz Ardzsuna,
Bhárata sarja, kit Kuntí, Kuntibhódzsa leánya szült?
Nem láttam még olyan harcost, ki csatában legyűri őt,
az egek fejedelmén, a háromszemű Siván kívül.
Gyors fegyverforgatásban, vad viadalban ki áll elé?
Úgy vélem hát, vidám szívvel induljatok e hős után,
s hozzátok vissza békésen a tüzes-heves Ardzsunát.
Ha úgy tér haza, hogy harcban legyőz minket e nagy vitéz,
csúfságot szenvedünk, ám a béke nem megaláztatás."
Krisna okos tanácsait megfogadták a jádavák,
Ardzsunát visszahozták, és megtartották az esküvőt.
Nagy tiszteletben élt köztük egy éven át a Pándava,
s kellemesen időzött ott kedvére töltve napjait.
Eközben a tizenkét év is letelt, s hazatérhetett.
Először a királyhoz ment, őutána szabály szerint
a papokat köszöntötte, majd Draupadít kereste fel.
Draupadí Pándu sarjához féltékeny szóval így beszélt:
„Mért jössz hozzám? Maradj most már ott, ahol Krisna húga van!
Ha a málhára új szíjat kötnek, a régi meglazul."
Így s még sokféleképpen sírt Ardzsunának e tiszta nő,
de az bocsánatért esdett, s kiengesztelte Draupadít.
Szubhadrához futott aztán, ki rőt selyembe öltözött,
és elküldte, hogy öltsön csak tehénpásztorleány-ruhát,
ám e szegény ruhában még bájosabb lett a külseje.
Szép testű feleségével a palotába ment a hős,
és ott Kuntít köszöntötte a ragyogó szemű leány.
Szívébe zárta őt Kuntí, és megcsókolva homlokát,
szeretettel megáldotta hibátlan alakú menyét.
Ekkor a telihold-arcú szép Szubhadrá sietve ment,

s Draupadít így köszöntötte: „Szolgálód vagyok,
asszonyom!"
Felállott Draupadí, s Krisna húgát karjába zárva szólt:
„Ne legyen soha férjednek ellensége, királyleány!"
Ráma szép húga örvendve válaszolt neki: „Úgy legyen!"
Ezek után a Pándavák, e dicső kocsiharcosok
boldog békében éltek mind, s velük Kuntí, a jó anya.

Így szól a nagy Mahábháratában az első könyv,
az Eredet Könyve

II

A kockajáték

Vaisampájana szólt:
Nagy királyavatást tartott később a Pándavák feje,
és seregestül érkeztek hozzá a föld királyai,
hogy láthassák a pompázó, nagy áldozati csarnokot,
és őt, Judhisthirát, a föld legigazságosabb urát.
Az igazság királyának hoztak sok drága ékkövet,
s eljött Vidura és Bhísma, Dhritarástra, a vak király,
Sakuni és a száz herceg Durjódhanával élükön.
Judhisthira a városban pazar lakot adott nekik,
telve itallal, étellel, árnyékos sálafák között,
s hódolt e tiszta lelkeknek az igazság dicső fia.
A legmagasztosabb ünnep, a ritkán végrehajtható
nagy áldozat, a fenséges királlyá avatás után
hazatértek a harcosok-Indrái valamennyien.
Testvérei között ekkor szerencsét kérve áldozott
Judhisthira, s a bölcsekkel palotájába visszament.

Vendégként ott maradt nála Durjódhana, a nagy király,
s híve, Sakuni. Ámulva jártak a csarnokok között,
s oly csodás dolgokat látott ott a két bámuló vitéz,
minőkről Hásztinapura városban nem is álmodott.
Durjódhana olyan pompás kristálypadlós lakot talált,
hogy vízzel telt medencének hitte, ledobta köntösét,
és megzavarodott ésszel beleugrott a Kaurava.

Nagyot huppant a padlón, majd kedvetlen járt fel és alá
a csarnokban a szégyentől pironkodó uralkodó.
Máskor kristály-vizű s kristály-lótusszal díszített tavat
vélt kristálypadozatnak, s így felöltözve belé zuhant.
Amikor Bhíma meglátta, hogy Durjódhana vízbe hullt,
hangosan hahotázott, s a szolganép vele kuncogott.
Judhisthira parancsára gyorsan száraz ruhát kapott,
de gúnyt sosem tapasztalt még, nem állta nevetésüket,
s hogy nyugalmát megőrizze, úgy tett, mint aki mit se lát.
Egyszer egy becsukott kristály-ajtóról hitte, hogy nyitott,
s a kínba beleszédült, úgy nekiütötte homlokát,
máskor pedig nyitott kristály-ajtóról hitte, hogy csukott,
és a semmibe markolva, nagyot bukfencezett a hős.
Igen felmérgesítette Durjódhanát e sok kudarc,
s így a Pándava hősöktől búcsút vett, s városába tért.
Otthon mélázva ténfergett, s másra gondolni sem tudott,
csak arra, hogy milyen pompát látott a Pándavák között,
és oly nagyon emésztette az irigység a Kauravát,
Sakuni többször is szólott hozzá, s ő mit se válaszolt.
Látta szórakozottságát Sakuni, s egyszer így beszélt:
„Ily füstölögve mért járkálsz magadban, Kauravák ura?"

Durjódhana szólt:
Nagybátyám, az egész földön Judhisthira uralkodik,
meghódította számára a fehérlovas Ardzsuna,
s oly áldozati szertartást rendezett ez a Pándava,
a városromboló Indra áldozata sem ily pazar:
ezért hevít a düh, s nincsen se éjszakám, se nappalom!
Hogyan hordta a sok fényes király a drágaságokat
Judhisthira elé, mintha adót fizetne, mint a pór!
Láttam pompájukat, s éget az irigység, akár a tűz,
legyűrni nem tudom, bárhogy utálom az irigykedést.

Sakunihoz a töprengő, bús Durjódhana így beszélt,
s aztán e tűzön égő így folytatta szomorú szavát:

„Máglya tüzébe lépek vagy halálos mérgeket nyelek,
vagy örvénylő folyóvízbe ugrom, de így nem élhetek!
Ugyan ki lenne oly jámbor, hogy békén elviselje azt,
hogy ellensége gazdagszik, míg maga egyre koldusabb?
Láttam jólétüket s azt a csodás ünnepi csarnokot,
kinevettek a szolgák, s most úgy égek, mint ki tűzben áll.
Nagybátyám, elborított az irigység, s szomorú vagyok;
elmegyek Dhritarástrához, s mindezt előadom neki.

Sakuni szólt:

A bölcs Judhisthirát, Krísnát, Bhímát s a tüzes Ardzsunát,
Nakulát, Szahadévát és a dicső Drupadát, s fiát
vitézi viadalban még egy istenség se győzi le,
olyan mesteri íjászok s kiváló kocsiharcosok.
De én tudom a módját, mint győzheted le a Pándavát,
az igazság királyát. Jól figyelj, s kövesd tanácsomat.

Durjódhana szólt:

Nagybátyám, hogyha módot látsz, mint győzhetem le őket úgy,
hogy híveink s egyéb hősök bajba ne jussanak, beszélj!

Sakuni szólt:

Ügyetlen kockajátékos Judhisthira, de játszani
úgy szeret, hogy ha kockát lát, elragadja a szenvedély.
Nálam jobb kockajátékost pedig nem lelsz az ég alatt,
de a három világon sem. Hívd őt kockázni, Kaurava!
A Pándavák királyságát ügyes furfanggal elnyerem,
és akkor e virágzó s szép birodalom tiéd lehet.
Menj azonban, s tudasd mindezt atyáddal, a királlyal is,
ha ő is engedélyt ad rá, kifosztom Pándu sarjait!

Hallván e tervet, Dhritarástra ráállt,
s tanácsosához, Vidurához így szólt:
„Eredj, keresd fel az erény királyát,
Judhisthirát, s vidd neki meghivásom;

keressenek fel ragyogó öcséim,
nézzék meg ékes, puha heverőkkel,
sok drága kinccsel teli palotámat,
s kockázgatunk majd e baráti körben."

Elküldte akkor Vidurát királya,
s szelíd, de szélként szaladó lovakkal
a bölcs el is ment, hogy a Pándaváknak
átadja híven a nagyúr parancsát.

A király palotájába vivő úton megérkezett
Vidura, s üdvözölték őt a kétszerszületett papok,
majd a Kuvéra házához hasonló épületbe ment,
s Judhisthira elé járult e nagyon nagy eszű Kuru.

Judhisthira szólt:
Uram, miért oly szomorú az arcod?
Talán a hosszú utazás viselt meg?
Vagy tiszteletlen az öreg királlyal
a száz fiú és birodalma népe?

Vidura szólt:
A vak király és valamennyi sarja
gyönyörben él, mint a nagy Indra isten,
s urunk derűs és megelégedett, mert
a hercegek mind követik parancsát.

Hozzád azért küld a Kuruk királya,
kérdezzelek meg, hogyan élsz, mi dolgod,
és hívjalak, jöjj oda és tekintsd meg
új csarnokát, mely gyönyörűbb tiédnél;

testvéreiddel gyere városába,
s kockázva töltsd ott pihenőd barátként.
Fiam, te nagy hős, örülünk, ha eljössz,
a Kauravák mind odagyűlve várnak.

A jámbor és bölcs Dhritarástra készül
a kockajáték örömére vágyva,
s mind összegyűlt ott, ki szeret kockázni:
jöjj hát, fogadd el a király hivását.

Judhisthira szólt:
Tudod te is jól, hogy e kockajáték
viszálykodást szül. Ki örülne ennek?
Uram, mi erről a te véleményed?
Mi úgy teszünk majd, ahogyan te mondod.

Vidura szólt:
Balvégzetet hoz, tudom én, a kocka,
s kértem királyom: ne akarja, baj lesz!
De ő makacs volt, s ideküldött mégis.
Ezt tudva tégy úgy, ahogyan kivánod.

Judhisthira szólt:
A Sors, akár a nap fénye, világít, de el is vakít,
s mind a gondviselés vékony kötelébe kapaszkodunk.
Így felelt a király, s bárhogy bosszantotta a meghivás,
Draupadíval s családjával együtt sebesen útra kelt.
Hásztinapura városba érve, a palotába ment,
és üdvözölte Gándhárít, a király tiszta asszonyát,
ki menyei között úgy állt, mint hold a csillagok között,
s Dhritarástrát, az ősz atyát, kinek szeme tudása volt.
Megcsókolta az aggastyán a nagy Pándava homlokát,
és ugyanígy köszöntötte a többi négy királyfit is.

A szép, szemrevaló férfi-oroszlánok, a Pándavák
látásán igen örvendtek a Kuruk valamennyien,
s a király gyönggyel ékített lakosztályt adatott nekik.
Jöttek a legdicsőbb hölgyek meglátogatni Draupadít,
s látva, mily lobogóan szép, ruhája, éke mily pazar,
Dhritarástra király összes menye igen szomorkodott.
Miután elbeszélgettek a hölgyekkel a Pándavák,
elvégezték a szertartást s a napi harcgyakorlatot,
s végül mennyei szantállal illatosítva testüket,
a házi papok áldását fogadták Pándu sarjai.
Ízletes vacsorát ettek, majd mindegyik pihenni tért,
és lágyan dúdoló lányok ringatták el az öt vitézt.
Miután boldog álomban töltötték el az éjszakát,
reggel időre költötte őket a dalnokok dala.
Elvégezték a szertartást, s felkeresték a csarnokot,
hol a sok kockajátékos vidám szívvel köszönt nekik.
A Pándava uralkodók Judhisthirával élükön
sorra járva köszöntöttek minden egyes uralkodót,
s mikor e sok dicső férfi kényelembe helyezkedett,
Gándhárí cselszövő bátyja, a gaz Sakuni így beszélt:
„Judhisthira, a csarnok telt: rád vártunk valamennyien.
Vedd kockád, és tanácskozzuk meg a játék szabályait."
Judhisthira szólt:
Sakuni, a hamis játék vétkes, alávaló dolog,
és méltatlan a harcoshoz, ki mindig bátor és igaz,
Győzz becsületesen hát, és ne csalj, mint egy gonosztevő!

Sakuni szólt:
Kockában az bölcs, aki csalni is tud,
s nyerés, veszítés tudományát érti.
A cselre számít az okos játékos,
s így eltűr minden csalafintaságot.

Judhisthira szólt:
Egyenesen, csalás nélkül harcol minden derék vitéz,
nekem nem kell csalárd úton se gazdagság, se más öröm!
Sakuni szólt:
Aki tudja a kockázás fortélyait, legyőzi azt,
ki járatlan a fortélyban, s miért lenne alávalóbb,
mint ha előkelőbb hős győz a kevésbé előkelőn,
tudós tudatlanon, s vívást jól értő az ügyetlenen?
Láthatod, hogy az életben nincs tiszta küzdelem sehol.
De nem kényszer a kockázás, ha úgy hiszed, hogy én csalok,
vagy másvalamitől félsz, ám ne játsszál, Pándavák feje!
Judhisthira szólt:
Megfogadtam: a játéktól, ha kihívnak, nem állok el,
s különben sem tudom sorsom elhárítani semmiképp.
Kivel kell játszanom hát az idegyűltek közül, király?
Tétem ellen ki tesz tétet? Kezdjünk játszani, rajta hát!
Durjódhana szólt:
Világ királya, én gyöngyöt s más drágaságokat teszek,
de helyettem a nagybátyám, Sakuni játszik ellened.
Judhisthira szólt:
Szabálytalan, ha más helyett játszik valaki, úgy tudom,
de ha te, a szabályt-értő, ragaszkodsz ehhez, ám legyen.
Elkezdődött a játék, és Dhritarástrával élükön
az oroszlánnyakú, hős és nagyhatalmú uralkodók
párosával vagy egyenként leültek valamennyien
a különféle kényelmes, szépmívű s drága trónokon.
Az összegyűlt királyokkal oly ékes volt e díszterem,
akár az istenek fényes hadával Indra csarnoka,
de a hős Bhísma és Dróna, s Vidura, az okos Kuru
kedvetlen arccal, aggódó szívvel tartott a többivel.
Judhisthira szólt:
E ritka drágaság, mely a tengerörvény ölén fogant,
e fényes, gyönyörű gyöngysor, melyet színarany ékesít,

nagy király, ez az én tétem, lássuk, mit teszel ellene!
Durjódhana szólt:
Sok gyöngyöm, drágaságom van, s nem féltem őket, ó, király!
Ha a te téted egy gyöngysor, ugyanazt teszek ellened.
Megperdültek a kockák, és Sakuni hamisan dobott,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!"
Judhisthira szólt:
Sakuni, hamisan dobtál, s diadalod csalás csupán,
de vedd kezedbe kockádat, nem bánom, gyere, játssz tovább!
Kincstáramban temérdek szép korsó áll, s valamennyiben
ezer ezüst- s aranypénz van, megszámolni nem is lehet,
nagy király, ez az én tétem, most ezzel játszom ellened!
Megperdültek a kockák és Sakuni a vitéz Kuruk
fenntartójához ismét csak így kiáltott: „Enyém a tét!"
Judhisthira szólt:
Az a szép alakú, bongó csengőfüzérrel ékitett,
hangosan robogó, tigris bőrével betakart szekér,
amelyen idejöttem, s mely ezer más kocsival felér,
győzelmes, gyönyörű jármű, a kocsik dísze, úgy dörög
négy jó kereke, mint zengő viharfelhő s a tengerár,
nyolc lótusz-színű ló húzza, mind világszerte híresek,
és patáik alól ember elevenen ki nem kerül;
nagy király, ez az én tétem, most ezzel játszom ellened!
Sakuni, a királyt hallva ismét furfangosan dobott,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!"
Judhisthira szólt:
Százezer szolgalányom van, kik ifjak valamennyien,
nagy aranypénz-füzérekkel, karperecekkel ékesek,
díszruhákat viselnek, s szép testük szantálpor illatú,
villog rajtuk arany s ékkő, mind remek táncos, énekes,
ismeri jól a hatvannégy művészet összes ágait,

és szolgálja parancsomra a papokat, királyokat;
nagy király, ez az én tétem, most velük játszom ellened!
Sakuni, a királyt hallva, ismét furfangosan dobott,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!"
Judhisthira szólt:
Ezer szolgám a vendégek körül buzgón sürög-forog,
mindegyik szép selyemköntöst, drága fülbevalót visel,
mind fiatal, okos, művelt, s érzékein uralkodik,
legyen nappal vagy éj, hűen hordják egyre a tálakat;
nagy király, ez az én tétem, most velük játszom ellened!
Sakuni, a királyt hallva, ismét furfangosan dobott,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!"
Judhisthira szólt:
Sakuni, van ezerszámra sok súlyos elefántbikám,
homlokukon a lótuszjel, oldalukon aranyfüzér,
mind méltó, hogy királyt hordjon, csaták zajára nem riad,
agyaruk szép s erős, mint nagy szekérrúd, testük óriás,
nyolc hű nősténye van mindnek, városokat tipornak el,
mind olyan, mint viharfelleg, mikor az égre tornyosul;
nagy király, ez az én tétem, most velük játszom ellened!
Sakuni, a királyt hallva, ismét furfangosan dobott,
és hahotázva bíztatta Judhisthirát: „Enyém a tét!"
Judhisthira szólt:
Zászlós, aranyrudas harci szekerem ugyanennyi van,
hámukban jól betört mének, rajtuk nagyszerű harcosok,
akik ezer aranypénzért szegődtek lobogóm alá,
és harcolnak avagy sem, mind megkapják havi zsoldjukat,
tej az italuk, és legjobb fajtájú rizs az ételük,
széles mellűek és roppant izmosak valamennyien;
nagy király, ez az én tétem, most velük játszom ellened!
Ezt hallva, a gonosz lelkű s ravasz Sakuni újra csalt,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!

Temérdek kincset elnyertünk vagyonodból, uralkodó,
szólj hát, ha valamid van még; vagy már mindened
elveszett?"

Judhisthira szólt:
Sakuni, annyi kincsem van, hogy megszámlálni sem lehet,
de nem értem, miért faggatsz így engem vagyonom felől?!
Kincseim száma százszor száz. quadrillió, de több talán,
nagy király, ez az én tétem, mindet felteszem ellened!
Sakuni, a királyt hallva, ismét furfangosan dobott,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!"

Judhisthira szólt:
Végtelen sok juhom, kecském, borjam és tehenem legel
a Parnásza vidéke és a szép Szindhu folyó között;
nagy király, ez az én tétem, mindet felteszem ellened!
Markába kapta kockáját ekkor Sakuni, újra csalt,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!"

Judhisthira szólt:
Ott van városom s minden föld a papok földjein kivül,
s kivéve a papok rendjét, birodalmam lakói mind,
nagy király, ez az én tétem, mindet felteszem ellened!
Sakuni, a királyt hallva, ismét furfangosan dobott,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!"

Judhisthira szólt:
Az öcséimet ékítő pazar és drága ékszerek,
a sok nyakék, fülönfüggő, valamennyi királyi dísz
mind az én vagyonom még, most ezekkel játszom ellened!
Sakuni, a királyt hallva, ismét furfangosan dobott,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!"

Judhisthira szólt:
Itt van ez a tüzes szemű, erős és fiatal bika,
Nakula, kincsem ő is, hát legyen most ő a tét, király!
Markába kapta kockáját ekkor Sakuni, újra csalt,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!

Miénk Nakula herceg, ki olyan kedves neked, nagyúr,
s rabszolgánk lesz ezentúl. Szólj, mid van? Játszol-e még
tovább?"

Judhisthira szólt:
A tiszta lelkű Szahadéva itt van,
tanult eszéért a világ csodálja,
kit úgy szerettem, legyen ő a tétem,
el kell taszítsam, noha nem szabadna.

Sakuni, a királyt hallva, ismét furfangosan dobott,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!
Mádrí fiait elnyertem, kik olyan kedvesek neked,
de tiéd még a rettentő Bhíma s a tüzes Ardzsuna!"
Judhisthira szólt:
Meggyalázod a Törvényt, és félrerúgod az illemet,
egymás ellen akarsz minket uszítani, te féleszű!
Sakuni szólt:
Gödörbe hull a részeg, és a bámész fába ütközik;
Judhisthira, királyuk vagy, te vagy köztük a legdicsőbb!
A játékosok álmukban sem álmodnak olyan furát,
mint amilyet a játékban felhevülve kimondanak.

Judhisthira szólt:
E gyors királyfit, ki legyőzhetetlen,
ki csónakunk volt csata-óceánban,
hős Ardzsunámat, a legelső harcost,
most őt teszem fel, noha nem szabadna.

Sakuni, a királyt hallva, ismét furfangosan dobott,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!

Elnyertem immár a legyőzhetetlent,
a bal kezével is ügyes nagy íjászt,
de megmaradt még a te kedves Bhímád,
királyok éke, vele játssz tovább most!"

Judhisthira szólt:
E hőst, ki zászlónk, vezetőnk a harcban,
ki Indraként győz valamennyi szörnyön,
dühös, bozontos szeme zordon egyre,
tigrisnyakú, és soha sincs türelme,

kihez hasonló erejű vitéz nincs,
ki győz akárkin buzogánycsatában;
dicső öcsémet, a királyi Bhímát,
most őt teszem fel, noha nem szabadna.

Sakuni, a királyt hallva, ismét furfangosan dobott,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!
Sok kincset elveszítettél, s köztük összes öcséidet.
Szólj hát, ha valamid van még; vagy már mindened elveszett?"

Judhisthira szólt:
Még megmaradtam én, első kedves testvéreim között:
mit tennem kell, meg is teszem: rajta, dobj, nyerj el engem is!

Sakuni, a királyt hallva, ismét furfangosan dobott,
s Judhisthirát kaján arccal így tüzelte: „Enyém a tét!
De minden kincsedet még nem vesztetted el, uralkodó,
Draupadít tedd a kockára, s nyerd vissza vele önmagad!"

Judhisthira szólt:
Te, aki se sovány nem vagy, se kövér, se kicsiny, se nagy,
kékesfekete fürtű hölgy, te leszel most tehát a tét.
Azt, aki oly erényes, jó, részvétteljes, tökéletes,
édes szavú, a gazdagság, bölcsesség és szerelmi hév

forrása, olyan ékes nő, kiről férfi csak álmodik:
illata őszi lótuszé, őszi lótuszszirom szeme,
s szebb, mint az őszi lótuszban lakó szépséges égi hölgy;
azt, aki legkorábban kel, s legutolsó, ha ágyba tér,
s tehenésztől juhőrzőig mindenkinek utánanéz;
azt, kinek csodaszép testén szőrszál nincsen felesleges,
s a verejték az arcán szebb, mint harmatcsepp a jázminon
akinek haja hosszú, és csillog az arca, mint a bronz;
az oltár közepéből lett szép derekú királyleányt,
Draupadít, feleségemet teszem kockára, rajta hát!
Az igazság királyának szavát hallva, körös-körül
felzúdultak a vének, s így kiáltoztak: „Gyalázat ez!"
Keserű arccal aggódtak az összegyűlt uralkodók,
s kiütött a verejték a hős Bhísma s Dróna homlokán;
Vidura sziszegett, mint egy kígyó, töprengve üldögélt,
és a fejét szorongatta, mint kinek agya elborult.
De Dhritarástra örvendett, s nem őrizve a látszatot,
vakon, gyermeki vígsággal kérdezgette: „Ki nyert? Ki
nyert?"
– míg Duhsászana és Karna hahotázva kajánkodott.
Ekkor Sakuni eldobta kockáit, s szólt: „Enyém a tét!"

Durjódhana szólt:
Vidura, menj s hozd ide Draupadít, hozd
a Pándavák szép, szeretett üszőjét,
hadd söprögessen, takarítsa portánk:
cselédeink közt van e céda helye!

Vidura szólt:
Ha dühös, sziszegő kígyók tekeredtek fejed köré,
ne ingereld tovább őket, mert elpusztulsz, te ostoba!
Draupadí nem tiéd: akkor tette kockára őt ura,
mikor önmaga már rab volt, s nem rendelkezhetett vele.

Tudom, lopótök hamarább merül le,
s előbb lebeg kő a folyó vizében,
mintsem meghallgasd szavamat, te őrült,
pedig tanácsom javadat szolgálná.

Szörnyű halál vár valamennyiünkre,
a sír felé fut Kuru nagy családja,
ha jó barát bölcs szava fülre nem lel,
s irigykedés és nyereségvágy járja.

„Szégyen reád!" – szólt Dhritarástra sarja
gyűlölködő és diadalmas arccal,
majd Prátikámint, a teremben álló
lovászt intette a nagyúr magához.

Durjódhana szólt:
Eredj te, s hurcold ide azt a némbert,
a Pándaváktól te sosem vacogtál.
A félelemtől Vidurát elhagyta
a józan ész, és sose volt barátunk.

Szaladva indult oda Prátikámin,
hogy teljesítse a nagyúr parancsát,
de úgy sunyított, amikor belépett,
mint eb, ha tigris odujába téved.

Prátikámin szólt:
Judhisthirától, ki eszét vesztette,
kockában elnyert Dhritarástra sarja.
Jöjj, Draupadí, hát a nagyúr lakába,
cselédje vagy, s így oda viszlek innen.

Draupadí szólt:
Miket beszélsz itt, te lovász? Nem értem!
Milyen király az, ki nejét eljátssza?
Valóban úgy lesz, hogy eszét elvette
a kockajáték. Nem akadt más tétje?

Prátikámin szólt:
Midőn a sok kincs odalett, mi csak volt,
feltette négy hős, fejedelmi öccsét,
majd önmagát is: legutolsó tétként
vesztett el akkor, ragyogó királynő!

Draupadí szólt:
Kocsis fia, eredj vissza uramhoz a Kuruk közé,
s kérdezd meg, kit veszített el előbb: engem, vagy önmagát?
Ha szabad volt, vihetsz, készen állok követni végzetem,
de ha rabszolga volt már, úgy nem rendelkezhetett velem!
Prátikámin a csarnokban elmondta, mit üzent a hölgy,
de Judhisthira úgy ült ott, mint kinek agya elborult,
s a derék kocsihajtónak egyetlen szót se válaszolt.
Durjódhana szólt:
Jöjjön ide a pancsála királylány, s kérdje itt urát,
hogy meghallgassa mindenki, mit beszélnek maguk között!
Durjódhana parancsára a palotába visszatért,
s Draupadíhoz borús arccal így szólt a szomorú lovász:

„Királyi hölgy, jöjj oda, mert hivatnak.
Úgy gondolom, hogy a Kuruk letűnnek:
ha erre képes Dhritarástra sarja,
e balga szörnyű veszedelmet hoz ránk!"

Draupadí szólt:
Brahmá mosolyhoz zokogást teremtett,
s a végzetet nem lehet elkerülni,
de az, ki törvényt sose tör, ne féljen,
megóvja minden baj elől a Törvény.

Eredj tehát, s kérdd meg a bölcs Kuruktól,
mit ír elő a Tan ez én ügyemben;
az agg tudósok ha felelnek erre,
én készen állok, s követem parancsuk.

Ment Prátikámin, s a dicső Kuruknak
elmondta, mit kért az erényes asszony,
de ők csak ültek szemüket lesütve,
látván, milyen bősz Dhritarástra sarja.

Végigtekintett a gonosz királyfi
a hallgatókon, s vigyorogva így szólt:
„Hozd Draupadít hát ide, Prátikámin,
vágják a választ a szemébe köztünk!"

Durjódhanával nem akart dacolni,
de félt a hölgytől a király lovásza,
s habozva ismét a Kurukhoz fordult:
„Mit mondhatok hát a királyleánynak?"

Durjódhana szólt:
Eredj te, Duhsászana, mert lovászom,
rettegve Bhímát, cselekedni nem mer.
Hurcold e némbert ide, és ne aggódj,
hiszen rabunk már valamennyi férje!

E szóra Durjódhana durva öccse
tüstént felugrott, s dühösen szuszogva,
véres szemekkel berohant lakába,
és így rikoltott a királyleányra:

„Gyerünk már! Bátyám nyeresége lettél,
járulj elé, és ne pironkodj itten!
Velünk a Törvény, gyere hát, te asszony,
s nevezz uradnak valamennyiünket!"

A meggyötört nő menekülni próbált,
s kezébe rejtvén remegő, halottként
sápadt orcáját, Dhritarástra női
közé futott, hogy menedékre leljen.

A durva Duhsászana orditozva
rohant nyomában: lobogó, kék fényű
fürtjébe markolt, s a hajánál fogva
vonszolta végig valamennyi termen.

S míg húzta hosszú, gyönyörű hajánál
fogván, amelyet a nagy áldozatkor
áldón beszentelt valamennyi bráhman,
s hurcolta, mint szél a letört faágat,

így szólt a görnyedt derekú királynő
suttogva: „Most van havi tisztulásom,
vérzem, s egy alsó ruha minden leplem,
így férfiakhoz ne vigyél, te őrült!"

Duhsászana szólt:
Mit bánom én, hogy mi bajod, ha vérzel,
egy szál lepel fed, vagy egész csupasz vagy,
mindegy: a kockán urad elveszített,
cselédeink közt a helyed, miénk vagy!

Tépett hajával, leszakadt ruhában
belökte akkor Dhritarástra sarja
a szép királynőt a terembe, és ott
kitört az asszony dühe, s így kiáltott:

„Mindentudó s szent fejedelmi bölcsek
néznek reám itt; csupa földi Indra,
hírük dicső, és azok is valóban:
nincs hát erőm így köreikbe lépni!

Te becstelen szörny, te pimasz gazember,
ne bánts, ne hurcolj ide pőre testtel,
a Pándavák vad dühe eltipor majd,
hiába óv bár valamennyi isten!

A hősi Bhísmát, Vidurát és Drónát
s e sok királyt, kik körülöttem állnak
elhagyta már mind a vitézség, jellem,
nem tűrnék másképp e pimasz gaztettet!"

Így szólt a könnyes, panaszos szavú hölgy,
s eközben szúrós szemeket meresztett
öt gyilkosan feldühödött férjére,
s ettől ezek még dühösebbek lettek:

sok drága kincsük, birodalmuk veszte
nem volt ilyen gyász e dicső Kuruknak,
nagyobb dühöt s kínt okozott szivükben
e megvető és haragos tekintet.

S hogy látta Duhsászana, mint tekintett
az asszony öt bús, nyomorult férjére,
még durvábban bánt vele, húzta, tépte,
s közben kihívón röhögött: „Cseléd vagy!"

Örvendezett nagy hahotázva Karna,
s Duhsászanának helyeselve intett,
vígan rikoltott a csalárd Sakuni,
s Durjódhanának ragyogott az arca,

de látva azt, mint cipelik, taszítják
a szép királynőt a nagyúr elébe,
bánkódva nézték, s szomorúak lettek
a többiek, kik körülötte álltak,

s látván a vérző, tehetetlen asszonyt
tépett ruhában, megalázva sírni,
kínjában így szólt a hatalmas Bhíma
Judhisthirához iszonyú haraggal:

Bhíma szólt:
Bátyám, sok kockajátékos házában él ledér rima,
de nem játsszák el őket sem: tudják, szeretni mit jelent!
Elvesztetted a sok kincset, a pompás drágaságokat,
sok szép fegyvert, pazar páncélt, gyöngyöt, ékkövet, állatot,
melyet nekünk ajándékba hoztak a föld királyai,
elnyert mindent az ellenség, országunkat, magunkat is.
Ezért nem haragudtam rád, hiszen te vagy parancsolónk.

De fertelmes bolondság volt vásárra vinni Draupadít:
minket kapott az ártatlan gyermek védelmezőinek,
s te vagy oka, hogy így gyötrik e becstelen gazemberek!
Király, megharagudtam rád, és vétked büntetéseként
kezeidet leégetem! Fuss, Szahadéva, hozz tüzet!

Ardzsuna szólt:

Ne szólj így, iszonyú Bhíma, hisz nem szóltál te így soha!
Megronthatta az ellenség lelkedben az alázatot;
ne tedd ezt, ez az ő titkos vágyuk; kövesd a Tan szavát:
bölcs bátyját elmarasztalni az öccsnek sohasem szabad!
Kihívta őt az ellenség, s ő megfogadta, hogy kiáll,
nem önmaga miatt játszott: jó hírünket növelte így!

Bhíma szólt:

Ardzsuna, hogyha nem mondod most el, mivégre tette ezt,
lángoló tűzön égettem volna le a király kezét!

Mikor látta, milyen búsak Draupadí és a Pándavák.
Dhritarástra király egyik fia, Vikarna, így beszélt:
„Feleljetek e jámbor nő kérdésére, uralkodók:
ha nem teszünk igazságot, bizony pokolra sújt az ég!
Dhritarástra, atyám, s Bhísma, e két legöregebb Kuru,
s Vidura, a tanult bölcs, még fel sem nyitotta ajkait,
s itt van Dróna, tanítónk, a mesterek legdicsőbbike,
miért nem válaszolnak hát a kérdésre e férfiak?
Mondják el részrehajlástól mentesen véleményüket
a föld minden vidékéről itt összegyűlt királyok is!"
Így szólt Vikarna, majd többször kérlelte a királyokat,
de se rosszat, se jót, senki egyetlen szót se válaszolt,
s ekkor Vikarna sóhajtva, kezét tördelve így beszélt
„Ha válaszolni nem mertek, világ urai, Kauravák,
én nem hallgatok akkor sem, s elmondom véleményemet!
Azt mondják, a királyoknak négy vétkes szenvedélye van:
a vadászat, ivás, játék s mértéktelen szeretkezés.
Egy ilyen szenvedély rabja lett a nagy Pándu sarja is,

léprement e csalók közt, és kockára tette Draupadít.
Ámde e feddhetetlen nőt, ötüknek közös asszonyát,
azután tette kockára, miután maga elveszett,
s hogy elnyerhesse őt, tétnek Sakuni kérte Draupadít:
úgy vélem, semmiképpen sem jogos a nyereség ezért!"
E szavakra hatalmas zaj töltötte be a csarnokot:
mindenki Sakunit szidta, és dicsérte a herceget.
E lárma hallatán Karna eszeveszett haragra gyúlt,
s égnek emelve szép karját, nagyot kiáltva így beszélt:
„Vikarna, el fog égetni az általad csiholt harag,
ahogy a tűz szülőjét, a dörzsölőfát elégeti!
Nem felelt senki Draupadí kérdésére ezek közül:
valamennyien úgy vélik, hogy jogosan miénk e nő!
E nagy gyülekezetben már egyedül csak te füstölögsz,
s szónokolsz, mintha vén lennél, bár nem vagy csak kamasz kölyök.
Semmit se tudsz az erkölcsről, s úgy beszélsz, mint egy esztelen:
tagadod, hogy a pancsála asszony miénk, holott miénk!
Mért tagadod, hogy elnyerték e nőt, mikor szemünk előtt
tette kockára mindenét a Pándava uralkodó,
s vagyonába a pancsála asszony is beletartozott!
Ha férjei nem átallták, hogy a kockára feltegyék,
mikor Sakuni tétet kért, mondd, mi jogtalan itt neked?!
Vagy azt hiszed, szemérmetlen tett volt idehozatni őt
a csarnokba, mikor testét alsóruhája fedte csak?
No hallgass ide, ezt is jól megmagyarázhatom neked:
egy asszonynak csak egy férjet rendeltek a nagy istenek,
de ez egyszerre többel hált, s így nem más, csak ledér ribanc,
csodálkozni való nincsen abban, hogyha elénk lökik,
legyen bár rajta egy szál ing, vagy legyen teljesen csupasz!
Sakuni jogosan nyerte el a kockán a Pándavák
összes kincseit, országát, őket magukat és e nőt,

Duhsászana, ne hallgass hát Vikarnára, szakítsd le mind
a Pándavák ruháit, s tépd le Draupadí ruháit is!"
Hallva Karna szavát, önként levetkeztek a Pándavák,
és csupasz testtel ültek le a díszes férfiak közé.
Duhsászana erőszakkal rángatni kezdte Draupadít,
hogy e sok férfi láttára csupasszá tegye tagjait,
s ekkor lélekben így kérte Visnu istent e tiszta nő:
„Ó, Dvárakán lakó úr, ki pásztorlánykák szerelme vagy,
nem látod, hogy a Kauravák hogyan megszégyenítenek?
Bajok űzője, jaj Laksmí ura, csordák dicső ura,
lelkek királya, ments meg, mert elönt a Kuru-óceán,
Visnu, Visnu, te nagy jógi, mindennek lelke és oka,
hozzád menekülök, védj meg, mielőtt agyam elborul!"
A kétségbeesett asszony, arcát elfedve, jajgatott,
s lelke a sárga köntösű nagy istenhez fohászkodott.
Visnu mélyen megindult a könyörgő nő fohászain,
elhagyta lótuszágyát, és odaszállt láthatatlanul.

S midőn az asszony zokogott, az isten,
a jószívű és csodatévő Visnu,
megóvta őt, és betakarta testét
egymás után új, gyönyörű ruhákkal.

S ahogy sorban leszaggatták róla az új meg új ruhát,
Draupadín egyre újabb és gyönyörűbb ruha tűnt elő.
Bámultak e csodát látva az összegyűlt uralkodók,
dicsérték Draupadít, szidták Dhritarástra gonosz fiát,
s álmélkodó kiáltások töltötték be a csarnokot.
Bhíma felordított, és az összes uralkodók előtt
dühtől remegve, és ajkát marcangolva megesküdött:
„Világ urai, halljátok rettentő fogadalmamat,
minőt ember sosem tett még előttem, s ezután se fog,
föld istenei, halljátok: ha nem váltom be eskümet,

nem tépem fel e gaz lelkű eszelős satnya mellkasát,
s nem iszom szíve véréből, megölve őt a harcmezőn,
soha-soha ne juthassak a mennybe őseim közé!"
Hallották Bhíma borzalmas vad esküjét a többiek,
tisztelték őt nagyon, s szidták Dhritarástra gonosz fiát.
A csarnok közepén már nagy halomba nőtt a sok ruha,
s Duhsászana kifulladt, és elszégyellte magát, leült.
A lemeztelenített öt hős láttán az uralkodók
zúgásukkal betöltötték a csarnokot: „Gyalázat ez!"
Dhritarástrát gyalázták az odagyűlt jámbor emberek,
s kiáltoztak: „Feleljenek Draupadínak a Kauravák!"
De Karna nem adott rájuk, s Duhsászanához így beszélt:
„Hurcold be a cselédházba a fekete királyleányt!"
Férjeihez a síró nő akárhogyan rimánkodott,
Duhsászana erőszakkal ismét vonszolni kezdte őt.
Draupadí szólt:
„Várj még, elvetemült lelkű, te férfiak gyalázata!
Tennem kell valamit még itt, minél nincs fontosabb dolog,
s mit előbb elfeledtem, míg vergődtem markaid között:
illendően köszöntöm az idegyűlt Kuru-bölcseket,
igazán nem az én vétkem, hogy előbb nem tehettem ezt!"
Földre borult a kínjában reszkető tiszta Draupadí,
s az összegyűlt királyokhoz így zokogott keservesen:
„Férfiak nem tekinthettek rám, csak egyszer, a harcosok,
kik értem vetekedtek a férjválasztási ünnepen,
s míg e csarnokba nem hoztak, nem láthattak azóta sem!
Engem, kit palotámban még a nap s a szél se láthatott,
e csarnok közepén állva, bámulhatnak a férfiak!
Férjeim azt se tűrték, hogy szellő érintse testemet,
de most eltűrik azt is, hogy gorombán ráncigáljanak!
Változnak az idők, látom. Szótlan tűrik a Kauravák,
hogy előttük gyalázzák meg menyüket és leányukat!
Törvényes feleséget nem vittek gyűlés elé sosem,

s én Judhisthira törvényes neje, királyleány vagyok.
Ez az erőszakos hitvány, a Kauravák gyalázata,
megsértett, lealázott, s ezt el nem viselhetem tovább!
Hallani akarom végre, mi a ti véleményetek,
a cselédjük vagyok, vagy sem? Ahogy mondjátok, úgy
legyen!"

Bhísma szólt:
Áldott asszony, a törvénynek ága és boga számtalan,
s mit az erős erénynek mond, azt mindenki elismeri
még akkor is, ha súrolja a bűnözés határait.
E kérdésre ezért biztos választ nem adhatok neked.
Ebben Judhisthiráé a döntő szó joga, úgy hiszem,
hogy téged elveszített-e, vagy sem, erre feleljen ő.

Nősténysasként sírt, zokogott az asszony,
de nem feleltek neki a királyok
se jót, se rosszat, ki-ki hallgatott s félt,
Durjódhanával nehogy összetűzzön.

Látván, hogy ülnek lesütött szemekkel
a nagy királyok s fejedelmi ifjak,
büszkén mosolygott Dhritarástra sarja,
és Draupadíhoz vigyorogva így szólt:

Durjódhana szólt:
Feleljenek hát uraid, kié vagy?
Halld Ardzsunát és a vitézi Bhímát,
s az ikreket, hogy jogosan kinált-e
tétként magáért az erény királya!

Mondják e sok hős füle hallatára
Judhisthirának, hogy e tett hamis volt,
legyen hazuggá az erény királya,
és mentesülhetsz a cselédi sortól.

Vagy válaszoljon, ki igaz volt mindig,
Judhisthirától tudakold a választ,
döntsön: kockára jogosan tett, vagy sem?!
Bármit feleljen, legyen úgy, királynő!

Úgy meghatódtak a te bánatodtól
s rongy férjeidnek nyomorúságától
a Kauravák, hogy a rideg valót ők
most nem szeretnék a szemedbe vágni.

Durjódhana szavát hallva, helyeslően kiáltozott
és az erény királyára figyelt minden uralkodó:
oldalt fordulva lesték mind, hogy Judhisthira mit felel,
s nagyon kíváncsiak voltak, mit szól a tüzes Ardzsuna,
mit válaszol a borzalmas vad Bhíma és a két iker.
Mikor elült a zaj, Bhíma kinyújtva iszonyú erős,
szantálporral beszórt szép és formás karjait, így beszélt:
„Hogyha ő, az igazság bölcs királya, a mi mesterünk,
nem uralkodna rajtunk, ezt nem úsznák meg a Kauravák!
Ő irányít a vallásban, és ura életünknek is,
ha ő azt mondja: elnyerték, elnyertek minket is bizony.
Különben hogyan élhetne bárki az emberek közül,
aki kezével illette törvényes hitvesünk haját?!
Íme, két izmos és hosszú karom, mint buzogány, olyan,
hogyha ezekkel elkapom, nem menekül meg Indra sem!
Kipányvázott az erkölccsel az erény ura s Ardzsuna,
s mostanig meg se mukkantam, rosszat nem tettem, így igaz!
De hogyha az igazság bölcs fejedelme megengedi,

úgy szétszaggatom őket, mint oroszlán satnya őzeket!"
A bősz Bhíma szavát hallva, Durjódhana, a föld ura,
a lehorgadt fejű s néma Judhisthirához így beszélt:
„Kuntí fia, te vagy Bhíma s az összes Pándavák feje,
felelj hát te a kérdésre, dönts: elnyertük-e Draupadít?"
Miután így beszélt, lábán ágyékig gyűrte köntösét
Durjódhana, s kihívóan, gúnyosan nézve Draupadít,
a kadalí-fa vastag s szép derekához hasonlatos,
elefántbika-ormánynál izmosabb barna combjait
az asszony szeme láttára csupasszá tette gőgösen,
Karna előtt hivalkodva, s felszítva Bhíma bősz dühét.
Amikor Bhíma ezt látta, mérgében kimeredt szeme,
és a gyülekezet színe előtt ismét megesküdött:
„Soha-soha ne juthassak a mennybe őseim közé,
ha combját buzogányommal szét nem zúzom a harcmezőn!"
Dühe úgy sziszegett minden pórusából, miként a tűz
a fa sok repedéséből s odvaiból, ha lángra gyúl.

Vidura szólt:
Látjátok, immár közelít a végzet,
mely Bhíma szörnyű dühe által tör ránk,
a régi jóslat betelik, királyok,
s a Bháratákat iszonyú sors sújtja!

A vak király nagy palotája mélyén,
arról a helyről, hol az oltár állott,
ekkor sakálok ugatása hörgött,
szamár felelt rá, s keselyűk vijjogtak.

E vészjelektől megijedt Gándhárí,
futott riadtan Vidurával együtt
a vak királyhoz, hogy a bajt jelentse,
s Durjódhanához Dhritarástra így szólt:

„Fejedre hívod, te bolond, a sorsot,
ha itt, az összes fejedelmi sarjak
előtt durván bánsz Kuru asszonyokkal,
mint Draupadíval, ragyogó menyemmel!"

A bölcs eszű agg, Dhritarástra így szólt,
s hogy végzetüktől fiait megóvja,
engesztelően, mosolyogva fordult
a Pándu sarjak gyönyörű nejéhez:

„Drupada lánya, kérj tőlem bármit: teljesül óhajod.
Erényed kegyem elnyerte, te vagy legkedvesebb menyem!"
Draupadí szólt:
Hogyha kegyet akarsz adni számomra, Bhárata'k feje,
kérlek, Judhisthirát oldd fel értem a szolgaság alól:
okos kis Prativindhjánkat, fiunkat, buta gyermekek,
pajtásai ne csúfolják azzal, hogy szolga fattya csak.
Dhritarástra szólt:
Istenáldotta jámbor nő, legyen akaratod szerint.
De kérj még egy kegyet tőlem, asszonyok legdicsőbbikei
Draupadí szólt:
Add hát, hogy a vitéz Bhíma, Ardzsuna és a két iker
is szabad legyen, és nyerje vissza sok drága fegyverét.
Dhritarástra szólt:
Erényben ragyogó asszony, történjék óhajod szerint.
Harmadik kegyet is kérhetsz, mivel többre vagy érdemes.
Draupadí szólt:
Nagy király, nem vagyok méltó, hogy három kegyet adj nekem:
a polgár egy kegyet kérhet, kettőt a harcos asszonya,
három kegyet király kérhet, s a pap száz kegyre érdemes.
A rabság veszedelmétől szabadok íme férjeim,
s erényes tetteikkel majd boldogulnak, uralkodó.

Judhisthira szólt:
Király, urunk te vagy, szólj, és teljesítjük parancsodat.
Mondd, mit tegyünk? Amíg élünk, engedelmeskedünk neked!

Dhritarástra szólt:
Légy áldott, gyermekem, béke s jó sors kísérje léptedet!
Térj haza, és uralkodjál, vidd valamennyi kincsedet.
Egy tanácsot adok, tartsd meg, öregember tanácsa ez,
s többet ér minden áldásnál: haladj a béke útjain,
akiben bölcs belátás van, az örökké türelmes is.
Szíved mélyén ne őrizd meg hát Durjódhana nyers szavát,
de ne feledd a jót: gondolj Gándhárira s reám, te hős,
légy tekintettel énrám, agg és vak atyádra, Bhárata!
E kockázás azért volt csak, hogy meghívjam barátaim,
s kipróbáljam utódaim erejét s gyöngeségeit.
Térj haza Indrapraszthába, légy áldott, Pándavák feje,
s jó testvérként szeressétek egymást ti és utódaim.
E szavakra családjával a legerényesebb király
betartva az előírást, illedelmesen elköszönt,
fellegekhez hasonló szép s nagy szekerein útra kelt,
és megkönnyebbedett szívvel Indraprasztha visszatért.

Mikor hazabocsátotta az öt vitézt a vak király,
Duhsászana gonosz lelkű bátyjához sietett hamar,
és elszomorodott szívvel Durjódhanához így beszélt:
„Mit nehezen szereztünk, azt mind elherdálta agg atyánk!
Visszakapta az ellenség a vagyont tőle: hallj ilyet!"
Ekkor Sakuni és Karna, Durjódhanával élükön,
odarohant a bölcs lelkű Dhritarástra király elé,
s hogy a hős Pándavák ellen tegyenek, valamennyien
gonosz és agyafurt szóval bujtogatták a föld urát.

Durjódhana szólt:
Szekérre szállva fegyvert fog dühében Pándu öt fia,

s kígyóként ránk tekergőzve, elpusztítja családodat:
Draupadí megalázását sosem felejtik el nekünk!
Kockázzunk velük újból, és legyen száműzetés a tét:
s veszítsünk mi a játékban vagy pedig ők, a vesztesek
tizenkét éven át messze, az őserdőben éljenek,
majd emberek között még egy évig felismeretlenül,
s tizenkét évre száműzik megint, ki felfedeztetik.
Sakunit kockajátékban halandó úgyse győzi le.
Trónunkat megszilárdítjuk, szerzünk erős barátokat,
jól bánunk katonáinkkal, s így nem lesz köztük áruló.
Az újabb kockajátékkal legyőzzük Pándu sarjait:
fogadd el ezt a tervet, nagy ellenséggyilkoló király!
Dhritarástra szólt:
Hozzátok vissza hát őket, bármily messzire járnak is,
térjenek vissza, még egyszer kockázzanak a Pándavák.

Prátikámin utánuk ment, elérte Pándu sarjait,
s elmondta, mit üzent bátyjuk, a bölcs lelkű uralkodó.
Judhisthira szólt:
Brahmá akaratától függ, hogy balsors vagy szerencse ér,
s játszom vagy sem, mit ő rendelt, sorsom el nem
kerülhetem.
Azt óhajtja az agg férfi, hogy kockázzam, s habár tudom,
hogy pusztulásba visz, még sincs kedvemre megtagadni ezt.
Visszatértek a csarnokba a dicső kocsiharcosok,
s a végzet által űzetve a világpusztulás felé,
nagy kedvvel nekiláttak, hogy ismét kockázni kezdjenek.
Sakuni szólt:
Mindent visszaadott nektek az agg, s e tett igen derék!
De figyelj jól reám: játsszunk még drágább tétbe, Bhárata.
Ha mi vesztünk a kockán, mind gazellabőrbe öltözünk,
tizenkét éven át messzi erdők s hegyek között lakunk,
majd emberek között élünk egy évig ismeretlenül,

s tizenkét évre száműznek megint, ha felfedeztetünk.
Országunk is tiétek lesz, ha tizenhárom év letelt.
Ha vesztesek ti lennétek, ugyanez áll reátok is.
Jöjj, nagy Bhárata, kockázzunk, s legyen száműzetés a tét:
vedd kezedbe a kockát, s dobj, te legerényesebb király!
Judhisthira szólt:
Sakuni, ha kihívták, nem lép vissza az olyan király,
ki tudja kötelességét, mint én: játszom tehát veled!
Egy-egy dobásra tették fel ekkor száműzetésüket:
perdült a kocka ismét, és Sakuni ravaszul dobott,
s örvendezve kiáltotta a királynak: „Enyém a tét!"

Remeteségre adták hát magukat Pándu sarjai,
s gazellabőrbe öltöztek, levetették ruháikat.
Duhsászana, mikor látta e hadverő vitézeket
száműzetésbe indulni, kárörvendően így beszélt:
„Korlátlanul uralkodnak ím Dhritarástra sarjai,
a Pándavák felett győztünk, befellegzett az ég nekik!
Kegyesen közeledtek ma felénk a fényes istenek,
nagy diadalt arattunk, nincs, aki nálunk hatalmasabb,
s az öt Pándava végtelen időkre a pokolba hull;
lelkük öröme, országuk földje örökre elveszett.
Akik Durjódhanát egykor kinevették, e gőgösek
nincstelenül s legyőzötten kullognak a vadon felé!

Vessék le hát csak a királyi köntöst,
a drága fegyvert, fejedelmi éket,
s testük takarják be gazellabőrrel,
hiszen miénk lett valamennyi kincsük.

Pöffeszkedően dicsekedtek egyre,
hogy nincs a földön, ki velük egyenlő,
de magtalannak bizonyult gyümölcsként
megismerik most a silányság átkát!"

Bhíma szólt:
Ahogyan most pimasz s metsző szavadat ránk lövöldözöd,
úgy lövöm majd nyilam rád, ha e szót fejedre olvasom,
a Halál birodalmába löklek, s együtt zuhan veled,
ki haragból, irigységből melléd áll, te gyalázatos!
Ardzsuna szólt:
Bhíma, a bátor ember nem kiabál, te se esküdözz,
ha tizenhárom év eltelt, meglátják majd, mi lesz velük!
Szavait hallva, így szólott Judhisthira is: „Úgy legyen!"
– azzal Drónát s a hős Bhísmát illően köszöntve távozott.
Draupadí, mielőtt útnak indult, Kuntít kereste fel,
s köszönt a Kuru hölgyeknek: mind szomorkodva szánta őt.
Búcsút vett tőlük, illően megölelte a hölgyeket,
majd sírva elfutott. Kuntí bánatosan követte őt,
és díszüktől, ruhájuktól megfosztva látta öt fiát:
fejét szégyenkezésében lehorgasztotta mind az öt,
úgy álltak gúnyolóik s bús-borús barátaik között.
Borján csüngő tehénként az asszony fiaihoz rohant,
és átölelve őket nagy fájdalmában zokogva szólt:
„Örökké az erény útján jártatok lankadatlanul,
megkaptak tőletek mindent a papok és az istenek,
ki értheti, miért sújt le reátok most e sorscsapás?
Én szültelek, az én vétkem lehet az oka, semmi más!
Mért kell úttalan erdőkben ily szűkölködve élnetek,
hisz jellemben, vitézségben nem szűkölködtetek soha!
Sejtettem volna bár egykor, milyen sors vár reátok itt,
sohase hoztalak volna ide Pándu halálakor!
Fiacskáim, olyan sok kín árán adott az ég nekem,

megyek, nem hagylak el! Szánj meg, ne hagyj magamra,
Draupadí!
Hogy eshet ez, amíg Bhísma és Dróna a család feje,
kik jártasak az életben s a bölcseletben egyaránt!
Jaj, Pándu, nagy király, hol vagy? Tűröd, hogy
kockaveszteség
ürügyével az erdőbe száműzzék öt derék fiad?!
Jaj, Szahadéva, jöjj vissza, te vagy legkedvesebb nekem,
Mádrí fia, ne hagyjál itt, nem lehetsz ily gonosz fiú!
Hadd menjenek a Törvényhez ragaszkodó fivéreid,
te az oltalmazásommal elérhető erényt keresd!"
Meghajolva köszöntötték a hű Kuntít a Pándavák,
s búsan búcsúzva indultak a messzi rengeteg felé.
Vidura, a derék férfi, ki maga is szomorkodott,
vigasztalgatta, s szép lassan hazavezette anyjukat.
Hallván a kockajátékról, a pancsála királyleány
szörnyű meghurcolásáról és a száműzetés felől,
Dhritarástra király minden menye zokogva jajgatott,
kiáltozva szidalmazták férjeiket az asszonyok,
s kezükbe temetett arccal ültek hallgatva hosszasan.
Fiainak gonoszságán még az agg is megütközött
és lelkének nyugalmát nem nyerte vissza a vak király.

Mikor a hősök elhagyták Hásztinapura városát,
villám villant a felhőtlen égen, megremegett a föld,
Ráhu a napot elnyelte, bár nem volt napfogyatkozás,
s a templomokban és házak tetején varju károgott,
keselyű vijjogott, s szörnyű sakálsereg üvöltözött.
S mikor ezen tanácskozott Vidura és a vak király,
megjelent ott a csarnokban a Kuruk vezetőinek,
nagy szentektől körülvéve, az ég hírnöke, Nárada,
és ezeket a félelmes igéket adta át nekik:

„Bhíma s Ardzsuna karjától, Durjódhana hibáiért
tizennégy év ha elszállott, elpusztulnak a Kauravák!"
Fényes alakba öltözve így szólt ez a nagy égi bölcs,
s a semmibe veszett aztán szemük elől az égen át.

Így szól a nagy Mahábháratában a második könyv,
a Gyűlés Könyve

III

A Pándavák útra kelése

(III. 1–24)

Vaisampájana szólt:
A kockában legyőzött és a Kuruktól felingerelt
Pándavák közben elhagyták Hásztinapura városát.
A város kapuján kívül fegyvert öltött az öt vitéz,
majd elindultak északra, magukkal víve Draupadít.
Hallva erről, tizennégy hű szolgájuk gyors szekérre szállt,
és családjával együtt a száműzöttek után eredt.
A város népe is búsan siratta Pándu sarjait,
s gyalázta Vidurát, Bhísmát, Drónát s a vak uralkodót.
Ha találkoztak, így szóltak vakmerően az emberek:
„Családunk, otthonunk elvész, s elveszünk valamennyien,
ha Duhsászana és Karna támaszával a trónra lép,
s népünkön a gonosz lelkű Durjódhana uralkodik.
Elsorvad az erény s jólét, elsorvadnak szokásaink,
ha e gaz lesz királyunk, ki a gonosszal szövetkezik.
Dhritarástra bitang fattya elhagyja a szokásokat,
bölcs mesterei ellen tör, s elárulja barátait,
zsugori és közönséges, vérszomjas és harácsoló.
Elpusztul az egész föld, ha Durjódhana uralkodik.
Ha a jó Pándavák mennek, menjünk el valamennyien!"
Így szóltak, és elindultak mind-mind a Pándavák után.
Mikor a városon kívül felleltéк Pándu sarjait,
összetett kézzel így szóltak az öt hőshöz az emberek:
„Hová indultok, elhagyva bennünket, nyomorultakat?
Akárhová is indultok, mindnyájan veletek megyünk,

ki is akarna elveszni a gonosz Kauravák alatt.
Mert ahogyan virágok közt illatos lesz a köntösünk,
ugyanúgy hat az emberre az is, hogy kik a társai,
s aki bolondokat választ társul, elméje elborul,
de az, ki bölcseket választ, naponta új erényre lel.
Aki derűs akar lenni, leljen társat azok között,
kik bölcsek, öregek, vígak, s önmagukat fegyelmezik.
Mi boldogságra vágyódunk, veletek társulunk tehát,
kiket a létező összes erény sugara ékesít."

Judhisthira szólt:

Nagy-nagy szerencse számunkra, hogy a papság vezette nép
szeretetből igaznak tart, bárha nem is vagyunk azok.
Én s öcséim szeretnénk most valamit kérni tőletek:
a bölcs Vidura és Bhísma, anyánk és jó barátaink
Hásztinapura városban maradtak valamennyien.
Ha igaz híveink vagytok, buzgón segítsetek nekik,
s lépjetek velük egységre, kiket megtört a fájdalom.
Kezetekbe teszem sorsuk, szeressétek szeretteink!

Miután így a néptől az erény királya elköszönt,
szomorúan kiáltották mindnyájan: „Jaj, uralkodónk!"
Keseregve idézték fel, mily jók voltak a Pándavák,
majd búslakodva búcsúztak, s megtértek otthonukba mind.
Szekerére kapott ekkor Pándu öt ragyogó fia,
és a Gangá-folyó mentén egy fügefához érkezett.
A fügefához érkezve a még hátra levő időt
tisztálkodásra szentelték, s ott töltötték az éjszakát.
Néhány bráhman, ki hű szívvel szerette Pándu sarjait,
sok rokonnal s tanítvánnyal felkereste az öt vitézt:
beszélgetve s a Védákat idézve így időztek ott,
együtt töltve a tűzfényben a szép s rémséges éjszakát.
Reggel az alamizsnából éldegélő derék papok
megállottak az erdőbe készülő Pándavák előtt,
és a papokhoz így szólott akkor a Pándavák feje:

Judhisthira szólt:
Kincseinkből kifosztottak bennünket, mindenünk oda,
bozótokban bolyongunk, és étkünk vadhús, gyümölcs, gyökér,
kígyókkal és egyéb szörnyű szörnnyel teli a rengeteg,
nagy megpróbáltatás vár ránk a vad vadonban, úgy hiszem:
ahová kedvetek tartja, térjetek vissza, bölcs papok!
A bráhmanok szóltak:
Király, a mi utunk és a tiétek egy, s nem illik az,
hogy eltaszítsatok minket, kik hű híveitek vagyunk.
Judhisthira szólt:
Szent kétszerszületett bölcsek, én is hű hívetek vagyok,
de birodalmam elvették, s nincsen mit adnom ennetek.
A bráhmanok szóltak:
Ne okozzon neked gondot ellátásunk, uralkodó!
Megszerezzük az élelmet magunknak, úgy megyünk veled.
Buzgó s jámbor imáinkkal üdvösséget hozunk reád,
s derűs beszélgetésekkel, regékkel szórakoztatunk.
Ekkor udvari papját, a bölcs Dhaumját kereste fel,
s kérte a kötelesség szent köntösét hordozó papot:
Judhisthira szólt:
Utaimon követnének a Véda-ismerő papok,
de e nagy nyomorúságban nincsen számukra élelem.
El nem küldhetem őket, de enni sem adhatok nekik,
adj tanácsot, magasztos bölcs, házam szent papja, mit tegyek?
Kicsit gondolkodott ekkor a papok legdicsőbbike,
hogy meglelje, mi lesz helyes, majd a királynak így felelt:
„Valamikor a Föld összes lénye gyötrődve éhezett,
s a Nap megszánta őket, mint gondos és szerető atya.
Felszívta a vizet forró sugaraival északon,
azután visszatért délre, és megállott a Föld felett.
Átvette erejét ekkor a Hold, minden növény ura,
megfogant tőle, s megszülte vizével a növényeket.
A Nap vizéből így nyerték a növények hat ízüket,

s ezek azóta táplálják az összes földi lényeket.
Minden étek a Naptól lett, mely az élőket élteti,
keresd hát a Nap oltalmát: minden élőnek atyja ő."
Dhaumja bölcs tanácsára a Gangába ereszkedett,
majd vizet merve markába, a Napkorongra nézve állt,
s légzését visszatartotta a legerényesebb király.
Miután a beszédtől így megtartóztatta önmagát,
s megtisztult, a Napistenhez himnuszt zengett a Pándava:
„Nap, te vagy testeink lelke, és te vagy a Világ Szeme,
te vagy a Méh, amelyből az egész világ világra jött;
vannak más nagy hatalmú, szent, erős és tiszta lények is,
de egynek sincs olyan fénye s olyan ereje, mint neked!
Benned minden világosság s meleg, te vagy a Fény Ura!
A nedvességet elszívod a lényekből nyaranta mind,
hogy az esős időszakban tikkadt torkukba visszatöltsd.
Némelyik sugarad perzsel, másik felhők között dörög,
világít, vagy esős évszak záporával zuhog le ránk.
Olyan jól, mint sugárzásod, nem óv semmi, ha zord a tél,
se meleg gyapjuköntös, se máglya lángja, se házfedél.
Te hintesz a tizenhárom szigetnyi Földre fényeket,
és a három világ minden teremtményét te élteted.
Vak a világ, ha nem kelsz fel, s nem járhatnak a jámborok
az erény, a vagyonszerzés és a szerelem útjain.
Kegyelmed által űzhetnek polgárok, harcosok s papok
ráolvasást, vezeklést és jótékonyságot, áldozást.
Az időt ismerők zengik, hogy te vagy vége s kezdete
a világkorszakoknak, s a te dühödből keletkezik
a nagy, megsemmisítő tűz, mely az összes világokat
elnyeli, s a világégés végén egymaga fennmarad.
Te vagy Indra, te vagy Visnu, te vagy Brahmá, te vagy Siva,
az örökkévaló Brahman te vagy, és te vagy Agni is,
neved Nyílsebesen-járó, Sötétséget-eloszlató,
Fénykoszorús, Világító, s a Sárga Paripák Ura.

Attól, ki igazán buzgón nyújtja hódolatát neked,
elhárítod az ínséget, a gondot és a szenvedést,
valamennyi betegséget, s a bűnöktől megóvod őt:
hosszú és boldog életű, ki téged igazán szeret.
Étkek Ura, segíts rajtam, adj bő ennivalót nekem,
hogy illően jóllakathassam minden vendégemet vele."
A Nap istene örvendve megjelent a király előtt,
és ragyogása, szépsége úgy lobogott, akár a tűz.
A Nap szólt:
Üdvöz légy, Pándu bölcs sarja! Megteszem minden óhajod.
Tizenkét évig ellátlak élelemmel, uralkodó!
Szigorú fogadalmú, vedd ajándékul e rézedényt:
tudd meg, amíg a pancsála királylány birtokolja ezt,
addig kifogyhatatlan lesz konyhád négyféle étele,
a hús, gyümölcs, gyökér s zöldség. Tudd meg azt is, te nagy király,
ha eltelik tizennégy év, országod visszanyerheted.
Így szólt a ragyogó isten, s aztán eltűnt az égen át.
A király a folyóvízből kiszállt, Dhaumja lábait
hálás kezekkel illette, s megölelte fivéreit.
Ezután Draupadíval, ki tisztelettel követte őt,
a konyhába vonult, s főzni kezdett a Pándavák feje.
Az elkészült kevés étel olyan kifogyhatatlanul
sok lett a rézedényben, hogy jóllaktak mind a bráhmanok.
Mikor a papok elteltek, és jóltartotta öccseit,
abból, amit ezek hagytak, Judhisthirának is jutott,
s az étel maradékából ez után Draupadí evett,
de mikor jóllakott, nyomban üres lett a csodás edény.
Elvégezte a szertartást ekkor Dhaumja, s útra kelt,
hogy a Kámjaka erdőbe vezesse Pándu sarjait.
Így mentek egyik erdőből a másikba nyugat felé,
útba ejtve a három szent folyamot, a Szaraszvatít,
Jamunát és Drisadvatít, amíg egy puszta sík ölén

a Kámjaka nevű erdőt elérték a zarándokok:
volt itt sok vad, madár, s szentek kedvelt tanyája volt e hely,
kik minden jóval ellátták, s vigasztalták a hősöket.

Draupadí panasza
(III. 27–32)

Egy estén ott az erdőben Draupadí és az öt vitéz
gondterhelt, szomorú szívvel üldögélve beszélgetett,
s Judhisthirához így szólt a szépséges, kedves és tanult,
férjeihez örökké hű, engedelmes királyleány:
„Dhritarástra csalárd szívű és bűnös fia biztosan
nem szomorkodik érettünk, ha akkor nem szomorkodott,
amikor téged és engem az arcátlan gonosztevő
gazellabőrbe bújtatva az őserdőbe üldözött.
Vasból van e gonosz lelkű gazember szíve biztosan,
hogyha ilyen gorombán szólt hozzád, aki a bátyja vagy.
Szánlak téged, ki pompához szoktál, és most nyomorban élsz:
látva, hogy milyen ágyon hálsz, s emlékezve a régire,
látva mostani fűpárnád, és felidézve trónodat,
mely gyöngyből s elefántcsontból készült, oly szomorú
vagyok!
Láttam, hogy palotádban mint ültél uralkodók között,
s látva téged vadon mélyén, nem lelem nyugodalmamat.
Láttam, szantál szagú tested úgy ragyogott, akár a Nap,
s látva, milyen poros, mocskos vagy most, kétség gyötör,
király!
Láttam, hogy hófehér selyem volt azelőtt a köntösöd,
s látom most, hogy ruhád cafat, királyok legdicsőbbike!
Látom fiatal és minden jóban felnőtt öcséidet
– kik azelőtt nem ették csak ínyencek tiszta étkeit –,
azon élni, mit itt-ott az erdőben összegyűjtenek,
s a fájdalom miatt nem tud megbékélni az én szivem.

Látván a bánatos Bhímát, ki itt tengeti életét,
itt nyomorog az őserdőn, holott jólétre érdemes,
és egykor kocsikon szárnyalt, díszes vértekbe öltözött,
mért nem tör fel haragvásod, holott ideje lenne már?!
Látván hős Ardzsunánkat, ki ügyes, mint az Ezerkarú,
ki nyilaival úgy öl, mint a világvégekor Jama,
kit egyaránt becsülnek mind az istenek s a démonok,
mért nem tör fel haragvásod, látván, hogy arca mily borús?
Mért nem tör fel haragvásod, látván számkivetett öcséd,
Nakulát, e bikát, minden kardvívók legdicsőbbikét?!
Mért tűröd, hogy az ellenség Mádrí szemrevaló fiát,
Szahadévát, az őserdő mélyébe űzze, nagy király?!
Mért tűröd, hogy az ellenség vadonba űzzön engem is,
ki Drupada király lánya vagyok és menye Pándunak,
testvére Dhristadjumnának, s erényes asszonyod neked?!
Látva öcséidet s engem, csakugyan nem sajog szived,
csakugyan nincs harag benned, Bháraták legdicsőbbike?
Mondják, hogy nincs haragvástól mentes harcos az ég alatt,
de most, hogyha reád nézek, látom, ezt meghazudtolod.
Pándava, az olyan harcost megvetik mind az emberek,
aki a próbatételkor erejét nem mutatja meg!
A bőség idején nem volt előtted semmi fontosabb,
se most, mint az erény: jobban őrizted, mint az életed.
Mondják, ki az erényt óvja, azt az erény is óvja majd,
de lám, téged nem óvtak meg csodálatos erényeid!
Nem törődtél sosem mással, csak az erénnyel, ó, király,
mint az árnyék az embert, úgy követett téged az erény.
Készséggel teljesítetted, bármit kértek a bráhmanok,
és ahány kolduló pap vagy zarándok csak reád nyitott,
arany tálról evett nálad, s én magam lestem óhaját:
nem volt, mit meg ne kaphattak volna tőled a bráhmanok.
De lám, a kockajátékban kincsedet, birodalmadat
mind eljátszottad, és végül még öcséidet, engem is.

Egyenes és szemérmes vagy, bókezű, igaz és szelíd,
a játékszenvedély hogyan vehette így el ép eszed?
Valamennyi teremtményét úgy mozgatja az Ősatya
ahogyan a mutatványos táncoltatja a bábukat,
mint madarat a lépvessző, szent akarata foglyul ejt,
saját akaratának nem ura senki: Atyánk az úr.
Brahmá tetszés szerint játszik lényeivel: világra hoz,
s elpusztít, mint agyagból gyúrt játékszerét a kisgyerek.
De miféle erényéért jutalmazza az Ősatya
Dhritarástra gonosz sarját, ki durva, kapzsi, becstelen?!"
Judhisthira szólt:
Királynő, én jutalmat nem lesek azért, amit teszek,
adok, mert adni kell, s mivel áldozni kell, megáldozok:
engem természetemtől vonz hajlamom az erény felé.
A jó s rossz tett eredménye az Ég titka, te tiszta nő,
mint az, hogy mit miért tettünk, s e tett miként
gyümölcsözik,
Ne gyalázd hát az Istent, ki a létezőket élteti,
ismerd meg őt, borulj elé, s elmédből űzd ki mind a bűnt!
Draupadí szólt:
Nem tagadom az Istent, s nem az erkölcsöt gyalázom én,
hisz miért is tagadnám meg a teremtés dicső urát?!
Panaszomat megismétlem, figyelj jobban reám, király!
A merev lényeken kívül tett nélkül semmi meg nem él,
és ezért egyaránt téved, aki mindent a sorsra bíz,
s aki azt hiszi, hogy vannak véletlenek az ég alatt:
aki tetteiben bízik, azt kell dicsérni, föld ura!
Aki mindent a végzetre bízva kényelmesen hever,
mint nyers agyagedény vízben, széjjelmállik az ostoba,
s nem él soká, ki mindent a vak véletlenre bízva ül,
hiszen ereje bármennyi, sutább, mint az erőtlenek!
Mert bármit nyersz a véletlen, a sors vagy tetteid miatt,
előző életedben tett dolgaidnak gyümölcse az,

s ezért arra következtet Manu is: cselekedni kell,
ki nem törekszik, elpusztul, te legerényesebb király!
Férfiak hős oroszlánja, most balszerencse sújt reánk,
de ha törekszel, elhárul bizonyosan fejünk felől.

A Vadász

(III. 37-40)

Négyszemközött maradt aztán Judhisthirával Ardzsuna,
s pár pillanatnyi töprengés után a Pándavák feje,
kezét megfogva, öccséhez mosolygós arccal így beszélt:
„Durjódhana hatalmába került most az egész világ,
az összes városok, falvak, bányák, erdők, hegyek s vizek:
uram, te vagy reménységünk, gondjainkat te hurcolod.
Elmondom hát teendődet, te ellenségverő vitéz.
Vjásza, a tiszta bölcs, engem titkos tanokra oktatott:
ezekkel a világ minden dolgában járatos lehetsz.
Vedd át tőlem a titkos tant, Kuruk bikája, hasznosítsd
kellő időben, és nyerd el vele az égiek kegyét.
Szenteld magad a félelmes vezeklésnek, te Bhárata.
Ölts vértet, kardot és íjat, s mint bölcs, ki vezekelni megy,
indulj észak felé, és az úton ne térj ki senkinek.
Indra őrzi az églakók összes isteni fegyverét,
keresd fel az erős Indrát, s ő mindet neked adja majd!"
Az igazság királyának szavát követve, Ardzsuna
vette kifogyhatatlan nagy tegezét, számtalan nyilát,
erős íját, s családjától szerető szóval elköszönt.
Átkelt a remeték lakta hegységeken a Pándava,
és elérte az istenek kedvelte nagy Himálaját:
bűvereje hatalmával oly gyorsan szállt, akár a szél,
s így e szent hegyre egyetlen egy nap alatt megérkezett.
Járatlan utakon kelt át egyre fáradhatatlanul,
s amikor Indrakílába érkezett, megpihent kicsit.

Ekkor a levegőből egy hangot hallott: „Megállj, vitéz!"
E hangra Pándu hős sarja körben mindent szemügyre vett,
s akkor egy szép, vörösbarna, sovány, feltornyozott hajú,
tündöklő remetét látott a kétjobbkezes Ardzsuna.
Mikor Ardzsuna megtorpant, a bölcs így szólt: „Ki vagy, te hős,
hogy vértben, karddal és íjjal felfegyverkezve jössz ide,
s a harcos fogadalmának szentelve éled életed?
Nincs itt helye a fegyvernek, ez bölcs bráhmanok otthona,
kik békén vezekelnek, s nincs szívükben semmi szenvedély.
Nincs itt helye az íjaknak, nincsen itt semmiféle harc.
Dobd el hát íjadat, kedves, a legfőbb célt elérted, ím,
azzal, hogy ideértél: ez másnak nem sikerült soha."
Újra meg újra unszolta a mosolygó pap Ardzsunát,
de szilárd eltökéltségét nem ingathatta meg szava.
Ekkor – magában örvendve – a fényes bráhman így beszélt:
„Légy áldott! Az Erős Indra vagyok, kérj, s kedvedet teszem!"
Az Ezerszemü Indrának a győzedelmes Ardzsuna,
kezeit összekulcsolva, s földig hajolva, így felelt:
„Ég Ura, arra vágyom, hogy híres harci tudásodat
átadd nekem: magasztos lény, add nekem ezt a nagy kegyet!"
Indra örvendező szívvel, mosolyogva felelt neki:
„Miután ide érkeztél, minek neked a fegyverek?
Már elérted a legfőbb célt, kérj világi gyönyört, vitéz!"
Az Ezerszemü Istennek a hős Ardzsuna így felelt:
„Egek Királya, nem kell se isteni lét, se pénz, gyönyör,
s hogyha magát az ég trónját kínálnád, az se kellene.
Bosszulatlan az ellenség, családom számkivetve él,
a nagy világ előtt minden időkre becstelen legyek?"
A démongyilkoló Indra, kit tisztel az egész világ,
békítgetve, szelíd szóval csillapította Ardzsunát:

„Ha láttad a szigonythordó, háromszemű Sivát, te hős,
akkor az istenek minden fegyverét átadom neked.
Iparkodj, hogy az istenség fényes színe elé kerülj,
mert azt, amire úgy vágyódsz, ez után éred el csupán!"
Így szólott az erős Indra, aztán eltűnt az égen át,
s Ardzsuna a vezeklésnek szentelve életét, maradt.

Botot hordott, csupasz testét fű fedte és gazellabőr,
földre hullt falevél volt a Pándava minden étele.
Egy hónapig csupán minden harmadik éjszakán evett,
a rákövetkező hóban minden hatodik éjszakán,
s aztán a harmadik hóban félhavonként evett csupán.
Mikor a negyedik hónap ideje elkövetkezett,
a puszta levegőből élt Pándu erős karú fia.
Támasz nélkül a lábujján állt, felemelve karjait,
s a szent fürdőben úgy fénylett hosszú varkocsba font haja,
mint a villám a felhőben, vagy a lótusz a tó vizén.
Ezt látva, Siva istenhez ment valamennyi égi bölcs,
hogy hírét vigye, mily szörnyű vezeklést folytat Ardzsuna.
A bölcsek szóltak:
A Himálaja csúcsára hágva, Kuntí erős fia
úgy vezekel: hevétől a forró föld izzva füstölög.
Istenek Ura, nem tudjuk, miért tesz így a Pándava.
E tűz perzsel, gyötör minket, kérünk, fékezd meg Ardzsunát!
Hallva a tiszta lelkű és magasztos bölcsek óhaját,
így szólt a minden élőlény felett uralkodó Siva:
„Semmi baj, e vitéz miatt aggódnotok felesleges,
térjetek vissza gond nélkül, ahonnan ide jöttetek.
Ismerem szíve vágyát, nem a mennyországra vágyik ő,
nem vágyik hosszu életre, s még az uralkodásra sem.
Kegyemmel teljesítem még a mai napon óhaját."

Miután hazaindultak a bölcsek valamennyien,
a pusztító nagy isten, ki megbünteti a bűnöket,
Siva aranyfaként fénylő vadász képébe öltözött.
Akár a Méru-hegy mása, oly fénylő s óriási volt.
Fogta íját s a kígyókhoz hasonló mérgezett nyilát,
s úgy szárnyalt le az égből, mint az égő láng, ha testet ölt.
Párja, Umá, vadászasszony képét öltve követte őt,
s elkísérték különféle vidám, aprócska szellemek,
s vadászasszony-ruhát öltött égi asszonyok ezrei.
Szikrázó ragyogás áradt ekkor szerte a táj felett,
s egy pillanat alatt mind az egész erdőre csend borult:
elnémult a patakcsörgés, elhalt a madarak dala.
Mikor Siva a nagyművű Ardzsuna közelébe ért,
csodás látványra bukkant: egy vadkan képébe öltözött
gonosz ráksasza rárontott a hősre, hogy megölje őt.
Markába kapta szépmívű íját Ardzsuna, s így beszélt,
míg felragadta kígyókhoz hasonló mérgezett nyilát,
s íját felajzva távolra zengett a pendülő ideg:
„Amiért rám, az ártatlan remete életére törsz,
most nyomban a Halálisten országába taszítalak!"
Hallotta, hogy a vadkannal végezni akar Ardzsuna,
s így kiáltott a nagyfényű vadász, hogy visszatartsa őt:
„Én céloztam meg elsőként e hegy nagyságú kant, ne lőj!"
Ardzsuna Siva mennydörgő szavát semmibe véve lőtt,
míg az üdvöt adó isten is kilőtte a kan felé
villámhoz vagy sziporkázó lánghoz hasonlatos nyilát.
A két süvítve szálló nyíl egyidőben találta el
a vadkan hosszu testét, mely kemény volt, mint a sziklakő.
Mint szirtfokra a szikrázó egek villáma, úgy csapott
a vadkanra a két gyors nyíl, és megölték a ráksaszát
a mérget fröcskölő szájú kígyókként sziszegő nyilak,
miután még utoljára szörny alakjába öltözött.
Ekkor Ardzsuna meglátta az aranyfényü férfiút,

aki vadászruhát öltve ott állt az asszonyok között,
s mosolyogva, vidám szívvel így szólt hozzá a Pándava:
„Ki vagy te, ki e vad helyen nőktől követve vándorolsz?
Nem rettegsz e kihalt, szörnyű vadonban, csillogó nagyúr?
Én vettem őt előbb célba, miért lőtted le ezt a kant?
Amit itt ellenem tettél, megsérti a vadászszokást,
és ezért életedtől most megfosztalak, te hegylakó!"
A vadász szólt:
Ne félts engem az erdőtől, tűzhöz hasonlatos vitéz,
ez a föld a miénk, mindig e vadon volt az otthonunk.
Azt a vadkant az én íjam lövése fúrta át előbb,
én öltem meg, a zsákmány az enyém; ostoba vagy s hiú,
és saját bűnödet másnak tulajdonítod, esztelen!
Élve nem szabadulsz tőlem, bármily hősnek hiszed magad!
Várj csak, villámcsapásnál is gyorsabb nyilat lövök reád:
szedd össze hát erődet, s lődd reám nyilaidat te is!
A vadász szavait hallva, a kétjobbkezes Ardzsuna
mérgében sebesen szálló nyíllal veretni kezdte őt,
de az csak kacagott rajta, s vidáman így kiáltozott:
„Rajta, rajta, iparkodj csak, de gyönge vagy, de gyönge vagy,
lődd ki húst szaggató, legjobb vashegyű nyilaid, vitéz!"
Záporként szórta rá ekkor összes nyilait Ardzsuna,
de a világ teremtője, a dicső, szigonyos Siva
nyugodtan állta, mint hegy, ha követ hajítanak reá.
Mikor nyilai elfogytak, Ardzsuna megijedt nagyon:
„Most mit lőjek ki íjamból, hisz minden nyilam elfogyott?
Ki lehet ez az ember, hogy elemészti e sok nyilat?
Le fogom ütni íjammal, ahogy az elefántokat
agyonütik a dárdával: Jama lakába kergetem!"
Ütni kezdte nagy íjával a vadászt ekkor Ardzsuna,
s a húrt nyaka köré fonva, öklözte s ráncigálta őt.
Villámként verte Kuntí hős fia, a hadverő vitéz,

de ellenfele elkapta, s kettétörte az íj nyelét.
Amikor íja kettétört, kardot rántott a Pándava,
és a vadász felé sújtott, hogy befejezze a csatát,
de amikor fejét érte, darabokra hasadt a kard.
Karjába kapta, s mellével préselte ekkor Ardzsuna,
de ő is ugyanúgy nyomta a görcsösen viaskodót.
Mellüket összedörzsölve és összecsapva karjukat,
mint a tűzre rakott szénből, testükből füst emelkedett.
Karjaiba szorította az Egek Ura Ardzsunát,
s úgy összegömbölyítette, mint egy parányi húsgolyót.
Mikor összeszorította, a hős tüdeje elszorult,
és halottként, merev testtel rogyott a földre Ardzsuna,
de rögvest felocsúdott, és amikor újra talpra állt,
a vérrel elborított hős mélységesen szomorkodott.
Az isten a vezekléstől elgyötört s lefogyott vitézt
csodálva nézte, és hangja zengett, mint a viharmoraj:
„Páratlan hősiességed megnyerte kedvem, Ardzsuna:
bátorságban, kitartásban nincs hozzád fogható vitéz,
s erőben, harciasságban csaknem egyforma vagy velem;
láss engem, Bhárata'k hőse, elégedett vagyok veled!
Felnyitom szemedet, hogy lásd: égi sarj vagy, te nagyszemű,
s minden ellent le fogsz győzni, legyenek bárha istenek.
Ím ellenállhatatlan nagy fegyvert adok neked, te hős,
te lehetsz egyedül méltó, hogy az én fegyverem viseld!"
A hegyen trónoló istent meglátta ekkor Ardzsuna,
s földre borulva lábához hajtotta büszke homlokát,
és a szigonyos istenség kegyeit kérve esdekelt.

Ardzsuna szólt:

Fogadj kegyedbe, pusztító nagy isten, te magasztos úr!
Oka vagy a világ-oknak, a mennyei hadak feje,
lelke a világ lelkének, legkisebb s legnagyobb te vagy!
Bocsásd meg vétkemet, minden élőlény legdicsőbb ura!
Azért jöttem e hegységbe, melyet te oly nagyon szeretsz,

s amely a remeték legjobb laka, hogy lássam arcodat.
Töled kérek kegyet: téged magasztal az egész világ.
Ne büntess meg, nagy istenség, e hirtelenkedés miatt,
hogy tudatlan merészséggel fegyvert ragadtam ellened.
Bocsáss meg, üdvözítőm, és vedd oltalmadba hívedet!
Mosolyogva tekintett a bikazászlós, erős Siva
Kuntí fiára, és így szólt: „Megbocsátok neked, vitéz!"
A pusztító nagy istenség vidáman átölelte őt,
s az ellenségverő férfit megvigasztalva így beszélt:
„Pásupata nevű kedvenc nyilam neked adom, király!
Te vagy képes csupán, hogy hordd, kilődd és újra visszahívd,
de ne lődd soha emberre, Kuntí nagy erejű fia,
mert gyengére irányítva a világot elégeti.
Olyan lény a világon nincs, akit ez le ne sújtana,
s küldheted nemcsak íjjal, de szemmel vagy gondolattal is."
Az isten megtanította, hogyan használja fegyverét,
s a hős boldogan átvette Siva nagy erejű nyilát.
Megremegett a föld ekkor, inogtak falvak és hegyek,
remegtek völgyek és erdők, a bányák és a tengerek,
ezrével zengve harsogtak a kagylókürtök, üstdobok,
s szempillantás alatt támadt orkán zúgott az égen át.
Látták a lángoló, szörnyű fegyvert az összes églakók,
mely testet öltve ott állott a hős Ardzsuna oldalán,
és a Háromszemű Isten érintése a Pándava
szörnyű erejü testéből minden rosszat kipusztított.
„Indulj az égbe Indrához!" – szólt a hőshöz a nagy Siva,
s ő kezét összekulcsolta, és meghajtotta homlokát.

Ardzsuna Indránál

(III. 42–44, 163)

Mikor elment az istenség, lélekben az erőskarú
Ardzsuna Indra szépséges szekeréért fohászkodott.
Nyomban, mihelyt reágondolt a fürtös haju Ardzsuna,
megjelent a szekér, s rajta Indra kocsisa, Mátali:
szerteűzve a felhőket beragyogta a kék eget,
s a vidéket betöltötte dörgő viharmoraj-zaja.
Rettentő kardok és lándzsák voltak e ragyogó kocsin,
varázsdárdák, vakító, vad villámok és vetőgolyók,
tűzköpő óriáskígyók sziszegtek rajta mérgesen,
felhő-magasba púpozva raktak rá sok fehér követ,
és tízezer aranysárga mén röpítette, mint a szél,
a szemkápráztatóan szép, varázsos égi harckocsit.
Mikor vertarany ékszerrel borítva látta Ardzsuna
Indra hős kocsihajtóját, istennek hitte Mátalit,
s töprengve nézte őt, ám az gyorsan a kocsiról leszállt,
s illendően fejet hajtva, alázatosan így beszélt:
„Indra tündökletes sarja, látni óhajt dicső atyád,
szállj fel hát habozás nélkül szép szekerére, jöjj velem,
emelkedj fel parancsára innen az égiek közé:
ha fegyvereit átvetted, a földre újra visszatérsz."
Ardzsuna szólt:
Szállj fel gyorsan e szépséges égi kocsira, Mátali,
melyre felszállni nem méltó még egy isten se, kedvesem,
s ha a szekérre felszálltál s megnyugtattad e méneket,
mint jó útra igaz lélek, én is utánad indulok.
E szóra a dicső Indra erős kocsisa, Mátali
szekérre szállt s a gyeplővel megzabolázta méneit,
s ekkor – mint Nap a mennyboltra – felszállt utána
Ardzsuna,
s a csodaszerkezet hátán, mely oly szép volt, akár a Nap,

a Pándava vidám szívvel a magasba emelkedett.
Földi szemek elől eltűnt, s meglátta az erényesek
palotáit ezerszámra: fényesek voltak, ékesek,
mert bárha nem világított ott fenn se nap, se hold, se tűz,
e lakokat a tündöklő erény maga ragyogta be.
Az égi paloták, melyek csillagnak tűnnek itt alant,
s a messzeségben aprónak látszanak, bár hatalmasak,
ott csillogtak, sziporkáztak, s látta őket a Pándava
az őket illető helyen önfényükben ragyogni fenn.
Ott volt a sok király-bölcs és csatában elesett vitéz,
a sok-sok száz vezeklő, ki érdeméért a mennybe szállt,
a napként lángoló fényű sok égi dalnok és zenész,
táncos tündér, varázsló és a sokezernyi égi bölcs.
E ragyogó világ láttán ámult-bámult a Pándava,
és megkérdezte Mátalit, ki szívesen felelt neki:
„Ezek a tiszta lelkek, kik méltó helyükön élnek itt,
csillagnak ezeket véled lenn a földön, uralkodó!"
Ekkor kapuhoz érkeztek, hol Indra elefántja állt,
a négy hóagyarú, szép és győzelmes Airávata.
Az ellenségverő hős így a mennyországon átvonult,
s elérte az erős Indra városát, Amarávatit.
Leszállt a kocsiról ekkor Kuntí erős karú fia,
és közvetlen közelségben látta atyját, az Ég Urát.
Arany nyelű fehér ernyő árnyékolta be homlokát,
s legyezőkkel legyezgettek feléje égi illatot,
dicsénekkel magasztalta az égi dalnokok kara,
s Véda-himnuszokat zengtek hozzá a legdicsőbb papok.
Ardzsuna odajárult és a lábai elé borult,
Indra pedig kerek s izmos karjával átölelte őt,
s maga mellett adott helyet Ardzsunának a trónuson,
melyet imádva tisztelnek a bölcsek és az istenek.
Fejét illő alázattal lehajtotta a Pándava,
de atyja felemelte és megcsókolta a homlokát.

Indra Ardzsuna szép arcát kedvtelve simogatta meg,
s azután szerető szóval hosszan beszélgetett vele.
Egy trónon ülve úgy fénylett a csarnokban e két dicső,
holdtöltekor az égbolton tündököl így a nap s a hold.
Indra kedvét keresvén az istenek és a szellemek
pazar vendégajándékkal tisztelték meg a Pándavát,
megmosták illatos vízzel az arcát és a lábait,
majd atyja palotájába bekísérték a herceget.
Nagy tiszteletet élvezve élt Indránál a Pándava,
s az égi fegyverek minden fortélyát kitanulta ott:
a szomjasan csőt váró páváknak örömöt hozó
villám használatát Indra maga mutatta meg neki.
E fegyvereket átadva fiához Indra így beszélt:
„Tanuld meg Csitraszénától a táncot és az éneket
s a különféle hangszerek használatát: javadra lesz,
ha úgy tudsz muzsikálni, mint senki az emberek közül."
Csitraszéna, a mennyei zenészek s dalnokok feje,
Ardzsuna hű barátja lett, s boldog örömben élt vele.

Sok táncot és dalt, muzsikát tanult ott
s mesterzenész lett Kuru hősi sarja,
de még a mennyben se talált nyugalmat,
ha arra gondolt, hogyan él családja.

Urvasí átka

(III. 45–46)

Egyszer, megtudva, hogy fia Urvasíra szemet vetett,
a derék Csitraszénához Indra titokban így beszélt:
„Dalnokok feje, kérlek menj, s vedd rá nevemben Urvasít,
a legszebb mosolyú tündért, hogy keresse fel Ardzsunát,
s ahogy jártas a művészet és fegyverforgatás terén,
tanulja meg az asszonnyal való érintkezést fiam!"

A nagy isten parancsára az égi dalnokok feje
felkereste a szépséges tündért, a tiszta Urvasít.
Tisztelettel köszöntötte Csitraszénát az apszarasz,
s mikor kényelmesen helyet foglalt, a szellem így beszélt:
„Az Egek Ura kért arra, hogy téged felkeresselek,
te kerekcsípejű, mert nagy kegyet kér tőled általam.
A férfi, aki oly szép és erényes, mint az Ég Ura,
méltó az ég gyümölcsére a győzedelmes Ardzsuna;
a nagy Indra parancsára hadd nyerje el ma szép öled,
karcsú, tündökletes tündér, töltsd be Ardzsuna vágyait!"
A nemes Csitraszénának a feddhetetlen Urvasí
mosolygós arccal, örvendve s nagy tisztelettel így felelt:
„Hallván a férfiak díszét ékesítő erényeket,
kérésedre miért is ne választanám a Pándavát!"

Hogy elment Indra küldötte, a szép mosolyu Urvasí,
a Pándavára vágyódva, megfürösztötte tagjait,
majd virágokkal, ékszerrel ékesítette fel magát.
A férfi gyönyörű teste felhevítette vágyait,
s szerelmi lángolásában elképzelte, milyen gyönyör,
hogyha egy puhapárnás és széles mennyei pamlagon
a szerelemre gerjedt hős Ardzsunával szeretkezik.
Mikor leszállt az alkonyat és égre szállt a holdkorong,
Ardzsuna palotájába indult e gömbölyűfarú.
Virágfürtökkel ékített, hosszú fonatba font haja,
kacér beszéde, bűbájos játékú két szemöldöke,
holdfényű arca szikrázón széppé tette az apszaraszt,
mintha a karcsu holdsarló vonulna át az éjszakán.
Mesterien kifestett és gyöngyfüzérekkel ékített,
szantálporral bekent keble meg-megrezzent, ahogy haladt,
s ahogyan keble súlyától lépés közben előredőlt,
igéző derekán három kedves redő kacérkodott.
Néhány részegitő kortytól mámoros teste felhevült,

s táncos szemöldökével még vonzóbb volt, mint akármikor.
Mivel oly sebesen szállott, mint a szél vagy a gondolat,
Ardzsuna palotájába csakhamar meg is érkezett.
A kapu őrizőjével értesítette Ardzsunát,
majd belépett a tündöklőn szép palotába Urvasí.
Az éjszakában Ardzsuna aggódva sietett elé,
majd megpillantva őt, szemét lesütötte szemérmesen,
s úgy üdvözölte, mint anyát s idősebb nőrokont szokás.
Ardzsuna szólt:
Üdvöz légy, legdicsőbb tündér, főhajtással köszöntelek.
Szolgálatodra állok, szólj, s én teljesítem óhajod.
E szavakra alig tudta elfojtani dühét a hölgy,
s elmondta, Csitraszénával mit kért tőle az Ég Ura.
Urvasí szólt:
Halld, Csitraszéna mit mondott nekem, te legdicsőbb vitéz,
s én e késői órában miért kerestelek fel itt.
Amikor ideérkeztél, tiszteletedre ünnepet
rendezett Indra s eljöttek oda az összes églakók.
Lantjukkal odarendelték a mennyei zenészeket
s azok szép dalokat zengtek, muzsikáltak, te nagyszemű.
A tündéreket is hívták, hogy táncot lejtsenek neked,
és te akkor szünet nélkül engem néztél ezek között.
Csitraszénát ezért küldte hozzám Indra, az Ég Ura,
ki engem arra kért, jöjjek hozzád s töltsem be vágyadat.
Szívem erényeid láttán perzselő szerelemre gyúlt,
s így én is arra vágyom, hogy beteljen Indra óhaja.
Urvasí szavait hallva, nagyon szégyenkezett a hős,
kezével betapasztotta fülét s így válaszolt neki:
„Szép hölgy, ha így beszélsz hozzám, bár lennék teljesen süket!
Számomra te királyom, vagy mesterem felesége vagy,
ami számomra Kuntí, vagy Sacsí, Indrának asszonya,
te is az vagy nekem, nincsen különbség semmi köztetek.

Igaz, hogy egyre csak téged néztelek ott az ünnepen,
de halld meg, hogy miért tettem, tündérek legdicsőbbike!
Amíg bámultalak, folyvást az járt eszemben: ime ő,
nemzetségemnek ősanyja, ősöm, Purúravasz neje,
s örvendeztem. Ne gondolj hát másképp reám, te tiszta nő,
hisz nemzetségem ősanyja, szülőimnek szülője vagy!"

Urvasí szólt:

Hibátlan hős, mi tündérek teljesen szabadok vagyunk,
kérlek hát, ne tekints engem rokonodnak te sem, nagyúr!
Azok a Kuru-hősök, kik mennybe szálltak erényükért,
mind élvezték szerelmemet és bűnt mégsem követtek el.
Kérlek hát, könyörülj rajtam, ne taszíts el, Kuruk feje!
Perzsel a vágy! Szeretlek, jöjj, s végy karjaidba, nagy király!

Ardzsuna szólt:

Halld hát, te feddhetetlen hölgy, erényes és szilárd szavam,
s hallja meg mind a négy égtáj, és velük mind az istenek!
Távozz, te szépszemű, kérlek, lábadhoz hajtva homlokom,
úgy tisztellek, miként Kuntít, óvj engem, mint saját fiad!

E szavakra haragjában eszét vesztette Urvasí,
s reszketve, összevont szemmel megátkozta a Pándavát:
„Mivel megszégyenítettél engem, aki dicső atyád
parancsára s szerelmemtől űzetve felkerestelek,
légy hát egykor herélt táncos, aki a nők között lakik
a pohos háremőrökkel, megvetve s férfiatlanul!"

Reszketve, levegő után kapkodva így kiáltozott
a dühös Urvasí, s aztán palotájába visszatért.
Ardzsuna Csitraszénához ment s mindent elbeszélt neki,
Csitraszéna pedig gyorsan felkereste az Ég Urát,
s elmondta a valósághoz híven az eseményeket.
A Fehérlovas Istenség titkon hívatta hős fiát,
és mosolyogva, szép szóval engesztelgetve így beszélt:
„Ezzel lett igazán áldott anya Kuntí ma általad:

dicső állhatatosságod felülmúlta a szentekét.
Urvasí átka hasznodra válik egykor, erős karú,
mert a száműzetés végén, mikor felismeretlenül
kell élned majd egy éven át emberlakta vidékeken,
herélt táncos alakjában rejtőzködhetsz a nők között,
és miután a száműzés utolsó éve is letelt,
ismét visszanyered régi férfiasságodat, fiam."
Indra szent szavait hallva, vidám lett újra Ardzsuna,
s nem is gondolt az átokra többé a hadverő vitéz.
Boldogan élt a mennyekben Csitraszénával oldalán,
és mikor az idő eljött, Mátali visszavitte őt
Indra szent szekerén szállva, s viszontlátta fivéreit.

Átadta ekkor a nagy Indra sarja
a napkorongként ragyogó sok ékszert,
s a többi kincset, gyönyörű s pazar díszt,
mit Indra küldött vele Draupadínak.

Akár a napfény vagy a tűz, aképp ült
a hadverő hős a hatalmas íjú
Kuruk között és a papok körében,
s elmondta híven, ami véle történt.

Durjódhana fogsága

(III. 236–249)

Durjódhanához egy ízben Sakuni titkon így beszélt:
„Miután hősiességed előzte Pándu sarjait,
úgy uralkodsz a földön, mint Indra isten a mennyeken.
Keleten, északon, délen s nyugaton az uralkodók
mind adófizetőid már, nagy ellenségverő király.
Mindazt a dús vagyont, melyet összehordtak a Pándavák,
fivéreiddel együtt ím most te birtokolod, nagyúr!

Mint Jama a szelek s Indra a viharszellemek között,
olyan vagy a Kuruk közt, mint a hold a csillagok között.
Menjünk hát és tekintsük meg Pándu balsorsu sarjait,
kik mindig ellened tettek és fitymálták parancsodat.
A Dvajtavana-erdőben tanyáznak most a hír szerint,
egy tó partján, vezeklőkként tengődő bráhmanok között.
Vonulj hát oda pompádnak teljében, férfiak feje,
s fényeddel, mint az égő Nap, perzseld fel Pándu sarjait!
Eredj s nézd meg a trónfosztott öt testvért te, ki trónon ülsz,
a balsors üldözöttjeit te, ki a sors kegyeltje vagy,
a nyomorba jutottakat te, kinek kincse számtalan:
nem gyönyör gyermekáldás, kincs, áldozás vagy uralkodás
ahhoz mérten, ha sínylődni láthatod gyülölöidet.
Hogyis ne lenne boldog, ki dús pompában uralkodik,
s látja remeteként bőrbe s fahéncsba bújva Ardzsunát?!
Hadd lássák drága köntösbe öltözött feleségeid
a rongyos Draupadít, ezzel gyötrőbbé téve kínjait,
hogy átkozza magát, szörnyű, nyomorúságos életét,
s díszruhás hölgyeid láttán fájdalma még nagyobb legyen,
mint amikor a csarnokba hurcolta őt erős öcséd."
Sakuni szavait hallva, Dhritarástra gonosz fia
örült, de azután ismét elkomorodva így beszélt:
„Megjegyzem szavadat, bátyám, de Dhritarástra úgysem ad
engedélyt arra, hogy haddal keressem fel az öt vitézt.
Atyám egyre siránkozva sajnálja Pándu sarjait,
s úgy véli, a vezeklés még fénylőbbé tette fényüket.
Szándékainkra rájönne atyám bizonyosan, hiszen
a Dvajtavana-erdőben más dolgunk nem lehet, csak az,
hogy a remeteként élő öt vitézt eleméssszük ott,
s így atyám utazásunkra sohasem adna engedélyt.
De ha Duhsászanát s Karnát is megkérded ügyünk felől,
biztosan kieszelnétek, miképpen mehetünk oda.
Én is gondolkodom még ma, hogy menjek-e, maradjak-e,

s azután Dhritarástránál holnap látogatást teszek.
Amikor majd atyámnál az agg Bhísmával együtt vagyunk,
jöjj be s közöld velem titkon, hogy ti mire jutottatok.
Meghallva, hogy atyám s Bhísma mit tart az utazás felől,
megpróbálom a két aggot rábírni, hogy eresszenek."
Sakuni helyeselt és a két király nyugovóra tért.
Mikor eltelt az éj, Karna felkereste a föld urát
s örömtől ragyogó arccal Durjódhanához így beszélt:
„Kieszeltem a tervet! Jól figyelj rám, férfiak feje!
A Dvajtavana-erdőnél van csordánk ez idő szerint,
s a jószág ellenőrzése ürügyén útra kelhetünk,
hisz illő, hogy a jószágot gyakran lássa a föld ura,
s ezt nem tilthatja meg Bhísma, és atyád, Dhritarástra sem!"
Sakuni, Karna tervéről hallva, kacagva helyeselt,
s összenevetve víg kedvvel kezet fogtak a cinkosok,
s az után Dhritarástrához indultak valamennyien.
Érdeklődtek, miként él, s ő illően viszonozta ezt,
és akkor egy előzőleg felbérelt pásztor állt elő,
s a királynak jelentést tett a jószágállomány felől.
Erre Sakuni és Karna a vak nagyúrhoz így beszélt:
„Szép vidéken legelnek most teheneink, uralkodó,
most kéne lajstromoztatni s megjelölni a borjakat.
Ez az idő a legjobb is, hogy fiaid vadásszanak,
engedd Durjódhanának, hogy odamenjen, Világ Ura!"
Dhritarástra szólt:
A jószágellenőrzés és a vadászat helyes dolog,
hisz jól tudom, a csordások igen megbízhatatlanok.
De úgy hírlik, az erdőben arra laknak a Pándavák,
s ezért nem engedem meg, hogy ti menjetek személyesen,
mert mióta családd módon elvettük birodalmukat,
az égi származásuktól is vitéz kocsiharcosok
ereje a vezekléstől, szenvedéstől csak egyre nőtt.
S bár Judhisthira jó s békés, de Bhíma vad, dühösködő,

s igen indulatos lelkű a nagy Drupada lánya is.
Amilyen gőgösek vagytok, megsértitek az öt vitézt,
s vezeklésük hatalmával azok menten lesujtanak.
Számlálják hát a csordát csak megbízható cselédeink,
baj lenne, ha ti mennétek oda személyesen, fiam!
Sakuni szólt:
Judhisthira a gyűlésben igaz szóval megesküdött,
hogy ott lakik az erdőben tizenkét éven át, nagyúr.
Az igazság királyának nincsen haragra hát oka,
és valamennyi testvére engedelmeskedik neki.
Vágyódunk a vadászatra, számba vesszük a borjakat,
s őket nem látogatjuk meg: hadd menjünk el, uralkodó!
Mikor Sakuni így szólt, az agg megadta az engedélyt,
hogy Durjódhana elmenjen, habár nem tette szívesen.
Duhsászana, a fortélyos Sakuni, fényes öccsei
kísérték a király sarját, s velük asszonyok ezrei,
nyolcezer harcszekér, tízszer tízezer elefántbika,
kilencezer nemes ménló, sokezer gyalogos vitéz,
kocsik, bazárok, ezrével a dalnokok, kereskedők,
s százszámra és ezerszámra a vadászatra készülők.
Vonult hadával erdőről erdőre a király fia,
s akkor telepedett csak le, mikor a legelőhöz ért.
Egy jól ismert helyen fekvő, szép s víz melletti dombtetőn
ütötték fel a szállást a szolgák a hős királyfinak,
közelében külön szállást kaptak összes fivérei
s ezek között kapott díszes lakot Sakuni s Karna is.
Durjódhana ezerszámra szemlélte ott a barmokat,
és rendre bélyeget s jelzést tétetett valamennyire.
Mikor a háromesztendős borjakat számba vette mind,
a csordások között vígan mulatozott a föld ura,
majd kísérete élén az őserdőben körös-körül
őzre, bivalyra, vadkanra és medvére vadászgatott.
Közben tejet s egyéb jókat fogyasztott a király fia,

s látta a gyönyörű erdőt, hol páva hangja harsogott,
s mindenütt mámoros méhek zsibongó hada röpdösött.
Egyszer aztán a szépséges szép Dvajtavana-tóhoz ért,
és ott a vak király sarja embereihez így beszélt:
„Építsetek nekem gyorsan e tó partjára kéjlakot!"
Mikor a tóhoz indultak építkezni az emberek,
égi dalnokok elzárták az erdőszélen útjukat,
mert közben palotájából népével odaérkezett
Csitraszéna, a gandharvák, az égi dalnokok feje.
Mikor az emberek látták, hogy kik állják el útjukat,
visszamentek királyukhoz, s elmondták, mi esett velük.
Durjódhana dühös lett s vad, verhetetlen vitézeit
küldte oda, hogy űzzék el a mennyei zenészeket.
A hadsereg élővédje csakhamar odaérkezett
a Dvajtavana-erdőhöz, s a gandharvákhoz így beszélt:
„Dhritarástra király sarja, Durjódhana, a föld ura,
itt rendezi mulatságát, álljatok hát odébb hamar!"
A katonák beszédére nagy hahotázva, gúnyosan
és gorombán kiáltozva válaszoltak a szellemek:
„Nem gondolkodik ostoba és nagyszájú királyotok,
ha nekünk úgy parancsolgat, akár alattvalóinak,
s ti fajankók, megúntátok bizonyára az életet,
hogyha itt elkotyogtátok, amit e féleszű üzent.
Tüstént kotródjatok vissza, ahonnan idejöttetek,
különben Jama házába kerültök valamennyien!"
A gandharvák szavát hallva, megfutottak a harcosok,
és Dhritarástra sarjához siettek valamennyien.
Dhritarástra kevély sarja rettenetes haragra gyúlt
a gandharvák miatt s így szólt marcona katonáihoz:
„Ha a százerejű Indra állna mellettük, akkor is
büntessétek meg őket, kik megzavarták nyugalmamat!"
Ekkor a vak király száz hős fia s a Kuru-harcosok
Durjódhana parancsára felöltötték a vértet,

s olyan tigrisüvöltéssel, hogy beleremegett az ég,
berontottak az erdőbe, s elkergették az őröket.
Mikor látták a gandharvák az erdőbe törő hadat,
s hogy puszta szó nem állítja meg a Kuruk kevély urát,
jelentették királyuknak mindezt az égi dalnokok,
és Csitraszéna mérges lett a Kauravákra, s így beszélt:
„Büntessük meg az arcátlan törvénytipró bitangokat!"
Csitraszéna parancsára az égi dalnokok hada
a Kuruk hadi népére fegyvert ragadva rárohant,
s látva a felemelt karddal szárnyaló égi lényeket,
a herceg szeme láttára szétfutott a Kuruk hada.
Látta, hogy a sereg gyáván hátat fordítva megfutott,
és ekkor a vitéz lelkű Karna egymaga szembeszállt
a gandharva-sereggel, mely ellepte, mint az óceán,
s nyílzápora megállásra bírta a szellemek hadát.
Sakunival, Vikarnával s Durjódhanával élükön
Dhritarástra király többi fia ekkor szekérre szállt,
és öldökölni kezdték a mennyei dalnokok hadát.
Karna köré sereglettek, s visszaverve a támadást,
Karnát védve körülvették a mennyei zenészeket
kengyelfutókkal és harci szekerekkel a Kauravák.
Látva ezt, harcbaszálltak mind a Kurukkal a szellemek,
s Karnát, a Nap fiát, vágytak megölni valamennyien;
százszámra és ezerszámra rontottak a vitéz felé.
Dárdákkal, buzogányokkal, kardokkal özönölt felé,
s mindenfelől körülvette Karnát a szellemek hada:
egyik a lovait vette célba, másik a zászlaját,
harmadik kocsihajtóját, más-más a hámot és rudat,
s így szekerét darabkákra törte a sokezernyi nyíl.
Kocsiját vesztve, felkapta kardját s pajzsát a Nap fia,
s Vikarna szekerén szökve, lovait űzve megfutott.

Mikor Karnát, a hős harcost, így legyőzték a szellemek,
futva futott a harctérről Durjódhana egész hada.
Látta, hogy a sereg hátát mutatja üldözőinek,
Dhritarástra király sarja mégse futott a többivel.
Felmérte a reárontó bősz égi dalnokok hadát,
és óriási nyílzáport lőtt rájuk a vitéz vezér.
Azok mégse riadtak meg, mikor látták e nyílözönt,
s hogy megöljék, körülvették az ellenségverő királyt.
Szezámmagnyi darabkákra lőtték a hámot és rudat,
védődeszkát, ülést, zászlót és összes paripáit is.
A Kauravák vezérét, ki szekerét vesztve földre hullt,
mellen ragadta s elfogta a gandharvák erős ura.
Ekkor a szekerén álló Duhsászanát teperte le
mindenfelől reárontva az égi dalnokok hada,
és a Kuru-királynőket is elfogták a szellemek.
A gandharvák elől futva Durjódhana vitézei
a Pándavákhoz érkeztek, s oltalmat esdekeltek ott.
A katonák szóltak:
Dhritarástra erős izmú, szemrevaló, derék fiát
elhurcolták a gandharvák. Gyertek, siessetek velünk!
A hős Duhsászanát és a királyi feleségeket
gúzsba kötözve rabságba vitték az égi dalnokok!
Durjódhana sok aggódó, kárvallott, vén minisztere
Judhisthirát rimánkodva kérte, de Bhíma így beszélt:
„Nem kell hát elefántot, mént, hadat gyűjteni ellenük,
elvégezte teendőnket az égi dalnokok hada!
Mondják: más zúzza szét azt, ki erőtlenre emel kezet,
s igazolták a gandharvák ezt a mondást szemünk előtt.
E dús gaz látni jött minket, kiket nyomorba üldözött,
s bőrben, háncsban a hőségnek s fagynak kitéve szenvedünk.
Azok, akik utánozták e rossz lelkű gonosztevőt,
most láthatják, de lássák is, mint csalta tőrbe önmagát!"

Judhisthira szólt:
Miért szólsz így a bajtépett, rettegő Kauravák előtt,
akik védelemért hozzánk menekültek a vész elől?
Lehet viszály, szakítás, sőt harc is vérrokonok között,
de emiatt a nemzetség jó hírét folt nem érheti.
Hogyha egy idegen sért meg bárkit a rokonok közül,
a család megalázását nem tűrik az erényesek.
Durjódhana legyőzése s a nők rabsága egyaránt
megalázza családunkat, s becsületünkre foltot ejt.
Öltözzetek tehát gyorsan fegyverbe, férfitigrisek,
óvjuk meg a segélykérőt s családunk hősi hírnevét.
Judhisthira szavát hallva, az engedelmes Ardzsuna
megfogadta: a rabságból kiragadja a foglyokat.
Ardzsuna szólt:
Ha nem bocsátja békében útjukra Kuru sarjait,
Csitraszéna király vérét a föld még ma megízleli!
Hallották, a szavához hű Ardzsuna mire esküdött,
és lelküket azon nyomban visszanyerték a Kauravák.

Áttörhetetlen és díszes aranypáncélba öltözött
ekkor a négy vitéz lelkű bika-a-harcosok-között,
s felfegyverkezve sok híres égi fegyverrel, útra kelt.
Látták, hogy ellenük jönnek e dicső kocsiharcosok,
s harckészen szembefordultak velük az égi dalnokok.
Szép szóval így beszélt akkor e széljárókhoz Ardzsuna:
„Engedjétek szabadjára Durjódhanát, fivéremet!"
Mikor így szólt, a gandharvák kinevették a Pándavát,
s elutasítva kérését, így feleltek a szellemek:
„Gyermek, egyetlenegy úr van, kinek követjük óhaját,
más senki nem parancsolhat nekünk, csupán az Ég Ura!"
Hogy az égi zenészektől ilyen feleletet kapott,
figyelmeztette újból a gandharvákat a Pándava:
„Ha nem engeditek békén szabadjára fivéremet,

úgy tőletek erőszakkal fogom kiszabadítani!"
Szavára most se hallgattak, s a kétjobbkezes Ardzsuna
széljáró nyilakat lőtt a széljáró szellemek felé.
A Pándavákra nyílzáport zúdítottak az églakók,
s hatalmas nyílözönt lőttek azok is vissza válaszul;
szörnyű viaskodás tombolt a bátor égi dalnokok
és a halálra rémítő erejű Pándavák között.
Látva, hogy e vitézektől megijedtek a szellemek,
Csitraszéna is ott termett, és megrohanta Ardzsunát.
Ahogyan buzogányával lecsapott rá az égen át,
nyilával kétfelé vágta a nagy ércbuzogányt a hős.
Csitraszéna, mikor látta, hogy buzogánya széthasadt,
nagy erejű varázslattal támadta meg a Pándavát,
de a feléje száguldó sok varázsnyilat és gerelyt
mind szétzúzta saját égi fegyvereivel Ardzsuna.
Mikor látta a gandharva, hogy sok fegyvere elveszett,
varázslata hatalmával gyorsan eltűnt a hős elől.
Eltűnése miatt szörnyű haragra gyúlt a Pándava,
s rálőtte Hang Után Célzó nevezetű varázsnyilát.
Csitraszéna, midőn a hős e nyíllal célba vette őt,
egykori jóbarátjának megmutatta magát megint,
s így szólt: „Ismerj barátodra, aki itt harcol ellened!"
Felismerve barátját, ki vele mérkőzni gyenge volt,
a Pándavák oroszlánja visszahívta kilőtt nyilát.
Látva a visszavont fegyvert, visszafogták a Pándavák
a nyilakat, a dárdákat, száguldó paripáikat,
s nagy harci kocsiján ülve, Csitraszéna s a négy vitéz
ekkor egymás egészségét tudakolta barátian.
A gandharvák között álló Csitraszénához Ardzsuna,
a tűzként ragyogó íjász mosolygós arccal így beszélt:
„A Kuruk elfogására mi vezetett, vitéz király?
Miért hurcoltad el rabként Durjódhanát s a hölgyeket?"

Csitraszéna szólt:
Megtudtam a gonosz Karna és Durjódhana terveit,
akik ide azért jöttek, hogy hitvány csúfot üzzenek
a szépséges, világhírű Draupadíból s belőletek.
Szándékukat felismerve, így szólt hozzám az Ég Ura:
„Fogd el Durjódhanát és hozd ide tanácsadóival!
A csatatér porondján óvd Ardzsunát és fivéreit,
hisz jóbarátod és kedves tanítványod a Pándava."
Gyorsan ide iparkodtam, követve Indra óhaját,
és elfogtam e rosszlelkűt. Most az egekbe indulok,
s az Istenek Királyához viszem ezt a gonosztevőt.
Ardzsuna szólt:
Bocsásd békében útjára Durjódhanát, fivéremet!
Ha kedvünk keresed, tégy így: Judhisthira parancsa ez.
Csitraszéna szólt:
Durjódhana bitang tervét Judhisthira nem ismeri,
ha tudomása lesz róla, tegyél akaratod szerint!
Az Igazság Királyához indultak valamennyien,
és Durjódhana szándékát ismertették előtte is.
Ő szabadon bocsátotta az összes Kuru-foglyokat,
s a mennyei zenészekhez hálás szavakkal így beszélt:
„Erősek vagytok és bátrak, s így igazán szerencse az,
hogy udvarával együtt nem pusztult el e gonosz Kuru!
Széljárók, hogy megóvtátok, nagy-nagy jót tettetek velem!
Ha e gazt elbocsátjátok, nemzetségem nem éri folt.
Látásotoknak örvendek, s bármit kértek, tiétek az;
hogyha megkaptatok mindent, békében térjetek haza."
A király engedélyével a hős mennyei dalnokok
örvendve hazaindultak Csitraszénával élükön,
és ekkor szerető szóval Pándu igaz s okos fia
a rabságból szabaddá tett Durjódhanához így beszélt:
„Fiam, ne cselekedj maskor ilyen meggondolatlanul.
A hebehurgya tettekből boldogság nem fakad soha.

Fivéreiddel együtt vedd áldásomat, Kuruk fia,
térj haza, amikor tetszik, s ne légy békétlen. Ég veled!"
A nagyúr engedélyével ekkor a vak király fia
fejét lehajtva, megtörten és szégyenkezve távozott.
Amint hazafelé tartott hadával, bánat ülte meg,
s a kudarc szégyenétől bús lelke nem szabadulhatott.
Tábort vert, mikor egy tetsző és jó vizű vidékre ért,
s vele a szekerek, mének, elefántok, gyaloghadak.
Durjódhana, a tűzfényű király, az ágyon üldögélt,
és arca oly sötét volt, mint a teljes holdfogyatkozás.
Hajnaltájt odaért Karna, s Durjódhanához így beszélt:
„Csoda az, hogy e balsorsú, szörnyű viaskodás után
sértetlen látlak itt jönni, Bháraták legdicsőbbike,
s veled vonulnak épségben hadaid, feleségeid!"
Amikor a vitéz Karna Durjódhanához így beszélt,
az elgyötörve, könnyektől fojtogatva felelt neki:
„Micsoda iszonyú bánat, hogy megkötözve, védtelen
Judhisthira elé löktek nőim szeme előtt, te hős!
Bár haltam volna meg, semhogy ekként tartsam meg
életem.
Ha megölnek a gandharvák, nevemmel szerteszáll a hír,
s enyém az örök üdvösség világa Indra székhelyén.
A fővárosba megtérve mit mondjak majd atyám előtt?
Bhísma, Vidura és Dróna, s velük a többi tisztes agg,
a kétszerszületett papság, a seregek vezérei
és a városlakó békés, elfogulatlan emberek
mit mondanak nekem majd és én mit felelhetek nekik?
Az ellenség fején álltam, mellén tapostam egykoron,
s önhibámból zuhantam le. Hogyan beszéljek így velük?
Többé nem veszek ajkamra ételt: nem élhetek tovább.
Ki tengetné tovább sorsát, ha ellensége védte meg?"
Miközben így kesergett a bús Durjódhana, hirtelen
Duhsászana felé fordult: „Figyelj szavamra jól, öcsém!

Légy helyettem király, engedd, hogy felszenteljelek, te hős!
Sakuni s Karna oltalma alatt légy te a föld ura!"
A herceg összetett kézzel bátyja lába elé borult,
hangja elfúlt a könnyektől, s kétségbeesve így felelt:
„Száz évig légy a nemzetség uralkodója egymagad!"
Ekkor Karna a két csüggedt herceghez lépve így beszélt:
„Mit búslakodtok itt, mint két utcabolond, királyfiak?
Kötelességüket tették, hogy megóvtak a Pándavák:
itt laknak birodalmadban, lessék hát kegyedet, király,
amiért bölcs uralmaddal biztosítod nyugalmukat.
Nem illik, hogy közemberként jajongva elveszítsd fejed!
Testvéreid szomorkodnak, amiért éhhalálba vágysz,
nyugtasd meg őket, állj talpra! Légy áldott, nagy király-bika!
Ha megölöd magad, többé nincs kedvem élni nélküled,
lenéz és kinevet minden király, ha te nem óvsz, nagyúr!"
Így kérlelte a hős Karna Durjódhanát, de hasztalan:
szilárdan elhatározta, hogy meghal, és nem engedett.
Ekkor Sakuni, nagybátyja, az éhhalálra eltökélt
hatalmas férfitigrishez szelíd szavakkal így beszélt:
„Kuruk királya, hallottad Karna bölcs és igaz szavát,
s emlékezz arra jószívvel, ki jót cselekedett veled!
Add át a Pándavák földjét, s dicsérik majd erényedet.
Hallgass szavamra, s hálásak lesznek neked a Pándavák:
boldog leszel, ha békésen, testvériségben élsz velük
és az ősi királyságot visszaszolgáltatod nekik."
Kérve kérték a testvérek, barátok és tanácsosok,
de szilárd eltökéltségét nem ingathatta meg szavuk:
ujját vízbe merítette, hogy megtisztuljon általa,
majd a földre füvet hintett Durjódhana s leült reá.

Durjódhana a démonoknál

(III. 230–231)

Nagy elhatározásáról értesültek a démonok,
kiket az istenek népe az alvilágba kergetett,
s tudva, hogy táboruk gyengül, ha Durjódhana sírba száll,
áldozatot mutattak be, hogy beszélhessenek vele.
Az áldozati lángokból tárt szájú női óriás
emelkedett ki és így szólt: „Mit tegyek, Danu sarjai?"
A démonsereg örvendett, és parancsot adott neki:
„Hozd elénk Dhritarástrának éhhalálra tökélt fiát!"
Az áldozati tűzből lett szörnyeteg így felelt: „Legyen!"
s tüstént Durjódhanánál volt, szempillantás se telt belé,
a hőst karja közé kapta, az alvilágba szállt vele,
s azon nyomban jelentette, hogy elhozta a herceget.
Víg lett a démonok népe, hogy a herceg megérkezett,
s örömtől tágra nyílt szemmel, nagy tisztelettel így beszélt:
„Durjódhana, Kuruk dísze, királyoknak királya vagy,
kit erős és vitéz lelkű hősök serege vesz körül,
mondd hát, ily hirtelenkedve holtig bőjtölni mért akarsz?
Pokolra száll az öngyilkos, tettét mindenki megveti!
Fojtsd meg e balga szándékot: törvényt-jólétet öldököl,
erényt-jóhírt emészt és az ellenségnek öröm csupán!
Halld csodás származásodról az igazat, te nagy király,
halld meg, hogyan teremtődött tested, s ebből meríts erőt!
Siva adott nekünk téged vezeklésünk jutalmaként;
felsőtested villámból lett: nyílnak és kardnak ellenáll,
alsótested virágból lett: nincs nő, ki annak ellenáll,
a dicső Káli istennő maga alkotta egykoron.
Hős és minden varázsfegyvert jól ismerő vitézeket
adott melléd kísérőként, hogy ellenségeid legyőzd:
démonok ők, s azért szálltak földre, hogy téged óvjanak.
Elég a csüggedésből hát, veszély nem fenyeget, király!

Bhísma és Dróna testét is megszállják majd a démonok,
s így feledve az irgalmat, ellenedre rontanak,
nem bánják, hogy szülő, gyermek, ifjú, öreg, rokon, barát
vagy tanítvány kerül szembe velük a viadal során,
senkinek sem kegyelmeznek, Kauravák legdicsőbbike!
Harcos-nők méhe százszámra szült démont s ráksaszát,
nagyúr,
ki bunkót, buzogányt, dárdát vagy más fegyvereket ragad,
és vitéz módra ront arra, ki veled szembeszállni mer!
Tudjuk, hogy Ardzsunától félsz, vitézek legdicsőbbike,
s ezért már elhatároztuk, miképp öljük meg Ardzsunát.
Segítségedre kelnek száz- és ezerszámra démonok,
s velük a ráksaszák, kiknek mindegyike halálra kész:
ne búsulj sose, meglátod, ezek megölik Ardzsunát!
Nem lesz többé vetélytársad, úgy uralkodsz a föld felett!
Ne ess kétségbe hát, hozzád méltatlan ez a csüggedés!
Lásd, a mi táborunk gyöngül, hogyha te megölöd magad,
menj és sose feledd, hogy te a démonok reménye vagy,
ahogy az ellenünk küzdő isteneknek a Pándavák!"
Így szóltak s megölelgették Durjódhanát a démonok,
nyugtatgatták gyerekként a királyi elefántbikát.
A féktelen, makacs hősbe erőt öntve, a démonok
kedves szóval elengedték: „Menj s arass diadalt, vitéz!"
Ekkor Durjódhanát ismét hazavitte a női lény
oda, ahol reményt vesztve eltökélte az éhhalált.
Hogy odaért, a kísértet illőn hódolt a hős előtt,
búcsút vett tőle és eltűnt nyomtalanul a semmiben.
Mikor eltűnt a kísértet, Dhritarástra király fia
hosszan törte fejét: vajon ez álom volt-e vagy való?
Úgy vélte, arra vall mindez, hogy győz a Pándavák felett,
ezt a vágyat hevítette benne a démonok szava,
s hadával útnak indult e bika-a-harcosok-között.
Testvérei, a száz herceg, Duhsászanával élükön,

a sokféle kocsik hátán, lovakon, elefántokon
vonuló fejedelmektől kísért vitézi Kauravák
Hásztinapura városba érkeztek kis idő után.

Draupadí elrablása

(III. 263–271)

Közben Kámjaka vadban dús erdejében a Pándavák
oly örömök között éltek, akár a halhatatlanok.
Az öt vitéz az erdős táj szépségében gyönyörködött
és hatalmas, virágokkal teli ligeteket csodált.
Az Indrához hasonló nagy harcosok valamennyien
kedvük töltve vadászgattak és szívesen időztek ott.
Egyszer megint vadászatra mentek a férfitigrisek,
hogy a velük lakó sok bölcs papnak ételt szerezzenek,
s a remetetanyán hagyták Draupadít, feleségüket,
Dhaumjára, a szent lelkű udvari papra bízva őt.
És történt, hogy Dzsajadratha, Dhritarástra király veje,
újból nősülni óhajtván Sálva földje felé vonult,
s nagy, királyi kísérettel, díszes uralkodók között
épp a Kámjaka erdőbe érkezett ez idő alatt.
E lakatlan vadon mélyén megpillantotta Draupadít:
a remetetanyán éppen kunyhója ajtajában állt.
Igézetes alakjának bájában ragyogott a nő,
s úgy tündökölt az erdőn, mint villám kék fellegek között.
Kik látták, összetett kézzel így szóltak valamennyien:
„Tündér ez, vagy egy istenség lánya, vagy égi látomás?"
A rossz lelkű Dzsajadratha, Szindhu uralkodója is
elámult, amikor látta a szép testű királyleányt,
és Kótika királyhoz vad vágytól zavartan így beszélt:
„Ki az a gyönyörű nő, vagy nem is emberi lény talán?
Minek keressek új asszonyt, ha e szépség enyém lehet!
Elviszem e világszép nőt innen, s hazamegyek vele.

Eredj s tudd meg nekem tüstént, ki asszonya s miért van itt,
e szépszemöldökű nő a tüskés vadonba hogy került?
Vajon szeret-e majd engem ez a karcsú, kerek farú,
szép fogú s nagy szemű asszony, kinél szebb nincs az ég alatt?
Szerencsefia lennék, ha elnyerném ezt a ritka nőt!
Menj s tudd meg, ki lehet férje?" – Hallva urának óhaját,
leugrott kocsijáról, s mint nősténytigris felé sakál,
úgy osont a fülönfüggős Kótika Draupadí felé.

Kótika szólt:
Ki vagy, te szép nő, aki úgy ragyogsz itt
kunyhód előtt a remeték tanyáján,
akár az éjben lobogó veres tűz,
melyet heves szél kavar erre-arra?

Növeld szivünkben a csodálatot, szólj:
kérjük, nevezd meg, ki atyád, ki férjed,
milyen családnak vagy a sarja, szépség,
s mondd el, miért élsz e sötét vadonban?

Az én atyám trón ura volt, Szuratha,
és Kótikának nevez az, ki ismer.
Ott Szindhu felkent ura áll előtted:
hallottad is tán Dzsajadratha hírét,

akit tizenkét daliás királyfi
kísér az úton, lobogóját hordva.
Megtudva mindezt, gyönyörű hajú nő,
kérlek, nevezd meg, ki atyád, s ki férjed?

A tiszta asszony, aki fát szedett épp,
nyugodt szemével a királyra nézett,
s az összegyűjtött tüzelőt letéve,
selyemruháján igazítva így szólt:

„Király, tudom jól, hogy az illem ellen
kell tennem akkor, ha veled beszélek,
de senki sincsen, se leány, se férfi,
ki válaszoljon neked itt helyettem.

Királyatyámat Drupadának hívják,
és Pándu öt hős fia lett a férjem:
hallottad is tán, hogy esett a nászunk.
Itt hagyva engem, vadat űznek éppen.

Várjátok őket kocsiról leszállva,
hadd adjanak bő lakomát, mint illik;
a Pándavák bölcs feje vendégváró,
s látásotoknak bizonyára örvend."

Így szólt a hőshöz bizalommal telten
a tiszta szívű, telihold-arcú nő,
s a gallyakból font kalyibába lépett,
hogy készülődjék lakomát rendezni.

Várakozó királyához ekkor Kótika visszatért,
s beszámolt rendre, mit mondott kérdéseire Draupadí.
Dzsajadratha király ekkor vágytól tikkadtan így beszélt:
„Puszta üzenetétől is mámor tölti be lelkemet,
elszakadni hogyan tudtál tőle, ki szebb, akár a gyöngy?!
Azok után, hogy őt láttam, bizony mondom, a többi nő
nősténymajom szememben mind, te ellenségverő vitéz!
Mondd meg, Kótika, emberfaj szülötte ez a szép csoda?"

Kótika szólt:
E szép bivalytehén nem más, mint a fekete Draupadí,
a Pándavák világszerte becsült, nagyhírű hitvese.
A rossz lelkű Dzsajadratha, Szindhu királya, így beszélt:
„Megnézem Draupadítl" – s ekkor hét emberével oldalán,
mint farkas az oroszlánok barlangjába, becsörtetett
a kalyibába s örvendve megszólította Draupadít:
„Széptestű, jó egészséget! Mondd, jól vannak-e férjeid,
s jól vannak-e azok, kiknek jó egészsége óhajod?"
Draupadí szólt:
Neked is jó egészséget! Az ország és a hadsereg,
a kincstár ügye rendben van? Népedet, birodalmadat
a törvények szerint óvod s vezeted-e, uralkodó?
A Kuruk legdicsőbb sarja, Judhisthira s fivérei,
magam, s mind, akiket kérdtél, jól élünk valamennyien.
Vedd e vizet a lábadnak és ülj le nyugodalmasan,
ötszáz vadat adok nektek reggelire, uralkodó.
Dzsajadratha szólt:
Rendben minden ügyem, szép hölgy, de ne adj reggelit nekem,
jöjj, szállj kocsimra s vágtassunk a legszebb örömök felé.
Pándu hatalmukat vesztett, megbutult és nyomorba hullt
fiaihoz ragaszkodnod nincsen értelme, Draupadí.
Eszes nő, mint te, elzüllött urához nem ragaszkodik;
követi, míg szerencsés, de elhagyja, hogyha bajba jut.
Hagyd őket, légy enyém, meglásd, boldog leszel, kerekfarú:
birodalmamat és minden kincsemet megkapod velem.
Meghallgatva Dzsajadratha szivet remegtető szavát,
dühösen összeráncolta homlokát s elfutott a nő,
s közben Szindhu királyának megvető hangon így felelt:
„Nem szégyelled magad? Többé ily gazságot ne mondj nekem!"

Látván: erővel el akarják vinni,
tiltón kiáltott a kerekfarú nő:
„Nehogy megérints!" – s remegő sikollyal
segélyül hívta az öreg Dhaumját.

Felsőruháját a király elkapta,
de oly erővel taszította vissza
a gaztevőt, hogy lezuhant a földre,
mint szálfa, hogyha gyökerét elvágják.

A férfi újból nekirontott mégis;
vonszolta, durván szekerére lökte
szegény királynőt, aki bús sóhajjal
búcsúzva hajtott fejet ősz papjának.

Dhaumja szólt:
Mielőtt férjein győznél, nem szabad elragadnod őt,
ez a harcosok ősrégi törvénye, meg ne szegd, király!
Ha a hős Pándavák jönnek Judhisthirával élükön,
gaztetted rossz gyümölcsét ők biztos megetetik veled!
Így szólt Dhaumja, majd titkon a gyaloghadban elvegyült,
s úgy követte az elhurcolt nemes, fekete Draupadít.

Az öt nagy íjász ezalatt vadászott;
szétválva űzték a bivalyt, gazellát,
s midőn a zsákmány elegendő volt már,
fellelték egymást a vadonban ismét.

Jól megfigyelvén a vadállatokkal,
madárzajokkal teli ősi erdőt,
s hallván, hogyan szól a madár s egyéb vad,
a Pándavák bölcs feje így kiáltott:

Judhisthira szólt:
Riadtan ordít s menekülve szökdel
az összes állat a napot keresve;
úgy vélem, annak jele ez, ti hősök,
hogy ellenség tört be a rengetegbe.

Tüstén szakítsuk a vadűzést félbe,
balsejtelemtől remeg, ég a szívem,
elönti testem a szorongó lélek,
és aggodalmam agyam elborítja.

Felhagytak ekkor a vadászattal mind,
és visszatértek a tanyára gyorsan,
de ott a kunyhót üresen találták,
csupán cselédjük zokogott a sutban.

Látván, hogyan sír szeretett cselédjük,
leszállt az öt hős kocsijáról tüstént,
s a szolgalányhoz odafutva, szánó,
balsejtelemmel teli szívvel így szólt:

„Miért zokogsz itt, te leány, a földön,
mért hervad arcod szomorú-fakóra?
Tán martalócok hada tört tanyánkra,
és Draupadíval gonoszat műveltek?"

A szép cselédlány letörölte könnyét,
s felelt: „A gőgös Dzsajadratha járt itt,
s fitymálva tűzként ragyogó erőtök,
úrnőm erővel kocsijára vitte.

Amott a sok friss kocsinyom még látszik,
nem szárazak még a kitört fatörzsek,
induljatok hát sebesen nyomába,
nincs messze még tán a dicső királynő!

Holdként szelíd, szép ragyogó orcáját
és kedves orrát az a gaz ne nyalja,
miként az oltár körül ugráló eb
az áldozathoz kirakott kalácsot."

Judhisthira szólt:
Eredj, derék nő, de csomózd a nyelved,
ilyen szavakkal ne beszélj előttünk!
E sok hiú és erejétől részeg
királyt elérjük, sose szöknek innen!

Így szólt, s az öt hős szekerén elindult:
fürgén követték a keréknyom útját,
s a vágtatásban a csapódó íjhúr,
akár a kígyó, sziszegett kezükben.

Látták is aztán a sereg nyomában
szálló porfelhőt a Kuruk bikái,
s látták Dhaumját a gyaloghadak közt,
ki így kiáltott: „Sebesen jöjj, Bhíma!"

Köszönt az öt hős a dicső öregnek
és így felelt: „Térj haza boldogan, bölcs!"
Szárnyaltak aztán a sereg nyomában,
miként a sólyom, ha a nyúlra rácsap.

A Draupadít ért bajokért haragvó
és Indraként hős kocsiharcosokban
a düh tüzet szórt, amikor meglátták
a kedves asszonyt Dzsajadratha karján.

„Megállni! Támadás! Erre fussatok! Arra fussatok!"
– osztogatta Dzsajadratha a seregnek parancsait,
de látva Ardzsunát, Bhímát, Judhisthirát s az ikreket,
rémülten felüvöltöttek a harcra készülő hadak,
s úr lett a rettegés rajtuk, mikor e férfitigrisek
vérszomjasan lezúdultak reájuk, mint a tigrisek.
Lobogós elefánthímek és zászlós óriáskocsik
hevertek szanaszét arra, ahol Ardzsuna öldökölt,
s teljesen elborították a nagy csatamező füvét
fej nélkül heverő testek s test nélkül heverő fejek.
Keselyűk, varjak és hollók, hiénák, farkasok s kutyák
ültek az elesett hősök húsán s vérén halotti tort.
A rossz lelkű Dzsajadratha, mikor serege elveszett,
otthagyta Draupadít s félve, futva mentette életét.
Judhisthira, a nőt látva, ki Dhaumja felé szaladt,
szekerére emeltette egyik öccsével asszonyát.
Bhíma, mikor Dzsajadratha az őserdőbe vágtatott,
sorra célozva öldösni kezdte az üldözötteket,
de Ardzsuna, mikor látta, hogy Dzsajadratha megfutott,
visszatartotta Bhímát, ki a harcosokra lődözött.

Ardzsuna szólt:
Farkasgyomrú, csupán azt nem látom sehol a harcmezőn,
aki mindezekért vétkes: Dzsajadrathát. Keresd meg őt!
A harcosokat öldösni nincsen értelme, Bhárata!
Ezt a haszontalan munkát végezni mire jó, uram?

Mikor Bhímához így szólt a szép hajú, okos Ardzsuna,
az Igazság Királyához fordulva Bhíma így beszélt:
„Az ellenség hadát immár megvertük, szerteszét futott,

térj hát haza, királyom, s vidd kocsidon haza Draupadít.
Az ikrekkel s a szent lelkű Dhaumjával eredj haza
a remeték tanyájára s nyugtasd meg nemes asszonyod!
Az ostoba Dzsajadratha irháját úgyse menti meg,
rejtezzék föld alá, bújjék Indra háta mögé akár!"
Judhisthira szólt:
Farkasgyomrú, kegyelmezz meg neki, akármilyen gonosz,
férje unokahúgunknak, Duhsalának: ne öld meg őt!
E szavakra a szégyentől s dühtől reszketve Draupadí,
okos asszonya, Bhímához és Ardzsunához így beszélt:
Draupadí szólt:
Ha kedvemet keresnétek, megölnétek e szemtelent,
a szindhuk kitaszítottját, e rosszindulatú latort!
Annak, aki erőszakkal ellopja mások asszonyát,
nem szabad megkegyelmezni, akárhogyan rimánkodik!
Ezek után Dzsajadrathát üldözni ment a két vitéz,
s Judhisthira Dhaumjával hazavezette asszonyát.
Ardzsuna nagy csodát tévc lelőtte a király lovát,
bár Dzsajadratha már egy jó mérföldnyire előtte járt.
Ardzsuna s Bhíma száguldva vágtatott a király után,
ki társ nélkül riadt volt és lova nélkül tanácstalan.
A rémült, s paripájának vesztén szomorkodó király
gyalog futott az erdőben, hogy megmenthesse életét.
Utána vágtatott és így kiáltott ekkor Ardzsuna:
„Hallod-e, ha csupán ennyi hősiesség szorult beléd,
hogy mertél bár egy asszonnyal is győzködni, uralkodó?
Fordulj vissza, király, hozzád méltatlan ez a gyávaság!
Hogy tudtad bajban otthagyni néped, hogy mentsd a
bőrödet?"
Szindhu királya nem fordult meg Ardzsuna szavára sem,
s ekkor utánarontott s így bömbölt Bhíma: „Megállj!
Megállj!"
– de az irgalmas Ardzsuna meghagyta, hogy ne ölje meg.

Emelt fegyvereik láttán az elkeseredett király
nem hallgatott a két hősre, s mentve magát, továbbrohant.
Bhíma haragra gerjedve a harci kocsiról leszállt,
Dzsajadratha után futva, hajánál megragadta őt,
majd a magasba rántotta és földhözverte többször is,
hajánál fogva tartotta s ütlegelte kegyetlenül.
Amikor az magához tért és feltápászkodott megint,
Bhíma püfölni, döngetni kezdte a jajgató királyt,
majd rátérdelt a gyomrára s könyökkel dögönyözte őt,
míg a szörnyű ütésektől eszméletlenül elterült.
Csillapítgatva intette testvérét ekkor Ardzsuna,
hogy bátyjuk Duhsaláért a királynak megkegyelmezett.
Bhíma szólt:
Ez a legaljasabb ember gyötörni merte Draupadít,
s ilyen lator nem érdemli, hogy megkíméljük életét.
De mit tegyek, mikor bátyánk megszán minden gonosztevőt,
s te ostoba erényeddel állod utamat, Ardzsuna!
Ekkor Bhíma levagdosta egy nyíllal a király haját,
s mint rabszolgához illik, csak öt csimbókot hagyott fején.
Némán tűrte Dzsajadratha, míg Bhíma így rivallt reá:
„Hogyha élni akarsz, hallgass szavaimra, te féleszű!
Valld be, hogy a mi rabszolgánk vagy, ha a nép előtt
beszélsz,
így illik a legyőzöttnek, s így megtarthatod életed!"
A rémes külsejű, szörnyű férfitigrisnek így felelt
a meghurcolt Dzsajadratha: „Megteszem minden óhajod!"
Ez után a kapálózót megkötözte a Pándava,
s porosan, félig ájultan a szekerére lökte őt.
Ekkor Ardzsuna és Bhíma is a harci szekérre szállt,
s Judhisthira elé vitte az elfogott uralkodót.
Az mosolyogva szemlélte a meggyötört gonosztevőt,
majd így beszélt: „Bocsássátok szabadon, vigye életét!"
Bhíma így válaszolt: „Mondd el először Draupadínak is,

hogy e lator a rabszolgánk, s ítéljen, mi legyen vele."
Judhisthira fivérének szerető szóval így felelt:
„Bhíma, hogyha szeretsz engem, e bűnöst hazaengeded."
Judhisthirára pillantva, Draupadí helyeselve szólt:
„Hadd távozzon uram rabja az öt csimbókkal üstökén."
Mikor látta, Dzsajadrathát mint támogatja Ardzsuna,
Judhisthira, az irgalmas és bölcs Pándava így beszélt:
„Király, ilyet ne tégy többé. Eredj, felszabadítalak!"
Dzsajadratha lehajtotta fejét s egy szót se válaszolt,
csak búsan odavánszorgott, hol a Gangá-folyó ered.
Ott a Szörnyűszemű Isten kegyeiért fohászkodott
és szigorú vezeklésscl örvendeztette meg Sivát.
Megnyerte a bikás zászlót tartó Sivát az áldozat,
s így a Háromszemű Isten személyesen fogadta azt.
Dzsajadratha szólt:
Tedd meg, hogy Pándu öt sarját mind legyőzzem a harcmezőn!
„Nem lehet – szólt az istenség –, mert ők legyőzhetetlenek.
De megverheted őket mind egyszer, kivéve Ardzsunát;
e hőst kivéve, egy napra a csatában legyőzheted
Pándu négy ragyogó sarját s Judhisthira egész hadát."
Így válaszolt Umá férje, az állatok dicső ura,
a Pusztító Nagy Isten, ki felperzseli a bűnöket,
s azután korcs fülű, púpos, rémületes tekintetű,
sok szörnyű harci szerszámmal felfegyverzett manóival
s Umával útra kelt nyomban a nagy Háromszemű Siva,
aki e harmadik szemmel megölte a szerelmet is.
A rosszlelkű Dzsajadratha birodalmába visszatért,
és a Kámjaka erdőben békén éltek a Pándavák.

Karna vértje és fülbevalója

(III. 299-300, 309)

Mikor letelt a száműzés tizenharmadik éve is,
az öt hőst pártoló Indra bráhman-alakba öltözött,
hogy megszerezze Karnától páncélját alamizsnaként;
de a Nap tudta szándékát, s fiánál megelőzte őt.
A nemes, papokat védő s igaz szavú vitéz előtt,
ki drága takarókkal jól befedett ágy ölén hevert,
megjelent éji álmában a Gazdagsugarú Nagyúr,
hogy Indra cselfogásától megóvja szeretett fiát.
Mint Indra, pap alakjában jelent meg a Napisten is,
s Karna javára szolgáló, kedves szavakkal így beszélt:
„Hallgasd meg szavamat, Karna, te igazságba-öltözött!
Szívből mondom, amit mondok, s javadat akarom vele!
Bráhman-alakba öltözve Indra fel fog keresni itt,
hogy így megkaparinthassa vérted s fülbevalóidat.
Tudom, hogy odaadsz mindent, mit pap kér adomány gyanánt,
s vissza nem utasítottad még soha senki óhaját.
A démonok legyőzője, Indra is tudja rólad ezt,
és idejön, hogy elkérje vértedet alamizsnaként.
A veled született vértet s fülbevalót ne add neki,
akármennyire is kéri: engeszteld bármi mással őt.
Hogyha nekiadod vérted s fényes fülbevalóidat,
hosszú életed elveszted és a Halál kezébe hullsz.
Tudd meg, te nagyhatalmú hős, vérted s fülbevalód miatt
nem bír veled az ellenség: jegyezd meg jól tanácsomat!"

Karna szólt:

Uram, ki vagy, s miért van, hogy ily kegyesnek mutatkozol?
Kérlek, fedd fel magad, szentség, ki pap képében állsz elém!

A bráhman szólt:

A Nap vagyok, s azért jöttem, mivel jót akarok neked:

tégy aszerint, ahogy mondom, s nagy üdvöt nyersz, ha így teszel!

Karna szólt:

Nagy-nagy szerencse számomra bizonnyal, hogy a Fény Ura
beszél hozzám ma és üdvöm keresi. Halld tehát szavam!
Mind az egész világ tudja, hogy állom fogadalmamat,
s annak, ki pap-alakban kér, odaadom az életem.
Ha tehát Indra istenség pappá változva felkeres,
hogy tőlem Pándu öt sarját óva elkérje vértemet,
odaadom a páncélt és vele fülbevalóimat,
nehogy folt essen ég és föld előtt szép s tiszta híremen.
Hős, mint én, hírnevét rontva nem védheti meg életét,
inkább halála árán is jó hírt s dicséretet szerez,
s ezért átadom Indrának vértem s fülbevalóimat.

A Nap szólt:

Sohase tégy olyat, Karna, mivel romlásba döntheted
magad, barátaid, fiad, hitvesed és apád, anyád.
Földi hírnévre vágynak mind az élők, de elérhetik
az örök égi hírt úgy is, ha nem vetik el életük.
Mit használhat a hír annak, akinek teste már hamu?
Annyit ér neki, mint hulla nyakán a koszorú, te hős!
Hívem vagy és ezért üdvöd akarom, halld tanácsomat.
Ha odaadod Indrának vérted s fülbevalóidat,
győzelmed érdekében mondd neki ezt, te erőskarú:
„Tiéd vértem s fülönfüggőm, hogyha cserébe megkapom
tőled csodálatos dárdád, mellyel bárkit legyőzhetek:
teljesül óhajod, hogyha ezt megteszed, Ezerszemű!"
Ahhoz, ki elhajította, nem tér vissza e szent gerely,
míg ki nem irtja ezrével az ellenség vitézeit.

Az Ezersugarú Isten így szólt, s eltűnt a semmiben.

Mikor bráhman alakjában Indra meglátogatta őt,
Karna nem tudta szándékát, s nyájas szavakkal így beszélt:

Üdvöz légy, szívesen látlak, s mondd meg, mit adhatok neked,
falvakat sok tehénnel, vagy nőket, arany nyakékeket?"
A bráhman szólt:
Nőt, nyakéket s egyéb dolgot, mi boldogít, ne adj nekem,
csak azt tedd meg, amit kérek, ha állod fogadalmadat:
a veledszületett páncélt s fényes fülbevalóidat
testedről vágd le, azt kérem, és add nekem, te bűntelen!
Karna szólt:
Adok majd tehenet, földet, nőt, gabonát sok éven át,
de páncélom s fülönfüggőm nem adhatom neked, te pap.
A hős Karna különféle szép szavakkal beszélt neki,
a kétszerszületett bráhman mégse kért tőle más kegyet.
Békítgette, ahogy bírta, hódolt neki, ahogy tudott,
más kegyre mégse vágyódott a papok legdicsőbbike.
Amikor óhajától nem állt el sehogy a tiszta pap,
Karna, az agg kocsis sarja, mosolygó arccal így beszélt:
„Bráhman, a halhatatlanság italából keletkezett
fényes fülbevalóm, vértem meg együtt született velem,
s ezek legyőzhetetlenné tesznek engem az ég alatt:
egész országomat vedd el, de ezeket nem adhatom.
Ha elvesztem a páncélom s fényes fülbevalóimat,
hozzám férhet az ellenség, bráhmanok legdicsőbbike!"
A démongyilkoló Indra nem engedett továbbra sem,
és ekkor a király újra elmosolyodva így beszélt:
„Réges-régen tudom már, hogy fel fogsz keresni, Ég Ura!
Nem illik az, hogy én adjak neked haszontalan kegyet,
sőt, tiszta sor, hogy úgy illik, te adj nekem kegyet, Nagyúr!
Cserébe drága vértemért s fényes fülbevalóimért
egyik kérésemet tedd meg, másképpen nem adom neked."
Indra szólt:
Kocsihajtó dicső sarja, legyen hát óhajod szerint,
tiéd lehet, akármit kérsz tőlem, kivéve mennykövem.

Karna szólt:
Add hát dárdád, amely mindig célt talál csalhatatlanul,
és kiirtja az ellenség élén járó vitézeket.
Néhány percig a dárdára gondolt ekkor az Ég Ura,
s aztán a férfitigrisnek megfontolt szóval így felelt:
„A veled született páncélt s fülbevalókat add nekem,
s akkor tiéd lehet dárdám, csupán egy kikötést teszek:
az én kezemben ezreket pusztít el csalhatatlanul,
s visszatér egyre hozzám, míg démonokkal viaskodom;
a te kezedben egyetlen fő ellenségre sújt le csak,
s aztán süvöltve, lángolva visszatér kezeim közé."
Karna szólt:
Páncélom és fülönfüggőm levágom s átadom neked,
de testem undorítóvá ne legyen a sebek miatt!
Indra szólt:
Nem leszel undorítóvá, nem lesz sebhely a testeden,
s amilyen szép atyád színe, olyan lesz a te színed is.
De tudd meg, hogyha más fegyver is van nálad, erőskarú,
és halálos veszély éppen nem fenyegeti életed,
ne hajítsd el az én dárdám, mert ha a harag elvakít
s így teszel, te magad halsz meg, igazságkereső király!
Mikor a lángoló dárdát megkapta az uralkodó,
karddal levágta testéről páncélját és fülékeit.

Rászedve Karnát csalafinta módon,
büszkén mosolygott a nagy Indra isten,
s míg arra gondolt, hogy a Pándavákat
megóvta immár, az egekbe szárnyalt.

Így szól a nagy Mahábháratában a harmadik könyv,
az Erdő Könyve

IV

A rejtőzködés esztendeje

(IV. 1–12)

Vaisampájana szólt:
Judhisthira, a bölcs férfi, Dharma isten dicső fia,
egybehívta családját és testvéreihez így beszélt:
„Eltelt, íme, a száműzés tizenkettedik éve is,
s emberlakta vidéken kell rejteznünk most egy éven át.
Keressünk hát olyan helyet, ahol együtt maradhatunk,
s hol békén, félelem nélkül élhetünk valamennyien.
Én Viráta, e bölcs lélek birodalmát ajánlanám;
ő mindig szeretett minket, bőkezű és igaz szavú,
töltsük nála az esztendőt, s dolgozzunk neki, Bhárata!
Vajon miféle munkára vállalkozzunk, fivéreim?"
Ardzsuna szólt:
Ugyan miféle munkára lennél képes, te égi sarj?
S mi munkával Virátánál hogyan szerzünk megélhetést?
Bőkezű vagy, szelíd lelkű, alázatos, igaz s vitéz,
de ha éhség s nyomor kínoz, mit tudsz majd tenni, Pándava?
A királyok nem állják úgy e kínt, mint a közemberek,
hogy éled túl a rád hulló szörnyű bajok csapásait?
Judhisthira szólt:
Pándu sarjai, hőslelkű bikák-a-harcosok-között,
halljátok, hogy milyen munkát végzek a rejtezés alatt,
ha Viráta király fényes városába megérkezünk.
A hős lelkű maharádzsa udvarába szegődöm el,
mint kockaismerő bráhman, s Kócsagnak nevezem magam.
Lazurkő, elefántcsont és arany táblákra perdülő

fekete és vörös színű kockákkal szórakoztatom
Virátát s valahány kedves barátját és tanácsosát,
s ha örvend a király, senki nem sejti majd kilétemet.
Hallottátok, Virátánál rejtőzködni miként fogok,
Farkasgyomrú, te mondd el most, minek álcázod ott magad?

Bhíma szólt:

Álnevem Tehenész lesz majd, s azt mondom, hogy szakács vagyok,
dolgom Viráta konyháján végzem, ha felkeressük őt:
pompás ízű levest főzök, hisz fortélyait ismerem,
s emellett tüzifát hordok, oly hatalmas rakásokat,
hogy láttán ritka tetteket bíz majd rám az uralkodó.

Judhisthira szólt:

S akinek mind a két karján kérget csapott az íjideg,
ki egyformára edzette két vállát, mint ökör nyakát,
ki mint vizek között tenger, hegyek között Himálaja,
az istenek között Indra, a Tűz a szellemek között,
az állatok között tigris, Garuda madarak között,
legvitézebb a hősök közt – mit fog dolgozni Ardzsuna?

Ardzsuna szólt:

Azt mondom majd Virátának, hogy herélt tánctanár vagyok,
felvett nevem Sudár Nád lesz, és a királyi hölgyeket
énekre, muzsikálásra, táncra fogom tanítani.
S mivel karjaimon látszik az íjhúr nyoma messziről,
kérges csuklóimat díszes karperecekkel elfedem.

Nakula szólt:

Viráta palotájában én udvari lovász leszek,
szeretem a lovat, s értem, hogyan kell idomítani.

Szahadéva szólt:

Ha elmegyünk Virátához, én számadógulyás leszek,
jól számlálom a jószágot, mikor legeltetik, fejik.

Judhisthira szólt:

Szeretett feleségünk is itt van, a drága Draupadí,

mit tegyen ő, hol éljen, ki mindennél becsesebb nekünk?
Draupadí szólt:
Szolgálóként a jó lelkű királynőhöz szegődöm el,
ha mellette leszek, minden bajtól megóv, ne féltsetek!
Azt mondom majd, cseléd volnék, s hajat gondozni jól tudok.

Elindultak Virátához az erdőből a Pándavák,
s mikor feltűnt a távolban a város fala, így beszélt
Judhisthira: „Hová rejtsük fegyvereinket, Ardzsuna?
Nem mehetünk a városba fegyveresen, te égi sarj,
mert az egész lakosságot vad rémületbe ejtenénk.
Nagy íjadat, a Gándívát, ismeri az egész világ,
ha bevisszük a városba híres mennyei fegyvered,
nem kétséges, azon nyomban felismernek az emberek,
s ha felismer akár egy is, ahogyan megfogadtuk azt,
tizenkét éven át ismét száműzetésben élhetünk."
Ardzsuna szólt:
A hullaégető mellett áll itt egy fa a dombtetőn,
szörnyű ágas-bogas, sűrű, felmászni rá igen nehéz,
hogyha e fára aggatjuk fegyvereinket, úgy hiszem,
nem találhatja meg senki, királyok legdicsőbbike.
Ardzsuna szavait hallva, Judhisthira, a nagy király,
Nakulát odaintette: „Mássz fel, s rejtsd el az íjakat!"
Nakula teljesítette Judhisthira parancsait,
s ekkor odaakasztottak egy hullát is a Pándavák;
ettől kezdve a fát messze elkerülték az emberek,
mondván: „Egy hulla függ rajta" – s érezték rothadó szagát.

A tiszta Judhisthira felkereste
ekkor Virátát, aki trónusán ült,
és felfigyelt az odaérkezőre,
ki tündökölt, mint telihold az égen.

Viráta így szólt: „Szeretettel kérdlek,
honnan kerültél ide városomba,
fiam, nevezd meg magad és családod,
s nevezd meg azt is, mi a mesterséged!"

Judhisthira szólt:
Judhisthirának, a Kuruk fejének
barátja voltam azelőtt, pap volnék,
s a kockajáték ügyeit jól értem:
nevezz Kócsagnak, fejedelmek éke.

Viráta szólt:
Bármily kegyet kérsz, megadom neked mind,
szolgálni foglak magam is, ha úgy kell.
Mindig szerettem, ki ravaszdi kockás,
és trónra illik fejedelmi külsőd.

Judhisthira szólt:
Ha győztem, eddig soha nem vitáztam
azzal, ki vesztett, hogy a pénzt megadja.
Kiváltságként add, hogy akit legyőzök,
a kocka tétjét ne vitassa vissza!

Viráta szólt:
Ki ellened vét, megölöm bizonnyal,
s ha bráhman, akkor is elűzöm innen.
Alattvalóim, szavamat halljátok:
e földnek éppúgy ura Kócsag, mint én.

Hű jóbarátként kocsimon vitetlek,
tiéd, mi csak kell: ital, étel és dísz,
kívül s belül mind ügyeimbe láthatsz,
s nyitott előtted valamennyi ajtóm.

Ha szenvedők vagy nyomorultak kérnek,
jelentsd nekem mind, ami óhajuk van,
s én teljesítem nekik azt bizonnyal,
félelmet és bajt sose látsz, míg itt élsz.

A Pándavák bölcs feje ottmaradt hát
s élvezte békén a király kegyelmét.
Örömben élt itt a Kuruk bikája,
s nem is sejtették sohasem kilétét.

Később a tűzként ragyogó hős Bhíma
jött mint oroszlán, eleven léptekkel:
főzőkanál volt a kezében s vaskard,
amelynek élét sose marta rozsda.

Miként a napfény az eget betölti,
úgy jött e szép hős daliás alakban,
sötét ruhában, a király elébe,
s úgy állt meg ott, mint a Hegyek Királya.

Viráta, látván e királyi ifjút,
alattvalói seregéhez így szólt:
„Ki ott ez ifjú, aki oly hatalmas,
erős, akár egy gyönyörű oroszlán?"

A trónhoz akkor odalépett Bhíma,
és fesztelen szólt a dicső nagyúrhoz:
„Szakács vagyok, bár Tehenésznek hívnak.
Mártásom ízes; neked is jól főzném."

Viráta szólt:
Ki hinne téged, Tehenész, szakácsnak,
hisz úgy ragyogsz, mint az Egek Királya,
úgy tündökölsz szép, daliás erődben,
mint nagy királyok fejedelmi sarja.

Bhíma szólt:
Szakács vagyok csak, a te póri szolgád,
de ízesen nem csak a mártást főzöm:
Judhisthirának csak az ízlett egykor,
ha én csináltam lakomái étkét.

Király, erőmnek nem akadsz párjára,
és ismerem jól az ökölharc csínját,
tigrist legyőzök s elefántbikákat.
Nagyúr, örökké a te kedved lesném.

Viráta szólt:
Jól van, kegyemből tegyed azt a konyhán,
miben tudós vagy, ahogy itt elmondtad.
Mit tenni vágynál, tegyed azt a konyhán,
legyél e naptól te a főszakácsom.

Göndör végű, selyemfínom haját befonta Draupadí,
s jobbra feltűzve fejkendő alá rejtette fürtjeit.
Egy mocskos kelme volt rajta, melyet maga köré csavart,
s szolgáló-módra öltözve bús szívvel kóborolt a hölgy.
A céltalan bolyongó nőt körülvették a férfiak,
s kíváncsiskodva faggatták: „Ki vagy te és mi dolgod itt?"
Draupadí szólt:
Egykor királyi szolgáló voltam, ide vetett a sors,
és szolgálni szeretném azt, aki házába felfogad.
Királyi származására való szépsége és szava

miatt nem hitte el senki, hogy cseléd-kenyeret keres,
ám ekkor Kaikéjí, a király, Viráta asszonya,
a palotatetőn állva éppen arra tekingetett,
s látva a nőt, kinek báját egy szál lepel takarta csak,
odahívatta és így szólt: „Szépség, ki vagy, s mi dolgod itt?"
„Egykor királyi szolgáló voltam – felelte Draupadí –
és ide is azért jöttem, hogy szolgáljam, ki felfogad."
Kaikéjí szólt:
Szolgalányaim élére helyeznélek, de visszatart,
hogy meglát a király s szívét hozzád láncolja majd a vágy.
Ha ily ámulva bámulnak nemes udvari hölgyeim,
férfiakat ilyen bűbáj hogyan is ne zavarna meg?
Önmagam okozom vesztem, ha itt tartlak, te szépszemű!
Draupadí szólt:
Dicső hölgy, se Virátáé, se másé soha nem leszek:
öt férjem van, a gandharvák fejedelmének öt fia,
s ezek a nagyhatalmú és vitéz mennyei dalnokok
mindig megvédenek, bármily veszély leselkedik reám.
E szellemek parancsára szolgálatba nem állhatok,
hol mások lábait mosnám, s maradék lenne ételem.
S ha megkívánna egy férfi, mint más asszonyokat szokás,
még azon éjszakán meghal, lelke más testbe költözik.
Kaikéjí szólt:
Felfogadlak, te szép asszony, legyen akaratod szerint.
Nem kell mosnod a más lábát, s enned más maradékait.

Szahadéva tehénpásztor viseletébe öltözött,
és Virátát a csordások nyelvén szólva kereste fel.
Odaérve, a hős hangja megdördült, mint a fellegár:
„Tíz mérföldnyi közelségben nincs olyan számba vett tehén,
melynek múltját s jövendőjét ne tudnám, férfiak feje!
Szolgálatomnak örvendett Judhisthira is egykoron,
s ez a nemes mahárádzsa jól ismerte erényemet.

Tudom módját, miképpen kell a gulyát szaporítani,
s mi űzi el betegségét: próbáld ki tudományomat!"

Viráta szólt:
Van százezer szép tehenem bikákkal,
fajuk szerint mind besorolva rendben:
a pásztorokkal neked átadom mind,
mától te őrizd valamennyi marhám!

A sánc felől jött azután egy férfi
fülében hosszú, libegő függővel,
karján aranyló csiga-karpereccel,
akár egy asszony: gyönyörű s derűs volt.

Hosszan leomló haja volt e hősnek,
s lépése mint vad elefántbikáké.
Döngött a csarnok, amikor belépett,
megállt a trónnál, s a királyhoz így szólt:

Ardzsuna szólt:
Nagyúr, a dalban, muzsikában, táncban
nem lelsz sehol sem ügyesebbet nálam.
Add, hogy tanítsam a te Uttarádat,
szép szűz leányod muzsikára s táncra.

Csupán a bánat növekedne bennem,
ha elmesélném, ide mint jutottam.
Nevem Sudár Nád, sem atyám-anyám nincs,
sem férfi, sem nő a nemem, Viráta.

Viráta szólt:
Legyen tiéd hát ez a kegy, Sudár Nád:
tanítsd leányom muzsikára s táncra.

A bölcs királyhoz kis idővel aztán
. betért sietve Szahadéva ikre,
s ott nézelődött a lovak körében.
Szemügyre vette a király az ifjút,
s alattvalóit odaintve így szólt:
„Ki ott ez isten-ragyogású ifjú?

Abból, ahogy szép paripáim nézi,
kitűnik az, hogy a lovakhoz jól ért.
Vezessétek hát elibém e férfit,
kiről sugárzik az erő s vitézség."

Midőn elé állt, a királyfi így szólt:
„Nagyúr, légy győztes, s legyen áldott néped.
Egykor neves ló-idomító voltam,
s ügyes lovászod lehetek, Viráta."

Viráta szólt:
Adok neked majd szekeret, lakást, pénzt,
hisz látható, hogy a lovakhoz értesz.
De mondd előbb el, ki vagy és honnan jössz,
mi dolgod itt és mi a mesterséged!

Nakula szólt:
Judhisthira, a hős lelkű Pándavák feje, bízta rám
egykor sok telivér ménjét, te ellenségverő király.
Ismerem a lovat, s értem, hogyan kell idomítani,
gyógyítani betegségét, s betörni, hogyha rossz, makacs.

Viráta szólt:
Legyen kezedben palotámban mától
ló s hátasállat valahány akad csak,
s kövesse minden kocsisom, lovászom
alávetettként valahány parancsod.

Draupadí zaklatása
(IV. 14–24)

A matszják bölcs királyánál, Virátánál, az öt vitéz
álruhát öltve így töltött tíz hónapot zavartalan.
Draupadí, aki megszokta, hogy más szolgáljon őneki,
Kaikéjit borús arccal szolgálta és szomorkodott.
Ott lakott Kaikéjínál a pancsála királyleány,
s a palotában élő nők szerették valamennyien.
Lassan letelt az esztendő, mikor a matszja hadvezér,
Kícsaka, a királyasszony bátyja, meglátta Draupadít.
Látva e nőt, ki oly szép volt, s úgy járt-kelt, mint egy apszarasz,
nagy szerelemre lobbant és meggyötörte a vágy nyila.
A vezért Kaikéjíhez űzte a szerelem tüze,
s húgához, a királynőhöz, mosolygós arccal így beszélt:

„Királyi húgom, sose láttam eddig
e ritka szép nőt urad udvarában.
Miként a bornak szaga mámorít már,
ha látom őt, ez maga mámorító.

Méltatlan hozzá ez a szolgaélet,
méltóbb, hogy úrnőm legyen és uralja
káprázatos nagy, aranyos képekkel,
dús ételekkel, italokkal, kinccsel
zsúfolt lakom s mind az övé lehessen,
mi birtokom: sok elefánt, szekér s ló.

Midőn szót értett a királyasszonnyal,
ment Draupadíhoz, s a sakál se szólhat
tigriskölyökhöz gyönyörűbb szavakkal,
mint Draupadíhoz a ravasz vezér szólt:

„Mondd el nekem, te áldott nő, ki vagy te és ki volt atyád,
s honnan jöttél e városba? Szépséges hölgy, felelj nekem!
Bájodnak nincs sehol párja, finom vagy, mint egy égi lény,
és arcod folttalan fénylik, akár a telihold-korong.
Szemed lótusz-szirom-szép és ritka nagy, szépszemöldökű,
és beszéded, te széptestű, úgy cseng, mint a kakukk dala.
Két, gyöngysorokkal ékített szép melled duzzadó, kerek,
és nincsen semmi rés köztük: női mell szebb nem is lehet.
Mint a lótuszvirág-bimbók, olyanok a te kebleid,
és Káma ösztökéjeként ingerelnek, te szépszemű!
Arasznyi derekad láttán, amelynek éke négy redő,
s mely formás melleid súlya alatt kissé előredől,
s csípőd láttán, mely oly síma, mint vízparti homokpadok,
a vágy gonosz betegsége legyűrt engem, te szép leány;
erdőtűz lángjaként éget szerelmem perzselő tüze
s már-már eléget, úgy szítja a remény, hogy enyém leszel.

Ifjúi bájod, ez a zsenge szépség
haszontalan most, te csodálatos hölgy,
akár a legszebb koszorú, amelyet
sosem viselnek, gyönyörűszemű nő!

Elkergetem vén feleségeim mind,
szolgálni fognak neked, égi asszony,
s szolgálni foglak magam is, te legszebb,
kérhetsz akármit, követem parancsod!"

Draupadí szólt:
Nem méltó a te vágyadra, amire vágysz, vitéz vezér,
hisz én hajápolást végző piszkos cseléd vagyok csupán.
Kícsaka, ne akarj engem. Van már férjem különben is.
Ne feledd el a Törvényt és szeresd a magad asszonyát!
E szavakra a kéjvágytól elvakult, balga Kícsaka

érzékein uralkodni nem tudván, így heveskedett,
bár tudta, hogy gonosz vétek illetni mások asszonyát,
olyan gyalázatos tett, mely gyakran életveszélybe ránt:
„Szépcsípőjű, nem illik, hogy elutasítsd szerelmemet:
a te hibád, hogy így megszállt a vágy testetlen istene.
Én vagyok e királyságnak korlátlan ura, szépszemű,
és vitéz harcikedvemnek e földön párja nincs sehol.
Nincs, kinek férfiassága, fiatalsága, hírneve,
deli alakja, szépsége enyémmel vetekedhetik.
Neked adom az országot, uralkodj rajta, szépfarú,
te pedig add nekem magad, s élvezd velem a ritka kéjt."
Mikor ilyen gonosz szóval csábította a hadvezér,
a nemes Draupadí feddő szavakkal így felelt neki:
„Kícsaka, eszed őrizd meg, ne vidd romlásba életed.
Tudd meg, öt szörnyeteg szellem a férjem: egyre óvnak ők,
és ezért sosem érhetsz el! Férjeim égi dalnokok!
Ne fuss romlásba, véged van, ha megharagszanak reád!
Olyan útra akarsz lépni, hol nem járhatnak emberek:
oly ostobán akarsz tenni, mint az az esztelen gyerek,
ki egykor át akart menni száraz lábbal a tengeren.

Ha föld alá bújsz, levegőbe röppensz,
vagy óceánok fenekére süllyedsz,
a gyötrelemtől sohasem menekszel,
az égi szörnyek dühe ott is rádsújt.

Mért vágysz reám ily hevesen, derék hős,
mint egy haldokló az utolsó napra,
vagy mint a gyermek, aki anyja karján
a holdkorongot el akarja érni?"

Mikor elutasította Drupada lánya Kícsakát,
megrohanta a gyötrő vágy, s Kaikéjihez így beszélt:

„Húgom, tedd meg nekem, kérlek, hogy megkapjam
cselédedet,
tedd meg, hogy elefántlépte szolgálód az enyém legyen,
úgy vágyom, Kaikéjí, e nőre, hogy belepusztulok."
E sok siránkozást hallva, Viráta okos asszonya
hallgatott a panasz-szóra, s igen megszánta Kícsakát.
Megfontolta, milyen módon segíthetne a férfinak,
hogy vágyait elérhesse, majd Kícsakához így beszélt:
„Holdváltozásra készíttess bort s harapnivalót nekem.
s én majd elküldöm őt hozzád, hogy hozza el a frissitőt.
Odaérkezve, kettesben megkérheted zavartalan,
s talán meg fogja hallgatni szerelmes kérlelésedet."
Ekkor örvendve elhagyta húgát a matszja hadvezér,
majd szerzett drága, kellően megtisztított királyi bort,
és különféleképp főzött sokféle ízes étket is;
előírás szerint készült az összes étel és ital.
Hogy a holdváltozás éje eljött, megegyezés szerint
Kícsaka palotájába küldte asszonya Draupadít.
Kaikéjí szólt:
Szolgáló, kelj fel és menj el Kícsakához, siess nagyon,
mert eltikkaszt a szomjúság, hozzál innivalót nekem.
Draupadí szólt:
Ne kelljen éji órában odamennem, királyi hölgy,
ismered őt, te áldott nő, milyen szégyentelen s buja.
Ne kelljen a te házadban szeretkeznem, te széphajú,
ne kelljen hitszegő nőként megcsalnom hősi férjeim!
Emlékezzél, királyasszony, hogy ez volt kikötésem is,
mikor házadba szolgálni beálltam, szépszemöldökű!
Ha ez a balga megpillant, felbátorítja őt a vágy,
s erőszakot akar tenni: ezért én oda nem megyek.
Van szolgálód, kit elküldhetsz, rajtam kívül is épp elég.
Velem erőszakoskodnék. Légy áldott! Mást menessz oda.

Kaikéjí szólt:
Ha úgy mész el, hogy én küldlek, nem fog bántani Kícsaka!
– azzal odaadott neki egy fedeles aranyedényt.
Draupadí sírva félt és az istenekhez fohászkodott,
Kícsaka palotájába úgy indult el borért szegény.
Látta a hadvezér, mint jő reszkető kis gazellaként,
s felugrott, úgy örült, mint az, ki parton csónakot talál.
Kícsaka szólt:
Üdvözlégy, széphajú asszony, az éj jutalma vagy nekem.
Házam úrnője, megjöttél! Tegyél kedvemre, szépszemű!
Tündökletes aranyfűzért, kagylót, gyöngyöket, ékkövet
és messzi városokból jött sok-sok fülbevalót adok,
szépséges antilopbőrt és hímes selyemruhát hozok,
mennyei puha párnákból ágyat készíttetek neked.
Gyere, töltök virágmézből készített bort, igyál velem!
Draupadí szólt:
A királynő borért küldött engem lakodba, Kícsaka,
adj nekem sebesen bort, mert azt mondta, szomjazik nagyon.
Kícsaka szólt:
Elviszik azt a bort mások a te úrnődnek, édesem!
– azzal Kícsaka jobb kézzel megérintette Draupadít.

A nagyszemű hölgy a vezért megszidta,
mert jobb kezét a derekára tette,
és visszalépett menekülni készen,
de az ruháját nem eresztve húzta.

A tiszta nő nem habozott sokáig,
és oly erővel taszította vissza
a gaztevőt, hogy lezuhant a földre,
mint szálfa, hogyha gyökerét kivágják.

Miután így reárontott a buja matszja hadvezér,
támadóját a feldúlt nő el akarta emészteni.
A karcsúderekú asszony szállására iparkodott,
s fürdőt véve, a méltatlan érintését lemosta ott.
Miután köntösét,s testét megtisztította Draupadí,
azon gondolkodott sírva, mint orvosolja kínjait.
„Mit tegyek? Hogyan is tudnám keresztülvinni tervemet?"
Míg így búslakodott, Bhíma jutott eszébe hirtelen.
„Szívem vágyát csupán Bhíma tudhatja teljesíteni."
Fel is kelt nyomban ágyából és elindult az éjen át,
urához futni vágyott az, kinek ura a gyámola,
s kinek szívébe markolt a szörnyű szívbéli gyötrelem.
Sietve Bhíma házába futott a széptekintetű.
„Hogyan alhatsz, mikor még él ellenségem, a gaz vezér,
aki ezt a gonosztettet ma elkövette ellenem?!"
– szólt az okos szavú asszony, mikor Bhímára rányitott,
aki szuszogva szendergett, mint oroszlán, ha jóllakott.
Bájának fénye és Bhíma erejének tüzes heve
tündökletes sugárzással szórta be az egész szobát.
A pancsála király lánya átölelte a Pándavát,
mint virágzó folyondár a Gómati-parti sálafát.
karjaival körülfonva ébresztgette a tiszta nő,
mint nősténye a hímtigrist, ha alszik a bozót ölén.
Akár a muzsikáló lant zengése, olyan édesen
szólt Bhímához a tündöklő szépségű Draupadí szava:
„Kelj fel, rettenetes Bhíma! Halott módjára mért heversz?
Mert nem élhet, ki megsérti annak nejét, ki nem halott!"
Miután az erős Bhímát felébresztette Draupadí,
az felkelt gyorsan ágyából, s a kedves nőhöz így beszélt:
„Ilyen sietve mért jöttél hozzám, te szépszemöldökű?
Arcod megváltozott, sápadt; betegség tört talán reád?
Tudnom kell az igazságot, ne hallgass semmiről, mi lelt?
Mondd el, akár vidám, gyászos, akár derűs, akár gonosz!

Csak úgy tudom teendőmet, ha mindent rendre elmesélsz.
Mindig én szabadítlak meg, míg újra s újra bajba jutsz,
mondd el nekem tehát gyorsan, mi a szándékod, óhajod,
és siess vissza ágyadba, mielőtt más is észrevesz!"

Draupadí szólt:
Milyen bánat nem éri azt, ki Judhisthira asszonya?!
Miért faggatsz, mikor minden szomorúságom ismered!
Kockán elvesztve hurcoltak egykor a férfiak közé,
s rabszolgának neveztek: még most is érzem e kínokat!
Ugyan merre találsz még egy magamfajta királyleányt,
aki szó nélkül elszenved olyan szörnyű gyalázatot,
mint amikor Dzsajadratha az őserdőben elrabolt?!
Melyik rangbéli nő élné túl azt, hogy e csaló király,
Viráta szeme láttára összerugdossa Kícsaka?
Mert a matszják királyának gaz fővezére, sógora,
a mérhetetlenül hitvány s fertelmes buja Kícsaka,
mialatt én Virátánál álruhában cselédkedem,
csábítással, erőszakkal azon van, hogy övé legyek!
Bhíma szólt:
Úgy fogok tenni, áldott nő, ahogyan te parancsolod.
Megölöm, még ma széttiprom Kícsakát és barátait!
Hagyj fel a búsulással hát, édes mosolyu Draupadí!
Tudod, hol áll a táncosház, melyet minap emeltetett
a király a leányoknak, kik ott táncolnak alkonyig.
Adj találkát e csarnokban a gaznak holnap éjszaka.
Áll abban egy pazarmívű, kényelmes és szilárd faágy,
ott láttatom meg én ezzel elhalt ősei szellemét.
Amikor megbeszéled majd vele ezt a találkozót,
intézd úgy, hogy ne tudhassa meg senki más, te tiszta nő.
Mikor ezt megtanácskozták, kínjukban könnyük árja hullt,
és türelmetlenül várták, hogy elmúljon e rémes éj.

Mikor reggeledett, felkelt a gaz Kícsaka és bement
Viráta palotájába s ott Draupadíhoz így beszélt:
„A csarnokban ma fellöklek s megrúglak a király előtt,
hogy lásd: ha egy erős rád tör, nincsen számodra oltalom!
Viráta itt a matszjákon csupán névleg uralkodik,
az igazi király nem más, mint én magam, a hadvezér!
Hallgass reám, te félénk, és én rabszolgád leszek, ha kell.
Kapsz tőlem száz aranyfüzért, gyönyörű csípejű leány,
adok száz szolgalányt és száz szolgát, te szépszemöldökű!"

Draupadí szólt:
Halld kikötésemet: senki ne tudja, hogy tiéd leszek,
se barátod, se testvéred, se más ne sejtse meg soha,
mert félek, bosszut állhatnak dühös gandharva-férjeim;
ígérd meg ezt nekem, s akkor megteszem minden óhajod.

Kícsaka szólt:
Úgy teszek, ahogyan mondod, asszonyok legdicsőbbike,
s szállásodra az éj leple alatt majd egyedül megyek.

Draupadí szólt:
A táncosházba jöjj, melyet Viráta most emeltetett;
nappal táncolnak ott lányok, de elmennek, ha jő az éj.
Nem tudják meg a gandharvák, ha sötétben osonsz oda,
s nem kétséges, ilyen módon minden bajt elkerülhetünk.

Felidézve e szóváltást, Draupadí ezt az egy napot
sokkal hosszabbnak érezte, mint hosszú hónapok sorát.
Kícsaka hazatért vígan, és nem tudta a féleszű,
hogy Draupadí alakjában a Halál közelít felé.
Gyorsan felékesítette magát az elvakult vezér
ékszerekkel, virágokkal, s szantállal kente tagjait.
Az idő végtelennek tűnt, míg így foglalatoskodott,
s eszében más se járt, egyre csak a hosszúszemű leány.
Oly széppé lett e szépségét végképp elhagyni készülő,
ahogy a mécs utoljára fellobban, mielőtt kihuny.
Közben Bhímát a konyhában meglátogatta Draupadí,

felkereste a hős lelkű, nagy erejű vitézt, urát,
s így szólt hozzá: „Kuruk sarja, megfogadtam tanácsodat,
s a táncosházban éjfélkor Kícsakával találkozom.
Az éj leple alatt titkon, egymaga jön a hadvezér,
és üres lesz a táncosház. Öld meg őt, Bhárata fejed!
Töröld le áradó könnyem, szánj meg engem, a szenvedőt,
mosd le magad s a nemzetség nevéről a gyalázatot!"
Bhíma szólt:
Szende hölgy, úgy fogok tenni, ahogyan te parancsolod,
s megölöm, még ma széttiprom Kícsakát és barátait.

A házba, álruhát öltve, Bhíma elsőnek érkezett,
s mint gazellát a vérszomjas tigris, úgy leste Kícsakát,
az pedig díszruhát öltve indult, mikor leszállt az éj,
s remélve, hogy a pancsála királylánnyal találkozik,
az együttlétre gondolva a táncosházba átosont.
A táncosházban irdatlan sötétség várta Kícsakát,
s a szörnyű erejű Bhíma felé ment e gonosztevő,
kiben a megalázott nő miatt szikrát vetett a düh,
míg ott feküdt az ágy szélén a hadvezér halálaként.
Amikor a szerelmétől vak Kícsaka az ágyhoz ért,
örömmel teli lélekkel, boldog mosollyal így beszélt:
„Szépcsípejű, sosem látott fényes vagyont adok neked,
kapsz gyöngyöt, kincset és kapsz száz ifjú, szemrevaló s kecses,
sokféle dísszel ékített szolgálót, hogy kisérjenek,
palotád lesz a fellegvár csúcsán, kényelmes és pazar,
hol mindent megtalálhatsz majd, amivel szórakozni vágysz.
Úgy siettem feléd, hogy mind neked szántam e kincseket.
Házamban így magasztalnak engem az összes asszonyok:
Ilyen jólöltözött s délceg férfi nincs több az ég alatt!"

Bhíma szólt:
Szerencse, hogy ilyen szép vagy, s szerencse, hogy dicsekszel is!
De olyan ölelésben lesz részed ma este, mint soha.
Ügyesen közösülsz s érted a művészi szeretkezést,
a nők kedvére így nem tesz senki a férfiak közül!
E szavakkal a bősz Bhíma megmarkolta a hadvezér
virágfüzérrel ékített haját, hogy fogvatartsa őt,
de az lerázta markát és leszorította karjait,
s ekkor dühödten öklözni kezdték egymást e hős-bikák.
Mint tavasszal a nőstényért tusázó elefántbikák,
úgy dulakodtak egymással Kícsaka és a Pándava.
Foggal s körömmel úgy tépték egymást, akár a tigrisek,
viharos, hajmeresztő harc tombolt a két vitéz között.
A szörnyű erejű Bhíma karjába kapta Kícsakát,
megforgatta s táncosház földjére csapta tagjait,
megrázta oly erővel, mint magányos fát a szélvihar,
s ütlegelte az ernyedt és reszkető matszja hadvezért,
ki dörgő hangon ordított, mint a dobbőr, ha meghasad.
Hogy Draupadít haragjában megbékítse, a Pándava
bántalmazója gégéjét megragadta kegyetlenül,
és csípőjére rátérdelt, úgy fojtogatta Kícsakát:
csontjai összeroppantak, s forogva kimeredt szeme.
Lélegzetét beléfojtva, Bhíma a tehetetlenül,
ájultan heverő férfit megölte, mint egy állatot,
s testét alaktalan gömbbé görgetve-gyúrva így beszélt:
„Fivéreim adósságát leróttam, ím, megöltem azt,
ki Draupadira rátámadt: nagyon elégedett vagyok."
Ekkor Bhíma az asszonynak megmutatta a hadvezért,
ki összegyömöszölt testtel golyóhoz volt hasonlatos,
és e nagy erejű férfi a legszebb nőhöz így beszélt:
„Nézd meg, pancsála hercegnő, mivé lett buja csábitód!
Tudd meg, szilárd erényű nő, kik szemüket reád vetik,

mint e szép férfi, mindnyájan meghalnak kezeim között!"
Így szólt Bhíma, s a holttestbe többször is belerugdosott.
Aztán lecsöndesítette dühét a hadverő vitéz,
búcsút vett Draupadítól és a konyhába iparkodott.
Megöletve a csábítót, bánata víg örömre vált,
s ekkor a nő a táncosház őrizőihez így beszélt:
„Kícsakát, ki bolond fejjel más párjára vetett szemet,
rút halálba taszították híres gandharva-férjeim!
Jöjjetek ide s lássátok a csábítót: amott hever!"
Fáklyát lobbantva ezrével futott oda az őrsereg,
látták porba tiport testtel, élettelen, alaktalan,
szétmorzsolt kézzel és lábbal, vérébe fagyva Kícsakát,
s nagyon bánatosak lettek e látványtól az emberek.
Jobban megnézve, mindenki igen-igen csodálkozott,
mikor látta, milyen hősi tett volt legyőzni Kícsakát:
„Hol van a keze? Hol lába? Hol van a nyaka? Hol feje?"
– kérdezgették a holttestet vizsgálgatva a bámulók.

Azután a vezér számos rokona is megérkezett,
s körülállva a holttestet, keservesen siránkozott.
A hadvezér rokonsága megpillantotta Draupadít,
ki hátával egy oszlopnak dőlve, a közelükben állt,
s a Kícsakák haragjukban így szóltak valamennyien:
„Öljük meg ezt a rossz asszonyt, kiért Kícsaka elveszett,
vagy égessük el őt máglyán, holt szerelmese oldalán,
de mindenképp tegyünk úgy, hogy örvendjen a halott vezér!"
Ez után mind Virátához mentek, hogy erre rávegyék:
„Kícsakát e cselédlányért gyilkolták meg, uralkodó,
engedd meg, hogy elégessük ezért Kícsaka oldalán!"
Viráta félt hatalmuktól, s így engedélyt adott reá,
hogy Draupadít elégessék, mikor a holtat égetik.
A megzavarodott s rémült szép pancsála királyleányt

ekkor durva erőszakkal megragadták a Kícsakák,
megkötözték, s a holttestet vivő kocsira lökve őt,
a hullaégetőhelyre indultak valamennyien.
Szegény megszégyenített, szép s igaz fekete Draupadí,
kinek gyámola volt, gyámolt keresve így kiáltozott:
„Ddzsaja, Dzsajanta, Vidzsaja, Dzsajatszéna, Dzsajadbala,
halljátok meg kiáltásom! Elhurcolnak a Kícsakák!
Gyorskezűek, akiknek vad íjhúr-zengése úgy süvít
a csatatereken, mintha meghasadna az ég s a föld,
dübörgő szekerű gyors és vitéz mennyei dalnokok,
halljátok meg kiáltásom, elhurcolnak a Kícsakák!"
Hallva a szomorú asszony zokogó, panaszos szavát,
az ágyán heverő Bhíma talpra pattanva így felelt:
„Meghallottam a szót, melyet szóltál, derék cselédleány!
Nem kell félned, te félénk nő, a gonosz Kícsakák miatt!"
Így szólt s gyilkosat ásított ez a hosszú karú vitéz,
s álruhát öltve, harckészen a Kícsakák után rohant.
Lakából rejtekajtón át kiosont az erőskarú,
aztán egy fára felmászva átalugrott a várfalon,
és dübörögve száguldott a hullaégető felé.
A temető felé tartva, látott egy óriási fát,
csúcsa tar volt a vénségtől, s hosszabb volt, mint a pálmafák.
Karjaival körülfonta a tízöles faóriást,
kitépte és a vállára kapva gyorsan továbbrohant
a Kícsakák után, mint a Buzogányhordozó Halál.
Lába nyomán az útszélen a sok fügefa és akác
halomra dőlve roskadt le szerte, amerre elrohant.
Megpillantva a gandharvák képébe öltözött vitézt,
eszüket vesztve reszkettek ijedtükben a Kícsakák,
s nagy félelmükben egymáshoz így beszéltek a rettegők:
„Szörnyű gandharva ront erre, kezében óriás fatörzs:
bocsássuk el a szolgálót, nehogy valami baj legyen!"
– azzal a nőt elengedték, s futni kezdtek a vár felé.

Mint mikor démonokkal küzd a nagy Indra, az Ég Ura,
úgy ütött agyon ötszáznál többet a Kícsakák közül
a Szél fia, mikor látta riadt menekülésüket.
Aztán Bhíma feloldozta Draupadí kötelékeit,
s a riadt, könnyes arcú, bús királyleányhoz így beszélt:
„Kik ártatlanul üldöztek, meghaltak valamennyien,
eredj vissza a városba, te félénk asszony, és ne félj!
Én a királyi konyhába majd más úton lopózkodom."
Összegyűltek a hőstettet látva a férfiak s a nők,
s mukkanni se tudott senki, mindenki úgy csodálkozott.
Virátának jelentették ekkor az eseményeket:
„A gandharvák megölték a Kícsakákat, uralkodó.
E szörnyű erejű hősök szerteszét szórva fekszenek,
mint a villám csapásától meghasadt hegyek ormai,
megszabadult a szolgáló, és palotádba visszatér.
Úgy rémlik, bizonyos, hogy rossz végre fog jutni városod,
mert igen szép a szolgáló, a gandharvák hatalmasok,
a férfiak pedig mind-mind buják természetük szerint.
Gondolkozz hát s határozzál valami okosat, király!
Ne hagyd e nő hibájából romlásba dőlni városod!"
Miután az erős izmú Bhíma megvédte Draupadít,
a bajból szabadult asszony a városba iparkodott,
mint a gazella, melyet vad, vérszomjas tigris üldözött.
Meglátva őt, hanyatt-homlok menekültek az emberek,
vagy másfelé tekintettek, úgy félték égi férjeit.
Mikor a konyhaajtóhoz ért a fekete Draupadí,
meglátta ott a hős Bhímát, mint dühös elefántbikát,
s titokban rámosolygott és sejtelmes szóval így beszélt:
„Hódolatom a szellemnek, ki megmentette életem!"
Kaikéjí elé járult ekkor a tiszta Draupadí,
s az Viráta parancsára szolgálójához így beszélt:
„Eredj innen, te áldott nő, menj gyorsan, ahová akarsz,
uram fél, hogy a gandharvák markában végzi életét.

E földön nincsen oly szép nő, ki veled vetekedhetik,
s haragosak a gandharvák, a férfiak pedig buják."
Draupadí szólt:
Dühös szép nő, tizenhárom napig tűrjön csak itt urad,
s ezzel biztos kiérdemli gandharva-férjeim kegyét;
akkor majd engem elvisznek, s nagy jót cselekszenek veled.
A királyt és rokonságát ritka szerencse éri így!

A száműzetés vége
(IV. 70-71)

Letelt a rejtezés éve a tizenharmadik napon,
s megfürödve, fehér köntöst öltve, ékekkel ékesen
a palota elé gyűltek Judhisthirával élükön
a vitéz Pándavák, mint a mámoros elefántbikák.
Bevonultak a csarnokba és leültek a trónokon:
mint áldozati oltáron a láng, úgy tündököltek ott.
Kisvártatva a csarnokba megérkezett Viráta is,
hogy királyi teendőit intézze, mint szokása volt.
Látva a lángoló fényben tündöklő öt dicső királyt,
egy pillanatra meghökkent Viráta, majd haragra gyúlt,
s dühös szóval a szépséges Judhisthirához így beszélt:
„Hallod-e, szemtelen kockás, örülj, hogy udvaromban élsz,
felcicomázva hogy mertél királyi székbe ülni itt?!"
Ardzsuna, hogy a tréfából nehogy viszálykodás legyen,
a dühös szóra békítőn, mosolygós arccal így felelt:
„E férfi Indra trónján is méltán ülhetne, nagy király,
Judhisthira, a nagy lélek, az Igazság Királya ő!"
Viráta szólt:
Ha Judhisthira, Kuntí és Pándu fia valóban ő,
akkor melyik a hős Bhíma, kiben tiszteljem Ardzsunát,
Nakulát, Szahadévát, és hol van a tiszta Draupadí?
Mióta elveszítették országukat, nyomuk veszett.

Ardzsuna szólt:
A szörnyű erejű s bátor Bhíma, Pándu vitéz fia,
tudd meg, saját szakácsod volt, királyok legdicsőbbike.
Gandharva-mezben ő ölte meg valamennyi Kícsakát,
ahogy addig oroszlánra, vaddisznóra vadászgatott.
Nakula a lovászod volt, te ellenségverő nagyúr,
és Szahadéva csordádat őrizte ez idő alatt.
Az édesmosolyú, karcsú, lótuszszirom-szemű cseléd
Draupadí, ki miatt szörnyű halált haltak a Kícsakák.
Bizonyosan elért hozzád az én hírnevem is, király,
Bhíma öccse, a hős ikrek bátyja, Ardzsuna én vagyok.
Mint gyermek anyja méhében, úgy éltünk valamennyien
palotádban a rejtőzés éve alatt, uralkodó.
A nagy Pándava hősökhöz Viráta ekkor így beszélt:
„Rendkívüli szerencse ez! Rendkívüli szerencse ez!"
S újra s újra ölelgette és megcsókolta Ardzsunát,
s vele Judhisthirát, Bhímát s Mádrí vitézi ikreit.
Nem fáradt el, sosem telt be nézésükkel a föld ura,
s az Igazság Királyához boldog örömmel így beszélt:
„Milyen jó, hogy az erdőből épségben visszatértetek,
mily jó, hogy nem fedeztek fel titeket a gonosztevők.
Nektek adom királyságom és valamennyi kincsemet,
vegyétek el, dicsőséges Pándavák, ne habozzatok,
s vegye el Uttarám, lányom, a két jobbkezes Ardzsuna,
őt illeti leányom, hisz mellette élt egy éven át!"
Ardzsunára sokatmondón nézett a Pándavák feje,
s az értve őt, a kételynek elébe vágva így beszélt:
„Elfogadom leányod, de fiamnak, Abhimanjunak,
a rokonság szerencsés lesz a matszják s Pándavák között!"

Így szól a nagy Mahábhárata negyedik könyv,
Viráta Könyve

V

Béketárgyalások

(V. 1–122)

Vaisampájana szólt:
A nászt megülték a királyi hősök,
örült a lány és neki Abhimanju;
egy éjszakán át vigadoztak, s reggel
Viráta gazdag laka várt reájuk.

Eljött az öt hős valamennyi híve:
díszköntösüktől s pazar ékeiktől
fénylett a csarnok, ahol összegyűltek,
mint csillagokkal teli tiszta égbolt.

Virággal ékes heverőkre dőlve
más-más ügyekről csevegett a sok hős,
majd félbehagyták a beszélgetést mind,
s Krisnát figyelték e vitéz királyok.

Krisna szólt:
Tudjátok azt jól, a csaló Sakuni
Judhisthirát mily pimaszul becsapta,
hogyan rabolták el atyái jussát,
s miként bolyongott a vadonban eddig.

Judhisthirának a mennyország sem kell,
ha jogtalanság teszi azt kezébe,
de bármily apró faluval beéri,
ha ott uralmát joga szentesíti.

Küldjünk tehát egy nemes és erényes,
bölcs férfiút s az vegye rá szelíden
a Kauravákat, hogy a fél országot
Judhisthirának odaadják újra.

A Kurukat a pancsálák egyik papja kereste fel,
Dhritarástra király s Bhísma illendően fogadta őt,
s az összegyűlt vezérekhez Drupada papja így beszélt:
„A trónok ősi törvényét tudjátok valamennyien,
s mert Dhritarástra és Pándu egyazon atya sarjai,
nem kétséges, hogy egyformán kell jussukat felosztani.
Hogyha részüket elnyerték Dhritarástra utódai,
az atyai örökséget ne kapják meg a Pándavák?
Nem akar háborúskodni a Kurukkal az öt vitéz,
a világ romba döntését kerülve kérik azt, mi jár.
Adjátok vissza hát törvény és megállapodás szerint
fele részét az országnak, nehogy késő legyen, Kurukl"

Az agg Bhísma, a tündöklő bölcsek legöregebbike,
üdvözölte a bráhmant és üdvös szavakkal így felelt:
„Követ, mindaz, mit elmondtál, nem kétséges, hogy úgy igaz,
bár papok jámbor ajkához nem illik ily heves beszéd.
Mind nálunk, mind az erdőben sok kínt tűrtek a Pándavák,
s a jog szerint övék Pándu minden jószága, nem vitás.
Hatalmas kocsiharcos hős a diadémos Ardzsuna,
nincs a három világon sem hozzá hasonlatos vitéz."
Ekkor Karna fagyos dühvel elfojtotta az agg szavát,
s Durjódhanára pillantva, gúnyos mosollyal így beszélt:
„Nincs a földnek teremtménye, ki ne tudná, hogyan van ez,
minek csűrni a szót egyre és alkudozni untalan?
Judhisthira a kockán mind elveszítette birtokát,
s megegyezett velünk abban, hogy a vadonba bujdosik.

Bolondság, nem jogát kéri: elherdálta az ősi jusst,
s matszja, pancsála fegyverrel akarja visszavenni most.
Durjódhana ijesztésre egyetlen porszemet sem ad,
de jogos okkal átadná mind az egész világot is.
Élhetnek félelem nélkül békés alattvalóiként,
de fejünket nem adhatjuk jogtalanságra ostobán.
S hogyha törvénytelen harcot akarnának a Pándavák,
mind emlékezni fognak majd szavaimra a bölcs Kuruk!"

Bhísma szólt:
Mi értelme, hogy így izgass? Ne feledd el, kocsis fia,
egykor hat kocsiharcossal végzett egyszerre Ardzsuna.
Hogyha nem ügyelünk arra, amit e bráhman itt beszél,
a csatában legyilkolnak, s halottak, porevők leszünk.

Békítve csillapította Dhritarástra az agg vezért,
s durva kifakadásáért Karnát dorgálva így beszélt:
„Amit a ragyogó Bhísma mondott, javunkra van nekünk,
s a Pándaváknak és minden élőnek is javára van!"

Durjódhana szólt:
Ne ijedj meg, ne félts minket, atyám, te bölcs uralkodó!
Szétverjük mi az ellenség hadát, legyen akármi nagy!
Nem állja Bhíma azt, hogyha buzogányom lesújt reá.
Haragomban csak egyetlen ütésem érje homlokát,
s a halál birodalmába zuhan nyomban a Pándava.
Szeretném buzogányával kezében látni őt, király!
Krisna s Ardzsuna is tudja, hogy senki sincs az ég alatt,
aki a buzogányharcban fiaddal vetekedhetik!
Vértet s fülbevalót hordott Karna, mikor világra jött:
Indra elkérte ezt tőle, s cserébe átadott neki
egy szörnyű erejű dárdát, mely célját sosc véti el.
E fegyver forgatójától hogy menekül meg Ardzsuna?

A hírvivő jelentette mindezt, s a Pándavák feje
a jádavák királyához, a nagy Krisnához így beszélt:

„Ideje, hogy segítséged kérjem, odaadó barát!
Egyedül csak te menthetsz meg a bajtól, bölcs uralkodó!
Rád támaszkodva gond nélkül perelhetjük az ősi jusst,
melyet az a kevély lelkű s hiú Kaurava bitorol.
Miképpen népedet minden bajtól oltalmazod, király,
a bajok tengerében most úgy óvd a Pándavákat is!"
Judhisthira szavát hallva, az okos Krisna így beszélt:
„Mind a két tábor üdvére elmegyek a Kuruk közé,
s ha érdeketek óvása mellett békét szerezhetek,
igen gyümölcsöző s üdvös szolgálatot teszek, király:
megszabadítanám így a pányvát vető Halál elől
a dühös Kurukat, Pándu és Dhritarástra sarjait."
Felkereste a hős Krisna Hásztinapura városát,
s ott a királyok ezrei és a dicső Kuruk között
dísztrónján ülve meglátta Durjódhanát, a föld urát,
Karnával és Sakunival, Duhsászanával oldalán.
Miután üdvözölték őt a Kuruk s az uralkodók,
Durjódhana a nagy férfit, a győzők legdicsőbbikét,
meghívta lakomájára, de Krisna nem fogadta el.
Szelíd, de hamisan csengő szavakkal ekkor így beszélt
a jádavák királyához Dhritarástra gonosz fia:
„Mért nem fogadod el tőlem az ételt és italt, ruhát,
melyet mind a te számodra készíttettem elő, nagyúr?
Te mindkét párt javát nézed, mindkét pártnak segítsz, király,
legjobban szeretett s tisztelt atyai rokonunk te vagy
s tudósa vagy a vallási, földi dolgoknak egyaránt,
kérlek, mondd meg, miért kellett étkem elutasítanod?"
Krisna, a tiszta lelkű és lótusz-szemű uralkodó,
dörgő hangon, erős karját felemelve az ég felé,
kiválóan okos szóval Durjódhanának így felelt:
„Vendéglátást, ajándékot a Törvényt ismerő követ
nem fogad el, csupán akkor, ha küldetése véget ért.

Hogyha utam sikerrel járt, akkor adj lakomát nekem!"
– így beszélt Krisna s elhagyta a hiú herceg udvarát.

Másnap a hadverő Krisna, mikor felragyogott a nap,
barmot, lovat, ruhát s kincset osztott a bráhmanok között,
azután kocsihajtója előállt fényes, óriás,
csengőfüzérrel ékített kocsijával a ház elé.
Amikor Krisna megtudta, hogy előállt a mennyei,
fellegárként morajló és gyöngyökkel kirakott kocsi,
feltűzte diadémját s a szekérre lépve jelt adott.
A Kuruk s jádavák minden híres hőse követte őt
lovon, arannyal ékített kocsikon, elefántokon:
ragyogó, ritka látvány volt e dörgő-robogó sereg.
A gyönyörű s okos Krisna egy széles, tiszta s fellocsolt,
felvonulásra alkalmas, királyi útra hajtatott;
mikor az útra rálépett, megdördültek az üstdobok,
kagylókürt hangja búgott és zengett a többi hangszer is.
A föld összes dicső hírű, oroszlánerejű s vitéz,
nagy ellenségverő hőse ott hajtott Krisna oldalán,
tarka ruhákba öltözött, deli harcosok ezrei
dárdával, karddal és íjjal követték Krisna zászlaját,
ötszáz nagy elefánt s ékes harci szekerek ezrei
követték a vitéz Krisnát, a jádavák dicső fejét.
Nőkkel, kicsikkel, aggokkal kitódultak az emberek
az út szélére, hogy lássák a hírneves uralkodót.
Mikor a jádavák hőse a csarnok kapujához ért,
a Kailásza csúcsához hasonló kocsiról leszállt,
majd belépett a csarnokba, mely ragyogva fogadta őt,
akárcsak Indra hajléka vagy a hajnali fellegek.
Dhritarástra, a vak, hallva, hogy vendége megérkezett,
a dicső Dróna és Bhísma kezeit fogva, talpra állt.
Ahogy felállt a trónusról Dhritarástra, a föld ura,
a sokezer király s herceg is mind felállt körös-körül.

Dhritarástra parancsára Krisnának drága trónülést
készítettek elő, mely szebb s magasabb volt a többinél.
Mosolyogva köszöntötte a jádava uralkodó
koruk szerinti sorrendben Bhísmát, Drónát s a többi hőst.
Kis távolságra Krisnától a két indulatos barát,
Durjódhana s a hős Karna közös trónja emelkedett;
ott volt Sakuni, Gandhára ravasz eszű királya is,
mellette fia ült trónján, és körülötte hívei.
Úgy bámulták a szép Krisnát az egybegyűlt uralkodók,
mint a szóma-ivók kéjjel, nem teltek be sosem vele.
Sárga köntöse szikrát szórt, mint óriás aranyvirág,
s aranyfoglalatú gyöngyként tündökölt a fejek felett.
Kis idő múlva elnémult valamennyi uralkodó,
s akkor a szépfogú Krisna dobként dörögve így beszélt:
„Azért jöttem elétek, hogy a Kuruk s Pándavák között
a békét helyreállítsam, s óvjam a hősök életét.
Király, tiszteletük küldik s ezt üzenik a Pándavák:
Szörnyű kínokat álltunk ki parancsodra, Kuruk feje!
Tizenkét éven át éltünk erdőkben, mint vadállatok,
és egy évig lakott helyen rejteztünk ismeretlenül.
Mit vállaltunk, betartottuk, s hisszük, hogy te is így teszel.
Szavunk álltuk: tanúink, kik velünk éltek, a bráhmanok.
Egyezségünk betartottuk, tartsd be te is, Kuruk feje.
Add vissza birodalmunkat, szenvedtünk érte évekig!"
Krisna okos szavát hallva, mindenki haja égnek állt,
úgy örvendett beszédének, mégis mindenki hallgatott.
Bárhogy is egyetértettek szivükben az uralkodók,
nem volt senki elég bátor, hogy ezt meg merje mondani.
Durjódhana király, hallva Krisna bölcs és nemes szavát
– mely nagyon kellemetlen volt számára –, dühösen felelt:
„Örömmel jött e csarnokba kockázni Pándu öt fia,
miért rossz az, hogy elnyerte Sakuni birodalmukat?!

Lám, aztán visszaadtuk mind az elherdált vagyont nekik,
de Judhisthira feltette újból kockára mindenét.
Mért lenne rossz tehát, mondd meg, győztesek legdicsőbbike,
ha legyőzve az erdőbe mentek e győzhetetlenek?
Ezért, Krisna, amíg élek, vissza nem kap a Pándava
s családja annyi földet sem, mennyi egy tű hegyére fér!"

Kuntí és Karna

(V. 144–145)

Pándu fiaihoz Krisna kudarcot vallva visszatért,
s ekkor Vidura Kuntíhoz lassú, bús szóval így beszélt:
„Mindig az egyetértésen munkálkodtam, te jól tudod,
de kiálthatok én bármit, Durjódhana nem ad reá.
Most, hogy Krisna kudarccal járt, fegyvert fognak
a Pándavák,
s a Kauravák hibájából sírba hullnak vitézeink.
Az aggódás miatt immár napok óta nem alhatom."
Vidura szerető szívből fakadt szavai hallatán
keserves sóhajok közben töprengett Pándu özvegye:
„Tanítómesterük, Dróna, nem küzd szívesen ellenük,
s nagybátyjuk, Bhísma, mért is ne szeretné Pándu sarjait?
Egyedül az erős Karna bálványozza bután, vakon
Dhritarástra ravasz képű s gonosz lelkületű fiát,
s a mindenkit lesújtó vész mellett csökönyösen kitart:
csupán miatta aggódom. Nincsen más hátra, elmegyek
Karnához s születésének titkát előtte felfedem,
hogy megbékélve szívébe fogadja Pándu sarjait."
Átgondolva okos tervét, a Gangához iparkodott,
hogy felkeresse ott Karnát. Mikor Kuntí a partra ért,
meghallotta a Védákat mormoló Karna énekét,
s látta a felemelt karral keletnek forduló vitézt.
Háta mögé került, s ekkor a szent Naphoz imádkozó

észrevette s kezét illőn összetéve köszönt neki.
Karna szólt:
Karna vagyok, anyám Rádhá, és Ádhiratha volt atyám.
Mondd meg, miért kerestél fel, halljam, mit tehetek neked?!
Kuntí szólt:
Nem Rádhá szült, hanem Kuntí, s nem Ádhiratha volt atyád,
higyj nekem, nem kocsisnépség házából származol, te hős!
Kuntibhódzsana fenséges lakában szültelek, fiam,
s a sugarakat árasztó nagy isten, a Nap istene
nemzett egykor velem téged, harcosok legdicsőbbike.
Fényes fülbevalóiddal, aranyvérteddel ékesen
én szültelek, nehéz sorsú, istentől származó király!
Fivéreid nem ismerted, s így történt, hogy tudatlanul
Durjódhanát szeretted meg. Hozzád méltatlan ő, fiam!
Hadd lássák a Kuruk mind, hogy Karna s Ardzsuna összefog!
Eggyé válva ugyan mit nem érhettek el az ég alatt?
Öt fivéred körében majd olyan tündökletes leszel,
mint a nagy áldozóhelyen Brahmá az istenek között.
Fiaim közt legelső vagy, minden erénnyel ékesen,
többé senki ne mondhassa, hogy kocsis fattya vagy, vitéz!
Ekkor a Nap felől hallott Karna egy messzi szózatot,
a fényt adó nagy istenség szerető szóval így beszélt:
„Igaz, amit anyád mondott, Karna, kövesd szülőd szavát!
Hősök-bikája, páratlan szerencse ér, ha ezt teszed!"
Meghallgatta, amit Kuntí s a Nap istene mond neki,
de elhatározásában nem ingott meg a hű vitéz.
Karna szólt:
Ellenségem se tett volna ennél rosszabbat ellenem:
mi megaláztatás, csúfság rám hullt, mind a te bűnöd az!
Anya módjára nem tettél eddig javamra semmikor,
s azért szólsz igazat most is, mert saját érdeked lesed!

Titkodat senki sem tudja, s ha most, mikor a harc kitör,
a Pándavákhoz átállok, mit mondanak a harcosok?
Szerettek s kedvemet lesték, hogy vigaszt adjanak nekem,
hitszegőn hogyan árulnám el Dhritarástra sarjait?
Ellenségük legyőzését tőlem várták a Kauravák,
légvárakká hogyan tenném jótevőim reményeit?
A kenyerükön élőknek ideje ím, elérkezett,
s én értük megteszek mindent, életem is feláldozom.
Nem hazudok neked: legjobb tudásom és erőm szerint
vívok a Pándavák ellen a Kuru sereg oldalán,
de hiábavalóan nem hangzott el mégsem óhajod:
ha egykor meg is ölhetném fiaidat a harcmezőn,
Judhisthirára, Bhímára s az ikrekre sosem török,
a Pándavák közül senkit nem ölök meg, csak Ardzsunát.
Ha legyőzhetem őt, akkor életem célja teljesül,
s ha a kétjobbkezes győz le, ragyogó hírnevet nyerek.
Fiaid száma ötnél több sohasem lesz, te tiszta hölgy,
vagy nélküle s velem lesz öt, vagy pedig vele s nélkülem.

E kemény szavakat hallva, a kintól reszkető anya
megölelte a hős Karnát, s konok fiához így beszélt:
„Valóban, minden úgy lesz majd, ahogyan mondod, ó, fiam,
nincs erősebb a Végzetnél: elpusztulnak a Kauravák.
Szavadat adtad arra, hogy nem bántod négy fivéredet,
ígéretedre emlékezz, ha kezdődik a küzdelem.
Légy áldott, légy egészséges!" – Karna így válaszolt:
„Legyen!"
– távoztak, s mind a kettő más, ellenkező irányba ment.

Fegyverkezés

(V. 150–156)

Mikor Krisna a matszják szép fővárosába visszatért,
a Pándaváknak elmondta, hogy Durjódhana mit felelt.
Ekkor hosszan tanácskoztak a Pándavák s barátaik.
Judhisthira vitéz lelkű fivéreihez így beszélt:
„Hallottátok, mi történt az udvarban a Kuruk között,
s hogy Durjódhana gőgjében háborúzni akar velünk.
Ezért hadunkat osszuk fel, legdicsőbb kocsiharcosok.
Hét sereg sietett hozzánk győzelmünket segíteni:
a fényes hírnevű hét hős, ki hét hadunk vezéreli,
Drupada lesz, apósunk, a nagy pancsála uralkodó
és Dhristadjumna, Sikhandin, Drupada két erős fia,
Viráta, a vitéz lelkű matszják hadatverő ura,
Szátjaki s Csékitánu, a nemes jádava hercegek;
a hetedik vezér Bhíma, Pándu nagy erejű fia.
Kit a bölcs Krisna jónak lát, az legyen majd a fővezér,
legyen harcban tudós vagy sem, legyen bár fiatal vagy agg,
és függjön bár személyétől a diadal s a pusztulás,
mert Krisna a világ összes erőit s gyengeségeit
és valamennyi élőlény gondolatait ismeri,
Krisna a mi királyságunk, lelkünk öröme, életünk."
A szép, lótusz-szemű Krisna, aki tudta, hogy Ardzsuna
Dhristadjumna felé hajlik, Judhisthirának így felelt:
„Úgy gondolom, a legjobb, ha Dhristadjumna a fővezér!"
Ezt hallva, az örömtől a vitézek haja égnek állt,
s vidám zajjal kiáltoztak: „Felszerszámozni! Harcra fel!"
Csapatok hömpölyögtek gyors lépésekkel fel és alá,
ló nyerített, szekér zörgött, elefánt hangja harsogott,
peregtek dobok és búgtak kagylókürtök körös-körül;
miként a végtelen tenger hullámai, ha zúg a szél,
s a Gangá széles örvénye, mikor áradva hömpölyög,

harciasan kiáltozva, magukra öltve vértjüket,
csataszekereket hajtva, elefánton, lovon, gyalog,
nyugtalanul özönlöttek a Pándavák vitézei.
Judhisthira, a bölcs férfi, ott vonult soraik között,
s mögöttük az igásbarmok által vont számtalan szekér,
rajtuk kincskamra, játékház, sátor és harci szerkezet,
a különféle rokkantak s velük felcserek, orvosok.
Judhisthirát követték a harcba a szolgalányok is,
de a pancsála hercegnőt és cselédeit, udvarát
Viráta palotájában hagyta a Pándavák feje.
Gyorsan járó vitézekből a Pándava uralkodó
egy főőrséget állított, majd bőven osztva kincseit
az erényét s vitézségét magasztaló papok között,
ékköves szekerén, fényes hadseregével elvonult.
Mikor haduk szoros rendben a Kuruk mezejére ért,
olyan volt Pándu öt sarja, mint öt bőgő, dühödt bika.
Kagylókürtjeiket fújva özönlöttek a harcosok
és Krisna kürtjelét hallva, mely zengett, mint a fellegek,
az ellenségverő hősök örvendtek valamennyien.
A vitézek rikoltása, a kürtszó és a dobdörej
a tengereket és földet, eget betöltve harsogott.

Durjódhana, mikor hírül hozták, hogy Pándu öt fia
sok dicső kocsiharcossal a Kuruk mezejére ért,
s ott tábort verve vérszomjas, lángoló harci dühben ég,
tizenegy részre osztotta a Kuruk óriás hadát,
s azután egybehívatta a seregek vezéreit.
Bhísmához e királyok közt összetett kézzel így beszélt:
„Ha fővezére nincs, akkor a leghatalmasabb sereg
megfutamítható könnyen, akár egy hangyaboly hada,
hisz sosem egyezik, nem több, két ember véleménye sem,
és a sok hadvezér egyre hősködik és vetélkedik.
Te győzhetetlen és bölcs vagy, légy te köztünk a fővezér,

s ha bennünket te óvsz majd, mint Indra az églakók hadát,
az istenek sem árthatnak nekünk, Gangá dicső fia!
Járj előttünk, akár Agni a fényes églakók előtt,
s mi követni fogunk téged, mint csorda az öregbikát!"
Bhísma szólt:
Bizony úgy van, ahogy mondtad, csakhogy nekem a Pándavák
éppolyan kedvesek, mint ti, Bháraták legdicsőbbike.
S hogyha küzdök is éretted, mert erre kötelez szavam,
az ő javukat óhajtom, mikor szívemre hallgatok.
Magamhoz fogható harcost a világon nem ismerek,
kivéve Pándu hős sarját, a férfitigris Ardzsunát.
Sok-sok égi varázsfegyvert kapott az okos Ardzsuna,
de nyílt harcba bocsátkozni ő se merne velem soha,
s ezért a Pándavák hősét elpusztítani nem tudom.
A Pándavák hadából én a harcedzett vitézeket
ölöm halomra mindaddig, míg a vég bekövetkezik,
hacsak engem nem ölnek meg előbb a küzdelem során.
Hallgass szavamra, nem többet, egy feltételt szabok csupán,
teljesítsd, hogyha úgy tetszik, s fővezéred leszek, király!
Vívjon csatát előbb Karna, vagy én vívok előbb csatát,
de kocsisok utódával hírnévért nem vetélkedem.
Karna szólt:
Ameddig Bhísma él, addig nem harcolok, uralkodó,
de hogyha meghal, én akkor megküzdök Ardzsunával is!
Durjódhana király ekkor felavatta a fővezért,
dús kincseket kapott Bhísma, s nagy rangot nyerve tündökölt.
Durjódhana parancsára a Kauravák zenészei
ekkor víg dallamot zengtek dobok és kürtök ezrein,
de távolról csaták hangja, lovak hörgése harsogott,
és a felhőtlen égboltról hirtelen véreső esett,
félelmes elefántbőgés, földrengés, szélvihar zaja

riogatta az egymáshoz búvó Kuru-vitézeket,
síri hangok sikoltottak, üstökös szállt az égen át,
vad sakálok üvöltöttek s lángveres lett a láthatár.

Miután fővezérévé tette Bhísmát a Kaurava,
barmokat, dús aranykincset osztott a bráhmanok között.
Győzelmet kérve számára, megáldották a bráhmanok,
s Bhísma vezette népével, fivéreivel útra kelt.
Mikor az óriás haddal a Kuruk mezejére ért,
Durjódhana a tábort egy sima helyen jelölte ki.
A tábor e derűs síkon, hol sok fű s tüzelő akadt,
oly szép volt, mint a tündöklő Hásztinapura városa.

Látva, hogy háború készül, Ráma, a jádavák ura,
Krisna bátyja, a táborban felkereste az öt vitézt.
Tisztelettel köszöntötték a nagy Rámát a Pándavák;
Judhisthira, kezét fogva, trónusához vezette őt,
s maga mellé leültette a hadverő uralkodót.
Miután mind köré gyűltek a Pándavák barátai,
szemét öccsére, Krisnára függesztve, Ráma így beszélt:
„Bizonyos, hogy a borzalmas vérengzés napja már közel,
elhárítani nem tudjuk, a Végzet rendelése ez.
Kívánom, hogy e dúlásban mind életben maradjatok,
s mindnyájatokat épségben viszontláthassalak megint,
de itt mindenki sírjába rohan, aki csatába ront,
e szörnyű tusa színhelyét hús- és vérsár takarja majd.
Krisnának mondtam én egykor négyszemközt számtalanszor is:
egyforma rokonokkal bánj egyformán, jádavák feje,
s ami a Pándavákhoz köt, Durjódhanához is köt az!
Segíts hát neki is! Sokszor meg is ígérte ezt nekem,
a Pándavák miatt mégsem cselekedett szavam szerint:
hozzájuk húz egész szívvel, úgy megszerette Ardzsunát.

Úgy hiszem, nem lehet kétes, győzni fognak a Pándavák,
mert amit eltökélt Krisna, azt végrehajtja biztosan:
megvallom, magam is mindig Krisna szavára hallgatok.
De mindkét buzogányos hőst én nevelgettem egykoron:
egyformán szeretem Bhímát s Dhritarástra király fiát.
El is megyek ezért innen, zarándokútra indulok,
hisz végignézni nem bírnám, mint hullnak el a Kauravák."
– így szólt Krisna vitéz bátyja, és szomorkodva távozott.

Sikhandin története

(V. 173–193)

Durjódhana szólt:
Bizony mondom neked, Bhísma, Gangá erős karú fia,
most már a démonoktól és istenektől se félek én,
hiszen, legyőzhetetlen hős, te vagy köztünk a fővezér,
s szívből küzd seregünk élén Dróna, a férfitigris is.
De miért mondod azt, hogy nem emeled soha fegyvered
Sikhandinra, holott egykor azt ígérted nekem, nagyúr,
hogy kiirtod az ellenség legedzettebb vitézeit?
Nagybátyám, Bháraták vénje, kérlek, hogy válaszolj nekem!
Bhísma szólt:
Halld, Durjódhana, és hallják a föld összes királyai,
mért hagyom élve Sikhandint, ha rám is ront a harcmezőn.
Atyám, a tiszta szívű és világhírű uralkodó,
Sántanu, életútjának egyszer végére érkezett.
Ekkor, betartva régebben tett ünnepélyes eskümet,
a mahárádzsa trónjára Csitrángada öcsém került.
Később halálba hullt ő is, s követve anyja óhaját,
Vicsitravírja ült trónra: én avattam szabály szerint.
Vicsitravírja, ifjabbik öcsém, törvénytudóan élt,
tisztelettel tekintett fel rám, miután a trónra ült.
Egy napon útnak indultam, hogy asszonyt keresek neki

hozzáillő családból és aztán megházasítom őt.
Hírlett: három királylány tart férjválasztási ünnepet,
a bölcs Kási királyának szépséges szép leányai.
Vérttel-íjjal kerestem fel harckocsin Kási városát,
ahol láttam a szépséges, feldíszített leányokat,
s a Föld minden vidékéről összegyűlt fejedelmeket.
Ekkor kocsimra ültettem Kási király leányait,
és viadalra hívtam ki az egybegyűlt vitézeket.
A sok király felugrott mind, magasra tartva fegyverét,
s futtatta kocsihajtóját dühösen: „Fogj be már, siess!"
Elefánt-nagy kocsik hátán s óriás elefántokon,
jóltáplált lovakon jöttek égnek emelve fegyverük,
s hatalmas kocsitengerrel vettek körül a támadók:
ott tolongtak a széles föld urai valamennyien.
Nyilaim záporával mind szétszórtam a királyokat,
s győztem rajtuk, akár Indra egykor a démonok felett.
Kacagva földresújtottam nyilaimmal körös-körül
a reám rohanók díszes, aranyos, tarka zászlait,
s amikor kirepítettem egy-egy izzó, tüzes nyilam,
elhulltak kocsihajtóik, lovaik s elefántjaik.
Vissza is menekültek mind, látva nagy gyorsaságomat.
Miután a királyokat legyőztem, haza vitt utam,
s ott anyánknak jelentettem, mint vívtam meg a nagy csatát,
s azt, hogy öcsémnek elhoztam feleségül a lányokat.
Mikor már készen állt minden, hogy megtartsuk az esküvőt,
Ambá, a legidősebb lány, szégyenlős szóval így beszélt:
„Bhísma, törvénytudó bölcs vagy, a szent tanokat ismered,
hallgasd meg szavamat, s tedd azt, ami törvény szerint helyes.
Szívem régóta Sálváé, választásom reá esett,
és engem szeretett ő is, bár erről nem tudott atyám.
Bhísma király, hogyan vennéd házadba azt, ki mást szeret,

törvényszegő hogyan lennél te, a Kuruk vitéz fia?
Népek bölcs ura, biztos, hogy Sálva királya vár reám,
bocsáss el hű szerelmemhez, családod éke, nagy Kuru!"
Akkor én elbocsátottam anyánk, a bölcs tanácsosok,
az áldozatokat végző papok s udvari bráhmanok
engedélyével Ambát, a legidősebb királyleányt.
Az elküldött leány Sálva urának városába ment,
agg bráhmanok kisérték és öreg dajkája ment vele.
Mikor Sálva királyához utja végén megérkezett,
Ambá a trón elé lépett, s a föld urához így beszélt:
„Idejöttem, nemes lélek, tehozzád, aki vársz reám!"
De Sálva ura, trónjáról nevetve válaszolt neki:
„Kedvesem, te előbb másé voltál, s így nem lehetsz enyém.
Eredj csak vissza Bhismához, te kecses tomporú leány,
nem vágyom rád, akit Bhisma erőszakosan elrabolt,
mert te örömmel engedtél neki, mikor szekérre vett,
és megtörte hatalmával a föld összes királyait!
Másé voltál, te szépszínű, s így nem vágyakozom reád.
Ágyába hogy vezethetné egy másik férfi asszonyát
oly bölcs hírű király, mint én, ki törvényt szab a nép elé?
Idődet ne fecséreld itt, távozz kedvedre, kedvesem."
Ambá felelt, s a Testetlen Isten nyila szivébe szúrt:
„Ne szólj így, földek őrzője, nem úgy van, ahogyan hiszed!
Örömmel dehogy engedtem Bhismának, mikor elrabolt;
zokogtam, s ő erővel vitt, megfutottak a férfiak.
Sálva ura, szeress engem, ártatlan, szerető leányt!
Nem engedi a Törvény sem, hogy a hű szivet eltaszítsd!
A harcban sose hátráló Bhismát kérlelve kértem én,
úgy jöttem nagy sietséggel ide, mikor elengedett.
Nem magának akart Bhisma, e hős, erős karú nagyúr,
úgy hallottam, hogy öccséért hajtotta végre tetteit.
Húgaim beleegyeztek, hogy Bhisma őket elvigye,
és így Vicsitravírjával megtartották az esküvőt.

De vágják le fejem, hogyha valaha is eszembe volt,
hogy más férjem legyen, mint te, férfiak legdicsőbbike!
Nem voltam hát sosem másé, mielőtt felkerestelek,
hidd el, Sálva, amit mondok, igaz, lelkemre esküszöm!
Nő létemre magam jöttem hozzád, hosszúszemű, szeress!
Testemet más nem ismerte, csak a te kegyedért eped!"
Újra meg újra így kérte, kérlelte az uralkodót,
de Sálva ura nem hitte el azt, amit a lány beszélt.
A szép királyleány, Ambá, akárhogyan rimánkodott,
mint a kígyó a vedlett bőrt, eldobta őt szerelmese.
A karcsú derekú Ambá ekkor szörnyű haragra gyúlt,
s könnyes szemmel, a sírástól elcsukló hangon így beszélt:
„Az igazak velem lesznek, ha te elűzöl is, király,
mert igazságom úgy fénylik, mint sarkcsillag az éjen át!"
„Menj el! Menj el!" – kiáltotta újra s újra a föld ura –
„Bhísma zsákmánya voltál s én félek tőle, te szépfarú!"
Mikor a rövidértelmű király Ambának így felelt,
a lány rívó halászsasként elhagyta Sálva városát.
Mikor elment a városból, töprengve így szomorkodott:
„Nincs még olyan szerencsétlen asszony, amilyen én vagyok!
Elszakadtam családomtól, kigúnyolt Sálva s elhagyott,
s többé nem térhetek vissza még Hásztinapurába sem,
hisz Bhísmától magam kértem a távozásra engedélyt.
Most magamat hibáztassam vagy Bhísmát, az erőskarút,
vagy ostoba apámat, ki férjválasztásba kergetett?
Jaj, Bhísma kocsijáról a rettentő, hősi harc előtt
nem ugrottam le Sálvához, így hát magam vagyok hibás.
E bajt fejemre én hoztam, melybe most beleőrülök.
Átok Bhísmára és átok agyalágyult apámra is,
aki, mint rossz rimát, árult vitézség pályadíjaként.
Átok rám és legyen Sálva, s maga Brahmá is átkozott,
s mind, kiknek szívtelensége ily szörnyű sorsra juttatott.
Utoléri az embert a maga okozta végzet is,

de a gyalázatot Bhísma, Sántanu fia hozta rám.
Balsorsom oka ő, látom, rajta kell bosszut állanom,
akár erős vezeklással, akár pedig a harcmezőn.
De ki olyan hatalmas, hogy a nagy Bhísmán erőt vegyen?"
Így töprengett a lány, s közben kívül érve a városon,
erényes remeték csendes lakóhelyére érkezett.
A szentlelkű vezeklők közt töltötte el az éjszakát,
és elmondta nekik rendre, hogy mi minden esett vele.
„Ó, könyörüljetek rajtam! – mondta szegény királyleány –,
hadd éljek itt az erdőben vezekelve közöttetek,
hiszen mostani balsorsom előző életem során
elkövetett gonosz s balga tetteimért a büntetés:
tanítsatok vezeklésre, hogy megtisztultan éljek itt,
isteni bölcsek, essen meg sorsomon tiszta szívetek!"
„Kedvesem, hogyha így történt, mondd meg, miben
segíthetünk!"
– kérdezgették a példásan vezeklő remeték a lányt. –
„Az erdei bolyongásból elég, halld, mit tanácsolunk:
térj vissza szerető szívű atyád lakába, kedvesem.
Olyan oltalmazód úgysincs senki, mint a saját apád:
a nőt vagy apja, vagy férje védi, te ritka termetű!
Jó sorsban férje, balsorsban pedig az apja védi meg.
Nehezen él az erdőn az ember, főként, ha gyönge lány,
s neked már születésedtől finom és gyönge alkatod.
Ha remetetanyán élnél, sok bajod lenne, kedvesem,
s atyádnál elkerülhetnéd ezeket, szép királyleány!"
Egyesek így is intették Ambát a remeték közül:
„Ha e lakatlan erdőben meglátnak téged egymagad,
megkívánnak a harcosok: szándékodról tegyél le hát!"
Ambá szólt:
Atyám lakába én többé vissza nem térhetek soha,
ottan egész rokonságom kivetne, mint esett leányt;
ahol gyermekkorom boldog s békés ideje elrepült,

kedveseim, atyám színe elé én sohasem megyek.
Csak vezeklésre vágyom már, erényes remeték között,
hogy ne érjen ilyen balsors jövendő életem során,
s a ti oltalmatok kérem, vezeklők legdicsőbbjei.
Embertelen vezeklésben élt aztán a királyleány:
testét iszap borította, varkocsba fonta szép haját,
fél évig levegőn élt és közben állt mozdulatlanul.
Szent folyóvízbe lépett s úgy böjtölt aztán egy éven át,
nem evett s nem ivott, gyűjtve nagy vezeklése érdemét,
s a rákövetkező évben egy lehullt falevélen élt,
s végig lábujjhegyén állt a haragtól lángoló leány.
Tizenkét évig élt így és perzselt tőle az ég, a föld,
és hiába akarták a remeték visszatartani.
Nagy útra kelve, minden szent fürdőhöz elzarándokolt,
s éjjel-nappal fürösztötte tagjait rendületlenül.
Hogy szándékát megingassák, a vezeklők, akikkel élt,
a királylányhoz így szóltak: „Mit akarsz tenni, kedvesem?"
A szilárd fogadalmú szent véneknek így felelt a lány:
„A gonosz Bhísma csúffá tett, s így most már senki nem vesz el,
bölcsek, az ő haláláért vezeklek; még a menny se kell.
Eltökéltem, hogy addig nem nyugszom, míg meg nem öltem őt,
ki örök nyomorúságra kárhoztatta az életem.
Férjemet elveszítettem, se férfi nem vagyok, se nő,
amíg meg nem ölöm Bhísmát, szándékomtól nem állok el.
Halljátok, mit határoztam, nagyérdemű, dicső papok:
férfi életre vágyom, mert gyűlölöm női életem!
Míg bosszúmat be nem töltöm, nem tudtok visszatartani!"
Ekkor a bölcs vezeklők közt megjelent a leány előtt
testet öltve a Pusztító Isten, a Szigonyos Siva.
Buzdította a lányt: kérjen, s ő kérte: hadd veszítsen el.
Az isten a szilárd lelkű Ambának így felelt: „Legyen!"

A leány újra megszólalt, s a Szigonyoshoz így beszélt:
„Nő létemre hogyan tudnám lesújtani a harcmezőn?"
Ekkor a Bikazászlós Nagy Isten Ambának így felelt:
„Én nem mondok hazugságot, ígéretem beteljesül.
A harcban megölöd Bhísmát, de előbb férfivá leszel;
mindenre visszaemlékszel, ha meghalsz s újra testet öltsz."
Így szólt a Bikazászlós Úr, a kontyba font hajú Siva,
s aztán eltűnt az ott álló erényes remeték elől.
Ekkor a folttalan tiszta s páratlan termetű leány
a bölcsek szeme láttára az erdőn ágakat szedett,
azokból óriás máglyát rakott, tüzet vetett alá,
s haragtól lángoló szívvel a lángba dobta önmagát.
Tűzhalált halt a szép Ambá, s mikor teste a lángba hullt,
így kiáltott utoljára: „Bhísma vesztére tettem ezt!"

Durjódhana szólt:
Mondd el nekem, csaták hőse, Gangá tündökletes fia,
hogyan lett férfi Sikhandin, ha lánynak született előbb?
Bhísma szólt:
Drupadának, a széles föld urának kedves asszonya,
a szép bivalytehén évek óta gyermektelen maradt.
Ekkor a földek őrzője, Drupa, a nemes király,
utódért Siva istenhez fordult, s kérlelve kérte őt.
Az én vesztemre vágyódott, s míg vezekelt kegyetlenül,
arra kérte az istent, hogy ne lányt adjon, hanem fiút:
„Uram, fiat szeretnék, hogy Bhísmán betöltse bosszumat!"
Siva így szólt: „Előbb lány lesz gyermeked, azután fiú,
így lesz és nem lehet másként, menj és ne vezekelj tovább!"
Hazatért s feleségének elmondta ezt a föld ura.
A havi tisztulás végén, böjt és imádkozás után,
meglátogatta hős férjét Drupada jámbor asszonya.
A nő, sorsa szerint, kellő időben magzatot fogant
és az erős karú férfi, Drupada, kedves asszonyát

úgy kényeztette-gondozta, mint fiát szerető atya:
a várandós királynénak minden óhaja teljesült.
Mikor órája eljött, a vitéz Drupada asszonya
gyermeket szült urának, s az szépséges szép leányka volt.
De a fiúra sóvárgó Drupadának a bölcs anya
azt jelentette mégis, hogy az újszülött fiúgyerek.
A városban csak ők ketten tudták, hogy gyermekük leány,
s mert a szilárd hatalmú nagy Sivának hitt a föld ura,
a születési szertartást Drupada úgy mutatta be,
ahogyan fiakért kell, és Sikhandin lett a lány neve.
Vezeklésem hatalmából s egy kémtől én tudom csupán,
hogy Ambá született újjá Sikhandinban, s hogy ő leány.
Nagy gonddal megtaníttatta a lányt Drupada írni is,
jártas lett tudományokban és a művészetek terén
s maga Dróna tanította íjászatra a gyermeket.
Egy idő múlva sürgette a királynő a föld urát,
hogy házasítsa meg lányát, miként a fiakat szokás.
Közösen elhatározta akkor Drupada s asszonya,
hogy megkéri leányának a dasárna királyleányt.
A nagy Hiranjavarman, ki a dasárnák királya volt,
örömest rá is állott, hogy lánya Sikhandiné legyen.
Győzelmes, nagyhatalmú hős volt a dasárna föld ura,
hatalmas seregű, sértést sosem tűrő vitéz vezér.
Sikhandin haza is vitte a lányt az esküvő után,
s e leány kis idő múlva megtudta, hogy a férje nő,
s a dajkákkal, barátnőkkel szégyenkezve tudatta ezt.
Nagy gondokba temetkeztek a dajkák s többi asszonyok,
s hírvivőket menesztettek a királyhoz maguk közül.
Rettentően felindulva futtatta egyik emberét
Drupada palotájába a dasárna uralkodó.
A pancsálákhoz érkezve, Hiranjavarman embere
Drupadát félrehívatta, s négyszemközött beszélt vele:
„A dasárna mahárádzsa ezt üzeni neked, király:

Ostobán cselekedted, hogy megaláztál, uralkodó,
s őrült módjára megkérted leányodnak leányomat.
Megállj, egész családoddal egyetemben kiirtalak!"
A követ szavait hallva, úgy megrémült a föld ura,
mint a rajtakapott tolvaj, még válaszolni sem tudott.
Mindent elkövetett aztán, hogy meggyőzze a bősz rokont,
s nyájas szavú követséggel bizonygatta: „Nem úgy van az!"
Hiranjavarman elhívta szövetségeseit hamar,
és ekképpen határoztak az egybegyűlt uralkodók:
„Ha bebizonyosodnék, hogy leány Drupada gyermeke,
elfogjuk s idehurcoljuk a pancsála uralkodót.
Drupada birodalmának élére más királyt teszünk,
Sikhandint pedig atyjával megöljük a csalás miatt."
E hírt hallva, hatalmába kerítette a rémület,
s Drupada feleségével gyötrő gondban tanácskozott.
Látva szülőinek kínzó, keserves aggodalmait,
heves szégyenkezés fogta el Sikhandint, leányukat.
Így töprengett az ifjú lány: „Bánatuk oka én vagyok",
és azzal elhatározta, hogy elemészti életét.
A palotát el is hagyta, s keseregve zarándokolt,
amíg egy elhagyott, sűrű rengeteg közepébe ért.
Egy kincset őrző szellem, Szthúna tanyája volt e hely,
s ezért senki se járt arra, féltek tőle az emberek.
Szthúna magas kerítésű, nagykapus és sokoszlopos,
vályoggal kitapasztott és pörköltrízs illatú lakát
meglátogatta Sikhandin, a pancsála királyleány,
s hosszú napokon át étlen-szomjan gyötörte ott magát.
A jószívű derék szellem megjelent neki s így beszélt:
„Miért állsz itt? Hamar mondd meg, s én teljesítem óhajod!"
„Nem teheted" – felelt újra meg újra a királyleány,
de ekkor Szthúna rávágta: „Bizony, hogy teljesítem én,
a Kincsek Istenének nagy kíséretébe tartozom,

s a teljesíthetetlent is teljesítem, beszélj tehát!"
Ekkor Sikhandin elmondta Szthúnának, hogy mi gyötri őt,
s így kérlelte a kincsőrző szellemek legdicsőbbikét:
„Hadd változzam kegyed folytán hibátlan férfivá hamar,
amíg Hiranjavarman nem éri el városunk falát!"
Amikor Szthúna hallotta a lány siránkozó szavát,
a Végzet keserűségén elgondolkodva így beszélt:
„Teljesül óhajod, kedves, de halljad kikötésemet:
kölcsönbe megkapod tőlem pár napra férfitestemet,
de az idő leteltével jöjj vissza, add reá szavad.
Megvédheted királyságod és rokonaid életét,
addig én viselem majd a te alakod, királyleány.
Ígérd igaz igérettel, hogy így lesz, és kegyem tiéd."
Ekkor megegyezett, s testet cserélt a szellem és a lány.
Sikhandin férfivá válva atyjához hazatért hamar,
és Drupadának örvendve mindent sorjában elmesélt.
Drupada repeső szívvel zárta karjába gyermekét,
s nejével Siva istenhez hálatelten fohászkodott.
Aztán Hiranjavarmannak követeivel így üzent:
„Hidd el nekem, mahárádzsa, hogy az én gyermekem fiú!"
Ekkor szép s fiatal nőket küldött a kétkedő király,
hogy azok megtapasztalják: Sikhandin férfi, vagy leány?
A dasárnák királyának jelentették az asszonyok:
Sikhandin nagyon is férfi, s ritka gyönyört adott nekik.
A hírt örvendve hallotta a dasárna uralkodó,
felkereste a pancsála királyt, s együtt lakott vele.
Sikhandinnak ajándékba sok rabnőt, tehenet, lovat,
elefántot adott, kérve, hogy sérelmét bocsássa meg,
s mielőtt hazatért, lányát jól leszídta a föld ura.
Az Emberen Lovagló Nagy Isten, a Kincsek Istene,
Kuvéra ez idő tájban éppen Szthúnához érkezett.

A ház fölött, fenn lebegett a légben
s onnan tekintett le a nagy Kuvéra
szolgája pompás, ragyogó lakára,
melyet virágok koszorúi fedtek,

és látta: szőnyeg, lepel ékesíti,
benn füstölők jó szaga száll a házban,
a háztetőn szép lobogók lebegnek,
s oltára bőven tele áldozattal.

Látva a gyönggyel, ékkővel ékes, jól fellocsolt lakot,
szolgáihoz a kincsőrző szellemek ura így beszélt:
„Látom, hogy igazán tiszta és pompás Szthúna otthona,
de ez a lomha elméjű szellem, gazdája hol marad?
Nem jön elém e rest szolga, pedig tudja, hogy érkezem,
s ennek akaratom szerint szigorú büntetése lesz!"
A szellemek szóltak:
Fiú helyett leányt szült a vitéz Drupada asszonya,
Szthúna férfinemét ennek adta valami ok miatt,
átvette nőalakját, s most ott rejtőzik a fal mögött,
szégyelli azt, hogy asszony lett, s ezért nem jön eléd, urunk.
„Vezessétek elém Szthúnát!" – mondta a Kincsek Istene –
„Tettéért megfenyítem!" – s ezt megismételte többször is.
Ekkor Szthúna kisompolygott és Kuvéra elé borult;
pironkodott szegény szellem, hogy asszonyi alakja van.
A Kincsek Ura mérgében megátkozta a szellemet:
„Amiért e sosem hallott dolgot tetted, te ostoba,
mától kezdve te légy asszony, s helyetted férfi ő legyen!"
„Mérsékeld átkodat!" – kérték Kuvérától a többiek;
a Kincsek Ura hajlott rá, s kísérőinek így felelt:
„Visszanyeri nemét Szthúna, de Sikhandin halálakor!"
Hódolatteli népéhez így szólt a Kincsek Istene,
s eltűnt: szélsebesen szálló kísérete követte őt,

de a Kuvéra átkával vert szegény Szthúna ottmaradt.
Meglátogatta Sikhandin is az éjszaka vándorát,
mikor ideje eljött, s szólt: „Nagy szellem, íme, itt vagyok!"
„Örvendek!" – szólt szegény szellem, s megismételte
többször is.
Látta, hogy visszajött, híven betartotta adott szavát,
és ekkor Szthúna elmondta Sikhandinnak, mi érte őt.
Szthúna szólt:
Mert kérésednek engedtem, átokkal vert a Kincs Ura.
Menj hát, amerre vágyad hajt, s öröm kísérje léptedet.
Nem kerülhettem el sorsom, a Végzet rendelése volt,
hogy épp ide vetődtél és eljött hozzám Kuvéra is.
Bhísma szólt:
A szellem szavait hallva, a pancsála király fia,
Sikhandin, hazatért vígan, s ettől kezdve örömben élt.
Így változtatta Sikhandint, a nagy Drupada gyermekét,
nőből hős kocsiharcossá, hadverő férfivá a Sors.
Sikhandin azelőtt Ambá, Kási király leánya volt,
nő volt Drupada sarjaként, s előző életében is.
Ezért nem támadom meg, sőt, elfordítom tekintetem,
ha harcra készen áll s ajzott íjával szembeszáll velem.
Töretlen fogadalmamat ismeri az egész világ:
nőre, s arra, ki nő volt vagy női alaku, nő nevű,
nyilamat sohasem lövöm, Dhritarástra király fia!
Ezért nem ölhetem meg hát a pancsála király fiát,
Sikhandint, ha a harctéren elém sodorja végzete.

Előkészület a harcra

(V. 194)

Judhisthira, a bölcs férfi, egybehívta fivéreit,
és üdvös szavakat szólva a Pándavákhoz így beszélt:
„Kémeim, kiket elküldtem a Kuru-harcosok közé,

ma reggel ezt a hírt hozták, vitézek legdicsőbbjei:
Megkérdezte a nagy Bhísmát Dhritarástra gonosz fia:
»Mennyi idő alatt tudnád legyőzni Pándu sarjait?«
»Egy hó alatt« – felelt Gangá ősz sarja, a vitéz vezér.
Ugyanennyi időt mondott, mikor kérdezte, Dróna is,
de Dróna fia azt mondta, tíz éjszaka alatt legyőz,
és mikor a tüzes Karnát kérdezték a Kuruk között,
azt mondta, hadi népünket öt nap alatt kiirtja mind.
Ezért tudni szeretném most véleményedet, Ardzsuna,
mennyi idő alatt vernéd porba a Kauravák hadát?"
Hallva királya kérdését, a fürtös haju Ardzsuna,
szemét Krisnára függesztve, megfontolt szóval így beszélt:
„Harcban edzettek és bátrak az ellenség vitézei,
de elpusztítjuk őket mind, nem fenyeget veszély, uram.
Hessegesd el az aggódást, igaz szavamra esküszöm,
hogyha mellettem áll Krisna a harcikocsin, egymagam
mind a három világ összes élőlényét kiirthatom
egy pillanat alatt, bármily erősek, halhatatlanok!
Nálam van még a félelmes, hatalmas égi fegyver is,
melyet Siva adott egykor, mikor birokra kelt velem.
E fegyver, mellyel elpusztít minden élőt a nagy Siva
a világkorszakok végén, nálam van, férfitigrisek.
Erről se a folyószülte Bhísma, se Dróna mit se tud,
se Dróna fia, s hogy tudna Karna, az a kocsis-fia?!
Halandót égi fegyverrel támadni mégsem ildomos,
s a Kurukat legyőzhetjük tisztes, nyílt küzdelemben is."

Így szól a nagy Mahábháratában az ötödik könyv,
a Csatára Készülés Könyve

VI

Szandzsaja csodás látást nyer
(VI. 1–2)

Vaisampájana szólt:
A küzdelemnek örvendő két óriási hadsereg
akár a nyugtalan tenger, úgy hömpölygött a harcmezőn.
Oly csodás volt e két had, mely a Kuruk mezején felállt,
akárcsak a világvégén két tenger végtelen vize.
Néptelen lett a Föld: otthon csupán az agg s gyerek maradt,
mindenki más a Kauravák vagy Pándavák hadába állt.
A harc előtt megegyeztek a Kuruk és a Pándavák,
s törvény szerint szabályozták, miként vívják csatájukat:
ki szavakkal irányít, az szóval támadható csupán,
ki elmaradt hadától, azt megölni sohasem szabad,
elefánt elefántokkal, harcszekérrel a harcszekér,
lovassal a lovas vívhat, s gyaloggal gyalogos csupán,
az egyenlő körülmények, ügyesség és erő szerint,
s gyanútlan, kimerült harcost orvul támadni nem szabad.
Tilos megölni másokkal küzdőt s azt, aki megfutott,
ki nincs páncélba öltözve, s akinek kardja eltörött.
Fegyverhordók, kocsit hajtók, igás- és nyerges állatok,
kagylókürtön s dobon játszók ellen támadni nem szabad.
Miután így megegyeztek a Kuruk és a Pándavák,
ámuldozva csodálták meg az ellenfél vitézeit,
míg seregükkel örvendve elfoglalták a helyüket
e hős lelkű, okos szívű, szép testű férfitigrisek.
Keleten s nyugaton látta a két hadat a tiszta bölcs,

Vjásza, a legkiválóbb mind a Védát ismerők között,
s titokban Dhritarástrához, a vak királyhoz így beszélt:
„Fiaid és az összes hős végórája elérkezett,
egybegyűltek s kipusztítják egymást mind-mind a harcmezőn.
Ne bánkódj mégse, emlékezz, hogy a Végzet akarja így!
Hogyha e ritka küzdelmet szeretnéd látni, föld ura,
én megteszem neked, hogy láss, nézd végig a csatát, fiam!"
Dhritarástra szólt:
Nem vágyom látni, mint hullnak rokonaim s barátaim,
de hadd halljam kegyed folytán, mi történik a harcmezőn.
Vjásza szólt:
Király, kocsisod elmondja rendre az eseményeket,
történjenek azok titkon vagy nyíltan, nappal, éjszaka,
bárki bármire gondol csak, menten megtudja Szandzsaja.
A fegyverek lepattannak testéről, sose fárad el,
és túléli a küzdelmet, hogy hű tolmácsolód legyen.
Hatalmas úr, hatalmas nagy pusztulás dúl e harc során,
előjelei szörnyűek: a varjak, keselyük, sasok
elhagyták fáikat s mind ott köröznek a sereg felett,
az alkonyfényt fehér és rőt szélű, koromsötét hasú,
buzogány alakú, villám-kísért felleg takarja el,
este egyforma fényűek a nap, a hold s a csillagok;
éjjel-nappal a vészt jósló jeleket látni mindenütt.
A halál buzogányához hasonló hős uralkodók
mind meghalnak s a Föld színét hullák hegye borítja el.
Király, az üstdobok döngnek a táborban veretlenül,
harci kocsik megindulnak ló nélkül, befogatlanul,
s ha lenyugszik a nap, lángol a négy égtáj körös-körül.
Bhárata, véresőt és port árasztanak a fellegek,
s folttalan tiszta égből is rémületes moraj dörög,
nyerítve-bőgve sírnak mind, könnyes az állatok szeme,
öszvérek borjakat szülnek, meghágja az anyát fia,

az évszakoknak ellentmond a fákon a virág s gyümölcs,
torz testű szörnyeket szülnek meddő és terhes asszonyok.
Egymást felfalva harcolnak dögmadarak s vadállatok
és hullócsillagok szállnak ropogva, mint a mennykövek;
holnap reggelre szörnyű vész fenyeget bennetek, fiam!
Hallhattad szavamat, tégy hát belátásod szerint, király,
ne hagyd, hogy az egész földet elpusztítsa e küzdelem!

A Magasztos Szózata

Bhagavad-gítá (VI. 25–42)

Dhritarástra szólt:
Mondd el, Szandzsaja, mit tettek enyéim és a Pándavák,
mikor a harcra kész két had a Kuruk mezejére gyűlt.
Szandzsaja szólt:
Mikor már-már kiröppentek az első nyilak, Ardzsuna,
akinek kocsihajtója dicső barátja, Krisna volt,
majmos zászlóval ékített szekéren odahajtatott
a két sereg közé s így szólt: „Állítsd meg kocsimat, király,
hadd lássam, kikre rontok majd, ha kezdődik a küzdelem."
Mikor egész rokonságát szemközt találta Ardzsuna,
részvét öntötte el lelkét, s kétségbe esve így beszélt:
„Amint látom velem szemben csatába gyűlt enyéimet,
ajkam kiszárad és béna, zsibbadt lesz mind a két karom,
remegni kezd egész testem és hajam ég felé mered,
gyötrően égni kezd bőröm és markomból kihull az íj,
fejem szédülve kóválygog s lábamon állni sem tudok.
Ha ők a nagyravágyástól részegen fel nem ismerik,
mily gyilkos bűn legyilkolni családot és barátokat,
mi hogyan is ne borzadnánk vissza ettől, te bűntelen,
kik tudjuk, a családirtás iszonyú vétke mit jelent.
Megbontja a családirtás az ősi hagyományokat,
és ahol hagyomány nincs, ott törvényszegés uralkodik,

hol a törvényszegés úr lett, ott ledérek az asszonyok,
s az asszonyok ledérsége korcs kasztkeveredésbe ránt.
Pokolba hull e vétségért a gyilkos is, családja is,
s halotti áldozat nélkül minden ősük pokolba hull.
Ó, jaj, iszonyatos bűnre készülünk valamennyien,
kik a trónért rokonságunk vérét akarjuk ontani.
Jobb, hogyha leteszek minden fegyvert s védtelenül hagyom,
hogy fegyverrel a markukban megöljenek a Kauravák."

Krisna szólt:

Bölcs szavakkal olyat gyászolsz, amit nem gyászol az, ki bölcs.
Bölcs ember sohasem búsúl se élőkért, se holtakért.
Mert nem volt, hogy ne léteztünk volna én, te s e többiek,
és nem lesz, hogy ne létezzünk ugyanígy valamennyien.
Ki él, megéri, hogy teste gyermek, ifjú s öreg legyen,
s új testbe költözik végül: sose búsul ezen, ki bölcs.
Nem jut nemlétező létbe, se nemlétbe, mi létezik,
s ezek határait tudják az Igazságot ismerők.
Az emberek örök lelke múló testekbe költözik,
de maga végtelen, senki meg nem ölheti: küzdj tehát!
Ki gyilkosnak, legyilkoltnak tekint bárkit, tudatlan az,
míg nem ismeri fel: senki nem öl és meg nem ölhető.

Sosem fogant és soha meg nem halhat,
ha létezett már, sose jut nemlétbe
s nem változik meg örök, ősi lelkünk,
mert él a lélek, ha a test halott is.

Ki tudja: nem fogant s nem hal, el nem pusztítható, örök,
ilyen férfi miként ölhet, ölethet és kit ölne meg?!

Kopott ruhánkat ahogyan levetjük,
testünkre újat, csinosabbat öltve,
a lélek éppígy veti el viseltes,
elaggott testét, fiatalba szállva.

Kardok pengéje nem sebzi, lángok heve nem égeti,
víz árja el nem áztatja, szél fúvása nem árt neki.
Halhatatlan, örök lélek él minden testben, Ardzsuna,
s ezért semmilyen élőlényt gyászolni soha nem szabad.
Tekintsd hát kötelességed és ne fuss meg a harc elől,
harcos számára nincsen jobb, mint a becsületes csata.
Örvendjen az olyan harcos, aki ilyen csatába megy:
a menny kapuja tárul ki ilyenkor a vitéz előtt.
Hogyha ezt az igazságos csatát nem vállalod, te hős,
vétkezel s kötelességed, vitézi híred elhagyod,
neved örök gyalázattal említik majd az emberek,
s a gyalázat a hősöknek halálnál is keservesebb.
A nagykocsis maharádzsák azt fogják hinni: gyáva vagy,
akik ámulva tiszteltek, majd hitványnak tekintenek,
s kik ellenségeid voltak, sok sértő szóra lelnek így,
mellyel kedvükre szidhatnak: nincs ennél fájdalom
nagyobb!
Ha legyőznek, a menny vár rád, ha te győzöl, tiéd a föld;
fel hát, kezdd el a küzdelmet szilárd lélekkel, Ardzsuna!
Legyen lelkednek egyforma öröm s bú, győzelem s bukás,
ha így indulsz a harctérre, akkor sohase vétkezel.
Ez a Szánkhja tanítása: halld most, a Jóga mit tanít:
a tettek kötelékétől szabaddá csak a Jóga tesz.
Szilárd határozottságot csupán a Jóga nyújt neked,
a többi, végtelen sok tan határozatlan és kusza.
A sok-sok szóvirág, mellyel a Védákba temetkezők
hirdetik balga lélekkel, hogy csak a Véda létezik,
és egyebet nem ígérnek, mint jótettért a mennyeket,

s szertartások gyümölcseként földi hatalmat és gyönyört,
megbénítja e sok szó azt, ki hatalmat s gyönyört akar,
s határozatlan elmével bölcs mélységig nem ér soha.
A megvilágosult bölcsnek a Véda haszna annyi csak,
amennyi haszon egy korty víz, amikor vízözönben állsz.
Csak a tettel törődj egyre, sose nézd, mit gyümölcsözik,
ne a tett sikeréért tégy, de tétlenül se ülj soha.
Jógát követve tégy mindent, ne áhíts földi dolgokat,
sikert s bukást közönnyel nézz: nem más a Jóga, mint közöny.
Mert elmarad a tett messze a bölcs elmélkedés mögött,
legyen elméd erős várad; ki sikerért tesz, ostoba.
Ha a Védákat elvetve, szilárd elmével elmerülsz
a gondolat nyugalmában, a Jógát akkor éred el.

Ki úgy fogadja valamennyi vágyát,
miként folyóit a hatalmas tenger:
velük telt, s mégis, maga változatlan,
nem vágyva vágyat, nyugalomra az lel.

Tudd meg, hogy ez a Brahman-lét; ki így él, sose tévelyeg,
s mikor halála jő, Brahman nirvánájába érkezik.

Ardzsuna szólt:

Ha azt mondod, a tetteknél előbb való a gondolat,
miért van, te magasztos lény, hogy véres tettre ösztökélsz?
Ellentmondó beszédeddel elmém megzavarod, nagyúr;
kérlek, világosan mondd meg, tett vagy gondolat üdvözít?

Krisna szólt:

Két elv hajtja világunkat, vitézek legdicsőbbike:
tudás a Szánkhja-hívőket és cselekvés a jógikat.
A tétlenség a tettektől nem szabadít meg, Ardzsuna,
s ki lemond a cselekvésről, ettől nem lesz tökéletes,
hiszen egyetlen egy percig sem élhet senki tétlenül:

természete a természet szülötte s tenni készteti.
Ki érzéketlen ül s közben érzéki dolgokon mereng,
az ilyen balga tévelygőt a Jóga híve megveti.
De az a bölcs, ki érzékén tudásával uralkodik,
s cselekvőn végzi jógáját, szabadon, tiszteletben él.
Cselekedj hát, de helyesen: tétlenségnél dicsőbb a tett,
ha az áldozatért tetted, és nem érzéki vágyakért.
Az élő élelemből él, esőtől nő az élelem,
az eső áldozatból lesz, s tettből fakad az áldozat.
A tett szülője Brahman volt, ki örökös-örökkön él,
s mindent áthatva, mindenkor jelen van, mikor áldozunk.
Az, aki ezt a körforgást nem lendíti tovább s tovább,
érzéki örömök rabja, s elvesztegeti életét.
De tárgyi áldozatnál több a tudás-áldozat, te hős;
a tudásban hiány nélkül jelen van valamennyi tett.
A jógát kereső bölcsnek a cselekvés a támasza,
de a jógába ért bölcsnek a nyugalom a támasza.
Ha ott áll a tudás csúcsán, érzékein uralkodik,
az igaz jógi egyformán becsül aranyat és követ,
egyforma neki ellenség s jóbarát, idegen s rokon,
gyűlölt és szeretett ember, jó lelkű és gonosztevő.
A jógi legyen úr lelkén, vonuljon el magányosan
és fékezze meg elméjét, hagyjon el kincset és reményt,
készítsen maga számára tiszta helyen szilárd ülést
szent kusa-fűre tett bőrrel: ne legyen alacsony, magas.
Oda leülve, elméjét, érzékeit igázza le,
merüljön el a Jógában és tisztítsa meg önmagát.
Üljön egyenesen, törzse, feje s nyaka legyen merev,
orra hegyére nézzen csak, ne járjon szeme szerteszét.
Tisztaság fogadalmában, nyugodt lélekkel üljön ott,
törődjön csak velem, másra ne gondoljon, csupán reám,
s ha gondolatain, lelkén szüntelenül uralkodik,
elérheti a nirvánát, és abban egyesül velem.

Mert tudd meg, minden élőlény belőlem nyerte életét,
én vagyok a világkezdet s a világ pusztulása is.
Nálam hatalmasabb nincsen a mindenségben, Ardzsuna,
rajtam csüng, ami létet nyert, mint fonálon a gyöngyszemek.
Mert én vagyok a víz íze, Nap s Hold sugara én vagyok,
a szent Óm szó a Védákban, a bátorság a férfiban,
hang levegőben és illat földben, hév tűzben én vagyok,
a vezeklés vezeklőkben, élet élőkben én vagyok,
ismerj meg, minden élőlény örök csírája bennem él,
a bölcsesség a bölcsekben, rang rangosokban én vagyok,
az erő az erősekben, s bár tőlem távol áll a vágy,
vágy is vagyok a vágyókban, ha Törvénybe nem ütközik.
Az istenek között Visnu, a fényt adók között a Nap,
hangok között a szent Óm hang, a csillagok között a Hold,
tavak között az Óceán, hegyek között Himálaja,
folyók között a Gangá és betűk között az Á vagyok,
a dicsőek dicsősége, csalók csalása én vagyok,
a jádavák közül Krisna, Pándavák közül Ardzsuna,
a remeték közül Vjásza az én megjelenéseim,
győzni vágyók ravaszsága, büntetők botja én vagyok,
a tudás a tudósokban, a titokban a hallgatás:
én vagyok minden élőlény csírája, tudd meg, Ardzsuna,
nincs mozgó s mozdulatlan lény, mely létezhetne nélkülem.
Hogyha akármelyik lényben fenséget vagy erőt találsz,
tudd meg, az én dicsőségem egy-egy morzsája csillog ott.
Mit érsz azzal, ha elmondom megjelenéseim sorát?
Énem kis töredékével tartom fenn a világokat.

Ardzsuna szólt:

Megmutattad a legfelső lélek titkát kegyelmesen,
s fényes szavad eloszlatta az elmémre borult homályt.
Ahogyan szent igéiddel elibém tártad önmagad,
isteni alakod látni szeretném most szememmel is!

Szandzsaja szólt:
Krisna, a földre szállt Visnu, a Jóga ragyogó ura,
legfőbb égi alakjában megjelent a vitéz előtt:
hogyha az égen egyszerre ezernyi Nap ragyogna fel,
az lenne a nagy istenség fényéhez fogható csupán.
Meglátta ott a mindenség minden részét a Pándava,
amint az összes istenség istenségében egyesült,
s ekkor csodálkozásában haja az ég felé meredt,
s Visnu lába elé hullva, összetett kézzel így beszélt:

Ardzsuna szólt:
Látom mind benned az egek lakóit,
s a végtelen sok alakú egyéb lényt;
a lótusztrónon maga Brahmá ott ül,
körötte szentek s a sok égi kígyó.

Szem, száj, kar, emlő tömegének látlak,
amely betölti az egész világot;
se kezdeted, se közeped, se véged
nincsen, te minden-alakú nagy isten!

Dobókoronggal, buzogánnyal látlak,
mindent betöltő ragyogás-tömegként,
minden felől csak a te mérhetetlen
fényed vakít, mint lobogó tűz s napfény.

Beléd vonul mind a sok égi isten,
imára kulcsolt a kezük, remegnek,
s beléd vonulnak igazak, szent bölcsek,
s dicshimnuszokkal a te üdvöd zengik.

Szivárványszínű, egeken túl érő,
nagy éned s tátott, feneketlen torkod,
tüzes, kitágult szemedet ha látom,
vad rémület száll remegő szivemre.

S ím, jönni látom Dhritarástra népét,
száz hős fiát és az uralkodókat,
Bhísmát és Drónát a vitéz Karnával,
s nyomukban ott jön a mi táborunk is:

sietve tűnnek el e ritka hősök
sok szörny-agyarral teli ajkaidban,
s kik fennakadnak fogaid tövében,
mind összemorzsolt koponyával csüngnek.

Ahogy megáradt folyamok rohannak
sodró özönnel a nagy Óceánba,
e sok világhős hada úgy özönlik
kitátott, lánggal teli ajkaidba.

Amint a lepkék, eszüket veszítve,
a lángba szállnak a saját vesztükre,
ész nélkül épp így bukik öngyilkosként
e sok király is a te ajkaidba.

Felnyalva-falva felemészted szerte
lángajkaiddal az egész világot,
jaj, Visnu, fényed sugarában izzik,
felperzselődik az egész mindenség!

Világosíts meg, ki lehetsz, te rémkép!
Nagyúr, kegyelmezz, leborulva kérlek!
Ismerni vágylak, te legelső isten,
nem foghatom fel a te szörnyü müved!

A Magasztos szólt:
A Sors vagyok: lásd a Világpusztítót,
ki, íme, eljött, hogy e nép elvesszen,
s te bármit is tégy, hamar el fog veszni
a szembenálló hadak összes hőse.

Kelj fel s arass hát diadalt, dicső hős,
törj trónra, gyilkold le az ellenséget,
hisz én megöltem valamennyit régen,
csupán az eszköz vagy az én kezemben!

Ardzsuna szólt:
Méltó tehozzád, hogy örülve ujjong,
téged magasztal az egész mindenség!
Tőled riad szét valamennyi démon,
téged dicsőít valamennyi isten!

Ha cimborázó szavam így ejtettem:
„Hej, Krisna! Hej, hej, jadu! Hej,
barátom!"
vagy csipkelődtem botorul vigadva,
esdek, bocsásd meg nekem ezt, nagy
isten!

E látomástól iszonyodva félek,
vak rémülettel hasogatja lelkem;
öltsd fel, könyörgök, a te földi formád,
istenkirály, ki az egész világ vagy!

Szandzsaja szólt:
A hős szavára a magasztos isten
felvette ismét evilági képét,
s a régi nyájas, derüs arcu Krisna
megvígasztalta remegő barátját.

Ezzel véget ért a legszentebb Titkos Tanítás,
a Magasztos Szózata

A csata kezdete

(VI. 44-46, 59)

Dhritarástra szólt:
Mikor hadam s az ellenség hada felállt a harcmezőn,
ki tört előbb a másikra, a Kuruk vagy a Pándavák?
Szandzsaja szólt:
Tudd meg, király, e szörnyű nap reggelén szállt a két sereg
a baljós harcba, mely annyi hős életének alkonya.
Duhsászana fia támad, hada élére Bhísma áll,
s a Bhísmával megütközni vágyó Pándava hercegek
Bhímával élükön lelkes szívvel vonulnak ellenük.
Vad oroszlánüvöltésként zúg a hangszerek és dobok,
a szarukürtök és üstök, paripák s elefántbikák
zsivaja mind a két tábor soraiból, uralkodó.
Bőszen kiáltva támadnak ellenünk és mi ellenük,
s a Kuruk, Pándavák népét egyaránt megremegteti
a kagylók és dobok hangja, mint őserdőt a szélvihar.
Az egymásra törő hősök, elefántok s lovak nyomán
olyan vad harsogás támad, mint a hullámhegyek zaja.
A győzelemre vágyódó Pándava- s Kuru-harcosok
oroszláncsordaként bőgnek, hogy visszhangzik az ég s a föld.
Zengnek-suhognak íjhúrok, elefántösztökék s botok,
dübörög a gyalogság és a paripák nyerítenek,

vértek csengnek, csilingelnek csengők az elefántokon,
hajmeresztő zsivajgás száll a rohanó hadak felett.
Halld, mily könyörtelen harcban küzd százezer gyalogvitéz!
A fiú az apát és az apa fiát nem ismeri,
a fivért a fivér, öccsét a nagybácsi nem ismeri,
a barát a barátot s az öcs nagybátyját nem ismeri,
veszettként így viaskodnak a Kuruk és a Pándavák.
Szekerükkel az ellenség szekereire rontanak
a fejedelmek Indrái, szerteszaggatva hámjukat,
kocsis kocsisra rátámad, kocsirúd kocsirúdra tör,
a reázuhanó roncsok eltemetik a harckocsit,
s az egymásra rogyó véres, óriás elefántbikák
agyaraikat őrjöngve egymás testébe döfködik;
a lengő lobogót hordó gyors és hatalmas állatok,
halálra döfve, kínjukban szörnyű hangon üvöltenek,
míg az általuk óvott hős, széles mellű gyalog hadak
kopjákat, íjakat, fényes, folttalan csatabárdokat,
szilárd markú, hegyes kardot, bunkókat, buzogányokat
hordozva mind a négy égtáj felől egymásra rontanak,
elszánva, hogy legyilkolják az ellenség vitézeit.
A Kuruk mezején szerte embervértől vöröslenek
az egymásra törő hősök markaiban a pallosok,
agyarral összemarcangolt, megvadult elefántbikák
talpától széttiport testű, gyötrődő férfitigrisek
olyan hangon üvöltöznek, mint poklok kárhozottjai.
Villogó dárdafelhőket röpítenek a harcosok,
felnyársalva lovast és mént, keresztüldöfve vérteket.
Tigrisbőr-tokjaikból mind előrántják a kardokat,
s ellenségeiket fényes, éles pengével öldösik.
Egyesek beszakadt mellel hajítják földre kardjukat,
s kétségbe esve jajgatnak, könyörögnek az életért,
míg másokat a szomjúság kínja annyira meggyötör,

hogy földrerogyva vágyódnak néhány hűs cseppre, mint az őz.

Megint mások a vértenger mélyén a gyötrelem miatt
keservesen megátkozzák magukat, s fiadat, nagyúr.
Vannak a sebesültek közt olyan dicső vitézek is,
kik vérezve se jajgatnak, s nem dobják földre kardjukat,
fenyegetőzve helytállnak a seregben továbbra is,
és összevont szemöldökkel, véresre marva ajkukat,
haragos szitkokat szórva nézik egymást a harcmezőn.
Mások, kiket tüzes vasként gyötörnek nyílütött sebek,
eltűrik hősi lélekkel, hangtalanul a kínokat,
s a kocsiharcosok mások szekereire szállnak át,
miután széttaposták az elefántok sajátjukat.
Az íjhúrok csapódása és a süvöltöző nyilak
olyan vad harsogást csapnak, mint kettéhasadó hegyek,
„Állj!" „Fordulj vissza!" „Itt állok!" „Várj!" „Itt várlak!" „Csatára fel!"
– ilyen harci kiáltások hallatszanak körös-körül.
A diadémok és zászlók, a páncélok s a fegyverek
lehullva úgy zuhogtak, mint sziklákra zuhanó kövek,
feldíszített karok, lábak s fejek százai, ezrei
hullottak és vonaglottak, rángatóztak a harcmezőn.
Némelyik kocsiharcosnak fejét levágta már a kard,
és fegyverét szorongatva ott állt tovább fejetlenül;
száguldó vérfolyó támadt, melyből az elefántbikák
szennyes hullái sziklákként meredeztek az ég felé:
a hősök s állatok vére a pokol tengerébe folyt,
örvendezve sereglettek köré sakálok és sasok.
Ám a kocsik dübörgését, kürtök és üstdobok zaját
túlharsogta a Gándíva, Ardzsuna égi fegyvere:
ha pendült e csodás kézíj, kocsisok, kocsiharcosok,
elefántok s lovak hulltak; mind béna lett avagy halott,
nyilát akire rálőtte e csodás íjjal Ardzsuna.

Az Indrától kapott íjjal átlőtte mind a vérteket,
s Ardzsuna nyilait félve, megfutottak a Kauravák.

Bhísma halála

(VI. 110–114)

A vitéz Pándavák ekkor Sikhandinnal az élükön
az ősz Bhísmára támadtak, s körülfogták a fővezért.
Sikhandin, akit Ardzsuna oltalmazott a harcmezőn,
Bhísmára tíz nyilat lőtt, és az agg hős íja megrepedt.
Tíz új nyíltól lehullt Bhísma kocsihajtója s zászlaja.
Ekkor másik, erős íjat kapott fel a Folyó Fia,
de ezt sebes, hegyes nyíllal most már Ardzsuna lőtte szét,
és valahányszor új íjat vett elő a Kuruk feje,
azt mindannyiszor átlőtte a kétjobbkezes Ardzsuna.
Bhísma az íj miatt szörnyű dühvel nyaldosta ajkait,
majd hegydöntő hevességgel kapott kezébe egy gerelyt,
és haragjában azt dobta a Pándava vitéz felé.
Látta, villámcsapásként mint száguld feléje a gerely,
s elővett öt hegyes végű nyilat a dühös Ardzsuna;
öt nyíllal ötfelé vágta a reázúduló gerelyt.
A gerely úgy zuhant földre, mikor szétlőtte Ardzsuna,
mint villám, ha a száguldó felhők tömege széttöri.
Látva, hogy a gerely széttört, Bhísmán úr lett az indulat,
és így gondolkodott ekkor a városromboló nagyúr:
„Egy szál nyíllal lesújthatnám Pándunak mind az öt fiát,
ha a nagy erejű Krisna nem óvná egyre léptüket.
A Pándavákkal így többé két okból sem viaskodom:
Sikhandin nő, a Pándavák pedig legyőzhetetlenek.
Atyám áldása folytán a Halál csak akkor érhet el,
ha magam akarom, s harcban nem sújthat porba senki sem,
de most elég az életből: magam hívom halálomat!"
Az égben megjelent ekkor, s így szólt hozzá a nyolc Vaszu:

„Igen kedves előttünk is szíved óhaja, kedvesünk,
tégy hát ezek szerint, kérünk, s hagyd el a harcmezőt, nagyúr!"
Amint szavukat elmondták, szelíd szél szállt a menny felől,
édes illatot árasztott a harcmezőn körös-körül,
a mennyei dobok zúgva üdvözölték az ősz vezért,
s virágeső borította Bhísmát, Gangá dicső fiát.
A Bháraták nagyatyjának mellkasába kilenc nyilat
lőtt ekkor lángoló dühvel Sikhandin, a tüzes vitéz,
de Sikhandin aranytollú, kövön kifent kilenc nyila
nem rendítette meg Bhísmát, s meg sem érezte helyüket.
De Sikhandin mögé bújva ekkor Ardzsuna lőtt reá:
a lesből rácsapó tíz nyíl szétrepesztette fegyverét,
egy újabb nyíl lemetszette a dicső Bhísma zászlaját,
s tíz tompa nyíl ütésétől kocsisa is a földre hullt.
A Gándíva erős, éles nyilaitól talált vezér,
a bölcs Bhísma mosolygott csak, s Duhsászanához így beszélt:
„Jól tudom, hogy e sistergő mennykövekhez hasonlatos,
mesteri módra megcélzott, testemre zúduló nyilak
nem Sikhandin, de Ardzsuna felől száguldanak felém:
buzogányként zuhognak rám, erős vértemet átütik,
halálos sebeket döfnek; Sikhandin erre képtelen!"
Így beszélt Bhísma, majd színből úgy tett, mintha a Pándavák
vesztére törne mérgében, s Ardzsunára gerelyt dobott.
Három nyíllal a nagy dárdát három darabra törte szét
a Kuruk szemeláttára a diadémos Ardzsuna.
Aranytól csillogó pajzsot, fényes kardot kapott elő
ekkor az agg vezér, mintha halálra szánva küzdene,
de harci szekeréről még le sem szállt a Folyó Fia,
pajzsát csodálatos módon száz részre lőtte Ardzsuna.
Judhisthira király ekkor katonáihoz így beszélt:

„Támadjuk meg az agg Bhísmát, ne féljen tőle senki sem!"
Ekkor kardot s gerelyt rázva, tompa végű s hegyes nyilat,
„borjúfog" s „medvefog" nyilat záporozva körös-körül
rátört az egyedül küzdő Bhísmára az egész sereg,
oroszláncsordaként bőgtek a Pándavák vitézei,
„Öld meg!" „Fogd meg!" „Hasítsd ketté!" „Harcolj!"
„Nyilazd le!" „Állj elé!"
– ilyeneket kiáltoztak Bhísma körül a harcosok.
Ölte őket ezerszámra, tízezerszámra Bhísma is,
de nem volt ujjnyi hely testén, hol nyíl ne döfte volna át,
s miután vashegyű dárdát dobott mellébe Ardzsuna,
nyilakkal teletűzdelve szekeréről lehullt a hős
a Kuruk szeme láttára, épp mielőtt leszállt a nap.
Hangos siránkozás tört ki istenek, emberek között,
amikor a Folyó Sarja a harci kocsiról lehullt.
Aki látta a hős Bhísmát földre zuhanni véresen,
lélekben mindahány igaz harcos együtt zuhant vele.
Testét úgy beborították a reálődözött nyilak,
hogy nem ért földre: nyíl-ágyon feküdt Gangá dicső fia.
Ekkor így szólt a haldokló bölcs Bhísmához egy égi hang:
„Miért ebben az évszakban hal meg a legdicsőbb vitéz,
mikor az egyre kurtább nap baljós időszakot jelez?"
„Ím, élek még!" – kiáltotta Bhísma, és úgy határozott,
hogy életerejét addig a napig visszatartja még,
amikor a növő napfény szerencsés évszakot jelez.

Amikor eljutott hozzá a hír, hogy Bhísma elbukott,
Dróna eszméletét vesztve, szekeréről a földre hullt,
s felocsúdva, a harctérről visszarendelte a hadat.
Pándu fiai látták, hogy elvonulnak a Kauravák,
szintén útnak eresztették gyors lovú hírvivőiket,
s hadukat visszarendelték: néptelen lett a harcmező,
a tusát százezerszámra hagyták félbe a harcosok,

s letéve fegyverét, Bhísma köré gyűlt valahány király;
köztük ott üdvözölték őt a Kuruk és a Pándavák.
A királyokhoz így szólt a nyílágyon heverő vezér:
„Szerencse veletek, híres, tündöklő kocsiharcosok!
Látásotok, nemes hősök, nagy örömöt szerez nekem!"
Lehanyatlott az üdvözlés után a feje, s így beszélt:
„Földre csüng a fejem, kérlek, tegyetek valamit alá!"
Finomnál finomabb párnát hoztak neki a Kauravák,
de a hős Bhísma tetszését egyik párna se nyerte meg,
s az egybegyűlt királyokhoz mosolygós arccal így beszélt:
„Méltatlanok e párnák egy hős ágyához, uralkodók!"
Ekkor az ősz hajú Bhísma rászegezte tekintetét
Ardzsunára, a legjobbra a kocsiharcosok között:
„Kedvesem, hadakat rontó Ardzsuna, földre csüng fejem,
tedd hát alá, amit hozzám méltónak vélsz, erőskarú!"
Könnyekkel teli szemmel szólt nagyatyjához a Pándava:
„Legdicsőbb, győzhetetlen hős, szolgád vagyok, szavad parancs!"
– majd Bhísma engedélyével három szélgyors, hegyes nyilat
vett a kezébe és azzal támasztotta alá fejét.
Szemeit körbehordozta Bhísma az összegyűlteken,
s a barátai jókedvét növelő hőshöz így beszélt:
„Valóban illik ágyamhoz ez a fejpárna, Ardzsuna,
átokkal vertelek volna, ha bármi mást hozol nekem.
A Törvényt tudva, ily módon alhat csupán a harcmezőn
az a harcos, ki nyílágyon fekve végzi be életét!"
Bhísma szilárd türelmével úrrá lett szenvedésein,
bár a kardsebek és nyilak úgy égették, akár a tűz;
kígyóként sziszegett, s szinte eszét vette a fájdalom.
Ránézett a királyokra, s így nyögött: „Adjatok vizet!"
Ekkor hideg vizet hoztak mindenfelől a harcosok,
s különféle edényekben kínálták az italt neki.
De Bhísma, amikor látta, milyen a vizük, így beszélt:

„Kedveseim, nekem többé ember itala nem való,
nyílágyon fekve búcsúzom immár az emberek közül;
ha a napforduló eljő, lelkem a messzi mennybe száll."
Így beszélt Bhísma s megrótta a körégyűlt királyokat.
Mikor szavát bevégezte, így szólt: „Hadd lássam
Ardzsunát!"
Odalépett nagyatyjához, leborult az erőskarú,
s ez után összetett kézzel kérdezte tőle: „Mit tegyek?"
Látva az összetett kézzel eléje boruló vitézt,
örvendett az igaz Bhísma, és Ardzsunához így beszélt:
„Nyilaid elborították testemet: sajog és tüzel,
kiszáradt ajkam és minden tagom gyötri a fájdalom,
iszonyú szenvedés kínoz. Adj innom, fiam, Ardzsuna!
Megfelelő vizet csak te adhatsz nekem, nagy íjlövő!"
„Legyen!" – felelte Ardzsuna, majd harci szekerére szállt,
felajzotta a Gándívát, a dicső Siva fegyverét,
azután bűvigét mormolt, s azzal egy lángoló nyilát
elvarázsolta villámmá az összes bámulók előtt.
Bhísmától jobbra fúródott földbe a hős varázsnyila,
s nyomában tiszta, jóízű forrás fakadt a föld alól:
hűvös volt vize és mint a nektár, illatos, ízletes.
Emberfeletti tettéért csodálták nagyon Ardzsunát
a föld összes királyai, a nagy Bhísmával élükön.
Durjódhanára pillantva, Sántanu fia így beszélt:
„Durjódhana, magad láttad, mint fakasztott a Pándava
nektárként illatos, hűvös, csodásan ízletes vizet,
rajta kívül e nagy tettet nem viszi végbe senki sem.
Kössél hát sebesen békét vele, aki igaz s okos,
a föld éke, s legelső mind a fegyverforgatók között.
Szeretném, ha barátságban élnétek te s a Pándavák.
Hagyd a gyűlölködést, hallgass szavaimra, te bűntelen,
javadra lesz s a nemzetség javára, hogyha így teszel!
Békülj meg, eleget gyilkolt már sorainkban Ardzsuna!

Legyen béke halálommal: hadd éljen, aki megmaradt!
Add át Pándu örökségét fiainak, Kuruk feje!
Öleljétek meg egymást mind, örvendező uralkodók!
Béküljön meg fiú s atya, nagybácsi s öcs, fivér s fivér!
Ha idejekorán mondott szavam torz ésszel elveted,
megbánod majd, bizony mondom! Érjen véget a háború!"
Kedves szóval a bölcs Bhísma Durjódhanához így beszélt,
aztán elhallgatott s hősként viselte teste kínjait.
Mikor Bhísma elestének híre Karnához eljutott,
sietve odament ő is, ahol az agg vezér feküdt.
Mikor látta a hős Bhísmát – ki a nyilakon úgy feküdt
szemhéjait leengedve, akár a Hadak Istene,
Kártikéja a nádágyon –, Karna, a ragyogó vitéz
torkát görcsként szorította a kín, s zokogva térdre hullt:
„Karna vagyok, akit mindig, ha csak szemed elé került,
ellenségnek tekintettél" – mondta, s elhallgatott a hős.
Hallva ezt, a Kuruk vénje rászegezte tekintetét,
s látva, hogy egyedül vannak, elbocsátotta őreit,
majd átölelte őt egyik karjával, mint fiát atya,
s az után szeretetteljes, kedves szavakkal így beszélt:
„Jöjj hát, te egyre ellenem hadakozó, heveskedő,
hogyha itt nem keresnél fel, szerencséd elveszítenéd.
Nem vagy te kocsisok sarja, Kuntí a te szülőanyád,
réges-régen tudom rólad, Nárada mondta ezt nekem,
meg a fekete bölcs, Vjásza; nem kétes hát, hogy így igaz.
Nem is tekintelek téged ellenségemnek, esküszöm.
Hogy fékezzem heves véred, ezért dorgáltalak csupán.
Szilárdszavú, okod nincs rá, hogy gyűlöld Pándu sarjait,
kötelességszegéssel szült anyád, véred azért ilyen.
Önfejű vagy, s ezért gyűlölsz másokat, kik erényesek,
ezért szóltam kemény szóval ellened a Kuruk között.
De tudom, hogy derék hős vagy, harcban nem győz le senki
sem,

isteni sarj vagy, ember nem kerekedhet föléd soha,
hadverő hős, neked hús-vér testvéreid a Pándavák,
ha kedvemre akarsz tenni, kössél békét velük, király!"

Karna szólt:

Tudom én jól, hogy úgy történt, ahogy mondod, Kuruk feje,
s hogy nem vagyok kocsis sarja, de Kuntí volt szülőanyám.
Mégis, Kuntí kitett engem, s a kocsis fiaként nevelt.
Durjódhana kegyén éltem, nem hagyom cserbe jótevőm.
Tudom, ember sosem győzhet Krisnán és Pándu öt fián,
küzdeni épp ezért vágyom velük: engedd meg ezt nekem!
Gonoszságból, hevességből hogyha vétettem ellened,
nemes lelkedhez úgy méltó, hogy mindezt megbocsásd nekem!

Bhísma szólt:

Hogyha a Pándavákkal nem békülsz meg semmiképp, te hős,
mivel a mennyre vágyódol, harcolj, megengedem neked.
Minden erőm a békéért vetettem latba mostanig,
s látnom kell itt, a sír szélén, hogy küzdelmem hiába volt.

Így szól a nagy Mahábháratában a hatodik könyv,
Bhísma Könyve

VII

Dróna fővezérsége

(VII. 2–5)

Vaisampájana szólt:
Ekkor a ragyogó Karna ismét harci szekérre szállt,
s íjuk pengetve nagy zajjal üdvözölték a Kauravák.
Látva, hogy a csaták hőse ismét fegyverbe öltözött,
Durjódhana is örvendett, és barátjához így beszélt:
„Ha te oltalmazod, népünk méltó vezért nyer, úgy hiszem,
fontold meg hát, mi lesz üdvös, és mondd meg, mit tegyünk,
te hős!"

Karna szólt:
Te mondd meg ezt, hiszen köztünk a legbölcsebb király te
vagy,
s a teendőt sosem látja úgy más, mint akié az ügy.

Durjódhana szólt:
Mint harcszekér kocsis nélkül, s a kormányatörött hajó,
a hadsereg vezér nélkül hasonlóképpen ingatag.
Mint prédái veszélyeknek idegenben a vándorok,
vezér nélkül az ellenség prédája csak a hadsereg.
Tekints tehát körül, Karna, vitéz harcosaink között,
s nevezd meg azt, ki méltó, hogy Bhísma után vezér
legyen!
Aki szerinted alkalmas, hogy vezessen a harcmezőn,
azt fogjuk fővezérünknek nevezni valamennyien.

Karna szólt:
Válogatásra nincs szükség, hisz e hős férfiak közül
a fővezéri tisztséget akármelyik betöltheti.
Ám mindnyájunk tanítója, a harci tusa mestere,
a tudós Dróna legméltóbb köztünk, hogy fővezér legyen.
A királyok hadában nincs egyetlen egy olyan vitéz,
ki szívből ne követné őt, mikor a harcmezőre ront.
Ő az első vezérek közt és fegyverforgatók között,
ő az első a bölcsek közt, s ő mestered ezenfelül!
Durjódhana király, hallva a hős Karna okos szavát,
a harcosok között álló dicső Drónához így beszélt:
„Dróna, biztos vagyok benne, hogy győzünk Pándu sarjain
s szövetségeseik népén, ha te leszel a fővezér."
Szandzsaja szólt:
Király, ekkor oroszlánként harsogták az uralkodók:
„Győzelem Dróna kardjának!" – s fiad örvendezett ezen.
Ez után Dróna szólalt meg, s Durjódhanának így felelt:
„Ami harci erényt bennem feltételezel, ó, király,
a dühös Pándavák ellen mind felajánlom ím neked.
Pándu fiaival szemben vezetem majd csatáidat,
s ők örvendezni nem fognak, hogy én harcolok ellenük."

Az éji harc
(VII. 163)

Szandzsaja szólt:
Az éj kitárta torkát, de Bhíma s Ardzsuna ölt tovább,
s Dróna is egyre gyilkolta a pancsálák vitézeit.
Félelmes csata kezdődött akkor, uralkodók feje!
Sötétség s por borította a világot körös-körül,
a hősök azt se láthatták, ki ellenfél, ki jóbarát,
és vaktában találgatták, hogy ki viaskodik velük.

Gyilkolták a gyalognépet a dicső kocsiharcosok,
s azok a vak sötétségben rémülten menekültek el,
eszüket vesztve, rettegve szaladgáltak fel és alá,
és így menekülés közben hulltak el valamennyien;
saját népüket ölték le a sötétben a Kauravák.

Okos szavakkal fiad ekkor így szólt
a harcosokhoz s fejedelmeikhez:
„Hamar tegyétek le a kardot, íjat,
s kerítsetek mind kezetekbe lámpást!"

A legkiválóbb Kuru-sarj szavára
az égi bölcsek, vizikígyó-szörnyek,
az égi dalnok- s muzsikus-hadakkal,
a légiszellem-seregek, tündérek,

a démonokkal meg a ráksaszákkal
lámpást ragadtak kezeikbe mind-mind,
s megtelt az égbolt szaladó fényekkel
a Kauravákhoz repülő lámpáktól.

Öt lámpa lángolt valahány szekéren,
és három minden elefánt-derékon,
egy-egy nagyobb a paripákra téve,
s fiad hatalmas seregére fény hullt.

Égő olajjal teli lámpa villant
hadunkban minden gyalogos kezében,
s a lobbanó fényt ügyesen rendezve
egész hadunkat bevilágították:
vad éji villám sugarában égő
felhőseregként ragyogott a hadnép.

Amint a vértek, buzogányok, íjak,
kardok, parittyák, szekerek, szekercék
vasán a lámpák tüze tükröződött,
új s új sugár gyúlt a had örvényében.

A gyorsaságtól, ahogyan rohantak,
remegve vágytak diadalt aratni,
úgy tündökölt most a vitézek arca,
mint szélviharban lobogó nagy lótusz.

A Pándavák bölcs feje észrevette,
hogyan világlik seregünk az éjben;
kiadta ő is sebesen parancsát,
s még több világot hozatott hadának:

tíz lámpa lángolt valahány szekéren,
hét lámpa minden elefánt-derékon,
kettő a mének derekán kétoldalt,
farán megint egy, s külön egy a zászlón.

A két sereg nagy, ragyogó fényével
megtelt a föld és teli lett az égbolt,
mind fényesebb lett az egész mindenség,
s láthatta egymást a csatázó két had.

Kitört az ádáz csata vad viharként:
szelét a dárdák zuhogása zúgta,
felhői mének s elefántok voltak,
esője nyíl volt, s folyamában vér folyt.

Ghatótkacsa halála

(VII. 174–180)

Szandzsaja szólt:
Szembesodorta Karnával Dhristadjumnát a harc heve,
és a pancsála mellére tíz nyilat lőtt a Nap fia.

Drupada sarja öt nyíllal viszonozta a támadást,
s túlharsogva a harci zajt, felkiáltott: „Megállj! Megállj!"
A pancsálák vitézével Karna párviadalra kelt,
s lovait, kocsihajtóját megölte szélsebes nyila.
Földre ugorva elhagyta ekkor a megrekedt kocsit,
s gyalog rohanta meg Karnát Drupada ragyogó fia,
s bárhogy is lőtte rá Karna horgas nyilai záporát,
markába buzogányt kapva, agyonütötte négy lovát.
Gyorsan visszafutott aztán Dhristadjumna övéihez,
s az oltalmára száguldó Ardzsuna szekerére szállt.
Mikor látták a pancsálák menekülő királyukat,
vad haraggal özönlöttek Karnára valamennyien,
s halálát vágyva új és új rohammal törtek ellene,
de Karna kocsihajtója közben új lovakat hozott,
s gyors szekerén nyilát a hős úgy szórta támadóira,
mint száguldó viharfelleg a béna hegyre záporát.
Karna elől a pancsálák hada rémülten elfutott,
mint vérengző oroszlántól menekülő gazellanyáj.
Amerre a szem ellátott, földre hulltak körös-körül
lovakról, elefántokról, szekerekről a harcosok,
és félholdalakú, éles nyilaival a Nap fia
leszelte sok futó harcos karját, fülbevalós fejét.
Iszonyú nyilakat lőttek a pancsálák a hős felé,
de Karna, mintha csak szalmát szórnának rá, lerázta mind,
s eszét vesztve futott végül mindenki a vitéz elől.
Judhisthira király, látva szétszórt, menekülő hadát,
visszavonult a harctérről, és Ardzsunához így beszélt:
„Nézd harci szekerén Karnát, amint kezében íjjal áll,
tüzes napként világítva e rettenetes éjszakán.
Hamarosan legyilkolja szövetségeseink hadát.
Ha úgy gondolod, eljött már az idő, hogy megöljük őt,
láss hozzá s cselekedj végre, vitézek legdicsőbbikel"
Bátyja borús szavát hallva, így szólt Krisnához Ardzsuna:

„Íjával megijesztette urunkat a kocsis fia;
Karna és hada új és új rohammal támad ellenünk,
míg hadunk menekül: gyorsan tennünk kell valamit, király!
Hajtsd szekerem a harctérre, oda, hol Karna öldököl,
tudd meg, Krisna, vagy ő öl meg, vagy pedig én ölöm meg őt!"

Krisna szólt:
Látom Karnát, kinél bátrabb nincsen a férfiak között:
úgy vezeti a küzdelmet, miként Indra, az Ég Ura.
Rajtad kívül nem is tudna mérkőzni vele senki más,
csak Bhíma óriás fia, Ghatótkacsa, a ráksasza.
Úgy vélem, hogy a kellő perc még nincsen itt, erőskarú,
hogy Karnával te szállj szembe: az Indrától kapott gerely,
melyet egyszer hajíthat csak, de akkor bizonyos, hogy öl,
még Karna birtokában van, s ellened tartogatja azt.
Szálljon csak szembe Karnával egyelőre Ghatótkacsa.
Ő, akit az erős Bhíma nemzett s ki szerfölött vitéz,
az összes isten és démon harceszközeit ismeri,
véleményem szerint Karnát le fogja győzni biztosan.

Ekkor Krisna tanácsára Pándu lótusz-szemű fia
megidézte a távolból az óriás Ghatótkacsát,
aki fegyverbe öltözve azon nyomban meg is jelent.
Miután Ardzsunát s Krisnát üdvözölte az óriás,
büszke szóval a két hőshöz így szólt: „Hívtatok, itt vagyok!"
Krisna a ráksaszí szörnyű, felhőarcú, tüzesszemű
szülöttéhez mosolygósan, kedveskedően így beszélt:
„Fogadd áldásomat s halljad, amit mondok, Ghatótkacsa.
Eljött a hősök órája, s ez nem másé, csupán tiéd.
Az örvénnyel viaskodó Pándu-sarjak hajója vagy,
ismersz minden varázsfegyvert, s erőd az óriásoké.
Úgy püföli a harctéren Karna a Pándavák hadát,
ahogyan a tehénpásztor a teheneit elveri.
Védj meg minket, te félelmes erejű, óriás vitéz,

rajtad kívül a hős Karnát vissza nem űzi senki más.
Mutasd meg most, vitézséged mire futja, Ghatótkacsa!"
Ghatótkacsa szólt:
Király, Karna halálára bőven elég vagyok, s ha kell,
Drónát s a többi harcedzett Kuru hőst is megölhetem.
Karnával olyan ádáz, vad csatát vívok ma éjszaka,
hogy emlegetni fogják azt, ameddig a világ világ.
Sírhatnak összetett kézzel, senkinek nem kegyelmezek,
meg fogok ölni mindenkit, így szoktuk ezt mi, ráksaszák!
Szandzsaja szólt:
Miután így beszélt Bhíma s Hidimbá óriás fia,
Karnára rontva, szétszórta seregedet, uralkodó.
A lánghajú, tüzes képű, nagy szörny láttán a Nap fia
fölényesen mosolygott csak, s kocsiján szembeszállt vele.
Karna s az életét bátran feláldozó Ghatótkacsa
soká küzdött, de egyik se sújthatta le a másikat.
Látva, hogy sehogyan sem bír a szörnnyel, a kocsis fia
egy mennyei varázsnyíllal célozta meg az óriást,
de idejében észlelte Ghatótkacsa az új veszélyt,
a varázskáprázatot bűvölt, hívta a délibábokat:
egy perc alatt ijesztő, torz óriás-sereg állt köré,
kik kavicsként hajítottak hadunkra nagy hegyormokat,
s gyilkos kőzuhatag hullt ránk, mert éjfél volt, s ez az idő
a szörnyetegek órája, mikor igen hatalmasak.
A káprázat hatalmában rémülten menekültek el
fiaid katonáikkal, te tündöklő uralkodó.
Csak Karna nem futott, büszkén kitartott egymagában is,
és nyílzápora szétlőtte Ghatótkacsa varázslatát.
Látva, hogy Karna úrrá lett az összes délibábokon,
újabb káprázatot bűvölt a haragos Ghatótkacsa.
Hegycsúccsá változott, melynek szálerdő fedte szirtjeit,
s melyről kardok, nyilak, s dárdák folyója zuhogott alá.
Látta jól ezt az érctömbhöz hasonló óriás hegyet,

melyből fegyverek áradtak, mégsem hátrált a Nap fia:
mosolyogva teremtett egy nagy erejű varázsnyilat,
s mikor a hegyre rálőtte, szertefoszlott a délibáb.
Ekkor villámmal ékes kék felleggé vált Ghatótkacsa,
és mennyköveket árasztott a hadverő vitéz felé.
Szélfegyvert alkotott erre a hősök legdicsőbbike,
s azzal megsemmisítette, széjjelszórta a felleget.
Hahotázva cserélt újra alakot Bhíma szörny fia,
s Karnára szabadította az összes délibábokat:
úgy állt köztük, akár Indra a viharszellemek között.
Látva Ghatótkacsát s körben a tigris, elefántbika,
és oroszlán alakjába varázsolt óriásokat
harci kocsikon és izmos méneken, elefántokon,
díszvértben, szörnyü gyilkokkal, amint feléje rontanak,
Karna gyilkos, aranyvégű, szelet kavarva repkedő,
óriásokra készített nyilakat lőtt ki ellenük,
s ezektől a kövér mellű szörnyek serege megfutott,
mint a vad elefántcsorda, ha oroszlán rohan reá.

Ekkor Hidimbá fia égre szárnyalt,
s lángokban égő, vörösen sugárzó
felhő alakban lebegett a légben,
félelmesen, mint lobogó pokoltűz.

Villámot, izzó köveket hajított
a holtra rémült Kuru-hadseregre,
és tízezerszám megütött dobokként
iszonytatóan dübörögve zengett.

A mennykövektől leütött, agyonvert
királyi hősök s elefántok, mének
sikoltva, hörgő nyihogással hulltak,
s hadunk riadtan, tehetetlen állott.

A Nap fiához könyörögtek ekkor,
s kiáltva kérték a Kuruk bikái:
„Jöjj, Karna, öld meg e pokolszülöttet,
ki tűzhalált szór valamennyiünkre.

Se Ardzsunától, se a vad Bhímától
nem rettegünk így: gyere, öld meg őt, hős!
Csak élve jussunk ki e szörnyü éjből,
s a Pándavákkal mi magunk is végzünk.

Segíts, hajítsd rá a nagy égi dárdát,
amelyet egykor csereképpen Indra
adott neked, s mely sose véti célját:
e szörny legyilkol valamennyiünket!"

Látván, hogy másként sose bír a szörnnyel,
s hallván a rémült kiabálást, Karna
elszánta lángként lobogó dühében,
hogy elhajítja a nagy égi dárdát,

amelyet egykor csereképpen Indra
adott a ránőtt csodavért fejében
azzal, hogy egyszer leterít akárkit,
de akkor ismét az egekbe száll majd.

Felkapta ekkor a Halál nővérét,
a pányvakígyós, tüzes égi fegyvert,
az Indra-dárdát, amit arra tartott,
hogy Ardzsunával viadalra keljen.

Mikor Hidimbá fia észrevette
a szörnyü fegyvert a vitéz kezében,
repülve gyorsan menekülni kezdett,
s oly nagyra nőtt, mint a havas hegyormok.

Látván a dárdát a vitéz kezében,
jajgatni kezdtek az egek lakói,
szélvész süvített, ropogott a villám,
s a vészes éjben iszonyú vihar dúlt.

Ghatótkacsának szive közepébe
talált a fegyver, s a vitézt átdöfte;
lángolva szállt át azután az éjen,
s a csillagok közt az egekbe röppent.

Az óriás hőst, aki életében
oly sok halálos viadalban győzött,
a dárda által a Halál elérte,
üvöltve jajdult, s lezuhant a földre.

De még halottként is iszonytatót tett
a vad csatájú, vad alakba bújt rém:
a Kauravák egy csapatára hullott,
a hegynyi testtel agyonütve őket.

Dróna halála

(VII. 191–193)

Szandzsaja szólt:
Ez után Dróna gyilkolta a pancsála király hadát,
ahogyan Indra pusztított egykor a démonok között.
S bár Drupada Virátával két oldalról rohanta meg
Drónát, ki győzhetetlenként tombolva dúlt a harcmezőn,
két vastag vesszejű nyíllal Dróna, a hadverő vezér,
Drupadát is, Virátát is halálba küldte sebtiben.
Dhristadjumna, a hős herceg, Drupada fia látta ezt,
s harag és fájdalom súlyos terhe alatt fogadta meg:
„Ha Drónát futni hagynám vagy hagynám, hogy győzzön ellenem,
veszítsem el vitéz hírem, s áldozásaim érdemét!"

Nézték, mint veri szét régi ellensége hadát a hős,
s nyilai áradásától megrémültek a Pándavák.
Nagy riadalmukat látta a szép, hosszú hajú, okos,
javukat akaró Krisna, és Ardzsunához így beszélt:
„Drónát, a legdicsőbb íjászt, fegyverrel sose győzi le
a fényes églakók élén küzdő hatalmas Indra sem,
de ha fegyvertelen lenne, legyőzné földi ember is.
Az erényt hát tegyük félre, s vessünk tőrt neki, Pándavák,
mielőtt mind legyilkolna minket az aranyoslovú.
Drónát fia halálhíre bénává teszi, úgy hiszem;
kiáltsuk oda Drónának, hogy Asvatthámán elveszett!"
Ardzsuna a csel ellen szólt, de sok hős helyeselte azt,
és Judhisthira is ráállt rövid vonakodás után.
A Kauravák hadában volt egy szörnyű elefántbika,
Indravarman király gyilkos, óriás hátasállata,
s Asvatthámán nevet kapott ez is, mint Dróna hős fia.
Bhíma ércbuzogányával megölte ezt az állatot,
aztán Dróna felé hajtott, s leküzdve lelke szégyenét,
így kiáltott magas hangon: „Asvatthámán a porba hullt!"
– bár tudta, hogy hazugság ez, hisz csak az elefánt halott.
Amikor Dróna hallotta Bhíma kényszeredett szavát,
tagjai olyanok lettek, mint a vízbe dobott homok,
de tudva, mily vitéz sarja, sejtette, hogy a hír hamis,
és így Bhíma hazugsága harckedvét mégse törte meg.
A kétség mégis égette, és ezért úgy határozott,
az Igazság Királyától kérdi meg, él-e még fia.
Bízott benne a hős Dróna, hogy Juhdhisthira csalfa szót
még a Három Világ teljes uralmáért se ejtene.
Így senki mást nem is kérdett a hősök legdicsőbbike,
remélte, hogy miként eddig, Judhisthira igaz marad.
Krisna jól tudta, hogy Dróna mindnyájukat megölheti,
s az Igazság Királyához szomorú szóval így beszélt:
„Ha még csak fél napig gyilkol e dühtől tomboló vitéz,

hadunknak akkor is vége, igaz szavamra mondom ezt!
Ha ez kell, hogy megóvj, inkább hazudj, mint igazat beszélj!
Nincs köze a hazugsághoz, hogyha életedért hazudsz.
A hazugság a házasság s szerelem esetén se bűn,
s akkor se, hogyha így védsz meg egy tehenet vagy egy papot".
Miközben így beszélgettek, odajött Bhíma s közbeszólt:
„Hallva, hogy a dicső Drónát mint lehet elemészteni,
megöltem buzogányommal a málava uralkodó
Asvatthámán nevű híres és derék hátasállatát,
az Indra elefántjához hasonló elefántbikát,
s aztán Drónához így szóltam: „Asvatthámán halott, ne küzdj!"
– de ez a hősies lelkű bráhman nem hallgatott reám.
Győzni akarsz, ne vesd el hát Krisna okos tanácsait.
Hogyha Drónának azt mondod te is, hogy fia elbukott,
abbahagyja az öldöklést e bika-a-papok-között,
hisz világszerte híres vagy, hogy mindig igazat beszélsz."
Judhisthira, mikor Krisna s Bhíma sürgetve kérte őt,
jól tudva, hogy akármit tesz, úgyse tér ki a Sors elől,
sikert vágyva, hazugságot félve Drónának így felelt
homályos, suttogó szóval: „A csataóriás halott."
Eddig szekere négy ujjra lebegett a rögök felett:
lábukkal földre zökkentek lovai, mikor így beszélt.
Drónának, aki elhitte Judhisthira hamis szavát,
élete minden értelme fia vesztével elveszett.
Leült szekere aljába, fegyvereit letette mind,
és elmerült a jógába, többé nem ártva senkinek.
Dhristadjumna, a pancsála király, Drupada vad fia,
bosszút áhítva atyjáért, otthagyta szekerét, nyilát,
és magasra emelt karddal, gyalog rohant a hős felé.
Látva, hogy Dróna ellen ront a pancsála király fia,
a föld minden teremtménye s mind a két had vitézei

feljajdulva kiáltoztak, s kárhoztatták a támadót,
míg a fegyvertelen Dróna mélységes nyugalomban ült:
összpontosítva elméjét, a jógába temetkezett,
s nem gondolt csak a legfőbb és legősibb lényre, Visnura.
Fejét kissé lehajtotta, s kidomborítva mellkasát,
szemét behúnyva lelkének világában vigaszra lelt.
A Brahmant, minden istenség istenét, a nagy Ősatyát
jelentő egytagú Óm szó töltötte be egész agyát:
tanítómesterünk, Dróna tüzes lelke az égbe szállt,
oly magasba, hová bárki a legjobbak közül se jut.
Dicsfénye második napként tündökölt a hadak felett.
Bár mindnyájan lehurrogták Dhristadjumnát a harcosok,
Dróna hajába markolva, az elcsöndesedett fejét
gyorsan leszelte kardjával a pancsála király fia,
és bosszút állva atyjáért, öröm töltötte el szivét.
Eközben a vitéz lelkű Ardzsuna így kiáltozott:
„Élve hozd ide mindnyájunk bölcs mesterét, ne öld meg őt!"
„Ne öld meg őt!" – kiáltották vezérükkel a harcosok,
de Dhristadjumna nem bánta, hogy azok mit kiáltanak,
és szekere üléséhez kötözte a halott papot.
A földön kocsival vonszolt, vérborította drága test
rút látvány volt; olyan rőt volt, mint a hajnali napkorong.
Dhritarástra király, tudd meg, hogy ekkor Dróna ősz fejét
katonáid közé dobta a pancsála király fia,
és azok, látva, hogy Dróna koponyája a földre hull,
rémülten szétszaladtak mind, felbomlott az egész sereg.
A puszta létüket féltve menekülő Kuruk közül
sokan meghaltak és sokan hurcoltak nyílütött sebet,
míg evilági és égi hírt szerezve a Pándavák
dobokat verve, kürtölve ülték győzelmük ünnepét.

Így szól a nagy Mahábháratában a hetedik könyv,
Dróna Könyve

VIII

Karna és Salja vitája

(VIII. 2, 33–41)

Szandzsaja szólt:
Tudd meg király, mikor meghalt Dróna, a hősi nyíllövő,
fiaid arca színt váltott, lelkük mély gyötrelembe hullt.
Fejüket mind lehorgasztva álltak a kocsiharcosok,
másokhoz senki nem szólott, nem nézett másra senki sem.
Durjódhana, mikor látta, hogy megbénult egész hadunk,
erőtlen, tétován álló vitézeidhez így beszélt:
„Erős karjaitok láttán szántam el ezt a háborút,
bennetek bízva hívtam ki csatára Pándu sarjait,
s ti most rettegve reszkettek azért, mert Dróna elbukott?
A harcos sorsa az, hogy küzd, és elesik a harcmezőn.
Nézzétek a szilárd lelkű Karnát, a Nap vitéz fiát,
markában égi fegyverrel mint tombol diadalmasan!
Ő az, akit ha megpillant, úgy oldalog el Ardzsuna,
mint a dühös oroszlánhím láttán a dögevő vadak.
Ő az, ki férfitornában még Bhímát is legyűrheti,
pedig az oly erős hős, mint tízezer elefántbika;
ő az, ki égi dárdával megölte Bhíma szörny fiát,
az üvöltő, varázslattal viaskodó Ghatótkacsát."
Szandzsaja szólt:
Szilárd lélekjelenléttel így szólt, s tanácsot ült fiad,
majd hadunk fővezérévé a hős Karnát nevezte ki.
Karna szólt:
Ma viadalra hívom ki Ardzsunát, férfiak feje,

s a csatában vagy ő öl meg, vagy pedig én ölöm meg őt.
Ardzsuna kocsiját Krisna vezeti, a Világ Ura,
az én hajtóm legyen Salja, kit nem győzött le senki még.
Halld e régi regét, Salja, te legdicsőbb királyi bölcs,
melyet egykor a fényes szent, Márkandéja, regélt nekem.
Vezeklésbe fogott egyszer három démon-királyfiú:
Tárakáksa, Vidjumnálin és Kamaláksa volt nevük.
Önkínzásukkal elnyerték Brahmá mindenható kegyét,
s azt kérték a nagy istentől, legyenek halhatatlanok.
Az Ősatya, a Mindenség Ura, így válaszolt nekik:
„Nincs teljes halhatatlanság, más kegyet kérjetek, ne ezt!"
A három agyafúrt démon ekkor hosszan tanácskozott,
majd a hatalmas istenség elé borulva így beszélt:
„Adj három repülő várat, istenek legdicsőbbike,
s mi e három csodás váron megosztozunk magunk között.
A világot bejárjuk majd e várakkal külön-külön,
s amikor ezer év eltelt, ismét összetalálkozunk.
Egybeolvad a három vár e napon, istenek feje.
Aki egyetlen egy nyíllal romokba tudja dönteni
a három egyesült várat, halálunkat okozza az."
„Úgy legyen!" – válaszolt Brahmá, s fényes egébe visszatért.
Maja, a démonépítész, varázsolta a várakat:
egy arany-, egy ezüst- és egy sötét vasvárat alkotott,
az aranyvár a mennyben volt, az ezüstvár a légben állt,
míg a vasvár a föld színén, nagy vaskerekeken gurult.
Száz-száz mérföldnyi volt hosszra és szélességre mindegyik,
sokkapus nagy falak, sáncok óvták őket körös-körül,
és számos széles út, pompás díszlak sorakozott belül.
A vitéz Tárakáksáé lett a színarany égi vár,
az ezüst Kamaláksáé és Vidjumnáliné a vas.
A mozgó csodavárakban a vad démon-királyfiak
szerte pusztítva kérkedtek: „Ugyan, ki az az Ősatya!"
Egyre megfutamították az istenek vitéz hadát,

visszaéltek a kért keggyel, s tomboltak vérre szomjasan.
Indra, fegyverbe szólítva a viharszellemek hadát,
dörgő villámcsapásokkal ostromolta a várakat.
Ezek Brahmá kegyelméből büszkén dacoltak ellene,
s ekkor Indra az istenhad élén Brahmá elé vonult,
hogy jelentse, miként dúlnak égen s földön a démonok.
Indra panaszait hallva, így válaszolt az Ősatya:
„Valamennyi teremtménynek javát akarom egyaránt,
de a Törvénybe tiprónak veszni kell, nincsen irgalom.
E három várat egyetlen nyíllal kell földre sújtani,
s e nagy tettet Siván kívül végbe nem viszi senki sem."
Brahmá szavára, Indrával élén, az istenek hada
fogadalmak s imádságok között Siva elé vonult.
Számos alakra szétválva látták meg őt, a Fényözönt,
és csodálkozva bámulták önmagához hasonlatos,
a nagy szellemben önmagát mind tükröző alakjait.
Mosolygott Siva és így szólt: „Beszéljetek, beszéljetek!
Szűnjék meg rettegésetek, halljam, mit tegyek értetek?"
Brahmá ekkor előadta az istensereg óhaját:
„Szánj meg bennünket és öld meg a démonokat, ó, Siva!"
Siva szólt:
Akik ellenetek törnek, megérdemlik halálukat,
erőimnek felét nektek adom, hogy győzzetek vele!
Az istenek szóltak:
Szentség, a te erőidnek még a felét se bírjuk el!
Vedd te felét erőinknek, s győzz ellenségeink felett.
Átvette minden istenség erejének felét Siva,
s kapott az égi lényektől egy páratlan nyilat s kocsit:
a fényes égi nyíl tolla a Tűz, szára a Szóma volt,
és maga Visnu istenség testesítette meg hegyét;
kocsijává a fenséges Föld istennője változott
városfüzérrel, erdőkkel és szigetekkel ékesen,
kerékagya a Gangá lett és tengelye a Mandara,

a világrészek, égtájak voltak a kocsi pántjai,
járomszíja az Őskor volt, kocsitúdja a csillagok,
és gyeplője a kígyó-nép uralkodója, Vászuki,
csengettyűi virágfürtös fák lettek s bokrok és fűvek,
kerekekként a Hold és Nap forogtak a csodás kocsin,
s a csillaghímes égbolt lett a tető a szekér felett,
a Világőröket fogták be Siva paripáiként,
zászlórúdja a Méru-hegy aranyszín sziklaszirtje lett,
és villámszalagos, szálló viharfelleg a zászlaja.
Ekkor a kegyes istenség, a kardos Siva így beszélt
nyájas szóval: „Ki vállalná, hogy hajtsa paripáimat?"
„Az, akit kijelölsz erre" – válaszolták az istenek.
„Tegyétek kocsihajtómnak azt, aki nálam is nagyobb,
de minél hamarabb" – mondta a fényes sugarú Siva.
A nagy szellem szavát hallva, felkeresték az Ősatyát,
s könyörgő szóval így kérték Brahmát az összes églakók:
„Vállald, hogy kocsihajtóként vezeted Siva ménjeit,
mert te mindenkinél több vagy, és minden hatalom tiéd!"
Brahmá szólt:
Szavam hiába nem hangzik, elpusztulnak a démonok:
a fürtös Siva négy ménjét magam vezetem ellenük.
Ekkor fegyverbe öltözve kocsira szállt a nagy Siva
s a világ veszedelmének kiirtására útra kelt.
Az íját megfeszítő hős isten láttán a démonok
hirtelen egyesítették a Brahmá adta várakat,
de a Három Világ minden erejét egybefoglaló
nyílvesszőtől a Hármas Vár jajgatva-bőgve porba hullt.
Látod, Salja, nem átallta Brahmá sem, hogy kocsis legyen,
és Siva lovait hajtsa, pedig ő a Világ Ura.
Jöjj hát, s vezesd a harctéren robogó paripáimat,
úgy kérünk erre, mint Brahmát kérték egykor az églakók!
Salja szólt:
Ha kell, hogy egy kocsissarjnak kocsisa legyek, ám legyen,

hajthatom lovaid, hogyha párharcra hívod Ardzsunát.
De tudd meg, kobrakígyóra ütsz vesszővel, te féleszű,
hogyha a gyilkoló mérgű Ardzsunával tusába szállsz!
Ahogy a kutya óljából a vad tigris felé csahol,
úgy csaholod meg Ardzsunát, Pándu bősz férfitigrisét.
Szájhős módjára úgy hencegsz, ahogy a részeg ordibál,
jószándékból szeretnélek téged kijózanítani.
Elmondom hát a varjú és hattyú példázatát, király,
okulj belőle, vagy tedd azt, amit akarsz, te ostoba!
A tengerparton élt egyszer egy jómódú kereskedő,
sok kicsi fia volt, kiket szerető atyaként nevelt.
Az engedelmes és kedves kisfiúk közös állata
egy nagy fekete varjú volt, mely ételmaradékon élt.
Egy ízben sebesen szálló, víg s szép, kedvükre szárnyaló
hattyúk csapata húzott el a tengerparti ház felett.
Ezeket látva így szóltak a varjúhoz a kisfiúk:
„Szélbenszálló, te sokkalta különb vagy, mint e szárnyasok!"
A gőgös varju elhitte a csacska kisfiúk szavát,
és a hattyúk vezéréhez így szólt: „Jöjj, versenyezz velem!"
A hattyúk szóltak:
Tisztel minden madár minket, mert legmesszebb mi szárnyalunk,
repülésben velünk hogy mersz vetélkedni, te féleszű?!
A varjú szólt:
Százféle repülésmóddal szállok majd, higgyetek nekem,
bukfencezek, cikázok majd, s még így is sebesebb leszek.
Ekkor a hattyu és varju versenyre kelve felrepült:
egyik egyenesen szállt, a másik cikázva repdesett.
Szép, nyugodt repülésével a hattyú útja kezdetén
a cifrán repkedő varjú mögött hátramaradt kicsit.
A közben odagyűlt varjak látták cikázni társukat,
és kárörvendve károgtak, kicsúfolták a hattyukat.
Felröppentek, lehuppantak fákról a földre s újra fel,

szörnyű zenebonát csapva ugráltak diadalmasan.
Hallotta ezt a hattyú is, hirtelen felemelkedett,
és gyorsan a cetek lakta nagy óceán felé repült.
A varjú megijedt ekkor, s eszét vette a félelem,
hogy hol száll le, ha elfárad: nem látott szigetet sehol.
A hattyú messze elhagyta, aztán mégis bevárta őt,
nehogy a vízbe fulladjon, s irgalmas szívvel így beszélt:
„Százféle repülésmódról károgtál az imént nekem,
áruld el hát, miként hívják azt a módot, ahogy repülsz,
mikor most csőrrel és szárnnyal egyre verdesed a vizet?
Felelj nekem, siess, varjú, bevárlak téged, itt vagyok!"
A varjú, amikor látta, hogy a part végtelenbe tünt,
vergődve, holtra fáradtan ilyen szavakkal esdekelt:
„Mi varjak kósza népségként folyton hencegve károgunk,
hattyú, életemért esdem, vigyél partra, segíts nekem!
Fogadom, hogyha még egyszer épségben hazaérkezem,
többé sosem leszek gőgös, mentsd meg életemet, nagyúr!"
Így rikácsolt magánkívül a kétségbeesett madár,
s riadt „ká! ká!" kiáltással a hullámok közé bukott.
Megszánta a derék hattyú a fuldokolva verdesőt,
megragadta a lábával, s hátára vette csöndesen.
Sebesen visszatért aztán a partra s ott letette őt,
lelket öntött a varjúba, majd elszállt, ahová akart.
A maradékokon hizlalt varjúnak egykor így adott
leckét a szélsebes hattyú, s az többé sose hencegett.
Durjódhana király koncán tengődő Karna, jól vigyázz:
e hulladékokon hízlalt varjúhoz vagy hasonlatos!
Szandzsaja szólt:
Durjódhana király lépett ekkor a két vitéz közé,
és kérte összetett kézzel: ne gyűlölködjenek tovább.
Megengesztelte Karnát, ki Salja szavára nem felelt,
és Salja kocsihajtóként harcba szállt Karna oldalán.

Bhíma bosszúja

(VIII. 83)

Duhsászanának haragos dúlását
szenvedte Bhíma hadi népe ekkor:
lelőtte Bhíma lobogó zászlóját,
s hatvan nyilat lőtt kocsihajtójába.

A fürge herceg közelebb tört aztán,
kilenc nyilától maga Bhíma vérzett,
s követte tüstént ezeket temérdek
sebes, hegyes nyíl a vitéz íjáról.

Rest Bhíma sem volt: dühe lángra lobbant,
s fiadra dobta iszonyú dárdáját,
de látta az jól, hogy a borzalom száll,
miként a tűzből kirepült zsarátnok:

íját füléig kifeszítve célzott,
s tíz gyors nyilával a gerelyt szétzúzta.
A fürge hőst e hihetetlen tettért
fennen dicsérték a körötte állók.

Duhsászanának nyila ekkor újra
nehéz sebet mért az erős Bhímára,
és Bhíma ismét iszonyú dühös lett,
izzó haraggal szava így süvöltött:

„Nyilad sebes volt sebet ütni rajtam,
de most viseld el buzogánycsapásom!"
Rivallva így szólt a haragvó Bhíma,
s a gyilkos bunkót felemelve rázta,

s tovább üvöltött: „Ma beváltom esküm,
megállj, ma véred fogom inni, hitvány!"
Halált hozó nagy gerelyével ekkor
megdobta Bhímát a te hősi sarjad,

de Bhíma lengő buzogánya is szállt,
s Duhsászanának lecsapott fejére:
a szörnyű bunkó a gerelyt elütve
fejére sújtott ragyogó fiadnak.

A lendülettel lecsapó ütéstől
remegve roskadt le a földre sarjad,
lehullt ruhája, koszorúja, vértje,
s rángott-vonaglott a kegyetlen kíntól.

Holtan rogyott le lova és csatlósa,
szilánkra törte szekerét a bunkó,
s Duhsászanának zuhanását látva,
a Pándavák közt örömujjongás kelt.

Ekkor leugrott kocsijáról Bhíma,
s Duhsászanához odarontott gyorsan;
eszébe villant a haragvó hősnek,
hogy Draupadíval fiaid mit tettek,

hogyan cibálták a hajánál fogva,
tépték ruháját havi tisztuláskor,
a férjeit hű szeretettel féltő
ártatlan asszonyt hogyan elgyötörték,

és Bhíma égő dühe felszikrázott,
mint áldozattűz, ha a vaj beléhull,
s Durjódhanához, a vitéz Karnához,
a Kauravákhoz fenekedve bömbölt:

„Duhsászanát most megölöm, lássátok,
s hiába óvná valamennyi harcos!"
– így szólt s a vérző sebesültre rátört
gyilkolni vágyó, feneketlen dühvel.

Durjódhanának, a vitéz Karnának,
ím, látni kellett, hogy a földre nyomva
nyakára hágott sebesült fiadnak
s kivonta kardját a haragvó Bhíma,

s így szólt: „Mikor te hahotáztál rajtunk,
s gúnyt űzve szóltál: »Ezek ökrök, ökrök«,
szép Draupadínknak a királyi trónon
szentelt kenettel avatott hajfürtjét
melyik kegyetlen kezed is cibálta?
Most Bhíma kérdez, te gonosz, felelj hát!"

E gyilkos dühvel sziszegő szavakra
Duhsászanának szeme szikrákat szórt,
végső erővel kinevette Bhímát,
s hogy hallja minden Kuru, így kiáltott:

„Nézd ezt az óriáskígyó vastagságú, halált hozó,
csordát osztogató, izmos, mellkast zúzó vitézi kart,
ez a kar húzta-vonszolta hajánál fogva Draupadít
a Kauravák közé, míg ti tűrtétek tehetetlenül!"

A szót fiadba belefojtva, Bhíma
mellére ugrott s dühösen tiporta,
majd vasmarokkal szoritotta testét,
s a Kauravákhoz szava így süvöltött:

„Jöjjön, ki bátor, s vegye el kezemből!
Többé a karját soha nem mozdítja!"
Ekkor kezével az erős lelkű hős
feltépte mellét elalélt fiadnak,

és mellkasából a seben keresztül
a párolgó vért teli szájjal itta;
vad esküjének eleget tett Bhíma,
s a párolgó vért teli szájjal itta.

Habzsolta, szívta, azután felnézett,
s bőszült haraggal szava így rikoltott:
„Anyám tejénél, lakomák boránál
is édesebb volt e gonosznak vére!"

Aztán a dühtől eszelős lélekkel
Duhsászanának tetemére nézett
e szörnyü szívű, s hahotázva így szólt:
„Most mit tegyek még? A halál megóv már!"

Körös-körül mind, aki látta Bhímát,
amint fiadnak szive vérét itta,
vad rémülettel menekült e helyről,
és így kiáltott: „Ez a szörny nem ember!"

Karna és Ardzsuna párbaja
(VIII. 87–93)

Szekerén az erős Karna a Pándava felé rohant,
és haragtól vörös szemmel párbajra hívta Ardzsunát.
Mintha az égen egyszerre fényeit két nap ontaná,
úgy tündökölt e két ékes, tigrisbőrrel takart kocsi.
Mint a világ uralmáért küzdő démonkirályt, Balit,
s Indrát, a két had ámulva csodálta meg a két vitézt.
Két nagy pártra szakadt ekkor a mindenség; az istenek,
tündérek, szellemek, kígyók, a szörnyek és a démonok
mind-mind Ardzsuna vagy Karna pártján álltak e harc során.
Karnának fogta pártját az égbolt s vele a csillagok,
a Föld Ardzsuna győzelmét kérte, mint szerető anya.
Így szólt a ragyogó Indra: „Karnát győzze le Ardzsuna!"
de a Napisten így felelt: „Karna győzze le Ardzsunát!"
A Teremtés Urát, Brahmát kérték ekkor az églakók:
„Ardzsuna s Karna küzdelme veszélyezteti művedet:
tárd fel hát az igazságot, melyiküké a győzelem?"
Mikor hallotta ezt Indra, Brahmá lábaihoz borult,
s emlékeztette szép szóval a nagyok legnagyobbikát:
„Magad mondtad: ahol Krisna, ott bizonyos a győzelem;
teljesítsd hát szavad, szentség, légy kegyes, hódolat neked!"
A harminchárom istenség urának akkor így felelt
Brahmá és Siva: „Nincs kétség, fiad, Ardzsuna győzni fog!"
Brahmá és Siva döntésén örvendett az Ezerszemű,
s az isteneknek átadta isteneik parancsait;
„Siva s Brahmá a Mindenség üdvére így határozott,
így lesz és nem lehet másként, nyugodjatok meg, églakók!"
Tisztelettel fogadták mind Indra szavát az égiek,
s feszülten várta minden lény, hogyan küzd Karna s Ardzsuna.

Párzáskor egymást agyarakkal tépő,
nőstényért küzdő elefántbikákként,
veszett haraggal rohamozták egymást
a Pándu-sarj és a vitézi Karna.

Mint fára alkony idején madárhad
pihenni tódul leszegett fejekkel,
a Pándu-sarj sok nyila nagy suhogva
a Nap fiának kocsiját belepte.

De bármilyen sok nyilat is repített
szemöldökét vad-dühösen ráncolva
Karnára Kuntí fia: az nyilával
a rásüvítő nyilakat lelőtte.

A Tűz nyilával, a hadégetővel
célozta meg most a nagy Indra sarja
a hősi Karnát, s e varázsfegyvertől
a Föld s az égbolt teli lett tüzekkel.

Lángot fogott a katonák ruhája,
s égő köpennyel menekültek onnan,
vad pattogás és sziszegés hallatszott,
mint hogyha tűzvész csap a bambusznádra.

De Karna ekkor sebesen kilőtte
Tenger-nyilát, hogy a tüzet kioltsa;
hegységnyi felleg lebegett a nyílból,
és záporától elaludt a tűzvész.

A sok szekér, mén s elefánt tusája
nyomán a földet hasadékok tépték,
s az alvilágból ezeken kimászott
egy szörny, a kígyók ura, Asvaszéna.

Tüzes nyilával a nagy Indra sarja
egykor tanyáját hamuvá perzselte,
s az alvilágba menekült e kígyó,
de most kibújt s ott lebegett a légben.

„Eljött a perc, hogy a gaz Ardzsunának
most megfizessek!" – sziszegett a kígyó,
és nyílvesszővé merevítve testét,
a Nap fiának tegezébe siklott.

Hogy Ardzsunával a vitézi Karna
nem bírt sehogy sem, sebek is gyötörték,
s alig maradt több nyila rajta kívül,
kilőtte végül a vad Asvaszénát.

A Nap s a mindent befaló mohó Tűz
fényével izzó iszonyú nyílvessző
a pattanó íj idegéről felszállt
s lángolva sújtott le a Pándavára.

De Krisna a gyors nyilat észrevette,
és játszi könnyen megelőzte röptét:
egy láblökéssel kocsiját lenyomta,
hogy tengelyéig beszaladt a földbe,
s a holdsugárszín, aranyékes mének
mind térdre rogytak, a mezőre buktak.

A kígyónyíl így csak a gyémánt forgót
égette porrá a vitéz fejékén,
mint Indra isten lecsapó villáma
a dús virággal teli szirtek ormát.

Leütve ékét a nagy Ardzsunának,
a rém megint csak vitézi Karna
tegzébe siklott, de az észrevette.
Karnához akkor a dühös szörny így szólt:

„Nem ismertél fel, mielőtt kilőttél,
s így nem találtam el a Pándu-sarjat,
lőj hát ki ismét e gonosztevőre,
ki ellenségem, s neked ellenséged."

Karna szólt:
Tudd meg, te kígyó, hogy olyan vitéznek,
mint én, segítség sose kell a harcban.
Száz Ardzsunát is leverek magamban,
saját nyilammal; ne segíts, menj békén!

Otthagyta Karnát a vad Asvaszéna,
haragja csak nőtt a vitéz szavától,
s felöltve ismét a saját alakját,
sziszegve rontott a nagy Ardzsunára.

Ám Ardzsunának idején szólt Krisna:
„Vigyázz, e kígyó ide tart, nyilazd le!"
Ő így beszélt: „Mit keres itt e kígyó?
Bolond ez? Önként fut a sas torkába?"

Krisna szólt:
Feldúltad egykor e gonosz tanyáját,
s testébe rejtvén ivadékát, anyja
a légbe röppent: az anyát lelőtted,
de egynek hitted, s fia megmaradt így.

Szülője vérét le akarja mosni,
s véredre áhít iszonyú haraggal:
tekints reá, mint repül át a légen,
akár az égből zuhanó tüzes kő!

Ekkor megáradt a düh Ardzsunában,
hat éles nyíllal darabokra vágta
a széles ívben lecsapó nagy kígyót,
s az földre hullt és kilehelte lelkét.

Mikor lehullott a vad Asvaszéna,
gyorsan leugrott a magasztos Krisna,
és könnyűszerrel kiemelte ismét
mélyen besüppedt szekerét a földből.

És akkor eljött a Halál Karnáért:
kátyúba zökkent szekerével Salja,
a bal kerékagy beszaladt a földbe,
mélyen lesüllyedt, elakadt a harcban.

Balsorsa láttán keserű lett Karna,
s kitárva karját, az egekhez így szólt:
„Azt hirdetik mind, kik a Törvényt tudják,
hogy az igaz hőst az igazság óvja;

erőm szerint és ahogyan tanultam,
folyvást igazként igyekeztem élni,
de látom immár, az igazság nem véd,
hanem becsapja s elemészti hívét!"

Ezzel földre szökött Karna, s gyorsan nekiveselkedett:
két kézre fogva próbálta a kereket kirántani.
Karna, a kereket húzva, négyujjnyira emelte fel
a nagy, hétszigetű Földet hegyeivel s folyóival,
szekere mégse moccant meg. Mérgében szeme könnyezett,
s végigmérve a rárontó Ardzsunát, így beszélt a hős:
„Ó, Indra-sarj, dicső íjász, egy pillanatra várj csupán,
amíg ebből a kátyúból kocsim kiszabadíthatom!
Méltatlan lenne hozzád, hogy hitványak-járta útra térj,
hiszen azt hirdetik rólad, nincs nálad nemesebb vitéz.
Arra, ki háttal áll, megfut, jajgat, leteszi fegyverét,
oltalmat esdekel, bráhman, s akinek nyila elfogyott,
kinek lehullt a páncélja vagy eltörött a fegyvere,
arra sosem emel fegyvert becsület-becsülő vitéz.
Nem ölhetsz meg, amíg földön bajlódom s te szekéren állsz.
Ne higgyed, hogy azért szólok, mert félek tőled, Ardzsuna:
híres harcoscsalád sarja, fényének növelője vagy,
s ezért bízvást merem kérni, légy türelemmel egy kicsit!"

De Krisna így szólt kocsijáról ekkor:
„Szép, Karna, hogy most az igazsághoz futsz,
lakolva így tesz valamennyi hitvány;
nem önhibáját, az eget gyalázza.

Mikor te félig csupaszon hozattad
szép Draupadínkat a tanács elébe,
s Durjódhanával diadalmaskodtál,
nem járt eszedben az igazság, Karna?

Mikor a havivérzéssel eléd hurcolt királyi nőn
hahotáztál, ugyan hol volt igazságod, kocsis fia?
Amikor az a gyantás ház az alvó Pándavák felett
kigyúlt volna, ugyan hol volt igazságod, kocsis fia?

Eszedbe sem járt az igazság akkor,
mért száritod most fecsegéssel ajkad?
Most már hivatkozz igazadra bárhogy,
ép bőrrel innen menekülni nem fogsz!"

Amikor az okos Krisna a Nap fiához így beszélt,
az nagy szégyenkezésében fejét lehajtva hallgatott.
Ajkai megvonaglottak, elragadta az indulat,
s íját felkapva, vad dühvel megcélozta a Pándavát.

Akár a mennykő, mikor Indra harcol,
a vashegyű nyíl kirepült kezéből,
s miként a kígyó csap a hangyabolyba,
mellébe sújtott a nagy Ardzsunának.

Súlyos sebétől a vitéz megingott,
kihullt kezéből Siva gyilkos íja,
és összeroskadt a hadatverő hős,
mint óriás bérc, ha a hegy leomlik.

E harcszünetben nekilátott Karna,
hogy földbe süppedt kerekét kirántsa,
de bárhogy ugrott neki két marokkal,
betelt a Végzet, s a kerék nem moccant.

S ím Ardzsunának, ki a kínt legyűrte,
fülébe súgta a magasztos Krisna:
„Vágd át nyiladdal a nyakát Karnának,
ameddig ismét kocsijára nem száll!"

Gándíva-íját fölemelte ekkor,
s gyilkos nyilával a fejét leszelve,
megölte Karnát e halálra-szomjas,
mint Vritra démont a nagy Indra isten.

A hős levágott feje földre hullott,
s lassan leroskadt azután a test is.
Fényes sugár tört ki belőle, felszállt,
s fent egybeolvadt az aranyló Nappal.

A Pándu-sarjak hada Karna vesztén
ujjongva, zengő zeneszerszámokkal,
lengő karokkal, lobogó ruhákkal,
harsány örömmel haditáncra perdült.

Durjódhanának szeme könnybe lábadt,
s úgy nézte, mint fut hada fejvesztetten,
eldobva fegyvert, leszakítva páncélt,
bikája-vesztett gulyaként a vészből.

Elhullatva ruhát-ékszert, elhagyva szekeret-lovat,
egymást taposva tódultak a rémült Kuru-harcosok,
„Engem üldöz a vad Bhíma! Jaj, engem üldöz Ardzsuna!"
– üvöltötték, s leroskadtak a szörnyű félelem miatt.
Elefántot, kocsit vagy mént kaparintott a sok vezér,
s cserbenhagyva gyalognépét, rettegve vágtatott tova,
elefánt a kocsit, kocsi a lovakat tiporta szét,
s a lovak a gyalognépet: vakon tombolt a rémület.

Mint levágott kezű ember, gazdátlan elefánttehén,
karavántól a félelmes vadonban elszakadt utas,
úgy reszkettek ijedtükben, amikor Karna elbukott,
s mindenütt Ardzsunát vélték látni a rettegő Kuruk:
nem akadt köztük egyetlen férfi Karna halálakor,
aki csatázni merjen vagy összetartsa futó hadát.

Így szól a nagy Mahábháratában a nyolcadik könyv,
Karna Könyve

IX

Salja és Judhisthira párbaja
(IX. 6–29)

Szandzsaja szólt:
Miután sereged s összes fiad Karna halálakor
nyilakkal átütött testtel, fejét veszítve megfutott,
a Himálaja lábához menekültek e harcosok,
és ott a szerteszórt, megvert Kuru-had újra összegyűlt.
Ekkor harcszekerén állva, Durjódhana, vitéz fiad,
a legjobb kocsiharcoshoz, a tusák titkait tudó,
szép szavú, daliás testű, szép kezű, szép szemöldökű,
tigrisszájú, kövér mellű, kinyílt lótuszlevél szemű,
síma s hosszú karú, ékes homlokú, csigahéj nyakú,
a tíz szakaszra s négy részre osztott hadtudományokat,
a Védák és legendák öt szent könyvét igazán tudó
hőshöz, kit különös gonddal teremtett meg az Alkotó,
Dróna isteni sarjához, Asvatthámanhoz így beszélt:
„Ki mögött harcba indulva győzünk a Pándavák felett,
mesterem fia, mindnyájunk fő menedéke most te vagy!
Mondd meg te, ki legyen küzdő seregemben a fővezér?"
Asvattháman szólt:
Legyen a fővezér Salja, kinek hada, hatalma nagy,
s olyan erős karú harcos: nagy hadsereg magában is.
Szandzsaja szólt:
Tudd meg, a Kauravák ekkor Salja királlyal élükön
még egyszer nekirontottak Pándu fiainak, nagyúr.
S bármilyen elcsigázottak voltak már valamennyien,

szélvészként szerteszét szórták a Pándavák egész hadát,
melyet Ardzsuna és Bhíma se tudott visszatartani.
A bölcs Judhisthirát ekkor elragadta az indulat,
s ámulva nézte mindenki, hogy e higgadt s szelíd király
egy pillanat alatt szörnyű gyilkos képébe öltözik:
haragtól remegett teste, szeme forogva tágra nyílt,
s százezerszámra öldöste seregünket hegyes nyila.
Nyílzápora nyomán végül a csatatér üres maradt,
s ekkor Saljára rontott és így üvöltött: „Megállj! Megállj!"

Ekkor leugrott kocsijáról Salja
s Kuntí fiának szekerére támadt:
egy kardcsapással a rudat leszelte
s Judhisthirával dulakodni kezdett.

Nagy, drágakővel kirakott gerelyt vett
markába ekkor az Igazság sarja,
s varázsigékkel, iszonyú erővel
rádobva, Salját meg akarta ölni.

Mint áldozattűz a beléje csurgó
híg vaj után kap, a rikoltó Salja
a szörnyű dárdát el akarta fogni,
de az lezúdult s a szivébe sújtott.

A száján, orrán, a szemén s fülén át
kibuggyanó és sebein kiömlő
vér Salja testén patakokban áradt,
s széttárva karját, lezuhant a földre.

Judhisthira felé fordult arccal Salja, a nagy király
úgy bukott földre, mint hogyha Indra zászlaja hullna le,
s megölelte a megtörten rázuhanó vitézt a Föld,

mint szerető, ha keblére borul rég várt szerelmese.
Soká élvezte földjét úgy, mint szerető szerelmesét,
s most átölelte és testén elaludt az uralkodó.
Az Igazság igaz sarja igaz harcban legyőzte őt,
s most kihúnyt, mint az oltáron az igaz áldozat tüze.
Dhritarástra király, tudd meg, amikor Salja földre hullt,
fiaid és a Kaurava sereg többsége megfutott,
s kik támadni merészeltek, mikor többségük elveszett,
azokat sziszegő nyíllal borították a Pándavák.
A tizenegy sereg népét, mely fiad táborába gyűlt,
egy szálig mind legyilkolták Judhisthira vitézei,
és a te pártodon küzdő ezernyi hős király közül
nem maradt senki életben, csak Durjódhana egymaga.

Durjódhana menekülése

(IX. 29–33, 57–61)

Dhritarástra szólt:
Mikor hadam csatát vesztett s táborom üresen maradt,
Pándu fiai mit tettek, Szandzsaja, válaszolj nekem!
S mit tett az a szerencsétlen Durjódhana, az én fiam,
a had nélkül maradt vezér és nép nélkül maradt király?

Szandzsaja szólt:
Bhárata'k feje, tudd meg, hogy Durjódhana, vitéz fiad,
nem lelt sehol segítségre, maga maradt a harcmezőn.
Látva, mint dúl az ellenség, s mint menekül saját hada,
leszállt döglött lováról és félve futott kelet felé.
Neki, ki tizenegy hadnak osztogatta parancsait,
buzogánya maradt meg csak, s gyalog, egy tó felé loholt.
Ekkorra millió főnyi hadából senki nem maradt,
csak Dróna fia s két társa: Kritavarman s az agg Kripa;
Durjódhana csupán három vitéz uralkodója volt.
Pándu fiai örvendve jártak közben a harcmezőn

s gyilkos kedvvel keresték mind, hogy Durjódhana hol lehet.
De hiába kutatták vad dühvel, hogy maradéktalan
élvezhessék a győzelmet, nem lelték fiadat sehol,
míg egy szál buzogányával eliramlott a tó felé.
Amikor lovaik végül kifáradtak, s a Pándavák
visszatértek a táborban pihenő katonák közé,
Dróna hős fia s két társa, Kritavarman s az agg Kripa,
a kihalt csatatérről a tó partjára lopózkodott.
Mikor a tóhoz érkeztek, hol Durjódhana rejtezett,
így beszéltek királyukhoz, ki elaludt a víz ölén:
„Ébredj, király! Siess, hívd ki harcra Judhisthirát velünk!
Vagy győzz, s a földi trónt élvezd, vagy halj meg, s akkor égbe szállsz.
Az ő erejük is megtört, királyok legdicsőbbike,
akik közülük élnek még, véreznek valamennyien,
s feltartóztatni nem tudják pusztító támadásodat,
ha mi támogatunk téged. Kelj fel hát, Kauravák ura!"
Durjódhana szólt:
Üdv, hogy láthatlak és élve, épen megmenekültetek
a Kuruk s Pándavák szörnyű hullásából, ti hős-bikák!
De győzni akkor induljunk, ha pihentünk kicsit, ne most:
én is súlyos sebet kaptam, és ti is kimerültetek.
Ma éjszaka pihenjünk még, holnap csatába indulok,
s együtt biztos legyőzzük majd Judhisthira vitézeit.
Szandzsaja szólt:
Asvatthámán, a nagy Dróna fia, urának így felelt:
„Kelj fel uralkodó, hidd el, győzünk a Pándavák felett!
Valahány adományomra, áldozatomra esküszöm,
még ma kiirtom egy szálig a Pándavák egész hadát!
Soha meg ne jutalmazzon áldozataimért az ég,
ha úgy száll el az éj, hogy nem mészároltam halomra mind!
Míg egy harcosuk él, addig páncélomat le nem vetem!"

Asvatthámán s a két másik derék nagykocsijú vitéz
ekkor gyötrődve búcsút vett urától s távolabb vonult.
Pár mérföldre a három hős egy fügefa alatt megállt,
s uráért igen aggódott, míg elcsigázva megpihent.
Ezenközben a tópartra vetődött egy vadászcsapat,
zsákmány terhe alatt nyögve, s vizet keresve szomjasan.
Ezek odalopózkodtak hozzájuk észrevétlenül,
s rejtekükből kihallgatták, mit beszélnek a Kauravák.
Mikor látták, a tó kit rejt, összesúgtak a vadfogók:
„Menjünk Judhisthirához mind, és jelentsük, hogy itt lapul
a vérbosszúra sóvárgó Durjódhana a tó ölén.
Örvendezni fog és gazdag ajándékokat ad nekünk;
mért kell gürcölve, száraz húst rágva tengetni életünk?"
Kincsekre vágyva nagy vígan így beszéltek a vadfogók,
s elindultak a táborba, zsákmányukkal a vállukon.
Ott az őrség tilalmával dacolva, Pándu hős fia,
Bhíma elébe járultak, s a szörnyű erejű vitéz
végighallgatta, mit láttak s hallottak a leselkedők.
Busásan megjutalmazta a herceg a vadászokat,
aztán Judhisthirához ment, és elmondta a híreket.
Pándu fiai, megtudva, hogy Durjódhana merre bújt,
sebesen eliramlottak a nagy Krisnával élükön.
A hírt hallva oroszlánként bömböltek katonái is,
s szörnyű csatakiáltással tódultak mind a tó felé:
veszett vágtába hajszolták kimerült paripáikat
Judhisthira nyomában, hogy megtalálják a Kauravát.
Judhisthira s a nagy Krisna csakhamar meg is érkezett
ahhoz az iszonyú tóhoz, hol Durjódhana rejtezett:
hulláma tiszta volt, hűvös, és széles, mint az óceán.
Halld Dhritarástra, hogy látva víz alá rejtezett fiad,
Judhisthira király gúnyos hahotázással így beszélt:
„Mondd csak, miféle új cselhez folyamodtál, világ ura?
Népeket sírba kergettél, leöletted családodat,

s most nyakig víz alá búvva mented a magad életét?
Jöjj, Durjódhana és harcolj! Tápászkodj fel, uralkodó!
Nagy hős, hová repült gőgöd, vitézséged hová repült?
Mivé lett sok dicsekvésed, mivé lett büszke virtusod?
Kelj fel, s harcoshoz illően állj ki párbajra ellenünk,
győzz le bennünket és akkor uralkodhatsz a föld felett,
vagy pusztulj el kezünktől és akkor alhatsz a föld alatt."

Szandzsaja szólt:

Az Igazság dicső sarja Durjódhanához így beszélt,
s halld, hogy fiad a vízből mint válaszolt neki, föld ura.

Durjódhana szólt:

Király, miért csodálod, ha az élő félti életét?
Engem mégsem a félsz űzött e tóhoz, Pándavák feje.
Elhulltak kocsihajtóim, harci szekerem összetört,
magam maradtam és fáradt testtel pihenni vágytam itt.
Kísérőiddel együtt térj pihenőre te is, nagyúr,
s én valamennyiőtökkel megvívok, hogyha felkelek.

Judhisthira szólt:

Mi pihentek vagyunk, s régen kutatjuk, merre rejtezel.
Kelj fel most, állj ki most harcra, Dhritarástra király fia!
Mondom, vagy győzz le bennünket, s élvezd dús
birodalmadat,
vagy szállj az égi hősökhöz, hogyha kioltjuk életed!

Durjódhana szólt:

Kikért Bhárata trónjára vágytam egykor, te Bhárata,
testvéreim elestek mind, s többé nem kell e föld nekem,
hol nem találni gyémántot: kipusztultak a hős-bikák;
mint a megözvegyült nőben, e földben nem lelek gyönyört.
Ma már nem látom értelmét a harcnak, férfiak feje,
ha elhúnyt Dróna és Karna, s halálát várja Bhísma is.
Judhisthira, miért küzdjünk? Legyen tiéd e puszta föld,
ki akarna uralkodni, hogyha hívei nincsenek?
Ha kipusztult rokonsága és birodalma elveszett,

magamfajta király többé nem kívánja az életet.
Legyen tiéd e föld, melyen nincsen se elefánt, se ló,
s kihalt törzsünk nagyobb része: élvezd békén uralmadat.
A vadonba zarándoklok és állatbőrbe öltözök,
nem kell alattvalók nélkül az élet, Pándavák feje!
Szandzsaja szólt:
Hallva, hogy szomorú szóval miket mond vízbe bújt fiad,
az Igazság dicső sarja Durjódhanának így felelt:
Judhisthira szólt:
Kedvesem, ne siránkozz ily szánalmasan a víz alól,
madarak csárogásánál is kevesebb nekem szavad.
Ha hatalmadban is lenne, hogy ajándékot adj nekem,
én akkor se uralkodnék ajándék-birodalmakon.
Nekem törvényszegés árán még a királyi trón se kell,
s oly törvény nincs, hogy egy harcos elfogadhatja más kegyét.
S hogy adsz nekem olyan földet, melynek ura nem is te vagy?
Miért nem akkor engedted vissza atyai jussomat,
mikor a béke kedvéért szép szóval kértük azt, király?
Akkor gőgösen azt mondtad, annyi földet sem adsz nekem,
amekkora a tűszúrás nyoma: még nem feledtük ezt,
s most kínáld az egész földet, az se menti meg életed.
Most tőlem függ, hogy elpusztulsz, vagy élsz-e még, te féleszű,
még puszta életeddel sem rendelkezhetsz, enyém az is.
Szandzsaja szólt:
Dhritarástra király, tudd meg, hogy tóban heverő fiad,
amikor így kigúnyolták Judhisthira s fivérei,
maró szavaikat hallva, bármilyen vész lesett reá,
elszánta, hogy kiáll vívni, s Judhisthirához így beszélt:
Durjódhana szólt:
Szekéren, paripán ültök, s párthívek hada vesz körül,

míg én ló és szekér nélkül, magamra hagyva állok itt.
Kocsikon nyargaló, állig fegyverbe öltözött hadak
ellen küzdjek gyalogszerrel, fegyver nélkül s magányosan?
Ígérd meg azt, hogy egyenként mérkőztök meg velem,
király,
méltatlan, hogyha egy ellen egyszerre törnek ennyien,
kiváltképpen, ha elfáradt, vérzik, s fegyvere elveszett.
Engem sosem ijeszthet meg olyan, mint te, de Bhíma se,
se Ardzsuna s a nagy Krisna, se más harcosaid közül.
A sok nemes vitézért ma lerovom tartozásomat,
megbosszúlom a hős Bhísmát, Drónát, s Karnát, a Nap fiát,
híveimért, családomért és hű alattvalóimért
mindnyájatok halálával megfizetek neked, ne félj!

Judhisthira szólt:

Szép, hogy te is felemlíted a harcosrend szokásait,
s még szebb, hogy végre elszánod magad a harcra, Kaurava.
Minthogy párharcra hívtál ki mindannyiunkat egymagad,
egy-egy vitézzel állhatsz ki, a többi nézi csak tusád,
s te választhatsz, milyen fegyvert forgassanak a harcolók.

Durjódhana szólt:

Ha ma kell viadalt vívnom, szeretném buzogányomat
választani a párharcra, amennyiben megengeded.
Aki azt hiszi, hogy méltó ellenfelem magában is,
az gyalogszerrel álljon ki buzogányharcra ellenem.
Harci szekereken folyt már sok csodás csata mindenütt,
legyen egyszer sosem látott, döntő, nagy buzogánytusa.

Judhisthira szólt:

Fel, fel Kaurava, légy férfi, velem küzdj, férfiak feje,
a városromboló Indra óvhat, akkor sem élsz tovább!

Szandzsaja szólt:

Judhisthira szavát többé nem viselhette el fiad,
fújt, mint az óriáskígyó, mikor az oduból kiront,
fogta nagy buzogányát és felkorbácsolva a habot,

mint a lángkoszorús szent Nap, a tóból kiemelkedett.
A víztől csepegő, vérrel borított óriási test
olyan volt, mint a szirt, melyről források vize hull alá.
A partra buzogányával rontó hosszú karú vitézt
úgy bámulta a had, mint a jogarát emelő Halált.
Krisna haragra gerjedt és Judhisthirához így beszélt:
„Mire volt jó e fellengző, hebehurgya beszéd, király?!
Pusztulásba rohansz ismét, magaddal rántva minket is:
olyan eszeveszett játszmát folytatsz megint, uralkodó,
mint amikor a kockára feltetted birodalmadat.
Közöttünk senki sincsen, ki Durjódhanát legyőzheti,
csupán Bhíma, ki nem fáradt annyira, mint a többiek."
Ekkor az iszonyú Bhíma Judhisthirához így beszélt:
„Kész vagyok, hogy reárontsak, s megállom helyem ellene
e legalávalóbb harcos rajtam nem vesz erőt soha.
Annyi év óta elfojtott dühöm végre kitölthetem,
a szívünkbe döfött dárdát kihúzom, Pándu sarjai!
Megölöm buzogányommal, végre nyugtod lehet, király,
visszaszerzem dicsőséged koszorúját, te bűntelen.
Életétől s hatalmától ma Durjódhana elköszön!"
Kezében buzogányával az erős Bhíma így beszélt,
s harcra készült, akár Indra, mikor Vritrára rárohant.
Nem tűrhette kihívását páratlanul vitéz fiad,
és felállt vele szemben, mint mámoros elefántbika.
Meglendítette félelmes buzogányát a Pándava,
s hős hősre, vad rohammal tört fiadra, Bháraták feje.
Durjódhana, mikor látta, mint rohan Bhíma ellene,
harsány csatakiáltással rontott a támadó felé.
Úgy rohanták meg egymást, mint hosszú szarvú, dühös bikák,
s villámot szórtak egymáshoz csapódó buzogányaik.
Bal felé körbe lendítve buzogányát, a Kaurava
erejét összegyűjtötte s fejbevágta a Pándavát,

de az csodák csodájára álltában meg se tántorult
fiad szörnyű ütésétől, királyok legdicsőbbike.
Bhímát ámulva-bámulva dícsérte az egész sereg,
hogy lépésnyire sem hátrált az iszonyú csapás alatt.
Ekkor még súlyosabb, Napként fénylő, aranyozott fejű
dorongját az erős Bhíma zúdította fiad felé,
de a hős meg se rezzent, csak félreütötte könnyedén
a reázuhanó bunkót – őt is csodálta mind a nép –,
; aztán cselt vetve Bhímának, a Kuruk legdicsőbbike
nellbe sújtotta rettentő, gyilkos dühvel a Pándavát.
Fiad szörnyű ütésétől a világ elsötétedett
Bhíma szeme előtt, szédült, s tétován csapkodott csupán.
Mikor a tusa így fordult, a Pándavák egész hada
kétségbeesve aggódott, s gyász borította szívüket.
Figyelve, hogy a két legjobb Bhárata mint viaskodik,
a vad dulakodás közben így szólt Krisnához Ardzsuna:
„Mondd meg, Krisna, melyik hősé lesz szerinted a
győzelem,
s melyik milyen erényével múlja felül a másikat!"
Krisna szólt:
Harci tudásban egyformák: az erős Bhíma izmosabb,
Durjódhana viszont sokkal ügyesebb, mint derék öcséd.
Ha becsületesen harcol, a hős Bhíma aligha győz,
de tisztességtelen harcban legyűrheti a Kauravát.
Az istenek is így győztek egykor a démonok felett,
Indra így ölte meg Vritrát a mondát ismerők szerint.
Ezért Bhíma se átallja e párharcban a cselfogást.
Valamikor, a kockázás után, Bhíma megesküdött,
hogy Durjódhana bal combját buzogánnyal lapítja szét.
Váltsa be fogadalmát most az ellenségverő vitéz,
s a fondorlat királyát így, fondorlattal terítse le.
Ha a hosszú karú Bhíma csellel nem harcol ellene,
úgy Durjódhana fog győzni, s ő lesz a ti királyotok!

Amikor Krisna felséges szavát hallotta Ardzsuna,
Bhímának intve, öklével combjára ütve jelt adott.
A jelzést Bhíma értette, és megforgatva fegyverét,
változó cseleket végzett, kettős köröket írt vele.
Bhíma cseleivel szemben rohamozni akart fiad,
s magasra kapta bunkóját, hogy felülről terítse le.
A bivaly erejű Bhíma látta, hogy mit akar fiad,
s vad oroszlánüvöltéssel megelőzve a Kauravát,
izmait megfeszítette s gyorsan combon ütötte őt.
Az erős Bhíma markából lesújtó buzogánycsapás
úgy zúzta szét fiad combját, mint a bősz Indra mennyköve,
s Bhíma csalárd ütésétől úgy hullt a porba hős fiad,
hogy szörnyű zuhanásától megrendült az egész világ.
Mikor a nagy vitéz, minden király királya porba hullt,
félelmes szélvihar támadt, villámlott-ropogott az ég,
a mennyből óriás, izzó kövek szálltak a föld felé,
miközben véreső áradt és homokzivatar szakadt,
vérfagyasztó dobok s kürtök hangja zúgott a föld alól,
és fej nélküli, soklábú, sokkarú szellemek hada
járt torz táncot az égbolton, hogy beleremegett a szív,
vérrel teli buzogtak fel szerte a tavak és kutak,
folyók visszafelé folytak elárasztva a partokat,
és e rémületes látvány hatalmában a Pándavák
valamennyi vitézének szívén úr lett a félelem.
Miután az erős Bhíma lesújtotta a Kauravát,
a földön heverő, béna vitézhez lépve így beszélt:
„Mert Draupadít kicsúfoltad egykor a férfiak között,
s minket, férjeit, ökröknek szólítottál, te ostoba,
edd meg most gúnyolódásod, gaztetteid gyümölcseit!"
Fiadhoz így beszélt Bhíma, s bal lábbal fejberúgta őt,
a királyok királyának fejét tiporta, így igaz.
Dhritarástra szólt:
Amikor látta, hogy Bhíma szegény fiamra orvul üt,

Ráma, a buzogányharcok igaz mestere, mit se szólt?
Szandzsaja szólt:
Amikor látta, hogy Bhíma Durjódhana fejébe rúg,
az igaz és nemes lelkű Ráma szörnyű haragra gyúlt,
s a királyok között állva égnek emelte két kezét,
s iszonyodva kiáltotta: „Gyalázat ez! Gyalázat ez!
Bhíma becstelenül harcolt, mert köldökön alul ütött,
szabályos buzogányharcban nem látott senki még ilyet.
»Ne üss köldök alá!« – így szól a szabály, bárki tudja ezt,
s orgyilkos módra felrúgta Bhíma a harc szabályait.
Megállj! Gaz vagy igaz módon, de beváltottad esküdet,
s így a gyűlölködésben mind leróttad tartozásodat.
Fejét lábbal ne rugdosd hát, a Törvényt ne tipord tovább!
Király volt, rokonod, s elhullt: gyalázat, hogyha ezt teszed!
Ura volt tizenegy hadnak, ő volt a Kauravák feje,
és elpusztult rokonsága, összes híve, egész hada:
Durjódhana királyt nem gúny, hanem sajnálat illeti.
Orv módon, álnokul győzött Bhíma e férfitigrisen,
s becstelen férfinak fogja nevezni az egész világ.
S te, Judhisthira, úgy hírlik, az Igazság Királya vagy,
az igazságtalanságot Bhímának mégis engeded,
mikor földre zuhant, ájult rokonotok fején tipor?!"
Judhisthira szólt:
Nem örvendek, mikor Bhíma Durjódhana fejébe rúg,
s nem örvendtem, mikor láttam, mint hulltak porba véreink.
De minket megalázottan csak gyaláztak a Kauravák,
s az őserdőbe száműztek Durjódhana s fivérei.
A vitéz Bhíma lelkében eleven még e sérelem,
s ezt megfontolva, elnéztem öcsémnek durva tetteit.
Leverte a mohó s gőgös Durjódhanát, az ostobát,
s mindegy, gaz vagy igaz módon, tombolja ki jogos dühét!
Szandzsaja szólt:
Látva, hogy földre sújtotta Durjódhanát a Pándava,

mint az éhes oroszlánhím a dühös elefántbikát,
örömre gyúlva örvendtek Judhisthira vitézei.
Harsány csatakiáltással lobogtatták ruháikat,
s a kincses méhü Föld nyögve viselte tombolásukat.
Pengették íjaik húrját és lengették az íjakat,
nagy csigakürtöket fújtak és döngették az üstdobot.

Durjódhana búcsúszavai

(IX. 61)

Míg ujjongva kiáltoztak a Pándavák bölényei,
s emlegették a páratlan esetet, Krisna így beszélt:
„Üdv, hogy egész családjával, összes tanácsaidóival
elpusztult ez a hitványak tanácsaira hallgató.
Több szót ne vesztegessünk rá, ki lehullt, mint a száraz ág,
szálljunk kocsikra, s induljunk, kincses földek királyai!"
Mikor ilyen lenézően beszélt Krisna, szegény fiad
megpróbált felemelkedni, nem fékezhette vad dühét.
Földön feküdt a csípője, karjával lökte fel magát,
és végigmérte Krisnát, zord ráncba gyűrve szemöldökét.
Fél testtel felemelkedve olyan volt ez a nagy király,
mint fejét emelő kígyó, melynek gerince eltörött.
Feledve, hogy a szörnyű kín hogyan emészti életét,
Durjódhana kemény szóval szórta Krisnára vádjait:
„Hallod-e, szolgalelkű gaz, szégyenkezésre az se bír,
hogy Bhímát épp te biztattad: üssön becstelenül reám?!
Nem szégyelled, nem átallod, hogy gaz tanácsaid miatt
a becsületesen küzdő hősök ezrei hulltak el?
Te lövetted le Sikhandin mögül Bhísmát, az agg vezért,
te lökted sírba Drónát is, te eszelted ki, hogy fia
halálának hamis hírét hallva leteszi fegyverét,
s amikor Karna rángatta a kátyúba szorult kocsit,
te mondtad, hogy a bajlódó hőst nyilazza le Ardzsuna.

Ha tisztességesen vívtok, nem győztök soha ellenünk,
se Bhísma, Dróna és Karna ellen, sem pedig ellenem!
Én királyként uralkodtam a tenger-szegte föld felett,
s elleneim fején álltam – ki végzi szebben életét?
Amire az igaz lelkű, vitéz és tiszta harcosok
vágyódnak: hős halál részem – ki végzi szebben életét?
Királyok-vágyta, istenhez méltó örömben éltem itt,
hatalmam végtelen nagy volt – ki végzi szebben életét?
A mennyekbe fogok szállni fiaim, híveim közé,
s nektek céltalan és csüggedt élet lesz földi sorsotok!"
Szandzsaja szólt:
Mikor szavát bevégezte a Kauravák dicső ura,
az égből illatos, pompás szirmok özöne hullt reá,
szivet elragadó hangon muzsikáltak a szellemek,
s hősi tetteiről zengett a tündérlányok éneke.
„Jól van! Jól van!" – magasztalták Durjódhanát az istenek,
üdítő, illatos szellő símogatta a homlokát,
a táj ragyogni kezdett és ékkőként csillogott az ég.
Látva, hogyan dicsőítik fiadat e csodás jelek,
megszégyenülten állt Krisna mögött a Pándavák hada.
Ekkor szelíden és zengő, mély hangon, mint a dob szava,
a magukba tekintő, bús hősökhöz Krisna így beszélt:
„Tisztes harcban sosem tudtok erőt venni a túlerőn,
e fürge harcoson s izmos, nagykocsijú vitézein.
Fondorlattal s varázslattal én öltem meg a harcmezőn
a Kuru-hősöket sorban, mert kedvem bennetek lelem.
Hogy csak így tudtatok győzni, sose fájdítsa szívetek:
ha erősebb az ellenség, csellel kell elemészteni.
Célotokat elértétek, pihenjünk meg, leszállt az éj.
Kocsikkal, elefántokkal hajtsunk haza, uralkodók!"
A bölcs Krisna a táborban a Pándavákhoz így beszélt:
„Jobb lesz, ha táboron kívül töltjük el ezt az éjszakát!"

„Jól van" – mondták, s mivel Krisna üdvösebbnek találta
így,
követték őt, s velük tartott Krisna kocsisa, Szátjaki.
A széles áramú Gangá partjához leereszkedett,
s ott töltötte az éjt Pándu öt ellenségölő fia.

Így szól a nagy Mahábháratában a kilencedik könyv,
Salja Könyve

X

A madarak

(X. 1)

Dhritarástra szólt:
Mondd el, Szandzsaja, mit művelt Durjódhana bukásakor
Dróna hős fia s két társa, Kritavarman s az agg Kripa?
Szandzsaja szólt:
Titokban, hogy ne láthassák nyomukat se a Pándavák,
elhúzódott az erdőhöz a három megmaradt vitéz.
Pihentek s megitatták ott eltikkadt paripáikat,
majd a rengeteg erdőbe vonultak naplementekor.
Ott hemzsegett a sok-sok vad és repkedett a sok madár,
burjánzott sok folyondár s fa, csörgedezett a sok patak,
a sok ragadozó bőgött, ékeskedett a sok virág,
fénylett sok vizirózsás tó és sok lótuszvirág virult.
A három hős a sűrűben egy nagy vadfügefára lelt,
mely ezerszám növesztette léggyökereit, ágait.
Az erdő óriásának megörültek a harcosok,
és alatta tanyázott le a három nagykocsis vitéz.
Leszálltak szekerükről és kifogták paripáikat,
majd szertartás szerint mosdva elmondták estimájukat.
A Lenyugvás Hegyén közben alágördült a Fényadó,
megérkezett a Mindenség szép dajkája, az Éjszaka.
Teleszórva sziporkázó csillagékszerrel, úgy feszült
fejük fölé az ég fátyla, mint hímes baldachinbrokát.
Zsákmányszerzésre indultak az éjszakai állatok,
s az álom foglyul ejtette a nappal összes állatát.

A vad éjszaka torkában a három megmaradt vitéz
összehúzódva, mély gyászba, bánatba hullva üldögélt.
Az álom hamar úrrá lett Kritavarmanon és Kripán,
a bánat és a fáradtság béklyóba verte testüket.
Asvatthámán, a nagy Dróna fia mégsem nyugodhatott:
lihegett, mint a kígyó, úgy perzselte a harag tüze.
Míg dühében emésztődve, virrasztott az erőskarú,
a félelmetes őserdőn körbekószált tekintete.
Ahogyan a vadak lakta fák közt révedezett szeme,
látott egy fügefát, melyen varjak serege vert tanyát.
Az éjben sok ezer varjú lepte el a fa ágait,
s békén aludtak, egymástól külön gubbasztva itt meg ott.
Míg a varjúsereg semmi rosszat nem sejtve álmodott,
egyszer hirtelen ott termett egy szörnyű, óriás bagoly.
A halkan huhogó, éles karmú, sárga szemű madár
loppal a függefán alvó varjúsereg felé suhant.
A vadfügefa ágára a bagoly leereszkedett,
s a varjakat legyilkolta sorban ez a madár-halál.
Szárnyát szegte az egyiknek, fejbe vágta a másikat,
a harmadiknak eltörte erős lábbal a lábait;
ahányat csak elért, mindet lemészárolta hirtelen.
Letépett végtagok, hullák áradata takarta be
a vadfügefa környékén a föld színét körös-körül.
Mikor végzett a varjakkal, a bagoly vad örömre gyúlt,
mint ellenségölő harcos, ha bosszút állhat ellenén.
Amikor látta, mit művelt az a fondorlatos madár,
kutatta a magányos hős a látvány magyarázatát.
„A Végzet e madár által jó példát mutatott nekem,
úgy vélem, hogy az ellenség kiirtására itt a perc.
Sose tudnék erőt venni Judhisthirán s fivérein,
hiszen erősek, elszántak, célt sose vét kilőtt nyiluk.
Magam okozva balsorsom, mint lepke, mely a lángba száll,
megesküdtem királyomnak, hogy még ma vérüket veszem.

Ha becsületesen küzdök, nem kétséges, hogy elbukom,
a csel halomra gyilkolja őket, s engem sikerre visz.
Erről sok ősi, bölcs verset őríznek hagyományaink,
s így szól a régi, Törvényen töprengő szentek éneke:
»Ha elfáradt, ha szétszéledt, szükségét végzi, étkezik,
ha tábort vert az ellenség serege, akkor üss reá,
s akkor, ha alszik éjféltájt, ha vezetője elveszett,
ha harcosai elhulltak, hogyha sorai tétovák.«"
Asvatthāman, a nagy Dróna hős fia, így tökélte el,
hogy éjszakai álmukban öli meg Pándu sarjait.
Kegyetlen ötletét ekkor jól átgondolta többször is,
majd felkeltette két társát, Kritavarmant s az agg Kripát.
Mikor tervét megértette e két nagy erejű vitéz,
a megrökönyödéstől még felelni sem tudott neki.

Az éjszakai mészárlás
(X. 8)

Asvatthāman, a szikrázó bátorságú, erős vitéz,
ekkor befogta négy ménjét, és nagy sebesen útra kelt.
Két társa így kiáltott a haragtól könnyező után:
„Mire készülsz? Miért fogtad kocsiba paripáidat?
Férfitigris, segítőid leszünk, veled megyünk mi is,
szándékunkban ne kételkedj, bajban-jóban veled leszünk!"
A halott atyja emlékén emésztődő erőskarú
újból elmondta tervét, majd elfulladt hangon így beszélt:
„Dhristadjumna hadatrontó atyámat orvul ölte meg,
mikor e diadalmas hős leeresztette fegyverét.
A Törvény meggyalázóját megölni ugyanígy fogom,
ezt a gonoszt gonosz véggel végzem ki még ma éjszaka!
Gondom lesz, hogy a markomban barmok módjára vesszen el,
s a fegyverrel megölt hősök egébe sose jusson így.

Öltsetek sebesen vértet, fogjatok kardot és nyilat,
s kövessetek, vitéz lelkű, legdicsőbb kocsiharcosok!"
E szavakkal az ellenség táborhelyére vágtatott
kocsiján Dróna hős sarja, és két társa követte őt.
Megérkeztek a táborhoz, ahol mélyen aludt a nép,
s ott társaihoz örvendő hangon így suttogott a hős:
„A harcosok egész rendjét vérbe fojthatja kardotok,
nemhogy e kimerült népet, mely aluszik különben is.
Én betörök a táborba, s mint a Végzet, bejárom azt,
ti a kapu előtt állva, csupán arra ügyeljetek,
hogy innen ki ne menthesse emberfia az életét!"
Miután Kritavarmanhoz s Kripához így beszélt a hős,
a táborfalon átugrott, s minden félelme kinn maradt.
Asvattháman a táborban ismerte jól, mi merre van,
és Dhristadjumna sátrához lopózott észrevétlenül.
A nagy csatában elfáradt Pándava-had vitézei
egymás mellett hevertek mind, s álom béklyózta testüket.
Asvattháman betört ekkor a pancsála királyfihoz,
és ott maga előtt látta Dhristadjumnát, amint aludt.
Az ágyán heverő harcost, ki nem tudta, mi vár reá,
s békésen álmodott éppen, egy rúgással zavarta fel.
A rúgástól felébredt a csatákban-tomboló vitéz,
s felugorva, felismerte Dróna nagykocsijú fiát.
Asvattháman az ágyáról felpattanó királyi hős
hajába belemarkolt és a porba taszitotta őt.
Erősen leszorította a pancsála király fiát,
s az álmos és ijedt herceg közben moccanni sem tudott.
Két lábával a mellét és torkát tiporta gyilkosa,
s a hörgő és vonagló hőst úgy ölte, mint egy állatot,
míg az karmolta körmével s dadogva-nyögve esdekelt:
„Mesterem fia, jó férfi, ne nyújtsd tovább halálomat,
ölj meg fegyverrel és juttass az égi igazak közé!"
Ezután újra elnémult az ellenségverő vitéz;

Asvatthámán erős lába nagy erővel tiport reá.
Akadozó szavát hallva, Dróna vad fia így felelt:
„Mestere gyilkosának nincs helye az égiek között!
Méltatlan vagy, te szennyes, hogy fegyver okozza
vesztedet!"
Így szólt, s mint az oroszlánból a dühös elefántbika,
testéből tomboló talppal taposta ki az életet.
Dhristadjumnát legyilkolva, a többi hőst rohanta meg,
s a szerte heverő, alvó, megvonagló vitézeket
úgy mészárolta, mint bráhman az áldozati állatot.
Kardját kirántva, csépelte mindegyiket külön-külön,
és vívásban gyakorlottan sorra járta a sátrakat.
Éles pengével ölt embert, lovakat, elefántokat,
testét a vér befröcskölte, olyan volt, mint a Pusztulás.
Azok is, kik felébredtek, elbódultak a zaj miatt,
s bénultan, tétován nézték a látványt valamennyien.
A szörnyű külsejű, véres Asvatthámant a harcosok
rémnek hitték, s ijedtében szemét behúnyta mindahány.
Miközben fel s alá tombolt ez az iszonyatos vitéz,
Draupadí fiait látta, s rettenetes haragra gyúlt,
mert eszébe jutott, atyját mint ölték meg a Pándavák:
ágyaikból kirángatva szétmarcangolta testüket.
Amióta a testvérharc tombolt a két sereg között,
egy boszorkánnyal álmodtak minden éjjel a Pándavák:
vérvörös koszorút hordott, vörös lepelbe öltözött,
vörös szemmel, vörös szájjal szörnyű dalokat énekelt,
hurkot tartott a markában, s megkötözve cipelte el
a hurokra akasztott rút, kopasz kísértetek között
a fegyvertelenül fekvő, békén alvó vitézeket,
s a táborban levő összes lovakat, elefántokat,
és úgy vonult az öldöklő Asvatthámannal oldalán,
mint a Végpusztulás Éje, mint a megtestesült Halál.
Azt hitték, hogy e rémséges jósálom vált valóra most,

és Dróna fia, míg őket megbéklyózta a sorstudat,
sorra beteljesítette Végzet-jelezte sorsukat.
Combjukat, mellüket zúzta, lehasította lábukat,
akár a Pusztulás, melyet a zord Végzet bocsát reánk.
Iszonyú, csonka hullákkal, jajgató, elefánt-tiport
haldoklókkal borította a föld színét a Dróna-sarj.
Miközben így kiáltoztak: „Mi történik? Ki az? Mi az?"
odaért és a kérdésre halálos kardja válaszolt;
felrettenve az álomból talpraugrottak egyesek,
s még magukhoz se térhettek, földön hevertek újra mind,
mások támadni kezdték őt, de hegyes nyila testüket
a Halál Éjszakájának áldozatul mutatta be.
Megvadultak a bőgéstől az elefántok és lovak,
s köteleiket eltépve, tiporták a vitézeket;
sűrű porfelleget vertek a vadul vágtató paták,
és ettől még sötétebb lett a táborban az éjszaka;
az iszonyú sötétségben úgy megtébolyodott a had,
nem ismerték fel egymást a testvérek, fiak és apák,
elefánt elefántokba, ló a lovakba ütközött,
verte, tiporta, rugdosta, marta egyik a másikat,
s egymást ölték az őrjöngő, álomtól kába férfiak,
mintha csak mind a vak Végzet parancsát teljesítenék.
Ki elfutott a táborból, hogy menekítse életét,
azt a kapu előtt Kripa és Kritavarman ölte meg;
eldobta fegyverét, pajzsát, térdre borult a sok vitéz,
s kezeit összekulcsolva, haját tépve rimánkodott,
de Kritavarman és Kripa senkinek nem kegyelmezett,
s hogy Asvatthāman annál is jobban dícsérje tettüket,
végezetül a táborra három helyen tüzet vetett.
Nem múlt el még az éjfél sem, s a Pándavák egész hadát
a Halál birodalmába űzte Dróna dühös fia.
Dögfaló szellemek s rémek gyűltek ekkor körös-körül,
a hullák csontjait rágták, falták-itták a húst, a vért.

Kölykestül-feleségestül sereglettek a ráksaszák,
kék nyakú, sáros, öt lábú, sziklafogú, idomtalan,
sárga bőrű, rekedt hangú, dagadt hasú kisértetek,
kongó kolompnyalábokkal aggatták tele testüket,
csimbókos volt hajuk s rút, torz karmok nőttek kezük fején.
Falkákban táncra perdültek e víg vérszürcsölés után,
s így röhögtek: „Milyen pompás, mily édes, tiszta étel ez!"
Asvatthámán a táborból csupán hajnalra távozott,
vér borította és kardja markával szinte összenőtt.
Csönd ülte meg a szendergő tábort, mikor betört oda,
és most is, mikor elhagyta, csöndes volt az, akár a sír.
A tábor kapuin kívül két társával találkozott,
s örömet keltve, örvendve elmondta rendre tetteit.
Két társa is derűs hírként, mosolyogva mesélte el,
hogyan ölte le ezrével a menekvő vitézeket.
Egyetlen hajmeresztő éj irtotta ki a Pándavák
veszélyt nem sejtve szendergő, gyanútlan pihenő hadát.
Lám, nincs olyan erő, mellyel visszatartsák a Végzetet:
kik népünket kiirtották, most maguk vesztek el, király.

Durjódhana halála

(X. 9)

Az után, hogy kiirtotta a Pándavák egész hadát,
a három hős a haldokló Durjódhanát kereste fel.
A tóhoz érve látták, hogy lelkét még nem lehelte ki,
kocsijukról leugrottak, körülállták királyukat.
Asvatthámán a haldokló Durjódhanához így beszélt:
„Durjódhana, ha élsz még, halld fülörvendeztető szavam!
Hét fő a Pándavák népe, s három fő bölcs atyád hada.
A hét fő Pándu öt sarja, s mellettük Krisna, Szátjaki,
mi hárman pedig itt állunk: én, Kritavarman és Kripa.
Megöltük Dhristadjumnát és Draupadí valahány fiát,

mindenért megfizettünk most: magtalanok a Pándavák.
Alvás közben legyilkoltunk embert és állatot, király,
Dhristadjumna is elpusztult: az orgyilkos gonosztevőt
barom módjára öltem le, hősök egébe nem kerül."
A lelkének olyan kedves szavakat hallva, hős fiad
még egyszer felocsúdott és Asvatthámannak így felelt:
„Oly nagy szolgálatot nem tett Bhísma, Karna, se hős atyád,
amekkorát te tettél ma, s veled e két derék vitéz.
Dhristadjumnát lesújtottad, s meghalt Sikhandin is vele,
úgy érzem, hogy egyenlővé tett Indrával e drága hír.
Üdv nektek, éljetek békén! Utam immár a mennybe visz."
Így szólt s végképpen elnémult a Kuruk bölcs eszű ura,
kilehelte vitéz lelkét, bánattal sújtva híveit,
s a tiszta életű hősök fényes egébe távozott.
Dhritarástra király, tudd meg, így múlt ki ragyogó fiad,
ki sok ezer vitézt ölt meg, de végül ő is elbukott.

Draupadí gyásza

(X. 10–16)

Vaisampájana szólt:
Dhristadjumna király rémült kocsisa reggel elrohant
az Igazság Királyához, s jajgatva-sírva így beszélt:
„Ma éjszaka legyilkolták Draupadí valahány fiát,
míg táborukban álmodtak gondatlan-magabiztosan.
A szörnyű Kritavarmannal s a vad Kripával oldalán
Asvatthámán kiirtotta egész seregedet, nagyúr.
Magam maradtam életben, elbújva a halál elől,
mikor véletlenül Dróna szörny-fia nem figyelt oda."
Hallva az iszonyú gyászhírt, a legbölcsebb uralkodó,
a megtámadhatatlan hős, eszét vesztve hanyatt esett.
A földrezuhanó férfit feltámogatta Szátjaki,
és köréje sereglettek az ikrek, Bhíma s Ardzsuna.

Mikor eszére tért ismét, az akadozva jajgató,
kínoktól meggyötört lelkű, legyőzött győztes így beszélt:
„Lám, égi szem se láthatja, a jövőben mi rejtezik:
az győzött le, akin győztünk, vesztes győzött a győztesen.
Megöltünk jótevőt, testvért, apát, fiút, barátokat,
s ilyen áron azért győztünk, hogy azután legyőzzenek.

Csak Draupadiért remegek: szegény nő,
hallván, hogy összes fia, bátyja meghalt,
s halott a nagy hős, öreg édesapja,
biztos leroskad, s elemészti kínja."

Így sírt-kesergett az Igazság sarja,
s hivatva öccsét, Nakulát, eképp szólt:
„Vezesd utánunk a szegény királynőt,
anyjának összes rokonával együtt."

Hogy Draupadiért Nakulát elküldte,
a Pándavák bölcs feje útnak indult
a hívek élén a kihalt táborba,
hol most a rémek hada gyült seregbe.

Az átkozott és iszonyú mezőnél
meglátta csonkán, lehasított fejjel,
vérrel befröcskölt tetemek körében
összes barátját, valamennyi sarját.

A holtak láttán az igaz királynak
a fájdalomtól elakadt a szíve,
zokogva felsírt, lezuhant a földre,
s az őt kisérők leborultak mellé.

Ezenközben a mély gyászba merült fekete Draupadí

a gyors Nakula nap-fényű harckocsiján megérkezett.
Remegett a királyasszony, mint széllel küszködő platán,
s Judhisthira felé lépve, férje mellé zuhant szegény.
Kinyílt-lótusz-szemű arca kínjában elsötétedett,
mint amikor az éj rejti a sugárkoszorús Napot.
Mikor látta a hős lelkű Bhíma, hogy Draupadí lehull,
odaugorva karjába vette, feltámogatta őt.
Bhíma nyugtatgató, kedves szavaira a tiszta nő
feléledt s zokogó hangon Juhdhisthirához így beszélt:
„Üdv, Pándava, hogy elnyerted a földet, s vígan élvezed,
miután sarjaid sírba űzted harcos-szokás szerint.
Üdv, hogy bölcsen derűs elméd felejti majd a holtakat,
a sok vadelefánt-léptű vitézt, hiszen tiéd a föld.
Hallottam, Dróna gaz fattya mint ölte le enyéimet,
s mintha máglyatetőn állnék, oly kín perzseli lelkemet.
Hogyha bosszút nem állsz még ma az orgyilkos gonosztevőn,
itt fogok ülni, s éhséggel veszítem el magam, király!"
Judhisthira a szép arcú királyasszonynak így felelt:
„Igazságismerő asszony, igaz halállal estek el
fiaid és fivéreid, ne bánkódj értük ennyire.
Asvatthámán pedig messzi, járhatatlan vadonba bújt,
mit képzelsz, ma hogyan tudnám párharcban leteríteni?"
Draupadí szólt:
Ha legyőzöd az orgyilkost, akkor megtartom életem,
ha nem, esküszöm: éhséggel pusztítom el magam, király!
A szörnyű erejű Bhíma nem viselhette el tovább,
hogy a szegény királyasszony kínjában így sikoltozik;
felugrott aranyékes, nagy szekerére a Pándava,
markába kapta tündöklő íját, sok szélsebes nyilát,
Nakulát bakra ültette, s ostorral űzve méneit,
Asvatthámán után indult, hogy halálra keresse őt.
A vad ostorcsapásoktól a gyorslábú, fakó lovak
forgószélként röpítették a kocsit és a Pándava

így követte a táborból Asvatthámán szekérnyomát.
Szekérre szállt az íjászok vezérzászlaja, Krisna is,
és vele az igaz tettek véghezvívője, Ardzsuna;
utolérték hamar Bhímát e vitéz férfitigrisek,
és a három keményíjú hős együtt vágtatott tovább.
Bhíma, aki az élen járt a két másik vitéz előtt,
a Gangá-part felé tartott száguldó paripáival,
mert megsejtette, hogy Dróna orgyilkos fia erre bújt.
A folyópartra érkezve, látták a legmagasztosabb,
szigeten-született bölcset, Vjászát, szent remeték között,
s piszkosan, fűruhát öltve, vajjal bekenve tagjait,
ott üldögélt vezeklőként Asvatthámán a bölcs előtt.
A szörnyű erejű Bhíma, Kuntí vad fia rárohant,
megfeszítette íját és így üvöltött: „Megállj! Megállj!"
Látva a felemelt íjjal rárohanó dühös vitézt,
s mögötte szekerén Krisnát és a hatalmas Ardzsunát,
a rémült férfi azt hitte, hogy halála elérkezett.
Vjásza szólt:
Szűnjék meg már a vérontás! Dróna fia, ne küzdj velük!
Te add meg magadat békén, s ők kegyelmezzenek neked!
Krisna szólt:
Hitvány bűnösnek ismernek téged az igaz emberek,
vétket vétekre halmoztál, s nem átalltad, hogy orvul ölj.
Nyerd el hát most gonoszságod méltó gyümölcseit, te gaz:
három évezredig földi létben sinylődve bujdosol,
és bolyonghatsz akármerre, nem lesz, ki szóba áll veled,
ember nem lakta pusztákban vándorolsz majd magányosan,
és nem lelsz bebocsátásra az emberek között sehol.
Tested bűzt, gennyet áraszt majd, vadon barlangja lesz lakod,
s valamennyi gonosz kórtól gyötörten vonszolod magad!
Vaisampájana szólt:
Asvatthámán az átoktól sújtva roskadtan útra kelt,

és alakját az őserdő szemük láttára nyelte el.
A két Pándava és Krisna, legyőzve gyűlölőjüket,
az éhhalálra elszánt, bús Draupadíhoz iparkodott.
Szélsebes paripáikkal e dicső férfitigrisek
megérkeztek az elpusztult tábor helyére csakhamar,
s kínzóbb volt Draupadí kínját látniok, mint e kín maga.
Az örömöt-felejtő és gyötrő gyászba temetkezett
zokogó Draupadít ekkor körülvették a Pándavák,
s királya engedélyével a hölgyhöz Bhíma így beszélt:
„Fiaid gyilkosán győztünk, hű hitvesem, te drága nő,
harcosasszonyhoz illően kelj fel hát és ne búslakodj.
Leróttuk tartozásunkat, s tettünket gáncs nem érheti:
csak azért hagytuk életben, mert bráhman s mesterünk fia.
Megsemmisült dicsősége, puszta teste maradt csupán,
fegyverét földre tétettük, s átok súlya alatt bolyong."
Draupadí szólt:
Tartozásom leróttátok, s a ti mesteretek fia
mesterem, kit becsülnöm kell: halálát nem akarhatom.
Így beszélt a nemes lelkű, fiait gyászoló anya,
s azzal felkelt a földről és abbahagyta az éhezést.

Így szól a nagy Mahábháratában a tizedik könyv,
az Álom Könyve

XI

A kibékülés

(XI. 12–15)

Vaisampájana szólt:
Ekkor a seregét vesztett, bús Judhisthira hírt kapott,
hogy Dhritarástra elhagyta Hásztinapura városát,
s nagybátyjához a bölcs férfi fivéreivel útra kelt:
felkereste a gyászoló atya a gyászoló atyát.
Vele vonult a kíntépett, bánatgyötörte Draupadí,
s elkísérték az udvarban élő pancsála asszonyok.
A Gangánál találkoztak velük a Kuru-özvegyek,
kik jajgatva sikoltoztak, akár a vijjogó sasok.
A síró asszonyok mellett elhaladt az uralkodó,
és nagybátyja, az ősz fürtű Dhritarástra elé borult.
Fivérei is illően üdvözölték az agg királyt,
és sorra nevüket mondták, hogy a vak tudja, kit köszönt.
A fiai haláláért kesergő, gyászba hullt atya
fiai elveszejtőit kelletlenül ölelte meg.
Pár vígasz-szóra karjába vonta Judhisthirát az agg,
majd Bhímát hívta lappangó tűzként, mely gyilkolásra kész.
Szándékán Krisna átlátott, s félretolva a Pándavát,
helyette vas szobormását állította az agg elé,
mert bölcsen tudta, hogy Bhímát az meg akarja ölni majd,
s a baj elháritására már jó előre gondja volt.
Karjaiba szorította Bhíma mását a vak király,
s halálos ölelésétől összeroppant a vasszobor.
A nagy erőfeszítéstől az ezer elefántbika

erejű agg király melle betört, s vér lepte ajkait.
Vérbe borulva roskadt le Dhritarástra, a föld ura,
mint virágba borult lombú páridzsáta, ha törzse tört.
Ekkor bölcs kocsihajtója, Szandzsaja felemelte őt,
és csillapítva-békítve kérte: „Ilyet ne tégy, király!"
Indulatán a nagy lélek úrrá lett, dühe elrepült;
s tettét megbánva feljajdult: „Elpusztult Bhíma, jaj nekem!"
Mikor látta a bölcs Krisna, hogy lecsillapodott dühe,
s gyászolja a megölt Bhímát, Dhritarástrához így beszélt:
„Dhritarástra, ne bánkódjál, nem lettél Bhíma gyilkosa,
vasból készült szobormását morzsolták össze karjaid.
Tudtam én, hogy harag tartja rabságban lelkedet, nagyúr,
s a Halál harapásából kirántottam a Pándavát.
Bhárata hős oroszlánja, erődnek párja nincs sehol,
karjaidnak szorítását ki élné túl, erőskarú?
Fiaid Bhíma vasszobrán gyakorolták a nyíllövést,
s terved sejtve, a zsákmányból félretétettem ezt, király.
Durjódhana halálának kínja törvényszegésbe vitt:
ezért akartad orv módon meggyilkolni a Pándavát.
Méltatlan lenne az hozzád, ha Bhímát elemésztenéd,
hisz ettől úgyse támadnak fel fiaid, Kuruk feje.
Mi örökké a békére törekedtünk, te is tudod,
bocsásd meg hát, hogy ez történt, s uralkodj bánatod felett!"
Amikor Krisna felfedte az igazat az agg előtt,
így felelt a Magasztosnak Dhritarástra, a föld ura:
„Minden valóban úgy történt, ahogy mondtad, erőskarú,
a fiat gyászolók kínja őrölte fel türelmemet.
Szerencse, hogy a hős Bhímát, az igaz virtusú vitézt
a haláltól megóvhattad, s nem került karjaim közé.
De most magamba szálltam már, minden haragom elrepült,
s ha Bhímát megölelhetném, nagy öröm lenne az nekem,
hisz miután halottak mind fiaim és barátaim,
oltalmat s örömöt már csak Pándu fiaiban lelek.

A könnyes arcú Dhritarástra így szólt,
s vigasztalással teli, áldó szóval
a legvitézebb daliák bikáit,
a Pándavákat megölelte sorban.

Miután elbocsátotta őket a Kauravák feje,
Gándhárít, a királyasszonyt keresték fel a Pándavák.
Amikor érkezésükről hírt vett a gyászoló anya,
elszánta, hogy megátkozza Judhisthirát, királyukat.
Gándhárí szólt:
Ősz férjemnek megöltétek egy szálig mind a száz fiát,
hagytatok volna bár egyet, a legártatlanabbikat,
hogy a földönfutó agg pár ne szálljon sírba magtalan!
Kellett, hogy két öreg vaknak ne legyen még utóda sem?
Hagytatok volna bár egyet, ti, fiaim halálai,
nem sírok így, ha nem vagytok törvénytipró gazemberek.
Vaisampájana szólt:
A nő, ki férje vakságán bekötött szemmel osztozott,
ekkor sziszegve kérdezte, hogy Judhisthira merre van.
Judhisthira király félve, reszketve állt a nő elé,
s kezeit összekulcsolva, csüggeteg szóval így beszélt:
„Itt áll az átkotérdemlő, fiaid gyáva gyilkosa,
a világ elveszítője: átkozz meg hát, királyi nő!
Céltalan lett királyságom, kincsem, céltalan életem,
hisz balgán sírba kergettem híveimet, családomat!"
Hallva a rettegő férfi riadt és bánatos szavát,
Gándhárí nem felelt semmit, csak sóhajtott keservesen.
S hogy Judhisthira meghajló testtel lába elé borult,
a törvényt követő, tiszta s bölcs Gándhárí tekintete
a szemét elfedő kendő alól ujja hegyére hullt,
s a köröm a király ujján fekete lett, akár a szén.
Mikor Ardzsuna ezt látta, Krisna háta mögé lapult,
s fivérei is aggódva topogtak ide és oda.

Félelmük látva, Gándhári, kinek haragja elrepült,
anyai, szerető szóval megnyugtatta a hősöket,
azután elbocsátotta őket és Pándu sarjai
felkeresték az ősz Kuntít, aggódó, öreg anyjukat.
Mikor hosszú idő múltán viszontlátta szülötteit,
Kuntí arcát ruhájával befedte és zokogva sírt.
Fiait újra és újra megölelte a tiszta nő,
s Draupadíval, kinek minden fia elhullt a harcmezőn,
s ki jajgatva vonaglott a földön, együtt szomorkodott.
Draupadí szólt:
Jaj, nemes hölgy, hová lettek unokáid, e hős fiak?!
Nem láttad őket oly régen, s már nem is láthatod soha.
Mit kezdjek a királysággal, ha minden fiam elveszett?!
Vigasztalta a jó Kuntí a kínszaggatta Draupadít,
s békítgető szavak közben a földről felemelte őt,
majd vele és az öt hőssel Gándhárihoz iparkodott:
elvonultak a még jobban szenvedőhöz a szenvedők.
Gándhári a nemes hölgyhöz és bús menyéhez így beszélt:
„Ne gyötörd magad így, lányom, nézz rám: gyász kínoz engem is,
de úgy érzem, a Végromlás vérzivatara tört reánk,
nem emberek akarták ezt, hanem a Sors akarta így!
Ne sírj, siratni nem kell azt, kit hősként, harcban ért a vég;
közös bánat emészt minket, s ugyan ki ad nekünk vigaszt?"

A gyász

(XI. 10, 16–23).

A férfiak oroszlánja, Dhritarástra, a föld ura,
megparancsolta: „Fogjátok kocsiba paripáimat,
s hívjátok ide Gándhárít, az összes Kuru-özvegyet,
jöjjön Kuntí is és minden bánatos feleség, anya!"
Parancsát hallva Gándhári, Kuntí s a többi gyászoló,

fuldokolva a könnyektől, felkereste a föld urát.
Vidura – még nagyobb gyászban – vigasztalta szegényeket,
majd kocsiján a meggyilkolt hősökhöz hajtatott velük.
Az összes Kuru-házakból jajgatás hangja harsogott,
és gyászt öltött a városban még az ölbeli gyermek is.
Egy szál ingben, zilált hajjal, ledobva minden éküket
támolyogtak a nők, kiknek oltalmazója elveszett;
Dhritarástrát ezerszámra vették körül a jajgatók,
úgy sietett komor, megtört szívvel a csatatér felé.
Mikor e sok lesújtott nő a Kuruk mezejére ért,
s ott meglátta halott férjét, apját, fivéreit, fiát,
kiknek testén a vámpírok, ráksaszák, rút kísértetek,
sakálok, varjak és hollók serege ült halotti tort,
hintóikról sikoltozva szöktek földre az asszonyok.
Látva a Kuru-nemzetség vesztőhelyét, a bús anya,
Gándhárí, meghajolt Krisna előtt s zord szóval így beszélt:
„Látod-e, bölcs mahárádzsa, mint lepik el a harcmezőt
az özvegyen maradt nők és fiakat gyászoló anyák?
A sok hős, aki nemrégen puha párnák között pihent,
kimarjult kézzel és lábbal most a kopár mezőn hever;
kiket magasztaló dallal vidítottak a dalnokok,
azoknak most a vérszomjas sakálhad hörög éneket;
testükön keselyűk, varjak, hiénák csüngnek ékszerül,
s ezek üvöltve-vijjogva vonszolják a halottakat.
A fej nélkül maradt testek és test nélkül maradt fejek
közt kutatva a rémségtől meghibbannak az asszonyok,
fejet illesztenek törzshöz, eszelősen tekintgetik,
s nem ismerik fel, így szólnak iszonyodva: Nem, ez nem ő!
Mások apjuk leszelt lábát, karját, kezét keresgetik,
s meg-meginogva próbálják testéhez igazítani,
vagy férjüket kutatják, de ha látják, meg nem ismerik,
mert arca összezúzódott, sakál kezdte ki tagjait.
Nézd, hogyan verik öklükkel homlokukat az asszonyok,

mikor látják a meggyilkolt férjet, fiat, fivért, apát."
Miközben a szegény asszony Krisnának így panaszkodott,
észrevette a tóparton Durjódhanát, halott fiát.
Kedvencét látva Gándhárí, a kíntól elgyötört anya,
mint erdőn a kidöntött fa, megtántorodva földre hullt.
Zokogva jajgatott aztán, mikor eszméletére tért,
nézte, nézte a vértócsa közepén heverő vitézt,
karjaiba szorította, s eszét vesztve sikoltozott.
Gándhárí szólt:
Tekintsd meg fiamat, Krisna, a nagy dühű, sebes nyilú,
harcban legyőzhetetlen hőst, ki hősi ágyon álmodik!
Ki a felkent királyok közt legelsőként az élen állt,
most porba hullva itt fekszik. Jaj, forgandó a Sors kegye!
Intéséért vetélkedve vették körül uralkodók,
s teteméért vetélkedve most keselyűk veszik körül.
Tekintsd meg, Krisna, itt fekszik vérében mind a száz fiam,
legtöbbjüket dorongjával Bhíma egymaga ölte meg!
Itt Vikarna fiam fekszik, ki tiszteltek a bölcs papok,
nézd porban heverő roncsát: Bhíma morzsolta százfelé!
Úgy nyugszik itt a felbomló elefánttetemek között,
akár az őszi ég kékes fellegei között a Hold.
Az íjak markolásától kérges, erős, kemény kezét
birkózva tépdesik-marják a falánk keselyűk, sasok,
és mindhiába próbálja elhessegetni asszonya
az éhes dögmadár-falkát, nem bír velük a gyönge nő.
Ott Durmukha fiam fekszik arccal a rátörők felé,
ígéretét a vad Bhíma beváltotta: megölte őt.
Arca felét lerágták már a dögevő vadállatok,
de fél arccal is oly szép még, mint a félholdas alkonyat.
Mint fénylett ez az arc egykor, és milyen most, tekints reá!
Miért van, hogy a port falja, mért ölték meg a Pándavák?!
Itt Csitraszéna fekszik, nézd Dhritarástra dicső fiát,
sárba hullt, ki az íjászok legelső példaképe volt.

Hiénák közt ülik körbe fiatal feleségei
testét, amelyen ott csüngnek a díszek s koszorúk ma is.
Ifjú s szép volt, a legkarcsúbb nők szolgálták Vivinszatit,
nézd meg most Krisna, eltorzult testét vér s por takarta be!
Arca fényes, mosolygós volt, mint a Csillagkirály, a Hold,
szája és orra formás volt – jaj, mivé lett, tekints reá!
Duhszahával ki szállt szembe, mikor a csata díszeként
az ellenséget öldösve, holtra rémítve tündökölt?!
Testéből úgy mered fel most a tollas nyilak erdeje,
mint a tavaszi hegyből a virágzó karnikára-fák.
S itt van, akire azt mondták, másfélszer oly vitéz s erős,
mint te s atyja együttvéve, a csaták büszke tigrise,
ki áthatolt hadunk láncán, az áthatolhatatlanon,
aki halála volt másnak, míg végül maga lett halott,
s ki oly szép, hogy sugárzása a halálon is átragyog:
nézd Ardzsuna fiát, Krisna, Abhimanjut, a ritka hőst,
ifjú hitvese ült mellé, a viráta királyleány,
s férjéről a szegény asszony le nem veszi tekintetét;
kétségbeesve, mély gyászban szólongatja szerelmesét,
símogatja a holttestet kezével s közben így beszél:
„Bársonyos, puha bőrökből vetettem eddig ágyadat,
s most a kopár rögön fekszel; a föld nem töri testedet?
Széttárva elefántormány vastagságú, kemény inú,
az íjhúrok csapásától edzett karodat, úgy heversz,
mint aki igen elfáradt, s most megpihenve szendereg:
keserves zokogásomra miért nem válaszolsz, uram?
Eddig, ha messze megláttál, már csendült is felém szavad,
s most hallgatsz, bár nem emlékszem, mivel véthettem
ellened.
Fegyvereddel utat törtél a túlvilágba: várj reám,
holtig tartó vezekléssel követlek téged egyhamar.
Mosolygós csevegéseddel a szépet most kinek teszed
az ősök birodalmában, mint nekem tetted egykor azt?

Tündöklő, ritka szépséged s nyájas, kedveskedő szavad
bizonyára a tündérek szívét széditi most, uram.
Az igazak világában, a szép apszaraszok között
eszedbe jut-e még néha, milyen hiven szerettelek?"
Az ikrek hősi nagybátyja, a halott Salja fekszik ott,
az Igazság igaz sarja igaz tusában ölte meg.
Nézd, milyen förtelem, Krisna: Salja lótuszlevél-szemű,
tündöklő telihold-arcát varjak csőre harapta ki,
s ajkán lefityegő nyelvét, mely fénylik, mint a színarany,
fekete madarak tépik. Salja bús feleségei
körülállják a holttestet, akár az elefántbikát
a nőstények, ha párzáskor mocsaras ingoványba dőlt.
Nézz szét, Krisna, a harctéren: mindenütt pusztulás, halál,
én is nézem, s a gyász kínja tűzként perzseli lelkemet.
Mióta így kipusztultak a Kuruk és a Pándavák,
öt elemére bomlott szét szememben az egész világ.

Gándhári átka

(XI. 25)

Vaisampájana szólt:
E szavakkal a megkínzott Gándhári újra földre hullt,
erejét elveszítette, elméje elhomályosult.
Halott fiaiért lelkén a harag eluralkodott,
s háborgó, szenvedő szívvel Krisnát okolta mindenért.
Gándhári szólt:
Felelj, Krisna, miért nézted közönyösen, miként rohan
a Kuruk s Pándavák népe egymást ölve a sír felé?
Módod volt, hogy segíts rajtuk, hisz ott állt óriás hadad,
s követte volna mindkét fél igaz szavú tanácsodat.
Mert szántszándékkal elnézted, mint vesznek el a Bhárata'k,
nyerd el most e gonosztettért azt, amit érte érdemelsz;
hogyha hitvesi hűségem szerzett valami érdemet,
gyűljön ereje átkomba, buzogányhordozó király:

mivel közönyösen nézted, egymást miképpen irtja ki
e két testvércsalád, öld le te is egész családodat!
Krisna, harminchat év múlva, megölve valahány fiad,
megölve valahány híved, bolyongva ismeretlenül,
barát nélkül, segély nélkül, vadonban, mint kivert kutya,
megtörten s megalázottan halj hitvány, iszonyú halált,
s fiak nélkül, család nélkül sínylődő feleségeid
fetrengjenek a porban, mint most a Bhárata-hitvesek!

Vidura vigaszbeszéde

(XI. 2–3)

Vaisampájana szólt:
A száz fia után síró, gyötrelmek parazsán ülő,
emlékektől körülrajzott, gondolatokba-némuló,
és letarolt faként álló vak Dhritarástra kínjait
a bölcs Vidura enyhítő, élet-italaként ható
szava így csillapította, – hallgasd meg, Dzsanamédzsaja!
Vidura szólt:
Kelj fel, király, a porból, fel! Önerődből meríts erőt!
Ott vár minden teremtményre a végső út, világ ura.
Mi létrejött, el is pusztul; mi felemelkedett, lehull;
együttlét vége elválás, élet vége halál, te bölcs.
Ha a hőst is, a gyávát is, mindenkit Jama hurcol el,
a harcos mért ne harcolna, hősök legfényesebbike?
Van, ki harc nélkül is meghal, s van, ki harcban se pusztul el,
de akinek ütött végső órája, túl nem élheti.
A lét kezdete nemlét és csak közepe a létezés,
vége újra a nemlét: mondd, mivégre búslakodsz ezen?
Az Idő sorra minden lényt közönyös szívvel elragad,
nem szeret az Idő senkit, s nem gyűlöl senkit az Idő.
Ahogyan a szeszélyes szél előtt hajlongva ring a fű,
az Időt minden élőlény követi engedelmesen.
Egy karavánban, egy célhoz vonulunk valamennyien:

mivégre is siratnók azt, kit az Idő elöl vezet?
Nem kell szánni a harc közben hős halált halt vitézeket,
ha igazak a szent könyvek, az ég teteje lesz honuk.
Mind ismerték a Védákat, végezték fogadalmukat,
s szemben álltak halálukkal: mivégre itt a szánalom?
Ellenfelei testének oltárán nyíllal áldozott,
és azok áldozat-nyilát testébe befogadta mind:
varázslatos világokkal várja őket az Ég Ura,
ahol az üdvözült hősök minden óhaja teljesül.
Az újjászületések nagy sodrában gyermekünk, szülőnk
millió volt; ki tudhatja, ki miénk, s mi kié vagyunk?
Akad naponta bánatra s félelemre ezernyi ok,
de földre csak a balgákat sújthatják, s nem a bölcseket.
Múló az ifjuság, szépség, egészség, élet és vagyon,
s az együttlét – a bölcs ember ezekbe nem kapaszkodik.
Mindenkire lesújtó kínt ne gyászolj magadé gyanánt;
érte életed áldozd bár, mi eltünt, vissza nem hozod.
Ahogyan rendre eltörnek a fazekaskorongokon
készült agyagedények mind: egyik korongozás alatt,
a másik mikor elkészült, levételkor a harmadik,
nedvesen vagy kiszikkadva, vagy miközben kiégetik,
vagy mikor a kemencéből kiégetve előveszik,
vagy használatban elvásva – az élők teste épp ilyen:
a méhben vagy szülés közben, vagy mikor még csak egy napos,
ifjan, java korában, vagy vénen, de pusztulásra szánt.
Seregedben különféle népek, földek királyai
viaskodtak fiad mellett, s követték őt az égbe is.
Rendelkezz hát, mahárádzsa, az unokák, fiak s atyák
temetése felől sorban, szertartás és szokás szerint!

Így szól a nagy Mahábháratában a tizenegyedik könyv,
az Asszonyok Könyve

XV

Dhritarástra remetesége

(XV. 1–2. 5–16)

Vaisampájana szólt:
Földjüket visszafoglalva s leölve a Kuruk hadát,
nagybátyjuk vezetésével uralkodtak a Pándavák.
Az öt nagy hős akármit tett, megkérdezte a vak királyt,
s tizenöt éven át híven betartották parancsait.
Gyakran meglátogatták agg nagybátyjukat a Pándavák,
lába elé borultak s úgy ültek az ősz nagyúr köré.
Megtették, bármit óhajtott, s ő megcsókolta homlokuk.
Követte egyre Kuntí is Gándhárít engedelmesen,
s Szubhadrá, Draupadí és a Pándavák többi asszonya
apósaként-anyósaként tisztelte a királyi párt.
Sok ragyogó ruhát, ékszert, kényelmes, drága ágyakat,
mindenféle, királyokhoz méltó jó étket és italt
juttatott Dhritarástrának Judhisthira, a föld ura.
Dhritarástra király mellett ott ált Vidura, Szandzsaja,
s a polgárasszony által szült okos fia, Jujutszu is,
és velük a vitéz Dróna sógora, a dicső Kripa,
e nagy bráhman, kinél fürgébb íjász nem volt az ég alatt.
A királlyal a szent Vjásza is gyakorta találkozott,
és a mennyei lényekről, az atyákról regélt neki.
Dhritarástra parancsára a bölcs Vidura tiszte volt
rendelkezni a szertartás és a törvénykezés felől,
s Vidura oly eszes volt, hogy csekély szolgáltatásokért
a hűbéres királyoktól sok jó szolgálatot kapott.

Minden halálraítéltet, foglyot szabadon engedett,
s Judhisthira mahárádzsa nem szólt semmit sem ellene.

Így töltötte öregségét Dhritarástra, a föld ura,
tanácsosai szolgálták, és tisztelték a Pándavák.
Ellentétet az országban lakó nép sose láthatott
Durjódhana király apja s Judhisthira király között.
De Dhritarástra akkor sem feledhette gonosz fiát,
s halálát soha nem tudta Bhímának megbocsátani.
Úgy akarta a balvégzet, mely sarkallta a Pándavát,
hogy a Kuruk fejét éppígy nem szívlelhette Bhíma sem.
Bhíma titkon igen sokszor kellemetlenkedett neki,
s hitvány híveivel gyakran megszegette parancsait.
Egy ízben Bhíma Gándhárí s Dhritarástra király előtt
mesélte cimboráinak, mily balga volt az agg nagyúr,
s karját csapkodva hencegte, fiait hogyan ölte meg.
Máskor is így beszélt Bhíma, s e tüskeként döfő szavak
igen megharagították a Kaurava uralkodót.
Tizenöt éven át így élt az agg a Pándavák között,
s ekkor könnyteli, vak szemmel barátaihoz így beszélt:
„Jól tudjátok, miképp történt, hogy elvesztek a Kauravák,
s bár a vétekben osztoztak a Kuruk valamennyien,
magam vagyok a főbűnös, én okoztam e pusztulást,
mert a rokonait bántó Durjódhanát, e féleszűt,
királlyá én emeltem fel az összes Kauravák fölé.
Nem hallgattam a nagy Krisna szavára, mikor így beszélt:
»Ölesd meg ezt a gazt s minden barátját és tanácsosát!«
Bár ugyanezt tanácsolta a Kuruk többi bölcse is,
a fényes Bhísma és Dróna, Kripa, Vidura, Szandzsaja,
sőt, saját anyja, Gándhárí, s a jámbor, tiszta Vjásza is,
szerető apaként mégsem fogadtam meg tanácsukat.
Ezernyi tüske sért, kínoz rút gyarlóságaim miatt,
és most, tizenöt év múltán belátom balgaságomat,

s remeteként, vezekléssel törlesztem le e bűnöket."
Az Igazság Királyához fordult ekkor a föld ura:
„Jó Judhisthira, áldott légy, hallgasd figyelmesen szavam!
Példásan pazar oltalmad alatt boldogan éltem itt,
elhalmoztál ajándékkal s áldoztál sok halottamért.
Én is mindig iparkodtam az erényre erőm szerint,
és buzgón követett engem Gándhárí is, a bús anya.
Kik Draupadít gyalázták és elvették ősi jussotok,
kötelességüket téve elestek mind a harcmezőn.
Most nekem is követnem kell kötelességemet, fiam,
s Gándhárí ugyanezt tenné: add beleegyezésedet!
Elvonulunk az őserdő mélyébe, ha megengeded,
s zarándokéletet kezdünk, vadbőrbe, rongyba öltözünk.
A nemzetségnek úgy hasznos, ha én, az agg, a trónt s jogart
átengedem az ifjaknak, s jámbor erdőlakó leszek."

Amikor a zarándoklat ideje bekövetkezett,
szokás szerint megáldoztak a védaismerő papok,
majd Dhritarástra s Gándhárí vadbőrbe, rongyba öltözött,
s a Kuruk palotájából rokonaival elvonult.
Hangosan sírva-jajgatva búcsúztatták a föld urát
a bús Pándava-nők és más nemzetségbeli asszonyok,
míg Judhisthira reszketve kulcsolta össze ujjait,
s felsikoltott: „Hová indulsz?!" – majd földre hullt
erőtlenül.
Ardzsuna is zihált, mégis visszafojtotta kínjait,
s Judhisthirára rászólt, hogy viselkedése helytelen.
Kuntí összeölelkezett Gándhárival, s követte őt.
Judhisthira, mikor látta, hogy menni akar anyja is,
így szólt: „Neked maradnod kell, helyetted én megyek
velük!"
Hallotta a dicső Kuntí, hogy Judhisthira mit beszélt,
Gándhárival ölelkezve mégis tovább s tovább haladt.

Kuntí szólt:
Nagy király, Szahadévának viseld gondját, amíg csak élsz,
mert nagyon szeretett engem, és téged ugyanúgy szeret.
Őrizd meg Karna emlékét, ki ott pusztult a harcmezőn,
az én ostobaságom volt oka annak, hogy elveszett.
Draupadínak keresd kedvét örökké, Pándavák feje,
s Nakulát, Ardzsunát, Bhímát, testvéreidet el ne hagyd.
Rád vár most, hogy a nemzetség gondját viseld, világ ura,
én sógornőmet és férjét fogom szolgálni holtomig,
s testemet hamuval fedve, együtt vezekelek velük.
Anyjának az igaz lelkű s magát fegyelmező király,
némán magába roskadva, egyetlen szót se válaszolt,
de néhány percnyi töprengés után reszketeg ajkain
kitört a szomorúság és a heves fájdalom szava:
„Mit beszélsz? Így határoztál? Ilyeneket ne mondj nekem!
Nem engedem, hogy elhagyjál, sohasem egyezem bele!
Krisnával arra bíztattál, hogy a világ királyait
taszítsam sírba egy szálig, s hódítsam vissza trónomat,
és most a visszaszerzett trónt, győztes fiaid elhagyod,
hogy a félelmes őserdő mélyén tengődj? Maradj velem!"
Kuntí nem válaszolt semmit, könnyes szemmel haladt
tovább.
Mikor egyre követték őt szolgáikkal a Pándavák,
könnyeit visszafojtotta, és fiaihoz így beszélt:
„Igaz, amit nekem mondtál, Pándavák legdicsőbbike!
Ha elcsüggedtetek, mindig én adtam nektek új erőt:
mikor a kockajátékban birodalmatok elveszett,
én buzdítottam elmétek, tőlem kaptatok új hitet,
én mondtam nektek azt, hogy ti, istenek ivadékai,
nem élhettek az erdőben, nem tűrhetitek a nyomort.
De én férjemmel élveztem eleget a királyi fényt,
ittam a szóma szent nedvét, adtam nagy adományokat.
Nem magamért hevítettem Krisnában a harag tüzét,

de azért cselekedtem így, hogy titeket megóvjalak.
Nem vágyom a királyságra, melyet visszaszereztetek,
a boldog honba vágyódom, hol férjem, Pándu, vár reám.
Utamat ne kövessétek tovább, harcosok ékei,
tegyétek kötelességtek és legyen lelketek nemes!"
Szülője szavait hallva, az öt nagy erejű vitéz
elszégyellte magát és az út mentén lassan elmaradt.
Dhritarástra pedig hosszú utat tett meg a nap során,
és a Gangá-folyó partján pihent meg, mikor este lett.

Az özvegyek halála
(XV. 29–33)

lővel Dhritarástrához látogattak a Pándavák,
. finom étkekkel ellátva pihentek nyugodalmasan.
Egy hónapja az erdőben éltek a Kauravák között,
mikor a bűntelen Vjásza felkereste tanyájukat.
A legmagasztosabb bráhman, a legjobb védaismerő,
Szigeten Született Vjásza Dhritarástrához így beszélt:
„Tudom, királyok Indrája, mily kétség gyötri lelkedet
a nagy csatában egy szálig elpusztult fiaid miatt,
s tudom, hogy ugyanígy gyászol Gándhárí és a többi nő.
Ezért, mikor a hír megjött, hogy itt mind összegyűltetek,
idejöttem eloszlatni kétségeiteket, király.
Mondd el vágyad, maharádzsa, s én tüstént teljesítem azt,
hogy láthasd, mily hatalmam van vezeklésem
gyümölcseként."
A módfelett okos Vjásza szavát hallva, a vak király
pár pillanatnyi töprengés után a szentnek így felelt:
„Boldog vagyok, hogy elnyertem öregségem gyümölcseit,
mióta végre itt élek köztetek, remeték között.
Nem kell félnem, mi vár rám a túlvilágon, ha meghalok,
csak az bánt, hogy a rossz lelkű Durjódhanát nem űztem el,

s e balkezes miatt meghalt valamennyi derék fiam.
Miatta folyt az ártatlan Pándavák hősi vére is,
s ő ölette le egy szálig a föld összes királyait.
Mondd, bráhman, a barátjáért meghalt sok hős hová jutott?
Hová jutott a harctéren elhullt sok unokám, fiam?
Rájuk gondolva kín éget, se éjjelem, se nappalom,
gyötör a fájdalom, bánat, és megnyugodni nem tudok.
Atyám, nem lelhetek békét, míg folyton erre gondolok!"

Vjásza szólt:
Íme, mindnyájatok gyötrő kétségeit eloszlatom,
kik gyászt hordozva aggódtok a harcban égbeszálltakért.
Jöjjetek mind a Gangához, s én elétek varázsolom
mindazokat, kik elhúnytak az öldöklő csaták során!

E szavakra a bölcs Vjásza beszédét hallgató tömeg
felujjongott s kiáltozva rohant a szent folyó felé.
Oly hosszú volt e nap, mintha ezer évig se múlna el,
amíg az éjszakát várták, hogy láthassák a holtakat.
Mikor lenyugodott végül a napkorong a szent hegyen,
előírás szerint mosdva elmondták estimájukat.
Dhritarástra király s Pándu jó lelkű, jámbor öt fia
a bölcsek közt a vízparton feszülten várakozva ült,
és külön tőlük, ott ültek Gándhárival az asszonyok,
s koruk szerinti sorrendben összes alattvalóik is.
Akkor a ragyogó Vjásza a Gangá szent vizébe állt,
és szólította fennhangon a bölcsek legdicsőbbike
a Kuruk hadi népét és a Pándava-vitézeket,
s a különféle országok nagyörökű királyait.
Szavaira a Gangából harsány kiáltozás felelt,
olyan, mint amikor hajdan egymásra tört a két sereg.
A föld urai Bhísmával és Drónával az élükön
ezerszámra vezették ki hadaikat a víz alól
és olyan volt a zászlója, harci szekere, köntöse
e tündöklő vitézeknek, amilyen a halál előtt.

Mind mennyei ruhát hordott, fényes fülbevalót viselt,
s ellenségeskedő, önző, irígy, haragos egy se volt.
Mennyei zenekar zengett, daloltak égi dalnokok,
tündérek táncokat lejtve kísérték a királyokat.
Feltárult Dhritarástrának is a káprázatos csoda:
vezeklése hatalmával Vjásza látást adott neki.
Gándhárí is viszontlátta valamennyi halott fiát,
s másokat, kiket elvesztett a szörnyű pusztulás során.
A tömeg kimeredt szemmel bámult és haja égnek állt,
az elképzelhetetlenül csodás látványnak úgy örült.
Mint derűs daliák és nők fényes, hatalmas ünnepe,
mint a vászonra festett kép, olyan volt ez a látomás.
Meglelte feleség férjét, apa és anya gyermekét,
látta testvér a testvérét és barát a barátait.
Boldog örömben egymással tölthették el az éjszakát,
de virradatra búcsúzott az összes túlvilági hős,
és szerettei karjából eltűnt, ahogyan érkezett;
Vjásza útjukra engedte a mennyei vitézeket.
Ekkor a vízben álló bölcs, a Kauravák javát tevő,
állhatatos erényekkel tündöklő Vjásza így beszélt
a harcosfeleségekhez, kik ittmaradtak özvegyen:
„Akik a mennybe vágyódnak, hol férjük üdvözülten él,
ugorjanak a Gangába azok a nemes asszonyok!"
A szent pap szavait hallva, a hittel teli hitvesek
apósuk engedelmével lemerültek a víz alá,
s megszabadulva testüktől, követték valamennyien
férjeiket a mennyekbe, a boldog églakók közé.
Mind mennyei virágfűzért, égi ékszert, ruhát kapott,
s isten-alakba öltözve vígan élt férje oldalán.

Dhritarástra, Gándhárí és Kuntí halála
(XV. 37)

Két évre, hogy az erdőből hazatértek a Pándavák,
Judhisthira mahárádzsát meglátogatta Nárada.
Judhisthira szólt:
Rég nem láthattalak téged, bráhmanok legdicsőbbike.
Hogy megy sorod? Ahol jártál, mi hír a messzi földeken?
Azt beszélik a Gangá-part tájáról ideérkezők,
hogy szigorú vezeklésben él az agg Dhritarástra ott:
láttad-e Szandzsaját, Kuntít s Gándhárít? Szólj, mi van velük?
Nárada szólt:
Halld, mit hallottam és láttam, Bháraták feje, légy erős!
Miután te a Gangától hazatértél, Kuruk fia,
ennek forrásvidékéhez zarándokolt az agg nagyúr,
s míg Szandzsaja vezetgette az erdőben a vak királyt,
Kuntí pótolta Gándhárí kendővel bekötött szemét.
Velük mentek a szent tűzzel a jámbor áldozópapok,
s minden remete bámulta szigorú fogadalmukat.
Csont s bőr lett Dhritarástrából, mire hat hónap elrepült.
Kuntí egyhónapos böjtöt tartott, Szandzsaja hatnapost,
s Gándhárí semmi mást nem vett ajkaira, csupán vizet.
Az erdőben, akár látta, akár nem látta a király,
a tűzáldozatot rendre bemutatták a bráhmanok.
Egy ízben viharos szél jött, nagy erdőtűz keletkezett,
és hirtelen az őserdő lángbaborult körös-körül.
Megperzselt antilopnyáj és vaddisznókonda vágtatott,
kígyók serege siklott át a lángok közt a víz felé.
Ahhoz, hogy a folyópartra menekíthesse életét,
Dhritarástra erőtlen volt a hosszú böjtölés után,
és rohanni a két megtört, gyönge királyi nő se bírt.
Dhritarástra, mikor látta, hogy közelükbe ér a tűz,

Szandzsajához, a leghősibb kocsihajtóhoz így beszélt:
„Szandzsaja, fuss a vízpartra, ott a tűzvész nem ér utol!
Mi lángnak adva testünket, a legfőbb jóhoz érkezünk."
Szandzsaja, a dicső szónok, hebegve-félve válaszolt:
„Szörnyű balvégzet ér téged e lángokban, uralkodó!
Nem látom sehogyan módját, mint menekülj a tűz elől!
Mit kell ezek szerint tennem, szólj, s követem parancsodat!"
Szandzsaja szavait hallva, így felelt az öreg király:
„Nem balsors a halál annak, ki maga is akarja azt.
A szenvedést, a tűzvészt és az árvizet, a szélvihart
a vezeklők magasztalják. Fuss hát, Szandzsaja, messzire!"
Így beszélt Szandzsajához, majd révületbe merült az agg,
Gándhárival s anyátokkal leült arccal kelet felé.
Szandzsaja tiszteletkörrel hódolt előtte s elfutott.
Dhritarástra a fájdalmat merev faként viselte el,
és így fogadta Gándhári és Kuntí is a tűzhalált.
Nagybátyád és a két asszony az erdőtűzben elveszett,
de Szandzsaja a vízparton megmenekült a láng elől.

Hírül véve, hogyan halt meg Dhritarástra, a föld ura,
mélységes gyászba süllyedve szomorkodtak a Pándavák.
Szülőanyjára gondolva, Judhisthira zokogva sírt,
s öklét az ég felé rázva így kiáltott: „Gyalázat ez!"
Fivérei hasonlóan tettek Bhímával élükön,
s a nép is zokogott, hallván, hogyan halt iszonyú halált
Kuntí s az agg mahárádzsa, ki száz fiát temette el.

Így szól a nagy Mahábháratában a tizenötödik könyv,
a Remeteség Könyve

XVI

A jádavák pusztulása
(XVI. 1–3)

Vaisampájana szólt:
Harminchat évre Gándhárí átka után a jádavák
bunkóikkal kiirtották egymást: ez volt a végzetük.
A Sors, mint tar fejű, hegy-nagy, vörös-fekete szörnyeteg
jött s házról házra járt köztük, eltűnt, majd újra megjelent:
lőttek rá mesterijászok tízezer s százezer nyilat,
de az Élőketöldöklő testét az nem sebezte meg.
Iszonyú szélvihar tombolt napról napra a városon,
s hajmeresztő süvöltéssel jósolta pusztulásukat.
Patkány nyüzsgött az utcákon, széttört minden agyagfazék,
a szendergők haját s körmét egér rágta le éjszaka,
„csicsí-húcsí" – sikított a seregély a szobák falán,
és se éjjel, se napközben nem szűnt ez a rikácsolás,
a daru a bagoly hangját utánozta: „hu-hú, hu-hú",
a kecske mekegés helyett sakál módra üvöltözött,
s hírnökeként a Balsorsnak, a jaduk háztetőire
sárga tollú, vörös lábú rémes galambcsapat repült.
Mongúzok egeret szültek, a kutyák macskakölyköket,
öszvérek elefántborjút, s a tehenek szamárcsikót.
Vétket vétekre halmoztak ezenközben a jádavák,
megsérteni nem átallták az isteneket, ősöket,
lenéztek papot és mestert – csak Krisna s Baladéva nem.
Csalta a feleség férjét és a férj feleségeit,
az áldozati tűz lángja baljósan balfelé hajolt,

s kék és vörös sziporkákat lövellt az emberek közé.
Ha felettük leszállt s felkelt, úgy rémlett, hogy a Fényadó
küllői nyakazott testek, s vérüktől rőt a napsugár.
Sikálhatták a konyhákat, átsüthették az étkeket,
a nyüzsgő nyüveket mégsem tudták soha kiirtani.
Ha szerencsés napot kérve imádkoztak a bráhmanok,
futás robaja hallatszott, bár sehol senki nem futott.
Az állócsillagok s bolygók serege összeütközött,
s őrcsillagaikat többé nem találták az emberek.
Mindebből Krisna jól látta, hogy közeleg a pusztulás,
s az egy nappal korábban jött újholdra nézve, így beszélt:
„Íme, a Holdfaló Démon megkurtítja a hónapot,
mint a Bhárata nemzetség vesztekor, s most nekünk jelez!"
Hogy beteljen a Sors, Krisna kihirdette parancsszavát:
„A szent fürdőkhöz induljon zarándokútra mind a nép!"
De ekkor az a gyémántos köldökű vas dobókorong,
melyet Krisna a Tűztől nyert, szemük láttára égbe szállt.
S mikor a nép a Prabhásza folyó partjára érkezett,
a dicső bráhmanoknak szánt illatszert, ételt és italt
ott a majmok elé szórták a jádavák vitézei,
majd duhaj muzsikálással fellármázva a szent helyet,
kavargó táncra perdültek s nyakaltak valamennyien.
Az ittasok között ekkor Krisna kocsisa, Dáruka,
részegen handabandázva Kritavarmanhoz így beszélt:
„Alvók gyilkosa, gyávább vagy annál, ki holtakat püföl,
vigyázz, a jádavák népe tetted sose bocsátja meg!"
Kritavarman, haragjában, gyalázkodva felelt neki,
s ekkor Dáruka kardjával Kritavarmanra rárohant,
és Krisna szeme láttára levágta a vitéz fejét.
A körülötte állókat is ölni kezdte Dáruka,
és hiába futott Krisna, hogy ettől visszatartsa őt,
mert kedvelt kocsihajtóját körülfogták a többiek:
részeg fejjel dobálták rá a kiürült edényeket,

s hogy Krisna fia ott termett, testével óva Dárukát,
a túlerő a két harcost Krisna előtt tiporta el.
Amikor Krisna meglátta, mint dől le fia s Dáruka,
egy buzogányfejű nádat tépett a haragos nagyúr,
s szörnyű ércbuzogánnyá vált markában ez a gyönge nád:
ki útját állta, mindenkit menten agyoncsapott vele.
A Végzet által ösztökélt részeg dulakodás során
egy szálig mind agyonverték egymást a jadu harcosok:
dühükben mind kiszaggatták a nádas buzogányait,
s menten vasbuzogánnyá vált a nád az ő kezükben is.

Krisna halála

(XVI. 4–5)

Minden vitézét agyonütve, Krisna,
ki tudta jól, hogy mi a sorsa immár,
lakatlan erdőn fel-alá bolyongott,
s elmélkedett, majd lehevert a földre.

Családja vesztén, a jaduk halálán,
s a harcban elhullt Kurukon merengve,
úgy vélte, eljött az idő: elég volt,
s érzéktelenné merevült e nagy hős.

Vadász alakban, vadakat kutatva
ott járt az erdőn az Öregség akkor,
és látta Krisnát, aki jógi módra
magába mélyedt s mereven hevert csak.

Hegyes nyilával sebesen meglőtte,
s aztán futott, hogy a vadat megfogja.
A vad helyén egy csodasok karú hőst,
a sárga leplű remetét találva,

megállt riadtan a Vadász-Öregség,
azt hitte: gyilkolt, s leborult a földre.
A tiszta lélek, a vadászt megáldva,
tündöklő fénnyel lebegett az égbe.

A Kezdet és Vég Ura, Visnu-Krisna,
a jóga izzó erejű nagy bölcse
betöltve ég s föld köreit sugárral,
a földről így tért haza, szent egébe.

Mikor a hírnök elmondta, mint vesztek el a jádavák,
perzselő gyász emésztette Pándu fiainak szivét.
„Lehetetlen!" – kiáltotta Krisna hű társa, Ardzsuna,
s a hírnökkel a jádavák fővárosába vágtatott.
Krisna nászpalotájában tizenhatezer asszony élt
s ezek jajgatni kezdtek mind, mikor a hős megérkezett.
A fiaikat és Krisnát gyászoló nőkre Ardzsuna
rá se bírt nézni, könnyfátyol borította tekintetét.
A jádavák halálával úgy tűnt neki a Dváraká,
hogy vize a Halál hurka, gúzsba font vad Pokol-folyó,
hol a jaduk a hullámok, a ló hal s a szekér hajó,
zene s zörgés a vízzúgás, a palota s a ház öböl,
virágfüzér a gyémántfal, hínártorlaszok ékkövek,
az utcasorok örvények, és forgók a kerek terek,
és ahol krokodil Krisna s krokodil Baladéva is;
szemében olyanok voltak a város és az özvegyek,
mint hervadt őszi lótusztó, hol elhalt a madár dala,
és felzokogva-könnyezve porba roskadt a Pándava.
Felemelték s arany trónhoz támogatták az asszonyok,
majd szótlanul körülvették a hősök legdicsőbbikét.

Ardzsuna veresége
(XVI. 7–8)

A csüggedt, tétován álló s már gondolkodni sem tudó
néphez alkalmatos szóval Ardzsuna ekkor így beszélt:
„Indrapraszthába elviszem a jaduk maradékait,
mielőtt az egész várost elsodorja az óccán.
Hozzatok minden értéket, málházzátok szekérre mind,
s nálunk királyotok Krisna bölcs unokája, Vadzsra lesz.
Ha a szeplőtelen fényű Nap felragyog hetednapon,
mindnyájan elmegyünk innen: ne késlekedjetek tehát!"
A hetedik napon felszállt harckocsijára Ardzsuna,
s az igába fogott ökrök, öszvérek, lovak és tevék
vonta nagy szekerek hátán a bús jádava özvegyek
kínjukban sírva-jajgatva követték Pándu hős fiát.
A szolgák és a polgárok, aggok és serdülők hada,
lovat vagy szekeret hajtva, a menet oldalán haladt,
s óvta az asszonyok népét: így rendelte a Pándava.
Mihelyt lakói elhagyták a kinccsel teli Dvárakát,
a várost elözönlötte a tenger, a halak hona:
a föld egy-egy darabkáján mikor Ardzsuna áthaladt,
szekerének nyomát tüstént elöntötte az óceán.
A dvárakai polgárok látták e ritka nagy csodát,
s lábukat sebesen szedve mondogatták: „A Sors! A Sors!"
Az Öt Folyó igen gazdag földjére érve, Ardzsuna
e nyájban s gabonában bő tájon tábort ütött s pihent.
Látva, hogy ennyi szép nőre egyetlen egy vitéz vigyáz,
a környékbeli rablókban a mohóság lobot vetett,
s Ardzsuna táborát ekkor zsákmányra-nőre éhesen,
botokat forgató rablók rohanták meg ezerfelől.
A hős fogta a Gándívát, és fel akarta ajzani,
s íme, mit eddig oly könnyen meghajlított erős keze,
hosszas erőlködés árán hajolt meg csak az égi íj;

bűvölt volna varázsfegyvert, s elfeledte a bűvigét.
A martalócsereg közben szeme láttára hordta szét
a legszebb nőket és mások maguktól mentek el velük.
A hű jádava szolgákkal az elkeseredett vitéz
nekibúsulva lődözte a rablókra hegyes nyilát,
de sok-sok egyenes röptű vesszeje hamar elfogyott:
mely kimeríthetetlen volt, kiapadt a varázstegez.
A vérszívó nyilak fogytán elcsüggedt, dühös Ardzsuna
most marokra fogott íjjal verte a martalóchadat,
s az eltakarodott végül, de a jádava hölgyeket
a Pándavák bikájának szeme elől ragadta el.
A hős Ardzsuna mindebben felismerte a Végzetet,
s mélységes bánatában csak sóhajtozott keservesen.
Akkor a megmaradt nőkkel Indrapraszthába útra kelt,
és ott letelepítette őket a Kauravák között.
Mindennek eleget téve, mit az Idő reászabott,
könnyfátyollal szemén, Vjászát kereste fel a Pándava.
Mikor látta a bölcs Vjásza, mily csömör gyötri Ardzsunát,
mint sóhajt újra és újra, megkérdezte a nagy vitézt:
„Szólj hát, megbabonáztak tán? Papgyilkosságba vitt dühöd?
Vagy havibajos asszonnyal közösültél az éjszaka?
Harcban megfutamítottak? Bánat felhőzi arcodat;
olyant még sose hallottam, hogy csatában alulmaradj!
Ha tudhatom, miért bánkódsz, mondd el gyorsan, ne késlekedj!"

Ardzsuna szólt:
Krisna, a szép sziromszemű, felhőtestű király halott,
s a tigrisbüszkeségű és dicső hősök, a jádavák
egymást mind-mind legyilkolták a vad viaskodás során.
A sok bárdot s gerelyt álló, kapureteszkarú vitézt
gyönge nádszálak ölték meg: lásd a Végzet szeszélyeit!
Folyton Krisna halálára s elhullt népére gondolok,

s ez elviselhetetlenné teszi életemet, te bölcs!
Ahogy sohase hinném el, hogy kiszárad az óceán,
földre zuhan az ég boltja, a hegységek leomlanak,
és hideg lesz a tűz lángja: nem hihetem, hogy ő halott!
Ha Krisnát elveszítettem, nem kell tovább e földi lét!
De halld, mi ez után történt, s mi ennél is keservesebb,
ami folyvást eszemben jár, s mitől kettéhasad fejem:
az Öt Folyó közén élő rablók serege megrohant,
s szemem elől ragadta el a jadu-hölgyek ezreit.
Felragadtam varázsíjam s nem tudtam megfeszíteni,
a hajdani erő eltűnt karomból nyomtalan, te bölcs.
Tudd meg, szent Vjásza, hogy minden varázsfegyverem elhagyott,
és nyílvesszőim elfogytak, kiapadt a varázstegez.
Hű társam s hős-erőm vesztve, üres szívvel barangolok,
világosítsd meg elmémet, mi lesz üdvömre, mit tegyek?

Vjásza szólt:
Brahmá nagy átka égette porrá a jadu hősöket,
így kellett lenni s így történt: őket gyászolni nem szabad.
A szent Krisna azért jött el, hogy enyhítse a Föld baját,
és testéből a legfelsőbb égbe tért meg e tágszemű.
Te is az istenek fontos ügyét szolgáltad itt, vitéz,
ezért küldték segítségül melléd Bhímát s az ikreket.
Megtettétek, amit kellett, fényes sikert arattatok,
s most eljött az Idő és int, hogy végső útra keljetek:
azt kérdezted, mi szolgálja legfőbb üdvödet – íme, ez!

Megfontolva a tündöklő erényű Vjásza bölcs szavát,
Hásztinapura városba hazatért Pándu hős fia.
Ott bátyját, az igaz lelkű Judhisthirát kereste fel,
és jelentette, mit hallott s látott a jádavák között.

Így szól a nagy Mahábháratában a tizenhatodik könyv,
a Vasbuzogányok Könyve

XVII

A végső út

Vaisampájana szólt:
Hallva a jádavák sorsát, a király úgy határozott,
hogy világunkat elhagyja, és Ardzsunához így beszélt:
„Nagyeszű, az Idő minden teremtményét elégeti,
nyakunkon az Idő hurka, látnod kell ezt magadnak is!"
„Ó, az Idő!" – felelt bátyja bölcs beszédére Ardzsuna,
és sejtette, miért mondja e szavakat a föld ura.
Judhisthira király ekkor birodalmát Jujutszura,
Dhritarástra s a polgárnő derék fiára bízta rá,
királlyá tette Ardzsuna unokáját, Pariksitot,
majd Pariksit nagyanyjához, Szubhadrához, eképp beszélt:
„Sarjad Jujutszu oltalma alatt a Kuru-trónra ül,
s a jádava király Krisna hős unokája, Vadzsra lesz:
Indrapraszthán az úr Vadzsra, Pariksit Hásztinapurán.
Vigyázz rájuk, hogy elméjük vétkessé ne legyen soha."
Végezte a király aztán dolgát fáradhatatlanul:
fivéreivel illően szézámos vizet áldozott
Krisnáért, az okos hősért s a többi jadu harcosért,
új s új tort ülve Krisnáért, lakomáztatta gondosan
a dicső Náradát, Vjászát, a nagy remeteszenteket,
s emlékére ruhát, gyöngyöt, falut, asszonyt, lovat s kocsit
százezerszámra osztott szét a legjobb bráhmanok között.
A fő Bhárata-mesterré az ősz Kripát nevezte ki
s az ő keze alá adta tanítványként Pariksitot.

Ez után egybehívatta egész népét a föld ura
és szándékát kihirdette összes alattvalóinak.
A hű alattvalók, hallva Judhisthira király szavát,
bizony cseppet sem örvendtek, csüggedt lett lelkük és riadt.
„Urunk, nem szabad így tenned!" – kérlelték valamennyien,
az Idő változásának törvényét ismerő király
szavukra nem adott mégse, s elbocsátotta híveit.
Levetett díszruhát, ékszert, fahéncsköntösbe öltözött,
s így tettek Draupadí, Bhíma, Ardzsuna és az ikrek is.
Végső áldozatot tartott akkor az öt vezérbika,
s mikor az véget ért, vízzel kioltották a szent tüzet.
Az öt legnemesebb férfit úgy siratták az asszonyok,
mint mikor elveszítették a kockán birodalmukat,
de most örvendve indultak a nagy útra a Pándavák,
mert látták a jaduk vesztét, s ismerték uruk óhaját.
Az öt Pándava sorjában elhagyta Hásztinapurát;
Draupadí hatodiknak ment és hetediknek egy kutya.
Velük vonult a nép messze túl a város határain,
de senki visszatérésre nem bírhatta az öt vitézt.
Látva ezt, visszaindultak városukba az emberek,
s ott Kripa vezetésével hódoltak mind Jujutszunak,
míg az anyák körülvették a fiatal Pariksitot.
Az öt tündökletes lelkű vitéz s a tiszta Draupadí
ezalatt egyre bőjtölve Kelet felé zarándokolt.
A jógának s vezeklésnek szenteltek legdicsőbbjei
sok-sok vidéken átmentek, s láttak sok-sok tavat, folyót.
Judhisthira az élen járt, mögötte Bhíma bandukolt,
Ardzsuna harmadikként ment, majd az ikrek koruk szerint.
Leghátul ment a szépséges testű, lótusz-szirom-szemű
Draupadí, a legelső mind a földi asszonyok között,
s e vezekelni vágyókat folyvást követte egy kutya.
Ment, ment az öt vitéz, s egyszer sós tengerpartra érkezett.
A Gándívát, a mennytől nyert nagy varázsíjat Ardzsuna

magánál hordta mindeddig, mert szerette a kincseket.
S látták Agnit, a Tűzistent, mint óriási lánghegyet:
tündöklő testbe öltözve ott állt s elzárta útjukat.
A Hétlángú nagy istenség a Pándavákhoz így beszélt:
„Hej, Pándavák, a Tűzisten vagyok, figyeljetek reám!
Úgy induljon vezeklésbe hős fivéretek, Ardzsuna,
hogy elhagyja a Gándívát – immár szüksége nincs reá,
s egykor Krisnát is elhagyta a gyémántos dobókorong.
Hogyha ideje itt lesz majd, markába újra visszatér.
Varunáé e legjobb íj, s hogy használhassa Ardzsuna,
én magam kértem el tőle: adjátok neki vissza most!"
„Add vissza íjadat!" – kérték Pándu fiai Ardzsunát,
s ő Varunának átadta: bedobta a habok közé.
Ekkor eltűnt a Tűzisten s a Bháraták bölényei
elindultak a tengerpart hosszát követve Dél felé.
Aztán Nyugatra s Északra mentek, mintha a Föld körül
leírt nagy tiszteletkörrel búcsúznának a vég előtt.

Amint Északra tartottak e magukat fegyelmezők,
meglátták ott a nagy hegység, a Himálaja csúcsait.
Azon átkelve, végtelen homoktenger következett,
majd a legmagasabb hegység, a Méru orma tűnt elő.
Amint e jógatörvényű hat vándor sebesen haladt,
végigküzdeni nem tudta a jógát Draupadí s lehullt.
Amikor Bhíma meglátta, mint zuhan földre Draupadí,
az áldozati tűzből lett nőt nézve visszatántorult:
„Judhisthira, e tündöklő királylány sose vétkezett,
mondd, mi az oka, hogy mégis földrerogyott a cél előtt?"
Judhisthira szólt:
Szerfölött részrehajló volt Ardzsunával, te is tudod,
bűnhődnie ezért kell most, férfiak legdicsőbbike.
Így szólt s vissza se pillantott asszonyára a bölcs király,
hanem összpontosította elméjét és továbbhaladt.

Holtan földrerogyott aztán az okos Szahadéva is,
s Bhíma, ki látta, mint hull le, Judhisthirához így beszélt:
„Mádrí fia miért halt meg, ki valamennyiőnk közül
a legkészségesebb szívvel szolgálta a család ügyét?"
Judhisthira szólt:
Mindenkinél tudósabbnak tartotta önmagát, te hős,
súlyával ez a bűn rántja most a földre fivéredet.
Így szólt és Szahadévát is elhagyta az igaz király,
s öccseivel, kutyájával ment, ment rendíthetetlenül.
Látva, hogy Draupadí s kedves ikertestvére elveszett,
Nakula is utánukhalt, úgy gyászolta szeretteit.
Bhíma, mikor a szépséges szép Nakula is elbukott,
megszólította bölcs bátyját, s feljajdult harmadízben is:
„Ki a legigazabb volt és mindig szolgálatunkra állt,
ki e földön a legszebb volt, Nakula elbukott, uram!"
Judhisthira király Bhíma kesergésére így felelt:
„Való az, hogy igaz volt ő, s a bölcsek közt a legdicsőbb,
de azt gondolta, szépségre nincs hozzá fogható sehol.
Magában így beszélt sokszor: »A legszebb férfi én vagyok!«
Értsd meg, Bhíma, ezért kellett elbukni Nakulának is,
ami valakinek jár, azt el is szenvedi biztosan."
Látva a többiek vesztét, a fehérlovas Ardzsunát
szintén földre terítette a bánat és a fájdalom.
Mikor Indra dicső mása, a csaták férfitigrise
porba zuhanva haldoklott, bátyjához Bhíma így beszélt:
„Nem emlékszem, hogy ő bármi rosszat tett volna bármikor,
miért kell neki bűnhődni, hogy elpusztult a cél előtt?"
Judhisthira szólt:
Azt hencegte, elég egy nap, s kiirtja a Kuruk hadát,
de véghezvinni nem tudta, ezért bukott a földre most.
Az összes többi íjhordó vitézt lenézte Ardzsuna,
s aki az Üdv után vágyik, annak így tenni nem szabad.
Judhisthira továbbment, s lám, lehullt a földre Bhíma is

Esés közben a nagy hős így kiáltott a király után:
„Hej, nézd kedvencedet, bátyám! Lásd, engem is leránt a föld!
Mi az oka bukásomnak, mondd el nekem, ha ismered!"
Judhisthira szólt:
Mohón faltál italt, ételt, s fitogtattad erőidet,
magasabbra sosem néztél, ezért ránt vissza most a föld.
Judhisthira király így szólt, s vissza sem nézve ment tovább;
a hosszú úton ekkor már csak a kutya követte őt.

Egyszerre nagy morajlástól vert visszhangot az ég s a föld,
megjelent kocsiján Indra, s felszólította a királyt,
hogy szekerére szálljon fel. Az Igazság igaz fia
az Ezerszemü Indrának szomorú szóval így felelt:
„Hős fivéreim elbuktak, s nélkülük nem megyek veled,
a mennyország se kell, hogyha nincsenek ott fivéreim.
S jöjjön a gyönyörű nő, ki méltó a mennyre, Draupadí,
nagy városromboló Indra, engedd meg ezt a kedvemért!"
Indra szólt:
Előtted mind megérkeztek az égbe s várnak ott reád,
Draupadí is közöttük van, ne szomorkodj, dicső király.
Nekik emberi testüktől meg kellett szabadulniok,
de te ezzel a testeddel szállhatsz az égbe, bűntelen.
Judhisthira szólt:
Múlt s Jelen Ura, lásd, engem ez a kutya nagyon szeret,
hadd kövessen a mennyekbe! Szívem könyörületre int!

Indra szólt:
Ma halhatatlan, örök életet nyersz,
hozzám hasonló leszel, égbe szárnyalsz,
vár rád a legfőbb gyönyör és tökély ott:
hagyd el kutyádat, ez a tett nem vétek.

Judhisthira szólt:
Ezerszemű Úr, a nemes lelkűnek
a nemtelen tett lehetetlen óhaj.
Nem kell a menny sem, ha csak úgy
jutok be,
hogy eltaszítok valakit, ki hű volt.

Indra szólt:
Nincs helye ott fenn a kutyás embernek,
mert azt, mit egy eb szeme megpillantott,
elhordja mind-mind a Haragszellem-had.
Hagyd el kutyádat, ez a tett nem vétek.

Judhisthira szólt:
Megmondatott, hogy aki hűhöz hűtlen,
oly vétkes az, mint aki bráhmant gyilkol.
El nem hagyom hát szerető kutyámat,
hogy égi fényben, gyönyörök közt éljek.

Indra szólt:
Négy hős fivéred, szerető szavú nőd
elhagytad immár, hogy a mennybe feljuss;
most egy kutyától nem akarsz megválni?
Épp most hagyott el eszed, itt a célnál?

Judhisthira szólt:
Ismert dolog, hogy eleven s halott közt
se ellentét nincs, se barátság nincsen.
Nem tudtam őket elevenné tenni,
s elhagytam őket – de kutyám, az él még!

Elhagyni bárkit, aki hű volt hozzánk,
oly bűn nekem, mint a könyörgőt ütni,

megölni asszonyt, kirabolni bráhmant,
s kárt tenni annak, aki jóbarátunk.

Indrához így szólt az Igazság sarja,
s átváltozott, ím, az eb: atyja volt az,
a Nagyhatalmú, az Igazságisten,
s szólt lágyan, áldón ragyogó fiához:

Dharma szólt:
Nemes vagy, nagy király, méltó hozzám, aki atyád vagyok!
Szíved minden teremtményhez bölcs részvéttel viseltetik,
Indraszekeret elhagytál egy téged szerető ebért:
az églakók között sincsen hozzád hasonlatos, király!
Ím, elnyerted az istennép változatlan világait,
s méltó vagy, hogy a mennyekbe felvihesd földi testedet.
Dharma és az erős Indra s a többi isten, égi bölcs,
ekkor szekérre ültette Judhisthirát, a nagy királyt,
s kocsin repülve kísérte a sok bölcs, szenvedélytelen,
jóságos lény, ki tetszése szerint száll, ahová akar.
Hogy Judhisthira felszállt rá, a kocsi felemelkedett,
és betöltötte fényével az egész földet és eget.
Mikor az istenek népét s az égi fejedelmeket
illendően köszöntötte, így szólt Pándu igaz fia:
„Ahol fivéreim vannak, legyen sorsuk akármilyen,
oda megyek, nem óhajtok magamnak szebb világokat."
A városromboló Indra, hallva, mit kér a Pándava,
jó szándékú, kegyes szóval Judhisthirához így beszélt:
„Lakozz itt, ahová jámbor életed juttatott, király!
Olyan tökélyhez érkeztél, hová ember nem ért soha;
miért fűtene még itt is gyarló emberi indulat?
Fivéreid nem érték el ezt a helyet, Kuruk fia,
de te emberi érzelmet ne táplálj, ne törődj velük,
nézd a harmadik ég tisztult szellemeit, ez itt a menny!"

Judhisthira a szónoklók istenének tanácsait
mégse fogadta meg s fontos szóval Indrának így felelt:
„Démonölő, nekem nincsen kedvem itt élni nélkülük,
én oda akarok menni, hol fellelem öcséimet,
és fellelem a hűséges asszonyok legdicsőbbikét,
a jó lelkű, okos, jámbor s tündöklőn tiszta Draupadít."

Így szól a nagy Mahábháratában a tizenhetedik könyv,
a Nagy Útrakelés Könyve

XVIII

Az utolsó megpróbáltatás
(XVIII. 1–2)

Vaisampájana szólt:
Judhisthira király közben Indra egébe érkezett,
és ott Durjódhanát látta, ki ékes trónon üldögélt
a jámbor szádhja-szellemek, ragyogó istenek között
s a hősök minden ékével úgy szikrázott, akár a Nap.
Igen kelletlenül nézte Durjódhanát a Pándava,
s elfordult, hogy ne is lássa, milyen szerencse érte őt,
miközben ezt kiáltotta: „Nem kívánom a mennyeket,
hogyha a buta és kapzsi Durjódhana is itt lehet,
aki miatt legyilkoltunk minden barátot és rokont,
aki miatt a száműzés kenyerét ettük évekig,
s aki miatt a szépséges, hibátlan, tiszta Draupadít
egy ingben odahurcolták az egybegyűlt Kuruk közé.
Többé nem akarom látni Durjódhanát, nagy istenek!
Én oda akarok menni, hol fellelem öcséimet!"
„Nem úgy, királyok Indrája! – szólt mosolyogva Nárada –,
Megszűnik itt a mennyekben minden földi viszálykodás.
Ne illesd hát ilyen szóval a hős Durjódhanát te sem,
figyelj arra, amit mondok, te bölcs s erős karú király!
Durjódhana mahárádzsát tisztelik mind az istenek,
s velük az üdvözült lelkek, a mennybeszállt uralkodók.
Méltán él itt a hősök közt: harcban vesztette életét.
Sorsa volt, hogy megöljétek, és így általatok került
harcostörvény szerint mennybe, te istenhez hasonlatos.

Bármilyen nagy veszély tört rá, e vitéz vissza nem riadt.
A csalárd kockajátékot most már ne emlegesd, fiam,
nem illik arra gondolnod, hogy ki gyötörte Draupadít,
s nem illik arra gondolnod, halott rokonaid közül
a nagy csatában és másutt ki okozta a többi kínt.
Szállj már magadba, békülj ki Durjódhanával, ó, király,
ez itt a mennyek országa, ne folytasd a viszálykodást!"
Judhisthira mahárádzsát bárhogy kérlelte Nárada,
az így felelt, a nagy szenttől számonkérve fivéreit:
„Ha a hősök világába juthatott e gonosztevő,
Durjódhana, ki egy szálig leölette barátait,
aki miatt a Föld színén nincs többé se király, se ló,
s aki miatt dühödt harcot vívtunk bosszúra éhesen,
látni akarom én akkor, vajon milyen világ jutott
dicső lelkű öcséimnek, kiknek szava igaz s nemes,
kik szilárd fogadalmúak s a hősök legdicsőbbjei,
vajon hová jutott Karna, Kuntí nagy erejű fia,
Dhristadjumna, a pancsálák vitéze s fia, Szátjaki,
és a harcosszokás szerint megölt többi uralkodó.
Szólj, Nárada, hová lettek?! Sehol se látom őket itt.
Virátát, Drupadát s hadunk más vitéz fejedelmeit,
Sikhandint és a pancsála hercegnő sok derék fiát,
Abhimanjut, a harc díszét akarom látni, Nárada.
Ha e hősök nem érték el az örök üdv világait,
öcséim s híveim nélkül e boldogság nekem se kell!"
Az istenek szóltak:
Ha közöttük akarsz élni, indulj, ne várakozz, fiam!
A nagy Indra parancsára megtesszük minden óhajod.
Ekkor melléje rendelték követüket az istenek,
mondván: „Vezesd el őt oda, hol felleli barátait!"
Elöl az égi hírnök ment, s Judhisthira követte őt:
rút volt az út, alig látták, úgy ellepték a bűnösök,
rémületes homály ült rá, emberhaj fedte fű helyett,

bűzlött a kárhozottaktól, vér s hús iszapja fedte be,
szemvájó madarak, medvék s döglegyek hada lepte el.
Szanaszét rothadó, rémes holttetemek hevertek ott,
férgek és bogarak zsongtak a tenger csonton és hajon,
lobogó tűz határolta az út mentét körös-körül
s nagy sebesen sereglettek oda a keselyűk, sasok,
s a tűszájú, hegyormoknál hatalmasabb kisértetek.
Bekenve zsírral és vérrel, a levágott karok, kezek,
kitépett belek és lábak halmaival telis-tele
rémítő, hajmeresztő volt a dögszagú, homályos út.
Gondolatokba mélyedve haladt rajta a Pándava,
s forróvizű folyót látott, melyen nem volt se komp, se híd,
s erdőt, ahol kifent kardok éles pengéje volt a lomb,
és izzó iszapú lápot, vasszirtek hegyes ormait,
látott forró olajjal telt hatalmas rézedényeket,
és óriási tüskékkel döfködő vad bozótokat;
látta, mily iszonyú kínnal szenvednek itt a bűnösök.
Judhisthira király akkor megkérdezte a hírnököt:
„Meddig kell még e rémséges úton mennünk, felelj nekem!
Mutasd meg végre, hol vannak fivéreim s szeretteim!
Mondd meg, miféle országa ez az egek lakóinak?"
Judhisthira szavát hallva, a mennyei követ megállt,
s így szólt: „Ezen az úton kell továbbmenned, uralkodó!
Az istenek parancsára én innen visszafordulok.
Ha fáradt vagy, király-Indra, most még visszajöhetsz velem."
Judhisthira, a fertelmes bűztől szédülve, szenvedett,
és megtorpanva elszánta, hogy ő is visszatér vele.
Amint visszafelé indult a megtört, szomorú király,
hallotta, hogy panasszal telt jajgatás kél körös-körül:
„Ó, jaj, ó jaj, igaz lelkű, nemes vérű királyi bölcs,
könyörgünk, állj meg egy percre a kedvünkért, ne menj tovább!

Mióta ideérkeztél, hűs szél enyhíti sok sebünk,
és boldog gyönyörűséget áraszt ránk tested illata.
Csupán egy percre állj még itt, Bháraták legdicsőbbike,
mert ameddig közöttünk állsz, nem gyötör úgy a szenvedés!"
Hallva, hogyan kiáltoznak körülötte a szenvedők,
Judhisthira megállt, s így szólt: „Ó, jaj, micsoda borzalom!"
Az igaz hősnek úgy tetszett, hogy valahonnan ismerős
e lelkek elgyötört hangja, s nem tudta, kik lehetnek ők.
Mikor hiába töprengett, megkérdezte a Pándava:
„Kik vagytok ti s miért éltek ezen az iszonyú helyen?"
A hangok így sikoltottak feleletként a hős körül:
„Én vagyok Karna!", „Én Bhíma!", „Ó, jaj, én vagyok
Ardzsuna!"
„Mi az ikrek vagyunk ketten!" „Dhristadjumna vagyok,
király!"
„Én vagyok Draupadí, hű nőd!", „Mi Draupadí szülöttei!"
Judhisthira király, hallván e testnélküli hangokat,
fel-felsóhajtva töprengett: „Miféle sors okozta ezt?
Miféle érdemet szerzett Durjódhana, e gaztevő,
hogy cinkosai élén most az üdvösséget élvezi?
Úgy pompázik, akár Indra, tiszteli minden églakó.
S miért szálltak a poklokra öcséim és szeretteim,
akik törvénytudók voltak, jók, bőkezűek, áldozók,
s meg nem szegték a harcosrend örök törvényeit soha?
Észnél vagyok vajon, vagy sem? Ébren vagyok, vagy
álmodom?
Megőrültem talán s lelkem a téboly háborítja így?"
A gyásztól, izgatottságtól s rémülettől gyötört király
magába szállva fájdalmas gondolatok közé merült,
s így szólt az égi hírnökhöz, bárhogy gyötörte őt a bűz:
„Keresd fel azokat tüstént, akiknek hírvivője vagy,
s jelentsd, hogy nem megyek vissza, maradok híveim között,
mert szenvedő öcséimnek üdvöt ad az, hogy itt vagyok."

Mikor így szólt e bölcs férfi, Pándu igaz s okos fia,
az istenek királyához az ég követe visszatért.

A megdicsőülés
(XVIII. 3)

Judhisthira csak egy percig állt ott, s máris megérkezett
a nagy Ezerszemű Indra, és vele mind az istenek.
Amint a ragyogó testű églakók hada megjelent,
a nyomasztó sötétséget elűzte a sugárözön,
és láthatatlanok lettek a kíngyötörte bűnösök,
eltűntek a hegyes szirtek, az üstök, a pokolfolyó,
a szerteheverő hullák, eltűnt a tövises bozót,
s a többi hajmeresztően rémséges éji látomás,
mely eddig úgy nyomasztotta a Pándava uralkodót.
Az istenek közelsége hűvös, fűszeres illatú,
lágyan lengedező szellőt támasztott a király körül.
Ekkor Indra, az istennép legpompázatosabb ura,
barátságos, derűs szóval Judhisthirához így beszélt:
„Tied az istenek boldog serege, Pándavák feje,
jöjj, jöjj, eltűnt a rémséges káprázat, te erőskarú.
A bölcsesség tökélyéhez emelkedtél, tiéd a menny.
Ne haragudj e próbáért, hallgasd meg magyarázatát;
a poklot látni kell minden királynak, így van ez, fiam.
A jó s rossz tett fizetségét egyszer mindenki elnyeri:
ki előbb száll a mennyekbe, az utóbb a pokolba jut,
s ki előbb hull a poklokba, utóbb mennybe emelkedik.
Előbb száll égbe az, kinek több a rossz tette, mint a jó,
saját javadra szolgált hát, hogy előbb ide küldtelek.
Drónának te csalárd szóval azt mondtad: fia elbukott,
és ezért a hamisságért látnod kellett a poklokat.
Mint téged, ugyanúgy Bhímát, Ardzsunát és az ikreket,
s Draupadít is csalárdságért vetette ide végzete.

De most levezekélték már vétküket valamennyien,
és a te pártodon küzdött, halott uralkodók között
ott várnak mind a mennyekben, nézd őket, Bháraták feje.
Ott van a legdicsőbb íjász, ki miatt annyi kín gyötört,
öcséiddel a legfelső tökélyt elérte Karna is.
Amott folyik az isteni Gangá-folyó, az ő vize
árad szentelve s tisztítva mind a Három Világon át,
fürödj meg benne s eltűnik belőled minden emberi:
a fájdalom, a fáradtság és a kártékony ösztönök."
Mikor a Kuru-Indrához az isten-Indra így beszélt,
jött Dharma, az Igazság, és megszólította bölcs fiát:
„Hej, hej, okos fiacskámban, benned nagy örömöt lelek,
mert nemes vagy, türelmes vagy, és engem igazán szeretsz.
De az összes királyoknak látniuk kell a poklokat,
és egy percre e fájdalmat nem kerülhetted el te sem."
Judhisthira a Gangában ekkor lemosta tagjait,
és megtisztulva, isteni alakot nyerve távozott.
Miután sorra hódoltak színe előtt az égiek,
Judhisthira a mennyekben felkereste szeretteit.
Látta Visnu alakjában Krisnát, egykori támaszát,
de nem ismerte fel, míg az földi testbe nem öltözött:
olyan volt újra, mint régen, kezében égi fegyvere,
a nagy harci korong, testén a szikrázó vitézi vért,
s ott állt előtte hódolva heves barátja, Ardzsuna.
Másik táján a mennyeknek viszontlátta a Nap fiát,
Karnát, aki tizenkét Nap sugarát ontva tündökölt.
Megpillantotta Bhímát is a viharszellemek között;
legfőbb tökéletességben s legfőbb szépségben üldögélt
fenséges alakú atyja, a nagy Szélisten oldalán,
s Nakulát, Szahadévát is viszontlátta a Pándava,
az Asvinok világában ragyogtak, mint a pirkadat.
Ez után Draupadít látta rőt s kék lótusszal ékesen,
az egekbe emelkedve napsugaras alakban ült.

Judhisthira király tüstént tudni akarta, hogy kik ők,
és ekkor Indra feltárta isteni származásukat:
„Ő a megtestesült Szépség szent istennője, Srí maga,
ki Draupadí alakjában földre szállt a te kedvedért,
s hatalmas örökű, tűzként tündöklő öt derék fia
e végtelen hatalmú öt nagy mennyei zenész amott.
A Gandharva-király ott lenn az okos Dhritarástra volt,
s a Napként ragyogó harcos, bátyád, Karna, a Nap fia.
A vitéz jádavák itt fenn fenséges Minden-istenek,
vagy viharszellemek s harcos virtusú szádhja-szellemek.
A Holdisten körül látod Szubhadrá fiait, király;
Abhimanju, a hős íjász, úgy csillog, mint a holdsugár.
Az égben Pándu Mádrival és Kuntival találkozott,
az én szekeremen szállt fel atyád, akár te, Pándava.
A fejedelmi, bölcs Bhísmát ott látod a Vaszuk között
s Brihaszpati, az Ég Papja mellett áll Dróna, mestered.
A csatában veled küzdő többi uralkodó közül
egyesek itt a mennyekben kincsőrző jaksa-szellemek,
mások égi zenészek, vagy egyéb fenséges églakók,
s a guhjakákhoz is jöttek olyan méltó király-bikák,
akik testüket elhagyták, s tettük, gondolatuk, szavuk
szentségének hatalmával legyőzhették a mennyeket."

Vaisampájana szólt:

Dzsanamédzsaja, tündöklő Bháraták sarja, nagy király,
ím, elmondtam neked mindent a Kuruk s Pándavák felől.

Így szól a nagy Mahábháratában a tizennyolcadik könyv,
a Mennybemenetel Könyve

Jegyzetek

I. Az Eredet Könyve

A *Mahábhárata* tizennyolc könyvre van felosztva, amelyeknek terjedelme erősen különböző: a legrövidebb (XVII. könyv) kb. 220 sor, a leghosszabb (XII. könyv) kb. 28 000 sor terjedelmű. A könyvekre történt felosztás meglehetősen régi, valószínűleg egyidős az eposz végleges összeállításával, tekintve, hogy a tizennyolc könyv címét egységesen adja meg a hagyomány. Az egyes könyveken belüli fejezet-, ill. énekcímek erősen eltérnek a különböző kéziratokban, így nyilván későbbi időben keletkeztek. A fordításban a fejezetcímeket mi adtuk, a kézirati hagyomány alapján. A címet a szanszkrit művek a fejezetek *végén* közlik.

Az első könyv a leghosszabbak közé tartozik, és minden szempontból ez a legváltozatosabb tartalmú. Magából a fő cselekményből is igen gazdag anyagot ölel fel, ezenkívül a legtöbb betoldott epizodikus anyagot (legendát, mítoszt stb.) szintén ebben a könyvben találjuk. A könyv bonyolult (utólagosan hozzátoldott) keretelbeszéléssel kezdődik, amelyből kiderül, hogy az eposz kétszeres, sőt helyenként háromszoros áttétellel közli az eseményeket. A keret szerint ugyanis egy Ugrasravasz nevű dalnok elvetődik Saunaka király tizenkét évig tartó nagy áldozati ünnepségére. Az áldozat résztvevőinek szórakoztatására elmondja, hogy előzőleg Dzsanamédzsaja király nagy kígyóáldozatán volt jelen, ahol Vaisampájana pap az áldozat résztvevőinek

szórakoztatására elmondta a *Mahábhárata*-t, amelyet mesterétől, a szent Vjászától tanult, aki maga is részese volt az eseményeknek. Magát a csataleírást pedig a szemtanúként szemlélő Szandzsaja kocsihajtó szavaival közli. Így Szandzsaja–Vjásza–Vaisampájana–Ugrasravasz fiktív áttételbe ágyazza be a szöveget a bevezető keretelbeszélés. A későbbiekben Ugrasravasz személye elmarad, Vaisampájanát azonban mindvégig szerepelteti a szöveg.

Az I. könyv első két éneke kétszer egymás után (!) tartalomjegyzék-szerűen összefoglalja az egész eposz tartalmát. A harmadik ének igen zavaros; zavarosságával tipikus példája a *Mahábhárata keletkezése utáni* idők vallási szövegeinek, az ún. *purána*-irodalomnak. – Így hangzik: Dzsanamédzsaja király és három testvére áldozatot mutatott be a Kuru-mezőn. Odajött az isteni Szaramá kutya kölyke. Megrúgták. Nyüszítve szaladt anyjához. Az égi szuka megátkozta Dzsanamédzsaját. A király elbúsult. Egy remete és egy nősténykígyó fiát házi papjául választotta. Ugyanebben az időben egy mesternek volt három tanítványa. Egyikük összeveszett a kígyókirállyal. Bosszúból felingerelte a kígyók ellen Dzsanamédzsaját, akinek atyja kígyómarástól pusztult el. Dzsanamédzsaja azután nagy kígyóbűvölő varázslattal égette meg a kígyókat. – Ez után a furcsa harmadik ének után a következő (4.) ének megint azzal a történettel kezdődik, amely már az első énekben szerepelt, hogy ti. Ugrasravasz dalnok megjelent Saunaka király áldozati ünnepségén, s az áldozat résztvevőinek szórakoztatására elmondta a *Mahábhárata*-t, ahogy Vaisampájana bráhmantól hallotta. Bevezetésül azonban – a kígyóáldozat alkalmát felhasználva – terjengősen elmesélnek féltucatnyi kígyólegendát (8–54. ének). A következő (55.) ének még egyszer (harmadszorra!) tartalomjegyzéket közöl a *Mahábhárata*-ból, ezután végül megkezdődik a cselekmény.

Nyilvánvaló, hogy ez a kusza bevezető rész sorozatos utólagos hozzátoldások eredménye. Fordításunkban mellőztük, csupán rövid bevezető keretet hagytunk meg belőle. A fordítás első sora, az eredeti szöveg formáját követve, próza; a *Mahábhárata*-ban néhány helyen (így a bevezetésben) rövidebb prózai szakaszok is szerepelnek. Egyes kutatók véleménye szerint az eposz eredeti formája próza és vers keveréke volt. Ennek az elméletnek azonban ellentmond az, hogy a jelenlegi *Mahábhárata*-ban nem a réginek mutatkozó szövegrészekben, hanem a később betoldott legendákban találkozunk prózai megfogalmazású darabokkal.

9. old. A szövegben szereplő Pariksit király a legenda szerint Abhimanju fia, Ardzsuna unokája volt. Amikor a Pándava fivérek lemondtak a világról, és végső zarándokútra indultak, Judhisthira utódjaként Pariksitot kenték királlyá. Pariksitot egyszer ízetlen tréfájáért egy bráhman megátkozta: pusztuljon el kígyómarásban. Az átok természetesen beteljesedett. Boszszúból fia, Dzsanamédzsaja, kígyóbűvölő papok segítségével nagy kígyóáldozatot mutatott be, amelynek szüneteiben Vaisampájana papi dalnok a fentebb ismertetett keret szerint előadta a *Mahábhárata*-t. A szöveg mindvégig ragaszkodik ehhez a fiktív első előadáshoz: Dzsanamédzsaja rendszeresen kérdésekkel fordul Vaisampájanához, és Vaisampájana felelet formájában meséli el a történetet. Így a jelenlegi szöveg Dzsanamédzsajához intézteti a sűrűn szereplő (többnyire csak verspótló jellegű) „halld meg, király", „ó, Bháraták bikája", „ó, föld ura" stb. megszólítást, amellyel valaha talán tényleges uralkodójukhoz fordultak az epikus énekeket előadó udvari dalnokok. (Természetesen a nagy csata leírásában, amelyet

Szandzsaja regél a vak Dhritarástrának, mindenütt Dhritarástrát szólítja meg a sablonos fordulat.) A fordításban e megszólítások számát némileg csökkentettük.

10. old. *A Föld panasza* – Az aranykor leírásában az irodalmi közhellyé vált késői papi szemlélet érvényesül: fő szempontja az, hogy az eszményi ősidőkben a négy rend (bráhmanok, harcosok vagy nemesek, közrendbeliek vagy kereskedők-földművelők, és szolgák) nem lázadt a maga osztályhelyzete ellen. Az eposz eredeti szövegétől még idegen volt ez a problematika, éppúgy, mint a következő mitológikus keret, amely a *Mahábhárata* szereplőit isteni, illetve démoni származással ruházza fel. A továbbiak során nincs szó az eposzban erről a származásról, csupán néhány betoldott szakasz tesz elvétve említést róla. Ez a rész a későbbi hindu vallás *avatára* (alászállás) tanításának hatására került az eposzba. – Sorrendileg a *Föld panaszá*-t és az istenek, ill. démonok alászállását tartalmazó rész a főhősök származástörténetei közé van beékelve az eredeti szövegben, amely igen részletesen (és szárazon) ismerteti ezen a helyen az istenek és szellemek családfáját.

13. old. *Vjásza születése* – Az eredeti szöveg részletesen elmondja, hogyan termékenyült meg egy király szerelmi ábrándjaitól a hallá változott tündérleány. Az erősen naturalisztikus leírást a fordításban mellőztük; a motívum egyébként is gyakori sablon, többek között Dróna születésének történetében (l. 57. old.) találkozunk vele.

Vjászát az indiai hagyomány történeti személynek, a *Mahábhárata* szerzőjének tartja; az indiai kiadások *Vjásza* szerzői név alatt szerepeltetik az eposzt. A *Ma-*

hábhárátá-n kívül Vjásza művének tartják a *Mahábhárata* utáni évszázadokban keletkezett legendairodalmat (a *puráná*-kat, kb. hárommillió verssort), valamint a négy *Véda* összeállítását (mintegy fél évezreddel a *Mahábhárata* keletkezése előtt). A rendkívül hosszú életű szentről szóló legendának az európai irodalomtudomány szerint nincs történeti alapja.

Vjásza származásának történetén kívül az eposz – nem először és nem utoljára – felsorolja a többi főhős teljes nemzetségi táblázatát is, mégpedig kétszer egymás után. A nemzetségfelsorolás *(vansánucsarita)* műfaja az ind irodalomban későbbi a nagyepikánál, a következő korszak kiseposzaiban és a legendairodalomban szerepel szinte kötelező érvénnyel; a legendairodalom hatására toldottak be a *Mahábhárata* első könyvébe számos ilyen szövegrészt. A nemzetségi táblázatok olykor szó szerint ismétlik egymást, olykor erősen eltérnek egymástól. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy ugyanannak a szövegrésznek különböző vidékekről származó variánsait vették fel egymás mellé a gyűjteménybe az eposz végső összeállításakor.

15. old. *Bhisma születése* – A Vaszu-istenségek, akik Bhísmában megtestesülnek, eredetileg természeti erők megszemélyesítői voltak: Víz, Föld, Hold, Sarkcsillag, Szél, Tűz, Világosság, Hajnal. Az eposzban már elhomályosul ez a szerepük, és csupán mint Indra kíséretébe tartozó nyolctagú istencsoport szerepelnek. A Gangá (görög nevén Gangesz) folyam az eposz keletkezése korában válik India szent folyójává, a régebbi időben még nem övezte tisztelet.

33. old. *Pándu házassága* – A házasságkötés szokott formája Indiában már az ókorban is az volt, hogy a

szülők a leány megkérdezése nélkül egyeztek meg férjhezadásáról. Kivétel volt az úgynevezett férjválasztás *(szvajamvara)* szertartása, amellyel többnyire egyetlen leányukat különösen szerető uralkodók éltek: megengedték leányuknak, hogy ünnepség keretében saját maguk válasszanak férjet az egybegyűlt kérők közül. A választás jeléül virágkoszorú akasztása a férfi nyakába: jellegzetes indiai szokás; mindmáig őrzik azt az ősi hagyományt, hogy a nagyrabecsülés és szeretet jeléül virágkoszorúval tisztelik meg a vendéget.

35. old. Pándu győzelmeinek említése a késői szanszkrit epikában kötelező sablonként szereplő világhódítás *(digvidzsaja)* toposzának beszövése a *Mahábhárata*-ba. Ezen a helyen szokatlanul rövid a világhódítás leírása, az eredeti szövegben sem sokkal hosszabb, mint fordításunkban; Pándu mindössze fél tucat népet hódít meg, valamennyit India keleti részén. Ez a reális leírás a szövegrész viszonylagos régisége mellett szól, mert a későbbi szövegekben több száz sorra és egész India területére terjed egy-egy király hódító útja.

36. old. *A száz fiú születése* – A *Mahábhárata* papi szerkesztői – valódi indiai precizitással – mind a száz fiú részére nevet találtak ki, noha az eposzban ténylegesen csak néhányan szerepelnek a száz közül. A nevekben előszeretettel alkalmazzák a *dus-* „rossz" képzőt: *Dur-jódhana* „Gonosz harcos", *Duh-sászana* „Gonosz parancsoló". Durjódhana neve az eposz régebbi szövegében valószínűleg *Szu-jódhana* „Jó harcos" volt (a jelenlegi szanszkrit szövegben is sokszor szerepel ezen a néven), és az átdolgozók tendenciózusan változtatták nevét az ellenkezőjére.

38. old. *Vesd el fiad családodért... vess el mindent a szellemért* – a vers vége így is fordítható (a régebbi szemléletnek jobban megfelelő módon): „vess el mindent önmagadért"; a szanszkrit filozófiai terminológia ugyanis a szellemet az „önmaga" *(átman)* szóval fejezi ki, arra utalva, hogy a szellem az ember igazi valója. Egyébként az idézett közmondás ellenkező értelmű változatban is szerepel a szanszkrit irodalomban: „Vesd el az országot faludért, falvadat családodért, s mindent vess el önmagadértl"

42. old. *Hiszen testem halálával lezuhannak atyáim is* – a sor a hindu vallás szigorú tanítására utal: az elhunyt atyáért és az ősökért az utódoknak rendszeresen halotti áldozatot kell bemutatniuk, mert ha az áldozat elmarad (pl. a család kihalása esetén), az ősök lezuhannak az égből a földre.

45. old. (Ardzsuna) *hős lesz, mint az ezerkarú démon* – a célzás névrokonságra utal: Ardzsuna Kártavírja, az Ezerkarú Ardzsuna, a mítoszban hatalmas uralkodó, aki még az Óceánt is megtámadta. Ezer karját Parasuráma („Csatabárdos Ráma", nem azonos a *Rámájana* főhősével) vágta le, akinek atyjától a király elrabolta csodatehenét. A név azonosságán kívül semmi köze Ardzsunához, Pándu fiához.

48. old. *Pándu temetése.* Az ind irodalomban itt találkozunk először az özvegyelégetés szertartásával. A régebbi ind kultúra nem ismerte ezt a rettenetes szokást, amely az ortodox hindu vallás diadalra jutásával (miután ellenfelét, a humánusabb buddhizmust az i. sz. első évezred derekán kiszorította Indiából) olykor határozott társadalmi kényszerré vált. Elvileg önkéntes volt a máglyahalál: a feleség hűsége jeléül követte urát a halálba (innen a szertartás szanszkrit

neve: *szatí*, szó szerint: *„hű asszony"*), a gyakorlatban azonban többnyire erkölcsi nyomással vagy erőszakkal kényszerítették rá az özvegyeket. A szokás sohasem volt kivétel nélküli; mindig voltak özvegyek Indiában. Az özvegyasszony azonban bizonyos mértékig tisztátalannak számított, másodszor nem mehetett férjhez. Az angolok 1829-ben szigorúan megtiltották az özvegyelégetést, de a konzervatív hinduk titokban még sokáig követték a szokást. A múlt század közepétől kezdve a hindu vallás haladóbb hívei is mozgalmat indítottak az özvegyelégetés ellen, s ma már nem fordul elő.

57. old. *megtanulta a Védákat s a Titkos Tanításokat* – a Titkos Tanítások *(upanisadok)* az ind filozófia legrégibb és legszebb irodalmi alkotásai. Keletkezésük kora ismeretlen; mindenesetre a *Védák* után és az eposz előtt keletkeztek a legrégibb *upanisadok*, tehát kb. az i. e. VIII–VII. század táján. Ellentétben a *Védákkal* és a *Véda*-magyarázó szövegekkel (ún. *bráhmanák*kal), amelyeknek érdeklődési köre nem terjed túl az áldozatbemutatásokon és a papoknak juttatandó adományokon, az *upanisadok* központi problémája az egyén és a világmindenség, az egyéni lélek és a világlélek viszonya. A probléma megoldására az *upanisadok* a panteizmus gondolatát fejtik ki: az egyéniség csupán a világlélek része, s a halál után abba olvad vissza. Az egész későbbi ind vallásfilozófia, (mind a buddhizmus, mind a jóga) az *upanisadok*ban gyökerezik. Az *upanisad* név szó szerinti jelentése „elébe telepedés"; az elnevezés arra utal, hogy az őserdei remeteségben élő mesterek bizalmas együttlét során fejtették ki egy-egy meghitt tanítványuk előtt tanításaikat, amelyek meglehetős ellentétben álltak a

papság hivatalos tanaival. Az ellentéttel mit sem törődve, a bráhmanok beolvasztották a hindu vallásba az *upanisadok* tanításait, és szent könyvül a négy *Véda* mellé sorolták ötödiknek az *upanisadok* gyűjteményét.

Asvattháman nevét népies etimológiával az *asva*, „ló" szóból vezeti le az eposz.

64. old. *testén a szőrszálak felborzolódtak, úgy örült* – a szanszkrit irodalomban igen gyakori kép az öröm kifejezésére a test teljes szőrzetének felborzolódása. Olykor kissé különösen hat, például amikor egy állatmesében az elefánt és a teknősbéka annyira megörül egymásnak, hogy minden szőrük felborzolódik.

70. old. *az Írás – a sásztrák*-ról van szó, a hindu kultúra régi „tankönyvei"-ről. A *sásztrák* az időszámításunk kezdete körüli századokban keletkeztek, és igen nagy tekintélynek örvendenek. Elsősorban törvénykönyvek vannak a *sásztrák* között (s ilyen törvénykönyvnek, *dharma-sásztrá*-nak tekinti a hindu felfogás a *Mahábhárata* megfelelő részeit is), de szép számmal akadnak csillagászattal, orvostudománnyal, költészettannal stb. foglalkozó régi tankönyvek is. Számunkra az egyik legérdekesebb tankönyv az *Artha-sásztra*, a politika tankönyve, amely az államapparátus felépítésének és funkcióinak részletes leírását tartalmazza; leírásai sok esetben megegyeznek a *Mahábhárata* XII–XIII. könyvének jogi fejtegetéseivel. De egyes európai kutatók indokolt véleménye szerint mind a *dharma-sásztrák*, mind a *Mahábhárata* jogi elképzelései nem annyira a tényleges társadalmi helyzetet, mint inkább szerzőiknek (doktrinér bráhmanoknak) politikai vágyálmait és teóriáit tükrözik.

Jakfarkkal legyezték, hűs ernyő emelkedett fölé –

a hagyományos ind uralkodói felségjelek: a trónus fölé tartott fehér napernyő és két fehér jakfark legyező, amellyel a trón két oldalán álló szolgák legyezték a mahárádzsát.

71. old. *A világot betöltő tűz is a vízből keletkezett* – utalás régi ind mágikus képzetekre. Az áldozati rituáléval foglalkozó spekulációk előszeretettel boncolják a tűz, víz és fa (dörzsölőpálca) egymáshoz való viszonyát, s különböző kombinációkat állítanak fel: a tűz a mindenséget valaha betöltő ősvízből született, s amikor a víz kioltja, ismét „visszamegy a vízbe", „elrejtőzik benne", majd a vízzel együtt behatol a fába, hogy az áldozati tűz dörzsölésekor újra megszülessék. Ezek a spekulációk a *bráhmana*-irodalomban a mágikus erejű áldozati szertartás indokolására irányulnak, a következő korszakban, az *upanisadok* irodalmában azonban már határozottan filozófiai jellegűek. Az *upanisadok* kozmogóniai elképzelései részben emlékeztetnek a – velük korban körülbelül egyidős – korai görög természetfilozófia gondolataira, amelyek szintén vízből vagy tűzből származtatják a világot. Az ind filozófia azonban már a legrégibb időben is misztikusabb volt, mint racionális görög kortársa.

72. old. *Dróna bosszúja* – A történetből a csataleírást egyes kéziratok mellőzik. Fordításunk a vulgata szöveget követi.

73. old. *megrohanta, miként hajdan Indra istent a szörnyeteg* – utalás Indra és Vritra démon sokat emlegetett harcára. Indra számos démoncsatája közül legrégibb a Vritra elleni küzdelme (l. az előszóban), amely abba az időbe nyúlik vissza, amikor az árják még Indiába való bevándorlásuk előtt az irániak őseivel éltek együtt valahol Indiától északnyugatra, az i. e.

második évezred kezdete körül. Ezzel a mítosszal áll kapcsolatban Indra egyik legrégibb jelzője: Vritra-ölő *(Vritraghna)*. Később mitológiai sablonná válik Indra harca különböző szörnyetegek ellen, és Vritrán kívül számos további démont sorakoztatnak fel, amelyek megölésével Indra mítoszát és irodalmi díszítő jelzőit gyarapítják. (Fordításunkban e jelzőcsoportot „démonölő" alakban egységesítettük.) Amikor azután Visnu kultusza háttérbe szorítja Indra tiszteletét, démonok elleni csatáinak java részét szintén átruházzák Visnura, illetve Sivára és Siva feleségére, Kálira. A *Vritra-ölő* jelző mindvégig Indra kizárólagos tulajdona marad, csupán segítőtársként kapcsolódik be Vritra megölésének mítoszába Visnu is.

74. old. *A gyantás ház* – Az agg Dhritarástra jellemrajza ettől a résztől kezdve válik erősen ellentmondásossá. Helyenként jó szándékú, de hatalomból félreállított, tehetetlen vak királynak ábrázolják, aki ellenzi a Pándavákkal elkövetett igazságtalanságokat, de erőszakos fia, Durjódhana, aki a hatalom tényleges birtokosa, semmibe veszi atyja intelmeit. Ez lehetett az eposz eredeti beállítása. Más helyeken azonban úgy szerepel Dhritarástra, mint aki titokban egyetért fia terveivel, mindig enged rábeszélésének, csak gyávaságból nem mer nyíltan fellépni a Pándavák ellen; Durjódhana nyílt erőszakosságával szemben kicsinyes aggályoskodás, sopánkodó képmutatás jellemzi Dhritarástrát ezeken a helyeken. Ez az utóbbi beállítás szemmel láthatóan átdolgozás eredménye: Dhritarástrát fiai tetteinek bűnrészesévé akarták tenni az egyik felet idealizáló, a másik felet egyöntetűen elmarasztaló átdolgozók. Ugyanakkor változatlanul benne hagyták a szövegben ezzel ellentétes régebbi szerepét

is, amely az igazságot és erőszaktól tartózkodást hirdető Bhísma, Vidura és Dróna pártjára állította Dhritarástrát. Az egymásnak ellentmondó helyek egymás után sorakozása okozza Dhritarástra ábrázolásának következetlenségét. A válogatásban mellőztük a Dhritarástra álnokságát ecsetelő legkirívóbb betoldásokat.

A 78. oldalon meglehetősen üti egymást két jelenet: Judhisthira magától rájön, hogy a ház gyúlékony anyagokból épült, a következő fejezetben azonban Vidura küldötte értesíti a Pándavákat erről a körülményről, s itt a fivéreket láthatólag meglepetésként éri a hír. Az előbbi szakasz (Judhisthira felismerése) azoknak a betoldásoknak sorába tartozik, amelyek Judhisthira mindentudó bölccsé alakítása érdekében kerültek a szövegbe.

85. old. *Hidimba – Hidimbá* – a szanszkritban általában az *-a* végű főnevek hímneműek, az *-á* (és *-í*) végűek nőneműek; ezért a ráksasza férfi neve *Hidimba*, húgáé *Hidimbá*.

91. old. *a napfénytől erősebbek lesznek a ráksaszák* – pontosabban a hajnaltól; az esti szürkület és a hajnali derengés a ráksaszák órája, amikor ők és különféle más szörnyetegek, kísértetek különösen erősek. Máskor viszont a szürkületet követő éjszakai órákat tüntetik fel a ráksaszák ideje gyanánt.

amellyel a világ végén a Szélisten a földre tör – a világ vége a hinduizmusban egy-egy világkor végét jelenti, amikor egy időre megsemmisül az egész világ, az istenek is, Brahmá kivételével. Ilyenkor tulajdonképpen Siva és Visnu is megsemmisül, s Brahmá teremti őket újra a következő világkor hajnalán, de kettejükkel híveik kivételt tesznek, sőt olykor Visnut teszik meg Brahmá újrateremtőjévé. A végpusztulás

végrehajtójának néha Sivát tartják, máskor szörnyű tűzvészben vagy vízözönben képzelik a világ pusztulását. A szél a tűzvész társa, kedvelt költői kép szerint „a tűz kocsihajtója".

94. old. Hidimba megölése után még egy ráksasza-kalandot mesél el Bhímáról az eposz. Miközben Ékacsakra városában egy bráhman vendégszeretetét élvezik, értesülnek róla, hogy a városon egy ráksasza uralkodik, aki emberéletet követel adóba, s most éppen házigazdájuk családján van a sor. Bhíma megszabadítja a várost a szörnyetegtől. A halálra készülő bráhmancsalád leírása az eposz leggyöngédebb, legmegindítóbb részletei közé tartozik.

Mesterkéltebb rész a Pándavák következő kalandja, amelynek során Ardzsuna a gandharva szellemek királyát, Csitrarathát győzi le, majd barátságot kötnek egymással, s a gandharva király papos ízű legendákkal szórakoztatja a Pándavákat.

100. old. *A Holdtól származók papja* – az indiai uralkodó családok vagy a Holdra, vagy a Napra vezették vissza eredetüket. A Hold nemzetségből származott többek között Drupada király; itt az ő házi papjáról van szó.

115. old. Az eposz aránylag röviden tér napirendre a Pándavák különös házassága fölött, akik öten közösen veszik feleségül Draupadít. Néhány legendára (a fordításunkban említetteken kívül) hivatkoznak annak igazolására, hogy a házasságnak így kellett történnie a Sors akaratából, ám az említett legendák jellegzetesen késői, papi betoldások. Úgy látszik, az eposz eredetileg nem tartotta szükségesnek indokolni a többférjűséget. Az európai kutatás általában India primitív törzseinek életformájából kölcsönzött szokásnak

könyveli el a Pándava család polyandriáját, és arra következtet belőle, hogy a régi (átdolgozás előtti) *Mahábhárata* primitív, barbár nemzetségnek ismerte a Pándavákat. Minthogy azonban éppen a régi szövegrészek azok, amelyek minden különösebb megjegyzés nélkül jelentik be a tényt, talán valószínűbb az a magyarázat, hogy ugyanolyan meseszerű, minden tényleges társadalmi háttér nélküli irodalmi motívum Draupadí többférjűsége, mint a Pándavák egyéb szerelmi kalandjai tündérleányokkal és szörnyetegekkel.

117. old. *A Pándavák visszatérése Hásztinapurába* – Az eredeti szövegben az agg Dhritarástra viselkedését ugyanolyan következetlenné tette az átdolgozás, mint a gyantás ház történetében: örömmel fogadja a hírt a Pándavák életben maradásáról (l. fordításunk szövegében), de amikor egyedül marad Durjódhanával és Karnával, kijelenti, hogy csak tettette az örömöt Vidura kedvéért, valójában ő is fél unokaöccsei hatalmának erősödésétől, és egyetért fiaival abban, hogy a Pándavákat bármilyen eszközzel félre kell állítani. Viszont kevéssel utóbb mégis ő az, aki visszahívja a Pándavákat. A *Mahábhárata* átdolgozóinak figyelme nem terjedt ki arra, hogy az ilyen nyilvánvaló ellentmondásokat kiküszöbölje a szövegből. A fordításban a Dhritarástra rosszindulatáról szóló betoldott szakaszt mellőztük; így a szöveg törésmentes, logikus maradt, amilyen az eredeti változatban lehetett. Hasonlóan jártunk el az eposz további részeiben is a Dhritarástra álnokságát ecsetelő értelemzavaró betoldásokkal.

124. old. *Ardzsuna száműzetése* – Az öt Pándava fivér megállapodást kötött, hogy nem zavarják azt, aki Draupadínál soros; a megállapodás megszegőjének ti-

zenkét évi száműzetésbe kell mennie. Ardzsuna önhibáján kívül megszegi a fogadalmat.

127. old. Krisna és Ardzsuna barátságának kezdetéről az eposz homályban hagy bennünket. Mindössze röviden megemlíti, hogy Draupadí kezének elnyerésekor Krisna felkereste és megajándékozta a Pándavákat; második találkozásuk alkalmával – Ardzsuna száműzetése alatt – már mint régi jó barátok szerepelnek.

Krisna bátyja, Ráma, nem azonos a *Rámájana* című eposz főhősével. Gyakrabban Balaráma vagy Baladéva néven szerepel. A buzogányharc mestere, ő oktatta buzogányforgatásra Bhímát és Durjódhanát.

II. A Gyűlés Könyve

A II. könyv jóval rövidebb az elsőnél. Magvában – mint nyelvi és verstani ismérvek alapján is kimutatható – az eposz legrégebbi részei közé tartozik. Ez a két szembenálló fél jellemzése tekintetében lényeges. A Kauravák ugyanis ebben a jelenetben vitathatatlanul kegyetlenek és igazságtalanok, visszaélnek hatalmukkal a Pándavák kárára. Így tehát a *Mahábhárata* régebbi kidolgozása sem ábrázolta a Kauravákat egyértelműen rokonszenves beállításban, s nem pusztán az átdolgozás eredménye a Kauravák negatív szerepeltetése, ahogy számos európai kutató feltételezte.

A kockajátékot a könyv második fele (56–80. ének) foglalja magában. A könyv eleje a Pándava fivérek indraprasztai csodálatos palotájának leírását tartalmazza, amelyet Maja, az istenek építőmestere, készített hálából azért, mert megkímélték életét, amikor a Tűzisten áldozatául felégették a Khándava-erdőt. Ezután a könyv elmondja, hogy a fivé-

rek meghódítják Judhisthira számára a környező országokat, és Judhisthira fényes ünnepen veszi fel a mahárádzsa címet.

Magát a kockajátékot feltűnően röviden adja elő az eposz (59–73. ének). Úgy látszik, ezt a jelenetet kevéssé bővítették betoldásokkal, így megőrizte eredeti terjedelmét és eredeti drámai feszültségét. Feltételezhetjük, hogy a *Mahábhárata* eredeti szövege más helyeken is hasonló jellegű és terjedelmű volt. Viszont indokolatlannak tetszik a jelenetben a kétszeri játék. Az első játék után Dhritarástra békítő beavatkozásával teljesen lezárul a rész cselekménye, a második játék nem hoz semmi újat. Dhritarástra szerepe a játék megismételésekor az átdolgozott szöveg jellegzetes ellentmondásosságát mutatja, a Bhíma és Duhsászana közötti jelenet pedig egyszerűen az előző játék megfelelő részének ismétlése. Stiláris szempontból is kiütközik a szövegből a második játék: a stílus itt nem az eposz fő cselekményének, hanem betoldott epizódjainak szűkszavú megfogalmazását alkalmazza. Mindez amellett szól, hogy a két játék jelenete nem egységes keletkezésű, utólagosan kapcsolódtak össze. Minthogy azonban a tizenkét évi száműzetést a második játék mondja ki, a jelenetnek mindenképpen szerepelnie kellett már az eredeti eposzban is, nem minősíthető betoldásnak, tekintve, hogy a száműzetés alapvetően fontos elem a további cselekményben. Valószínűleg témavariálódás és motívumkeveredés hozta létre a jelenetet: a játék-ellenjáték motívuma máshol is előfordul a szanszkrit epikus költészetben a trón elvesztésének és visszanyerésének változatában (híres példája Nala király története), s ez a motívum kombinálódhatott a Pándavák trónvesztésének történetével. Minthogy azonban a Pándavák nem kockán, hanem csatában nyerik vissza uralmukat, az így fölöslegessé váló ellenjátékot besűrítették az első játékba.

III. Az Erdő Könyve

A harmadik könyv az eposz legkalandosabb fejezete. Bár eseményei nem szolgálnak a cselekmény előbbrevitelére, inkább késleltető jellegűek, az eredeti száműzetés szituációja kitűnő alkalmat adott a dalnokoknak számtalan érdekes történet közbeszövésére. A Pándaváknak tulajdonított kalandokon kívül sok egyéb elbeszélést toldottak ebbe a könyvbe azzal a kerettel, hogy a száműzötteket szent remeték keresik fel az őserdőben, és vigasztalásukra vagy szórakoztatásukra régi regéket mesélnek el. Többek között a másik nagyeposznak, a *Rámájaná*-nak rövidített tartalmát is elmondják az *Erdő Könyvé*-ben; ebből nyilvánvaló, hogy ezeket az epizódokat a *Rámájana* létrejötte után toldották a *Mahábhárata*-ba. Vannak az epizódok között filozófiai jellegű szövegek is, például Draupadí panasza (l. 169–172. old.), amely a hinduizmus jellegzetes önellentmondásával egyrészt a Végzet cselekvés-megbénító teljhatalmáról beszél, másrészt cselekvésre buzdít; mint az *Erdő Könyvé*-nek többi epizódja, ez is a késői korok terméke, amikor a Végzet fogalma döntő szerepet kap a hindu gondolkozásban. Egy másik filozófiai jellegű szövegrészt érdekes keretelbeszélés övez: egyszer a vadonban hatalmas óriáskígyó támad Bhímára, s olyan szorosan köré tekergőzik, hogy a hős moccanni sem bír. Az odasiető Judhisthirát kérdésekkel állítja meg a kígyó: ha Judhisthira válaszolni tud, elbocsátja öccsét. Judhisthira megválaszolja a bölcselkedő találós kérdéseket, s ekkor a titokzatos kígyó felszabadul átka alól: kiderül róla, hogy nem más, mint a menny trónjáról alábukó Nahusa király, akit egy égi szent átka varázsolt kígyóvá. Ennek variánsa az *Erdő Könyvé*-ben egy másik epizód, amelyben egy tó vizét őrző szellemtől kell Judhisthirának visszaváltania test-

vérei életét találós kérdések megfejtésével; a szellem Jama isten, Judhisthira atyja.

196. old. *Durjódhana a démonoknál* – A késői hinduizmus legsötétebb elemeit, a varázslások és a véres Kálikultusz babonás atmoszféráját idézi az a démonológikus magyarázat, amellyel egy-két helyen a *Mahábhárata* testvérviszályát kommentálják. A régi szöveg semmit sem tud Durjódhanának és testvéreinek démoni származásáról, csupán az eposz elejéhez toldott keretelbeszélés mond el olyan mítoszt, amely szerint istenek és démonok ősi ellentétének földi epizódja a nagy Bhárata-csata (v. ö. 12. old., *A Föld panasza).* Még a jelenlegi, átdolgozott szövegtől is idegen ez a felfogás. Az ilyen betoldások közül bizarrsága ellenére is költői szépségű a fordításunkba felvett jelenet.

IV. Viráta Könyve

Viráta király udvarában még egy kalandot érnek meg a Pándavák, amelyet nem vettünk fel a fordításba. A rejtőzködés utolsó napjaiban ellenség támadja meg Virátát, aki Judhisthira, Bhíma és az ikrek segítségével leveri a támadót. Közben azonban, a király távollétét kihasználva, a Kauravák is megtámadják városát. A városban maradt királyfi rémületében ellenállásra sem mer gondolni; Ardzsuna beszéli rá a harc felvételére. A csatatéren is megfutamodik a királyfi; Ardzsuna megragadja, ruhát cserél vele, és győz helyette, megesketve, hogy még három napig nem árulja el kilétét.

V. A Csatára Készülés Könyve

238. old. *Béketárgyalások* – Az eposz jelenlegi szövegében a békítési kísérletek megkezdése előtt mindkét fél a maga oldalára állít két szövetségest. Az egyik Krisna, akit Durjódhana és Ardzsuna egyszerre keres fel; alva találják, s ébredése után először Ardzsunát pillantja meg, noha Durjódhana valamivel előbb érkezett. Ezért egyikőjüket sem akarja elutasítani; választást enged maga és hadserege között. Durjódhana a hadsereget választja, Ardzsuna Krisnát, aki erre kocsihajtójául ajánlkozik. – A másik szövetséges Salja, az ikrek nagybátyja, akit Judhisthira rábeszél, hogy színleg álljon a Kauravák oldalára, legyen Karna kocsihajtója, s amikor majd Karna megütközik Ardzsunával, hajtsa úgy a kocsit, hogy a kerék kátyúba szaladjon. Ez a jövőbe látó, kétszínű tanács szemmel láthatóan együgyű magyarázkodó betoldás; az eposz megfelelő része *(VIII. Karna Könyve)* semmit sem tud a cselről. A fordításban mellőztük a betoldott jelenetet.

VI. Bhísma Könyve

A hatodik könyvtől kezdődően a csata végéig Szandzsaja kocsihajtó beszéli el az eseményeket, Dhritarástrához intézve szavait; Szandzsaja beszédét Vaisampájana idézi, aki Dzsanamédzsajának mondja el a történetet.

A kocsihajtó szerepét és társadalmi helyzetét nem szabad túlságosan lebecsülnünk. A kocsihajtó a király állandó kísérője és bizalmasa. Ezenkívül a kocsihajtók *(szúták)* a fejedelmi udvarok énekmondói voltak az i. e. első évezred

derekán, s valószínűleg eme szerepük emléke tükröződik abban, hogy a *Mahábhárata* cselekményének központi részét kocsihajtó-dalnok szájába adja a hagyomány. Nem világos, hogy miért éppen a kocsihajtók voltak az udvari dalnokok, ha ugyan hinni lehet a hagyománynak, amely így tartja. Mindenesetre a későbbi időben – az eposz végleges kidolgozása korában – már nem kapcsolódott egymáshoz a két szerepkör.

A csataleírást a szanszkrit eposzban is seregszemle előzi meg, mint az európai eposzokban; a különbség az, hogy a *Mahábhárata* VI. könyvének elején mintegy háromszor (!) sorolja fel az összegyűlt seregeket Szandzsaja, sőt ezeket a tulajdonképpeni seregszemléket nagyobb, általánosabb felsorolás előzi meg, amely mellett a seregleírások csak másodrangú helyet foglalnak el az eposz mai szövegében: a seregszemle előtt, jóval részletesebben, a világ teremtésének legendáit és a föld különböző népeinek listáját soroltatják el Szandzsajával a *Mahábhárata* átdolgozói. S mivel a *Mahábhárata* átdolgozása a Visnu-hit jegyében fogant, és éppen a VI. könyv elejére iktatták be a visnuiták vallásuk legszentebb írását, a *Magasztos Szózatá*-t, ezért ellensúlyozásul a másik felekezet hívei, a sivaiták is szükségesnek tartották a Siva feleségéhez, Kálihoz intézett himnusz elmondását a csata előtt. Jellemző módon éppen Krisna-Visnu szólítja fel Ardzsunát, hogy könyörögjön Kálihoz győzelemért, s a megjelenő Kálí istennő biztosítja Ardzsunát, hogy győzni fog – Visnu segítségével. Mindez jellegzetesen mutatja a különböző szövegeket egymás mellé rakó szerkesztők eljárását.

266. old. *A Magasztos Szózata (Bhagavad-gítá).* – A *Magasztos Szózata* a hindu vallás legfontosabb szent könyve; vallási jelentősége a hinduizmusban körülbelül akkora, mint az evangéliumoké a keresztény

vallásokban. Keletkezésének időpontja ismeretlen; az idevágó vélemények erősen eltérnek egymástól. A hindu kegyelet ősrégi időből származtatja a *Bhagavad-gítá*-t (vagy, ahogy általában idézik, a *Gítát*), és számos európai tudós egyetért a hindu véleménnyel, évszázadokkal időszámításunk kezdete előtti időbe helyezve a mű keletkezését. Más európai kutatók, akiknek álláspontja filológiai szempontból indokoltabb, későbbi időpontot, az időszámításunk szerinti első századokat (i. sz. II. sz. körül) jelölik meg a szöveg valószínű keletkezési idejéül. A *Mahábhárátá*-n belül van egy *terminus ante quem*-ünk és egy *terminus post quem*-ünk a keletkezésre vonatkozólag: a *Gítá* keletkezési időpontja megelőzi az eposzba történt utolsó betoldásokét, mert a XV. könyvben van egy hosszú betoldás, amely a *Gítá* tanításait ismétli meg, tehát a *Gítá*-nak az eposzba való felvétele után készült, másrészt viszont a *Gítá* nem keletkezhetett hamarább, mint amikor már megtörtént a *Mahábhárata* 18 könyvre való felosztása, mert erre a tizennyolcas számra célozva, a *Gítá* is 18 énekből áll. Az pedig kétségbevonhatatlan tény, hogy a *Mahábhárata* XII–XVIII. könyvét jóval később toldották az eposzhoz, mint amikor az eredeti szövegrészek (I–XI. könyv) keletkeztek. Nyelvi, vallástörténeti és stilisztikai szempontok is a mellett szólnak, hogy a *Gítá* az eposz legkésőbbi részei közé tartozik. Terjedelme pontosan 700 slóka (1400 sor), bizonyára a szent hetes szám kedvéért.

A *Bhagavad-gítá* az időszámításunk kezdete körül indiai metafizikai nézeteket igyekszik egységbe foglalni. A különböző filozófiai iskolák tanításai erősen eltértek egymástól, ennek következtében egyesítésük

éles ellentmondásokat okozott a *Gitá* egyes részei között. Gondolatmenetét nehéz volna összefoglalni, nemcsak ellentmondásossága miatt, hanem azért is, mert éppen legszebb és legtartalmasabb részei lazán összefüggő aforizmagyűjteményként hatnak. Hozzávetőlegesen így csoportosíthatjuk a tárgyalt témákat: Ardzsuna tanácsot kér Krisnától, hogy harcoljon-e, vagy se. Krisna igenlő választ ad és kifejti a cselekvés szükségességének etikáját. A cselekvés minéműségét azonban erősen leszűkíti, kifejtve, hogy a cselekvést kötelességszerűen, de teljes közönnyel kell végezni, nem várva semmi hasznot a cselekvéstől. Ezen a vonalon odáig megy a fejtegetés, hogy helyenként a cselekvésről való teljes lemondást, passzivitást hirdeti. Cselekvés helyett Krisna most a meditációt és az abból fakadó tudást állítja Ardzsuna elé célkitűzésül; tudáson misztikus tudás, a világ semmiségének felismerése értendő. Ismét tovább megy és más vágányra siklik át a tanítás: a tudásnak az istenség felismeréséhez és szeretetéhez kell elvezetnie, s az istenség áhítatos szeretete *(bhakti)* eredményezi a megváltást, az istenség lényegébe való beolvadást. Ezen a ponton Ardzsuna újabb kérdésére Krisna-Visnu kifejti, hogy az egész világmindenség az ő isteni lényének megnyilatkozása, s tanítását látomás-szerűen meg is mutatja Ardzsunának. A nagy vízióval (XI. ének) csúcspontjára ér a költemény, utána az előzőleg elmondottak egy-két kiragadott vonatkozását elemzi részletesen és az egykorú filozófiai kategóriák precíz felsorolásával Krisna.

Tehát előbb a cselekvést, majd a lemondást, azután a meditációt (tudást), végül az istenség szeretetét jelöli meg követendő út gyanánt a *Gitá*. Metafizikai vo-

natkozásban pedig egyszer a mindenséget átható világlélek egyedüliségét tanítja, máskor személyes istent állít az áhítat középpontjába. A szigorú filozófiai logika (legalábbis európai ésszel gondolkozva) összeegyeztethetetlen ellentmondást lát egyrészt a négy különböző célkitűzés, másrészt panteizmus és teizmus között. Bizonyos mértékig kétségkívül ellentmondanak egymásnak a *Gitá* különböző tanításai, azonban az indiai gondolkodásmód nem tekinti ellentétnek azt, ami az európai felfogás számára egymást kizáró, különböző tétel. Egyébként is, a teizmus és a panteizmus fogalma európai filozófiai kategória, s nem fedi pontosan az ind elképzeléseket. A *Gitá*-ban és általában a visnuizmusban Visnu egyidejűleg személyes istenség, akihez áhítattal fordulnak a hivők, és a világmindenséget átható,. illetve magát a világmindenséget alkotó abszolút szellemi princípium.

A *Bhagavad-gitá* két filozófiai rendszerre hivatkozik: a *szánkhjá*-ra és a *jógá*-ra. A *szánkhja* racionális metafizikai és ismeretelméleti rendszer, amely felsorolásszerűen ismerteti, hogy milyen alkotóelemekből áll a világ és az emberi egyéniség, és az alkotóelemek szüntelen mozgása hogyan tartja fenn a világot; innen származik neve: *szánkhja* szó szerint „felsorolás"-t jelent. A szánkhja misztikus párja a *jóga*, amely a *szánkhja* ismeretelméleti tételeit elfogadottnak véve, a megváltás útját fejti ki hasonló precizitással, mint a *szánkhja* a világ alkotóelemeit. A megváltás a *jógá*-ban az egyéniség feladását, a lélekvándorlások sorozatából való megszabadulást és a világlélekbe való beolvadást jelenti. „Világlélek" szóval adhatjuk vissza a szanszkrit *brahman* fogalmat (nem azonos *Brahmá*-val – a teremtő istennel, sem a *bráhman* vagy *bráh-*

mana „pap" szóval). A *brahman-nirvána* a világlélekben való „kialvást", teljes feloldódást jelenti. Maga a *nirvána* „kialvás" szó a buddhizmusból került át a hindu vallásba, de az elgondolás Buddhától függetlenül is létezett Indiában, a vallásfilozófiai gondolkodás közkincse volt az *upanisadok* kora óta. A nirvánához vezető utat a *jóga* elsősorban a meditációban jelöli meg, ám a *jóga*-meditációt nehéz volna „elmélkedés"-nek fordítanunk és értelmeznünk: a *jóga*-meditáció misztikus elragadtatás, amely mindennemű értelmi tevékenység elfojtását célozza. Patandzsali híres *jóga*-tankönyvének első tétele így hangzik: „A *jóga* az elme tevékenységének elnyomása."

A *jóga*, mint megváltás-tan, erős ellentétben állt a védai vallással, amely nem megváltást, hanem túlvilági gyönyöröket ígért, s ezt nem misztikus lélekállapottal, hanem áldozatok bőkezű bemutatásával tartotta elérhetőnek. Ezért a *Gitá* szokatlanul élesen elítéli a *Védák*-at. Szinte érthetetlen, hogyan tűrhette meg az ortodox hindu vallás a maga szent könyveinek ilyen kemény elítélését; a *Bhagavad-gitán* kívül sehol sem találkozunk a szanszkrit irodalomban ilyen határozott *Véda*-ellenes fellépéssel.

A *Bhagavad-gitá* filozófiai értékéről meglehetősen eltérők a vélemények. Kétségtelen, hogy a *Gitá* nem önálló filozófiai alkotás, csupán népszerűsítő összefoglalás a kor lényegesebb filozófiai eszméiről. Mindenekelőtt azonban *költemény* a *Gitá*, s mint ilyen, a világirodalom legkiválóbb remekei közé tartozik. Különösen az első énekek, majd a hatalmas Visnu-látomás lenyűgöző erejűek. Sajnos, költői szépsége meglehetősen egyenetlen. Az utolsó énekek eléggé száraz filozófiai felsorolásokat tartalmaznak. Nem tudjuk,

hogy egy költő műve-e a teljes szöveg (mind a 700 slóka), vagy utólagos betoldásokat szenvedett-e a mű, s gyengébb részei tehetségtelenebb költőktől erednek-e. Fordításunk a költemény első felének legszebb részleteit közli.

275. old. *A csata kezdete* – A csata kezdetének leírását aránylag kevés rövidítéssel közöljük. A csatajelenetek rajza a szanszkrit eposz-költők egyik legerősebb oldala. A vad kavargás, kaotikus zűrzavar, borzalom és pusztulás képeiben szabadjára engedett fantáziával tobzódnak a költők, s e leírások – minden túlzásuk ellenére, vagy talán éppen ezért – igen hatásosak. Elsősorban az általános jellegű csataképek, a tömegharc jelenetei sikerültek: a párbaj-leírások egyhangúak. Ez utóbbiakban állandó sablon ismétlődik: az egyik hős lő öt nyilat, ellenfele röptében lelövi az öt nyilat és lő tíz nyilat, a másik újra lő száz nyilat, stb. Ezért a következő részek fordításában mellőztük a nagyszámú párbaj-leírást – amelyeknek többsége nyilvánvalóan késői betoldás – és csupán a főhősökre vonatkozó leglényegesebb részeket közöljük.

Bhísma legyőzését igen különös módon adja elő az eposz: „Miközben a nagy tusa dúlt, a nap leszállta után a Pándavák tanácskozásra ültek össze, s meghányták-vetették, mi volna a legcélravezetőbb eljárás. Judhisthira némi gondolkodás után e szavakkal fordult Krisnához:

– Látod, Krisna, a hatalmas Bhísma úgy tiporja seregemet, mint elefánt a nádast. Rá sem merünk tekinteni a tündöklő hősre, miközben pusztító tűzvészként emészti hadainkat. Kétségbeeséssel tölt el a gondolat, hogy Bhísmával kell megküzdenem. Inkább

újra visszatérek az őserdőbe, mert még azzal is jobban járok. Az életet nagyra becsülöm, mert aki elveszíti, nem nyerheti vissza. Ha most sikerül megmentenem életemet, hátralévő időmet kegyes cselekedetekkel fogom tölteni. Ha méltónak találsz bennünket jóindulatodra, Krisna, adj tanácsot, mitévők legyünk!

Krisna együttérző szavakkal nyugtatta meg Judhisthirát:

– Igazság királya! Ne merülj el a bánatban! Meglátod, Ardzsuna le fogja verni Bhísmát; ha ő csatára kél, a lehetetlent is véghezviszi.

Judhisthira szólt:

– A csata előtt megállapodást kötött velem Bhísma. Ezt mondta: „Durjódhana oldalán fogok harcolni, de tanácsokkal segítségetekre leszek." Forduljunk hát hozzá üdvös tanácsért, hogyan szerezzük vissza királyságunkat.

Ekkor a jadu nép fejedelme így szólt a Bhárata nemzetség díszéhez:

– A Gangá fia valamennyi fegyverforgató harcos között a leghatalmasabb. Puszta pillantásával is elemészti ellenségeit. Keressük fel és tőle magától kérdezzük meg, hogyan ölhetjük meg. Úgy illik, hogy a kérdésre igazat feleljen!"

Ekkor a Pándavák felkeresték Bhísmát és megkérdezték tőle, hogyan ölhetik meg. Bhísma elmondta, hogy fogadalma tiltja asszonyra emelni fegyverét, ezért a nőnek született Sikhandint állítsák szembe vele, Ardzsuna rejtőzzék Sikhandin mögé, s akkor ő hagyja magát elejteni. Ardzsuna tiltakozik a becstelenség ellen, de Krisna rábeszéli. Ezek után Ardzsuna valóban halálra sebzi Bhísmát az említett mó-

don. A megsebzett Bhísma az eposz mai megfogalmazása szerint csak színből, az eredeti szöveg szerint ténylegesen védekezik, de hiába; Ardzsuna kivédi a gyengülő hős támadását.

A beállítás annyira bizarr, hogy az egész jelenet eredetisége több mint kétséges. Az eredeti szöveg valószínűleg úgy szólt, hogy Krisna erőszakolta rá Ardzsunára a nemtelen cselfogást, mert ismerte Bhísma fogadalmát, hogy nem harcol Sikhandin ellen; az eposz a későbbiekben ismételten utal arra, hogy Krisna adta a tanácsot. Nyilvánvalóan Krisna jellemtelenségét akarták szépíteni a visnuita átdolgozók azzal, hogy magát Bhísmát tették meg az ötlet sugalmazójává, önnön pusztulása engedélyezőjévé. Egy másik betoldott jelenetben Bhísma még a párbaj előtt azt is elmondja Judhisthirának, hogy megelégelte az életet, és kéri, segítsék hozzá a halálhoz; erre megjelenik az égen a nyolc Vaszu-istenség és üdvözlik elhatározását.

280. old. *mikor az egyre kurtább Nap baljós időszakot jelez* – az ősi ind asztrológiai tanítás szerint a rövidülő nappalok időszaka (a nyári napfordulótól a téli napfordulóig) szerencsétlen idő, míg a növő nappaloké (a téli napforduló után) szerencsés; ugyanígy a hold növekedésének két hete (a „világos félhónap") szerencsés, a fogyó hold két hete („sötét félhónap") szerencsétlen időnek minősül. A szerencsés időszakban tanácsos házasságot kötni, születni, meghalni stb., a szerencsétlen időszakban mindettől tartózkodni kell. Erre a hiedelemre támaszkodva agyalták ki a teológus átdolgozók azt a történetet, hogy Bhísma még két hónapig (a téli napforduló utánig) életben maradt, s

ezalatt bölcs tanácsokban részesítette a Pándavákat. Ezeket a tanácsokat tartalmazza a *Mahábhárata* XII–XIII. könyve.

VII. Dróna Könyve

296. old. *bosszút áhítva atyjáért* – amikor Dróna párbajban megölte Drupada királyt, Dhristadjumna atyját, a királyfi fogadalmat tett, hogy még aznap bosszút áll atyjáért és megöli Drónát. Ígéretét beváltotta.

Minthogy Dróna *bráhman* volt, az eposz papi szerkesztői szükségesnek tartották úgy módosítani halálának történetét, hogy szent vallásos elmélyülésben fejezze be életét a harctér közepén. Az eredeti szövegben valószínűleg csüggedtségét kihasználva, orvul gyilkolta le a fiát gyászoló apát Dhristadjumna; ez nemcsak azért valószínű, mert összeillik az eposzi elbeszélésmóddal, hanem azért is, mert a jelenlegi szövegben leírt *jóga*-gyakorlat csak a későbbi időkben vált általánossá. Dróna az előírásos *jóga*-meditációt végzi: keresztbe tett lábbal földön ülve, ölbe tett kézzel, lehunyt szemmel vagy orr hegyére (esetleg köldökre) irányított tekintettel mondja magában a *jógi*, a misztikus *Óm* varázsigét, zsibbadt révületbe esve, nem gondolva semmire, mert „a *jóga* az elme tevékenységének elnyomása", a gondolkozás megszüntetése; ezt az állapotot tartja a jóga megváltásnak, a világlélekkel való egyesülésnek (v. ö. fentebb a *Bhagavad-gitá* idevonatkozó részeivel).

Dróna meggyilkolásáért fia, Asvattháman, erős esküvéssel esküszik: ne találjon nyugalmat életében, ha ki nem irtja a pancsálák népét az utolsó szálig, erővel

vagy ármánnyal, fegyverrel vagy puszta kézzel. Esküjét a csata utáni éjszakán szörnyű módon teljesíti.

VIII. Karna Könyve

Amikor Durjódhana Karnát nevezi ki fővezérré és Salja királyt kéri fel kocsihajtójául, Salja vonakodik a kocsihajtósarjnak kocsihajtójává szegődni. Ekkor mondja el Karna a Hármas Vár regéjét és viszonzásul Salja a varjú és hattyúk meséjét. A *Mahábhárata*-ban igen gyakran találkozunk egy-egy jelenet illusztrálása kedvéért közbeszőtt mesékkel és mítoszokkal; ezek általában későbbi betoldásként kerültek a szövegbe, mint az itt közölt két történet is. Egyébként a tanulságos történetek elmondása után a két vitéz király mocskolódások özönével árasztja el egymást; kölcsönösen álnoknak, részegesnek, paráznának, vérfertőzőnek ócsárolják egymás népét.

IX. Salja Könyve

325. old. *Indra így ölte meg Vritrát a mondát ismerők szerint* – Krisna a becstelen harc igazolására hoz fel példát a mitológiából. Indra és Vritra démon harca a sokat idézett mítosz késői változatában a szószegés iskolapéldája. Indra barátságot köt a jámbor óriással, megígérve, hogy sem nappal, sem éjjel, sem szárazzal, sem vizessel nem bántja, amíg él – s ezután hajnali szürkületkor, ködből formált lándzsával, álmában meggyilkolja.

327. old. Ráma (más néven Balaráma, Baladéva), Krisna bátyja, a csata előtt, a seregek gyülekezésekor kivonta

magát a harcból és zarándok-útra indult: végiglátogatta a Szaraszvatí folyó partján levő szent fürdőhelyeket. Útját a IX. könyv részletesen ismerteti, valamennyi fürdőhelyről előadva a hozzáfűződő legendát. Balaráma éppen akkor érkezik a Kuru-mezőre, amikor két egykori tanítványa, Bhíma és Durjódhana, az utolsó, halálos buzogány-párbajt vívja. A becstelen ütés láttán Ráma haragra gerjed és fegyverül állandóan magánál hordott ekéjével agyonütné Bhímát, ha öccse, Krisna, vissza nem tartaná. A jelenet némileg illogikus: Krisna megnyugtatja bátyját, hogy Bhíma tökéletesen helyesen járt el, de ezután – mintha nem ő adta volna a becstelen tanácsot a Pándaváknak – szemrehányással fordul Judhisthirához: miért tűri, hogy Bhíma kegyetlenkedjék legyőzött ellenfelével? Judhisthira viszont, noha éppen az előző pillanatban kiáltott tiltó szóval a földön fekvő Durjódhanát rugdaló öccsére, és bocsánatot kért a sebesülttől, most nyugodt lélekkel kijelenti, hogy megérti Bhímát. A fordításból kihagytuk az értelemzavaró részeket.

X. Az Álom Könyve

A IX. könyv végétől kezdve gyorsan pereg a cselekmény. A könyv első felében a Salja fővezérsége alatt vívott csatákat még a szokásos bőbeszédűséggel írja le az eposz, a buzogányharctól kezdődően azonban hirtelen megváltozik a stílus: az előző részek szószaporításához képest valósággal szűkszavúvá válik az elbeszélés, szigorúan a cselekmény elmondására szorítkozik. Ugyanez vonatkozik a következő két könyvre, az Álom Könyvére és az Asszonyok Könyvére, amelyek az eposz legrövidebb könyvei közé tartoznak (1606,

ill. 1650 sor hosszúságúak). Számarányokkal kifejezve: az említett két könyv terjedelme nem sokkal több, mint egytized része az előző könyvek átlagos hosszúságának. Az utolsó részekből kevesebbet kellett kihagynunk, mert a szanszkrit szövegben kevesebb volt a betoldások fölösleges ballasztja. Az utolsó könyvek szanszkrit szövege a stílus tömörsége következtében sokkal feszültebb, sokkal jobban érzékelteti a cselekmény tragikus fenségét, mint az előző részek felhígított, bőbeszédű előadásmódja.

Nehéz volna magyarázatot adni az előadásmód törésszerű változására a IX–XI. könyvben. Lehetséges, hogy ez a rész az átdolgozások során kevesebb változást szenvedett, kevesebb betoldással bővült, mint az első nyolc könyv. Ebben az esetben tehát ez a rész ad leghívebb képet az eposz régebbi szövegének jellegéről (vö. a kockajáték-jelenetről mondottakkal a II. könyvnél, ahol szintén a régi előadásmódot őrző rövidséggel találkoztunk). Az általánosan elfogadott és indokoltnak látszó vélemény szerint a *Mahábhárata* szövege a XI. könyvvel bezárólag tekinthető eredetinek, tehát ez a rész még az eredeti eposzba tartozik (a hátralevő hét könyv, XII–XVIII. későbbi hozzátoldás eredménye). Ez valószínűtlenné teszi azt az esetleg felvetődő másik magyarázatot, hogy éppen az ellenkező helyzettel állunk szemben: a rövidség nem az eredetiség, hanem utólagos hozzátoldás bizonyítéka is lehet; a X–XI. könyv eredetileg talán nem szerepelt volna az eposzban, s rövidségük ugyanúgy epizód jellegre utal, mint a XVII–XVIII. könyv esetében (a rövidség általában a betoldott epizódokra jellemző).

Asvatthāman bűnhődésének jelenete a szanszkrit eredetiben meglehetősen zavaros; láthatólag a késői hinduizmus babonás gondolatvilágának szüleménye. A szanszkrit szöveg szerint a bosszút követelő Draupadí módosítja kíván-

ságát: nem Asvattháman halálát követeli, hanem a fején nőtt csodálatos drágakövet. (Erről a drágakőről az eposz máshol nem tud; nyilvánvalóan Karna veleszületett páncéljának és fülbevalójának esetlen utánzata). A lovagias Bhíma kocsijára pattan, hogy elhozza a drágakövet Asvatthámantól, ám amikor utoléri és megtámadja, Asvattháman kitép egy fűszálat, ráolvas, szörnyű varázsdárdává változtatja és „a Pándavák vesztére!" kiáltással elhajítja. Szerencsére éppen ekkor ér oda Krisna, és másik varázsfegyvert lövet ki a dárda semlegesítésére. Égi bölcsek vetik magukat a világot megsemmisítő két dárda közé, s kérésükre Asvattháman módosítja a dárda röptét: Ardzsuna állapotos menyének méhébe irányítja, ahol megöli a magzatot, de Krisna feltámasztja a halvaszületett csecsemőt; így marad életben a leendő Pariksit király, Ardzsuna unokája, Dzsanaméd-zsaja atyja. Közben Asvattháman békésen átadja a fején nőtt drágakövet a Pándaváknak. Krisna sebtében megátkozza Asvatthámant, azután a Pándavák visszatérnek a kővel Draupadíhoz, aki megelégedéssel tér napirendre a történtek fölött.

Asvattháman bűnhődésének leírása a hinduizmus sivár mágikus vonásait tükrözi. Ezzel szemben a hindu világnézet legszebb, legmélyebb gondolatait gyűjti csokorba a következő könyv elejére betoldott szakasz: *Vidura vigaszbeszéde* (354. old.). Számos mondását szinte szó szerint megtaláljuk a *Bhagavad-gítá*-ban is; nem könnyű eldönteni, melyik szöveg merített a másikból. Bizonyos mértékig mindkettő közhellyé vált megállapításokat idéz az időszámításunk kezdete körüli ind gondolkozás gazdag aforizma-kincséből.

XII–XIII. Nyugalom Könyve, Intelmek Könyve

A *Mahábhárata* cselekménye lezárul a XI. könyvvel, az elesettek elsiratásával és elhamvasztásával. Későbbi szerkesztők azonban a főhősök élettörténetét halálukig akarták folytatni és – valószínűleg nem egyszerre, hanem több szakaszban – további részeket toldottak az eposzhoz. Először valószínűleg a jelenlegi XV. (!) könyvvel folytatták a XI. könyvet; a jelenlegi XV. könyv a győztes Pándavák uralkodását és Dhritarástra halálát ismerteti, a XI. könyv végének cselekményéhez kapcsolódva. Úgy látszik, ettől függetlenül keletkezett egy másik folytatás, a jelenlegi XVI. könyv, Krisna és népe pusztulásának legendája. Erre a kettőre épül az utolsó két könyv, a Pándavák végső útra kelésének és túlvilági megdicsőülésének regéje (XVII–XVIII. könyv). Miután mindez együtt volt, a jelenlegi XI. és a hozzá kapcsolódó XV. könyv közé beiktatták először Judhisthira nagy lóáldozatának leírását, amelyet a csata után mutatott be, hogy megtisztuljon a rokonvér ontásának bűnétől (XIV. könyv), majd legvégül a mostani XII–XIII. könyvet szúrták közbe, amelyek a haldokló Bhísma szájába adott jó tanácsokat tartalmazzák. E többszörös hozzátoldás következtében a XI. könyv után igen egyenetlenül halad tovább az eposz cselekménye. A hozzátoldott részek irodalmi értéke is nagyon különböző, az egyes darabok tárgyától és szerzőik költői tehetségétől függően. A három utolsó könyv az eposz legszebb részei közé tartozik, míg az előző könyvek élvezhetetlenek.

A XII–XIII. könyvet teljes egészében mellőztük. Terjedelmük igen nagy, esztétikai értékük úgyszólván semmi. Az eposz főcselekményéhez nem kapcsolódnak. Egyetlen érdekességük az illusztrációként közbeszőtt nagyszámú állatmese. Azt sem állíthatjuk, hogy társadalomtörténeti vagy

egyéb szempontból lényegesek: csupán a papság fantáziájában élő vallási szabályokat és az ideális uralkodó viselkedésére vonatkozó előírásokat tartalmazzák, amelyeknek feltehetőleg nem sok közük volt az egykorú indiai társadalmi élet valóságához. A két könyvet az a keretelbeszélés övezi, hogy a Pándavák körülülik a nyíl-ágyán fekvő Bhísmát és Judhisthira különböző kérdésekkel fordul hozzá az áldozatbemutatásokra, királyi kötelességekre, böjtölésre, vezeklésre stb., stb. vonatkozólag. Bhísma igen részletesen kifejti valamennyi problémát, s fejtegetései során nem felejti el újra meg újra hangsúlyozni, hogy a legfontosabb kötelesség: a bráhmanok tisztelete és bőkezű megajándékozása. A fejtegetések aprólékosak, de aprólékosságuk ellenére kevés gyakorlati tartalommal bírnak. Például az egyik viszonylag gyakorlati kérdésnek, a hadsereg szervezésének kifejtése így hangzik (XII. 100, 1 skk.):

„Judhisthira szólt:

– Mondd el, nagybátyám, Bhárata nemzetség legdicsőbbje, hogyan vezesse csatába seregét a győzelemre vágyó király, ha esetleg némileg vétenie kell is a becsületesség ellen.

Bhísma szólt:

– Egyesek szerint a becsületesség alapja az igazság, mások szerint a helyes gondolkozás, ismét mások szerint a helyes viselkedés, mások szerint megfelelő eszközök alkalmazása. Elmondom, milyen eszközök vezetnek azonnali eredményre. Mert a rablók, akik minden határt áthágnak, gyakran vagyon és erkölcs elpusztítói. Hogy féken tarthassad őket, elmagyarázom, mit javasolnak a szent könyvek. Hallgasd meg figyelmesen, hogy sikerrel járhass dolgaidban. A királynak rendelkeznie kell a bölcsesség mindkét fajtájával: nyíltsággal és ravaszsággal. Azonban bár mindkettővel rendelkezik, ne forduljon ravaszsághoz; ezt arra használja,

hogy megmérkőzhessék a reá leselkedő veszedelmekkel. Az ellenség gyakran meghasonlás támasztásával okoz károkat a királynak. A cselfogásokhoz értő király cselfogások segítségével vágjon elébe az ellenség üzelmeinek. Készíttessen és tartson raktáron bőrből szabott vérteket az elefántok és bikák védelmére, hegyes vasfegyvereket, pajzsokat, jakfarkzászlókat, éles és kemény fegyvereket, mindenféle sárga és vörös színű fegyverzetet, különböző színű zászlókat és lobogókat, kardokat, lándzsákat, csatabárdokat, dárdákat, pajzsokat. A fegyvereket köszörültesse élesre. A katonák legyenek bátrak és elszántak. Áprilisban vagy novemberben szálljon hadba, amikor a vetések beértek és víz is bőven van. Ez az időszak nem túlságosan meleg és nem túlságosan hideg. Tehát a csapatok ebben az időszakban szálljanak hadba. De ha az ellenségre nagy csapást akar mérni, akkor tüstént (bármely más időpontban) indítsa el csapatait. Az említett két időpont a legalkalmasabb az ellenség legyőzésére." És így tovább.

Az ilyen, gyakorlatinak nevezhető tanítások száma csekély; ezek a XII. könyv első harmadában, a *Királyok kötelességei* című szakaszban vannak összefoglalva. A könyv következő harmada, a *Szerencsétlenség idején tanúsítandó viselkedés* inkább ötletességeket és anekdotaszerű kis történeteket tartalmaz; ezek olykor élvezetesek. A könyv nagyobbik felét a harmadik rész teszi ki, a *Megváltás szabályai* – nehézkes és egyhangú vallásbölcseleti magyarázatok tárháza.

A következő (XIII.) könyv, amely az *Intelmek* vagy *Oktatások* címet viseli, tulajdonképpen törvénykönyv. Sok helyen szó szerint megegyezik a többi egykorú törvénykönyvvel. Sajnos, előírásai egyrészt túlságosan elvontak ahhoz, hogy a kor társadalmi életére vonatkozólag ismereteket meríthetnénk belőlük, másrészt ha elvétve konkrét jogszabá-

lyokat mondanak is ki, egyáltalán nem biztos, hogy e mesterkélt papi törvényszabályokat a gyakorlatban is komolyan vették. Ez a könyv bőven illusztrálja tételeit rövid legendákkal, amelyek közül egyik-másik irodalmi rangú. A könyv utolsó fejezetében végre meghal Bhísma.

Megemlíthetjük, hogy a XII–XIII. könyv együttes terjedelme 42 948 sor (majdnem négyszerese magyar fordításunk teljes szövegének).

XIV. A Lóáldozat Könyve

A *Lóáldozat Könyve* erősen emlékeztet az előző két könyvre: jelentős részét száraz erkölcsi és filozófiai elmélkedések töltik ki, legendákkal megtűzdelve. Elmélkedései között külön helyet foglal el a *Bhagavad-gítá* megismétlése (*Anugítá*, „második ének"): Ardzsuna megkéri Krisnát, hogy mondja el még egyszer tanításait, mert gyenge emlékezőtehetsége folytán tökéletesen elfelejtett mindent. Krisna készséggel teljesíti barátja kérését és újból hosszas tanításokkal oktatja, ez a szöveg azonban egyáltalán nem azonos a *Bhagavad-gítá*-val, sőt, tartalmi hasonlóság is csak elvétve akad a kettő között: Krisna másodszori kinyilatkoztatása a bráhman teológia kozmogóniai és ismeretelméleti teóriáinak zavaros felsorolása. Míg a *Bhagavad-gítá* leggyengébb részei is költői lendületű szövegek, az *Anugítá* sehol sem közelíti meg a költészet színvonalát. Például Visnu végtelen hatalmának gondolata, amely a *Bhagavad-gítá*-ban sodró erejű, kozmikus vízió gyanánt jelentkezik („Mert én vagyok a víz íze, Nap s Hold sugara én vagyok" stb. l. 271. old.), az *Anugítá*-ban ilyen formát ölt (XIV. 44, 5–12): „A világító testek között első a Nap. Az elemek között elsőnek mondják a tüzet. A teológiai tanulmányok között első

a Szávitrí. Az églakók között első Pradzsápati. A *Védák* között első az *Óm* szótag. A szelek között első a lélegzet. A vallási szertartások között első a Szávitrí. A versmértékek között első a *gájatrí*-metrum. Az áldozati állatok között első a kecske. A négylábúak között első a tehén ... A Pradzsápatik között én vagyok az első."

Az *Amugitá*-ban és a XIV. könyv egyéb filozófikus részeiben szereplő legendákban a cselekmény sovány, lényegében csupán keret, amelyet a legenda két (ritkán több) szereplőjének vallásbölcseleti párbeszéde tölt ki. E párbeszédek platóni dialógus jellegűek: az egyik fél beszél, a másik hallgat. A keret általában az, hogy valamely remete vagy jámbor király vallási kérdéssel fordul egy nagy égi szenthez vagy bölcshöz, s a kérdezett részletes válasszal szolgál. Ugyanilyen típusú keretlegendákkal találkozunk az előző, XIII. könyvben is; a két könyv kompozicionális tekintetben sok rokon vonást mutat fel.

A vallásbölcseleti oktatás után a nagy csata eseményeinek összefoglalását találjuk a XIV. könyvben, azzal a kerettel, hogy Krisna hazatér városába, Dvárakába, és beszámol atyjának a csatáról. A rövidre fogott tartalmi ismertetés után rátér a szöveg a könyv tulajdonképpeni tárgyára, a lóáldozatra. Vjásza, a nagy szent, megjelenik és megvigasztalja a rokonai vesztén bánkódó Judhisthirát, értésére adva, hogy ha bemutatja a nagy lóáldozatot, minden bűne alól feloldást nyer. A lóáldozatot – amely egy időben, úgy látszik, csakugyan szokásban volt Indiában – csak a legnagyobb uralkodók mutathatták be. Az áldozatra kiszemelt hibátlan paripát szabadon engedték kóborolni egy évig. Nyomában fegyveres kíséret haladt, amely meghódoltatott minden területet, ahová a ló elvetődött. Judhisthira áldozati lovát Ardzsuna kíséri, s így a költőnek módjában áll még néhány további harci kaland hősévé tenni a legvitézebb

Pándavát. Ardzsuna egyhangúan leírt párbajainak sorából kiemelkedik halálos kimenetelű bajvívása saját fiával, Babhruváhana királlyal. Babhruváhana hódolattal fogadja atyját, Ardzsuna azonban bosszankodik fia gyávaságnak tetsző viselkedésén és bajvívásra szólítja fel. A fiú habozik, de megjelenik a föld mélyéről anyja, Ulupí kígyótündér, Ardzsuna egyik kedvese (l. 126. old.) és a harcosok kötelességére emlékezteti és biztatja küzdelemre Babhruváhanát. A király végül enged a kettős nógatásnak és párbajban megöli atyját. Babhruváhana odasiető édesanyja könyörögve kéri vetélytársnőjét, a kígyótündért, hogy támassza életre férjüket. Ulupí egy bűvös drágakővel feltámasztja a halottat, miután előbb kijelenti, hogy meg sem halt, csupán káprázat volt a halálos párbaj, amelyet ő támasztott, így akarván próbára tenni.

Néhány további bajvívás után Ardzsuna visszatér a paripával, és bemutatják az áldozatot, amelynek során Judhisthira teli marokkal osztogatja az ajándékokat mindenkinek, elsősorban a bráhmanoknak. A Pándavák beszívják az égőáldozaton elégetett ló füstjét, és a füst minden bűnüktől megtisztítja őket.

XV. A Remeteség Könyve

A viszonylag hosszú *Lóáldozat Könyve* után egyre rövidebb könyvek következnek. A cselekmény gyorsan halad a végkifejlet felé. Az eposz, logikus felépítéssel, sorra elmondja a csata után életben maradt főhősök sorsát halálukig: előbb Dhritarástra és a két agg királyné, majd Krisna, végül az öt Pándava utolsó napjainak komor történetét olvassuk. Nem tudjuk, hogy az utolsó részek egy vagy – ami valószínűbb – több költő alkotásai-e, de mindenesetre tudatosan átgondolt szerkesztéssel csatlakoznak egymáshoz és

az eposz eredeti cselekményéhez. Függetlenül attól, hogy az utolsó könyveket utólag toldották a *Mahábhárata*-hoz, költői szépségük a régi eposz legszebb részeivel vetekszik. A megrendítő, de szomorúságukban is felemelő történeteket a Végzet beteljesülésének mélabús szelleme hatja át. Szépségüket fokozza, hogy kevéssé torzultak el idegen anyag betoldásától. A *Remeteség Könyvében* is kevés a fölösleges járulékos elem, az utolsó három könyv pedig szigorúan a cselekmény elmondására szorítkozik. A XVI. könyv *(Krisna halála)* önmagában zárt egész, művészien megírt kiseposz, a XVII–XVIII. könyv pedig (a hősök mennybemenetele, mindössze hét ének) a hindu legendaköltészet legszebb gyöngyszeme.

A *Remeteség Könyvé*-nek hangja, szelleme méltó a könyv címéhez és tárgyához. A hősökről lassan lefoszlanak az emberi gyengeségek és a világról lemondó bölcsek nagyságában állnak előttünk. Az agg Dhritarástra és a két királyné ősi indiai szokást követ, amikor élete utolsó éveit őserdőbe vonultan, elmélkedő remeteségben tölti. Az *upanisadok* korában (az epikus kor előtti századokban) alakult ki Indiában a négy életkor tana az ideális életmódról: a férfi (a felső kasztok tagja) ifjúkorában papi mesterénél tanuljon, azután alapítson családot, majd öregkorában vonuljon erdei remeteségbe, s végül önsanyargató aszkétaként végezze életét. (Valószínűleg az öregek megölésének, ill. kiűzésének primitív népeknél meglevő szokását idealizálták erdei remeteségbe vonulássá; a remeteségen belüli két szakasz megkülönböztetése kissé erőltetett.) A négy életkor tanában megjelölt utat járja Dhritarástra is. Remeteségének és halálának története mindvégig a vallásos áhítat hangján szól, mégis emberi marad, mentes azoktól a kegyeskedő papi megjegyzésektől, amelyek az eposz szövegét lépten-nyomon eltorzítják.

XVI. A Vasbuzogányok Könyve

Krisna – mint az előszóban említettük – eredetileg egyszerű törzsfőnök vagy törzsi hérosz lehetett; az *upanisadok* körülbelül ilyen szereppel említik. A későbbi vallásban vált Visnu legszentebb megtestesülésévé, s ekkor fonták körül alakját misztikus vallási képzetekkel. Szerepének átalakulása azonban nem járt azzal a következménnyel, hogy régi mondáit kiszorítsák az újabb, misztikus legendák. Az a mondakör, amely a régebbi időben *emberi* alakjához fűződött, később is tovább burjánzott. Elsősorban pásztorlányokkal folytatott szerelmi játékait énekelték meg egy évezreden át számtalan változatban (misztikus átszínezéssel, a lélek és az istenség egyesülésének szimbólumaként értelmezve a pásztorlányok és Krisna enyelgését). Ezenkívül ifjúkori hőstetteinek is sok késői feldolgozása akadt. Halálának és népe pusztulásának történetéhez azonban nem szívesen nyúltak a későbbi költők; egyébként is, a későbbi ind esztétika tiltja a tragédiát s nincs érzéke a költői nagysághoz, amely a *Vasbuzogányok Könyvé*-nek megrázó szépségét adja.

A *Vasbuzogányok Könyve* nemcsak tematikailag, hanem kidolgozás tekintetében is erősen eltér a későbbi hagiografikus irodalom Krisna-legendáitól, amelyek özönnel árasztják el a szanszkrit irodalmat. Ez a legendairodalom a *Mahábhárata* függelékének tekintett *Hari-vansa (Krisna nemzetsége)* című vaskos, kb. harmincháromezer soros legendagyűjteménnyel kezdődik, amely kusza összevisszaságban adja elő (a világ teremtésétől kezdve) Krisna genealógiáját és családtagjaival kapcsolatos kalandjait. Haláláról és a jadu nép vesztéről a *Hari-vansa* nem szól. A *Hari-vansá*-ban és a későbbi legendagyűjteményekben (*purának*-ban) Krisna már csak mint Visnu isten földi alakja szerepel, míg a *Mahábhárata* XVI. könyvében minden magasztossága mellett is ha-

landó emberi hős. A szemlélet különbségén kívül az előadásmód is egyedülálló helyet biztosít a *Vasbuzogányok Könyvé*-nek a Krisna-irodalomban: minden részlet a végső tragédia előkészítését szolgálja, sehol fölösleges kitérők, sehol derűs, pihentető szakaszok vagy ájtatosan szenteskedő reflexiók, amelyek pedig másutt a *Mahábhárata*-ban sem mennek ritkaságszámba. Annál inkább ritkaság az eposz jelenlegi szövegében és főleg a legendairodalomban az a balladisztikus kidolgozás, amely a *Vasbuzogányok Könyve* irodalmi értékének egyik lényeges eleme. Lehetséges, hogy létezett a *Mahábhárata* mondaciklusától eredetileg független, ősi jadu balladaköltészet, és ennek stílusa hatott a *Vasbuzogányok Könyvé*-nek szerzőjére.

366. old. *a Hold-faló Démon megkurtítja a hónapot* – célzás a mítoszra, mely szerint egy szörnyeteg (törzs nélküli repülő fej) falja fel időnként a Holdat és Napot, ez okozza a hold- és napfogyatkozást.

368. old. *Dváraká* – itt nem Krisna székvárosáról, hanem a városon keresztül folyó, azonos nevű folyóról van szó.

369. old. *Öt Folyó* – mai, perzsa nevén, amely ugyanezt jelenti: *Pandzsáb*, a jelenlegi Pakisztán állam területe.

XVII. A Nagy Útrakelés Könyve

XVIII. A Mennybemenetel Könyve

A két utolsó könyvet – kevés kihagyással – teljes szövegükkel közöljük. Elhagytuk a XVIII. könyv végéhez csatolt két éneket, mely csupán a *Mahábhárata*-olvasás érdemeit, és az olvasás közben a papoknak adandó adományokat sorolja fel.

373. old. *vízzel kioltották a szent tüzet* – a házi tűzhelyen az oltárról gyújtott tűznek sohasem volt szabad kialudnia; itt a tűz kioltása az élettől való búcsút jelképezi.

A *Mahábhárata*-val foglalkozó szakirodalom feltűnően szegény. Legterjedelmesebb – bár nehezen áttekinthető – monografikus feldolgozása: A. Holtzmann: *Das Mahabharata und seine Teile.* Bd. 1–4, 1892–1895. Szintén terjedelmes, de lényegtelen részletkérdésekbe vesző mű: E. W. Hopkins: *The Great Epic of India,* 1901. Áttekintést ad az eposzról, bár újat nem mond: J. Oldenberg: *Das Mahabharata,* 1922. Az egész eposz tartalomjegyzék-szerű kivonatát adja, énekről énekre: H. Jacobi: *Mahabharata, Inhaltsangabe.* 1903. Minden tekintetben a legjobb tájékoztatást nyújtja: M. Winternitz: *Geschichte der indischen Litteratur,* I. Bd[2] 1909, 259–403. old. Értékesek még E. W. Hopkins megjegyzései a *Cambridge History of India* I. kötetében (1922). Ezeken kívül néhány folyóiratcikk foglalkozik egyes részletkérdésekkel; ezeket, valamint a régebbi szanszkrit irodalomtörténeti összefoglalások idevonatkozó részeit idézik Winternitz és Hopkins említett művei; a régebbi irodalomból tudománytörténetileg legfontosabbak Chr. Lassen: *Indische Alterthumskunde* (1847–1873) idevágó fejtegetései.

Névmutató

Abhimanju – Ardzsunának Szubhadrától származó fia. A nagy csatában elesett. Felesége a Viráta király leánya, Uttará. Fia, Pariksit, örökölte Judhisthira lemondása után a Kuruk és a Pándavák birodalmát.

Áditják – Aditinak, a végtelenség istennőjének fiai, számuk a különböző források szerint váltakozva hat, hét, vagy tizenkettő. A fény istenei, de egyéb funkciót is betöltöttek. A hat Áditja: Mitra, Arjaman, Bhaga, Varuna, Daksa és Ansa.

Adriká – egy égi tündérleány.

Agni – a tűz istene. Három alakban létezik: az égen mint a nap, a légben mint a villám, és a földön mint a tűz. Ő közvetíti az áldozatot az emberek és istenek között. „Hétnyelvűnek" is nevezik, mert hét nyelvvel képzelték el, ezekkel nyalja fel az áldozati vajat.

Airávata – Indra elefántja; akkor született, amikor az istenek és démonok kiköpülték a tejtengert.

Amarávati – A „Halhatatlanok városa", Indra egének fővárosa, a mesés Méru-hegy szomszédságában.

Ambá – Kási királyának legidősebb leánya, Sálva királyának jegyese. Bhísma elrabolta öccse,

Vicsitravírja számára. Mint Drupada leánya, Sikhandini, született újjá, és ő okozta Bhísma vesztét a nagy csatában.

Ambáliká – Kási királyának legkisebb leánya, Vicsitravírja felesége. Tőle és Vjászától származott Pándu.

Ambiká – Kási királyának középső leánya, Vicsitravírja felesége. Tőle és Vjászától származott Dhritarástra.

amrita-ivók – istenek. A tejtenger kiköpülésekor jutottak az amritához, a halhatatlanság italához.

apszaraszok – Indra egének tündérei. Szépek és kívánatosak, a gandharvák feleségei, de számos szerelmi kalandjuk van a földön is, ahol királyokat vagy jámbor remetéket csábítanak el. A hősi halált halt harcosokat, akik Indra egébe kerültek, szintén megörvendeztetik szerelmükkel.

Ardzsuna – Pándu fia, aki voltaképpen Indra gyermeke. Nemes, szép, bátor, nagyvonalú, különösen az íjazásban utolérhetetlen. Örök vetélkedésben áll szemben Karnával, akiről nem tudja, hogy féltestvére. Feleségei: Draupadí, Ulupí; Csitrángadától Babhruváhana, Szubhadrától (Krisna húgától) Abhimanju nevű fia származik.

Árjaka – egy kígyódémon.

Asvaszéna – a kígyódémonok egyik királya.

Asvattháman – Dróna fia, aki a Kauravákhoz csatlakozott a nagy csata idején. A Kuru sereg pusztulása után a két életben maradt harcossal, Kripával és Kritavarmannal, éjszaka orvul lemészárolta a Pándava sereget. Krisna átkával fején, száműzötten kellett bolyongania a földön.

Asvinok – iker istenek, a Nap vagy az Ég fiai. Mindig ifjak és szépek, jó lovasok, és a menny orvosai. A Hajnal előtt vágtatnak, és előkészítik számára az utat.

Bali – démonkirály, aki vezeklése erejével legyőzte Indrát és az isteneket, kiterjesztette hatalmát a Három Világra. Az istenek kérésére Visnu törpe alakjában testesült meg, és annyi földet kért Balitól, amit három lépéssel tud átlépni. Mikor Bali megadta neki e kegyet, Visnu óriásira növekedett, és három lépéssel mind a három világot átlépte, de azután, Bali erényeire való tekintettel, az alvilágot visszaadta neki.

Bharadvádzsa – bölcs, a hagyomány szerint a *Védák* számos himnuszának szerzője. Brihaszpati fia, Dróna atyja. A legenda szerint élete oly hosszú volt, hogy három emberöltő tellett ki belőle.

Bharata – A Hold nemzetség Puru ágának egyik fejedelme. Dusjanta és Sakuntalá fia. Az ő kilencedik leszármazottja volt Kuru.

Bháraták – Bharata leszármazottjai, elsősorban a Pándavák és Kauravák.

Bhíma – Pándu második fia. Voltaképp Váju, a szélisten fia. Szálfa termetű, nagy erejű, hirtelen haragú harcos, egyszerű, naiv lélek. Falánksága miatt „Farkasgyomrúnak" is nevezik. Durjódhana vetélytársa, különösképpen a buzogányharcban. Draupadín kívül felesége Hidimbá, az óriáslány, akitől Ghatótkacsa nevezetű fia származott.

Bhísma – Sántanu király és Gangá folyóistennő fia. Atyja kedvéért lemondott a trónról, és szüzességi fogadalmat tett. A nagy csatában a

Kauravák fővezére volt. A tizedik napon Sikhandin és Ardzsuna tisztességtelen harcban legyőzték, de csak ötvennyolc nap múlva halt meg.

bivalytehén – a király első feleségének megjelölése.

Brahmá – a hindu istenháromság első személye, a mindenség teremtője. Felesége Szaraszvatí, a tudomány istennője.

Brahman – a világmindenséget átható, kezdet és vég nélküli személytelen szellemi erő vagy energia, amiből minden ered, s amibe minden visszatér, világlélek.

Bráhman – vagy bráhmana: pap. A négy kaszt közül az első.

Brahmasira – mennyei csodafegyver.

Brihaszpati – égi bölcs, a mennyei papság képviselője, Bharadvádzsa atyja.

Csétikánu – a Pándavák szövetsége, Dhristakétu fia.

Csitrángada – Sántanu király idősebbik fia. Még igen ifjan az azonos nevű gandharva királlyal vívott harcban esett el.

Csitraratha – a gandharvák királya.

Csitraszéna – Dhritarástra egyik fiának neve.

Danu – a Dánavák anyja, démonnő.

Danu – egyik Dánava neve, egy démon.

Dáruka – Krisna egyik rokona, aki a Pándavák oldalán harcolt a nagy csatában. Krisna kocsihajtója volt. A győzelem után egy tivornyán meggyilkolta Kritavarmant, őt pedig annak barátai ölték meg.

dasárna – népnév.

Dharma „Igazság", Jamának, a halál istenének másik neve.

Dhaumja – a Pándavák udvari papja.

Dhristadjumna – Drupada fia, Draupadí bátyja, a Pándava hadsereg fővezére. A nagy csatában orvul

megölte Drónát, őt pedig Dróna fia, Asvattháman ölte meg, mialatt aludt.

Dhritarástra – Szatjavatí unokája, Vjásza fia, Pándu bátyja, a száz Kaurava atyja. Legidősebb fia, Durjódhana iránt érzett elvakult szeretete miatt a nagy háború egyik előidézője. Vaksága folytán nem vehet részt a háborúban, kocsihajtója és tanácsosa, Szandzsaja tájékoztatja őt állandóan a csata lefolyásáról.

Draupadi – Drupada pancsála király leánya, aki az áldozati tűzből született. Az öt Pándava felesége. Mind az öt fiát elveszítette a nagy csatában.

Drisadvati – folyó neve, ma Kágar.

Dróna – Bharadvádzsa fia, Bhísma sógora, Asvattháman atyja. A Pándavák és a Kauravák tanítómestere a fegyverforgatásban. Drupadához kezdeti meleg barátságból gyűlöletre forduló ellenségeskedés fűzi. A nagy csatában Drupada fia, Dhristadjumna, öli meg orvul.

Drupada – Prisata fia, a pancsálák királya. Dróna tanulótársa és barátja volt; később kölcsönös sértések miatt ellenségekké lettek. A nagy csata tizennegyedik napján Dróna megölte és lefejezte.

Duhsalá – Dhritarástra egyetlen leánya, Dzsajadratha felesége.

Durjódhana – Dhritarástra legidősebb fia, aki miatt a nagy háború kitört. Vezérszerepre törő, nehezen fékezhető egyéniség, Bhíma vetélytársa. A csata tizennyolcadik napján Bhíma szabálytalan buzogányharcban legyőzte.

Durmukha – Dhritarástra egyik fia.

Duhszaha – Dhritarástra egyik fia.

Dvajtavana – egy erdőség.

Dváraká – Krisna városa a mai Gudzsarát területén, Krisna halála után hét nappal elsüllyedt a tengerben.

Dzsahnu – Purúravasztól származó bölcs.

Dzsajadratha – a Szindhuk királya. A Hold nemzetségből származott. Duhsalá férje, és a Kauravák szövetségese volt. A Pándavák számüzetése idején elrabolta a magára maradt Draupadít. Bhíma ezért megbüntette és megszégyenítette. A csata tizennegyedik napján Ardzsuna ölte meg.

Dzsanamédzsaja – Pariksit fia. Atyja kígyómarás következtében halt meg, ezért nagy kígyószertartást mutatott be, amikor is a papok a tűzbe bűvölik a kígyókat. E szertartás közben adták elő a *Mahábháratá*-t.

Dzsatilá – Gótama leánya, hét férje volt.

Ékacsakra – A kícsakák országának egyik városa, ahol a rejtőzködés idején tartózkodtak a Pándavák Vjásza tanácsára. Ma Ara.

Gandhára – az Indus folyó nyugati partján elterülő ország és város neve.

Gándhári – Gandhára királyának leánya, Dhritarástra király felesége, a száz Kaurava anyja.

Gandharvák – mennyei muzsikusok és énekesek, a szómát készítik az istenek számára, az orvostudományhoz is értenek.

Gándíva – Ardzsuna íja, amelyet Agnitól kapott, Agni Varunától, Varuna pedig Szómától.

Gangá – A Gangesz folyó és annak istennője, a Himálaja legidősebb leánya, Umá nővére. Sántanuval való házasságából született Bhísma.

Garuda – a madarak királya, Visnu hátasállata, a kígyók ellenfele.

ghata – „korsó" „bödön".

Ghatótkacsa – Bhíma és Hidimbá, az óriásnő fia. A nagy csatában Karna ölte meg Indra dárdájával.

Ghritácsí – szépséges égi tündér, akinek számos szerelmi kalandja volt istenekkel és halandókkal.

Gómati – a Gangesz északi mellékfolyója.

Gótama – filozófus, bölcs, egy törvénykönyv szerzője.

guhjakák – Kuvéra kísérő szellemei, az elrejtett kincsek őrzői.

Hásztinapura – „Az elefánt városa". A mai Delhitől északkeletre levő város, a Kauravák fővárosa.

Hidimba – hatalmas, emberevő óriás, akit Bhíma győzött le párharcban az őserdőben.

Hidimbá – Hidimba húga, Bhíma egyik felesége. Fiuk Ghatótkacsa.

Himaván – a Himálaja hegység régi neve, jelentése: „a havas".

Iksváku – a Nap unokája, a Nap nemzetség őse.

Indra – az Ég istene, aki esőt ad a földnek, állandó harcban áll Vritrával, a szárazság démonával, fegyvere a villám és a szivárvány. Mennyországa a mesés Méru-hegy csúcsán van. Felesége Sacsí.

Indraprasztha – erdős terület a Jamuná partján, melyet a Pándavák kaptak örökül. Az erdőt Agni, a tűzisten segítségével Krisna és Ardzsuna irtotta ki, és itt építették fel a Pándavák fővárosát.

jádavák – Krisna nemzetsége, a mai Gudzsarát területén laktak. Amikor Dváraká elpusztult, ők is kipusztultak.

Jadu – a jádavák és Krisna őse, a Holdisten leszármazottai közül való vitéz.

Jádzsa – szent bráhman, aki Drupada áldozatát bemutatta. Ebből az áldozatból született Dhristadjumna és Draupadí.

jaksák – a gazdagság istenének, Kuvérának uralma alá tartozó szellemlények, a kincsek őrizői.

Jama – a halál, az alvilág, s mint a halottak bírája (Dharma néven) az igazság istene. A Nap fia, ikertestvére Jamí vagy Jamuná folyóistennő. Ők az első emberpár, akiktől az emberfaj származik. Haláluk után istenültek meg. Jama két kutyája jelenti meg az embereknek érkezését.

Jamuná – a Gangá mellékfolyója és annak istennője. A Nap leánya és Jama húga. A Gangá után a hinduk legszentebb folyója.

Jóga – ind filozófiai iskola. Alapítójának az időszámításunk elején élt Patandzsalit tartják. Inkább gyakorlati, mint elméleti rendszer. Elméletileg a Szánkhja iskola tanításain alapszik, azzal az egyetlen lényeges eltéréssel, hogy a jóga személyes isten fogalmat is feltételez. Gyakorlataival arra törekszik, hogy híve az elme és az érzékszervek fegyelmezésének segítségével bizonyos erőket érjen el, s végül egyesüljön az istenséggel.

jógi – a jóga filozófiai iskoláját követő aszkéta.

Judhisthira – a legidősebb Pándava. Voltaképp Dharma, vagy Jama, a halál istenének fia. Szelíd, szenvedélytelen, igazságos és elmélkedésre hajlamos természete képviseli a hindu emberideált. Az unokatestvérek között ő a legidősebb, ezért ő a trón jog szerinti örököse. A csatában harci erényeivel nem tűnt ki, de kiváló uralkodó. A hindu szemléletnek megfelelő tulajdonságai folytán ő az egyetlen a

Pándavák között, aki méltó arra, hogy földi testben elérje a mennyországot.

Jujutszu – Dhritarástra vaisja asszonytól származó fia. A nagy csata idején átállt a Pándavákhoz. Amikor Judhisthira elvonult a világtól, Jujutszu lett Indrapraszttha királya.

Kailásza – hegycsúcs a Himálajában. Itt van Siva és Kuvéra lakóhelye.

Káli – Siva feleségének, Párvatínak, félelmetes és vérszomjas megjelenése.

Kámjaka – A Szaraszvatí folyó partján húzódó erdő, ahol a Pándavák száműzetésük alatt tanyáztak.

Karna – Kuntínak a Naptól származó, házassága előtt született fia. Családi botránytól félve, a gyermeket kitette, akit Ádiratha nevű kocsihajtó és felesége, Rádhá nevelt fel. Szüntelen vetélkedésben állt Ardzsunával, főleg íjászat terén, de Draupadít is szerette volna megszerezni. A csata előtt megtudta, hogy a Pándavák féltestvérei, de nem akarta megszegni hűségét Durjódhanához. Ardzsuna orvul vetett véget életének.

Kártikéja – a Mars bolygó és a háború istene, Siva fia; azért született, hogy elpusztítsa Tárakát, a démonok királyát.

Kási – ország- és népnév. Ma Benáresz.

Kauravák – Kuru leszármazottai. Elsősorban Dhritarástra fiait nevezik így.

kétszerszületett – a felső három rend tagjai, akik az avató szertartáson „újra" születnek; elsősorban a papok.

Kicsaka – Viráta király sógora és hadvezére. Draupadí iránti szerelméért Bhíma megölte.

kókila – indiai kakukk.

Kripa – Dróna sógora, Sántanu király fogadott

fia. Az éjszakai mészárlás egyik résztvevője.

Krisna – „Fekete." Az indiai mitológia legnépszerűbb alakja, Visnu isten nyolcadik megtestesülése, misztikus szerelem-szeretet-kultusz tárgya. A *Mahábhárata*-ban központi szerepet játszik. Vaszudéva fia, Balaráma öccse. Unokatestvérei közül Ardzsunához fűzi a legmelegebb szeretet. Neki nyilvánítja ki isteni voltát a Bhagavad-gítában.

Kritavarman – a Kauravák oldalán álló harcos, aki részt vett a Pándava táborban lefolytatott éjszakai mészárláson. A nagy csata után Dáruka, Krisna kocsihajtója, ölte meg egy tivornyán. Bhódzsának is nevezik.

Kunti – egy jádava fejedelem, Szúra leánya, akit apja gyermektelen unokafivére, Kuntibhódzsa nevelt fel. Vaszudéva húga, Krisna nagynénje, a három idősebb Pándava és Karna anyja.

Kuntibhódzsa – a kuntinak nevezett nép királya, Kunti nevelőapja.

Kuru – a Kaurava nemzetség ősatyja. Szamvaranának és a Nap leányának, Tapatínak fia. Országa India északnyugati részén, Delhi környékén volt.

Kuruksétra – „A Kuruk mezeje". Delhi közelében fekvő síkság. Itt zajlott le a nagy csata a Kauravák és a Pándavák között.

kusa-fű – *(Poa Cynosoroida)* szertartási célokra használt növény, melynek megtisztító erőt tulajdonítottak.

Kuvéra – a gazdagság istene, a jaksák királya.

Laksmi – más néven Srí, a szépség és a szerencse istennője, Visnu felesége. A tejtenger kiköpülésekor született.

Madra – ország és nép Hindusztán északnyugati részén.

Mádrí – Madra királyának húga, Pándu második felesége. Az iker Asvinoktól szülte a két legfiatalabb Pándavát.

Mahábhisa – királyi szent, égi bölcs, aki átok folytán Sántanu király alakjában a földre született, és Bhísmát nemzette Gangá istennővel.

mahárádzsa – fejedelmek megszólítása: „nagy király".

Maja – a démonok építőmestere. A Delhi közelében levő Dévagiri hegyen volt a tanyája. Ő építette a Pándavák palotáját.

Málava – Málva országa.

Márkandéja – hosszú életéről és nagy önmegtartóztatásáról nevezetes bölcs remete.

Marutok – viharistenek, Rudra fiai.

Matszja – észak-indiai ország és nép, valamint ennek királya.

Mátali – Indra kocsihajtója.

Méru-hegy – mesebeli hegység a Himálajától északra. Ennek tetején van Indra ege.

Mitra – Aditi egyik fia, a Nap egyik formája, a korai időszakban az egyik legfontosabb isten. Azonos az iráni Mithrasszal.

Nakula – a negyedik Pándava, Mádrinak az Asvinoktól származó fia. Szépségéről volt nevezetes, és kiválóan értett a lovakhoz.

Nárada – a hét égi bölcs egyike, az istenek hírnöke.

nirvána – ind filozófiai fogalom: az örök és változatlan nyugalom, amelyben az egyén megszabadul a vágy és kielégülés, vonzódás és ellenszenv kettősségeitől, melyek újjászületni kényszerítik. A személyiség feloldódik az abszolútban.

nisádák – erdőlakó vademberek; a papi teória szerint bráhman atyától és szolga *súdra* anyától származó kaszton kívüliek.

Óm – szent varázsszó, mely az *a, u, m* hangokból áll. Az első Visnut, a második Sivát, a harmadik Brahmát jelképezi.

pancsálák – nép, mely Hásztinapura közelében élt. Országukat a Gangá választotta két részre.

Pándavák – Pándu leszármazottai.

Pándu – „A sápadt". Dhritarástra fivére, Hásztinapura királya, a Pándavák atyja.

Parásara – szent remete, Vaszistha fia vagy unokája és Vjásza atyja.

Pariksit – Ardzsuna unokája, Abhimanju fia, Dzsanamédzsaja atyja. A nagy csata után ő követte a trónon Judhisthirát. Kígyómarás következtében halt meg.

Páridzsáta-fa – Indra csodafája, mely a tejtenger kiköpülésekor született. Krisna elrabolta tőle egy mennyei látogatása alkalmával. A fát elültette a Dvárakán, de Krisna halála után ismét visszakerült Indra egébe.

Pásupata – Siva varázsfegyvere.

Prabhásza – zarándokhely a gudzsaráti tengerparton, Dváraká közelében.

Prithá – Kuntí egyik neve.

Purócsana – Durjódhana követe, akinek az volt a feladata, hogy a lakkházban halálra égesse a Pándavákat, ehelyett őt égette halálra Bhíma.

Raivataka – a Vindhja hegység nyugati részének egyik vonulata észak felé, közel a Jamunához.

ráksaszák – szellemlények, az istenek ellenségei, emberevő óriások.

Ráma – Balaráma vagy Baladéva néven is szerepel; Krisna bátyja, nem azonos a *Rámájana* főhősével. Visnu hetedik megtestesülése. Trónfosztott szülei pásztorokhoz adták felnevelni, mert trónbitorló nagybátyja őt is

halálra kereste, akárcsak Krisnát. Együtt nőtt fel Krisnával, és részt vett a démonok elleni küzdelmekben. Igen szerette a szeszesitalt. Bhímát és Durjódhanát ő tanította a buzogányharcra. Nem vett részt a nagy csatában, mert mindkét oldalhoz egyaránt kapcsolódott. Krisna előtt halt meg, Dvárakától közelében, az őserdőben.

Rudra – „Az üvöltő." Viharisten, a rudrák és marutok atyja. Siva pusztító jellegét testesíti meg.

Sacsi – Indra felesége.

Sakuni – Gándhárí bátyja, a Kaurava királyfiak nagybátyja. Közismert hamisjátékos volt, azért választották őt Judhisthira ellenfeléül a kockajáték idején.

sálafa – *(Shorea Robusta)* értékes indiai szálfa.

Salja – Madra királya, Pándu második feleségének, Mádrínak bátyja. A nagy háborúban elhagyta a Pándavákat, és a Kauravákhoz csatlakozott. Karna kocsisa volt a nagy csatában. Karna halála után átvette a parancsnokságot, és az utolsó napon ő vezette a Kaurava sereget, mígnem Judhisthira megölte.

Sálva – Nyugat-India vagy Rádzsaszthán neve, és királyának neve. Ő volt Sikhandiní-Ambá jegyese.

Sántanu – A Hold nemzetségéből származó király, Pratípa fia, Bhísma atyja, a Pándavák és a Kauravák dédatyja. Azt mondták róla, hogy amelyik aggastyánt megérintette kezével, az ismét ifjú lett.

Sikhandin – Drupada gyermeke, előbb leány, aztán fiú. L. Ambá.

Siva – a hindu háromság harmadik alakja, a pusztítás és újrateremtés istene, a jóga és tánc ura. A védikus Rudra, viharisten is beleolvadt alakjába. Felesége a Himálaja leánya, Umá, Kálí néven is ismeretes.

Srí – „Szerencse, jólét". Visnu felesége. L. Laksmí.

szádhják – „jók." Alsóbbrendű istenek csoportja, a *Védák* megtestesült szertartásai és imái, akik az ég és föld között lebegnek. Számuk tizenkettő vagy tizenhét. A Halálisten és egy démonleány gyermekei.

Szahadéva – Mádrí Asvinoktól származó fia, a legifjabb Pándava. Okosságáról volt nevezetes. A csillagászat és a tehenészet tudományában volt jártas.

Szandzsaja – Dhritarástra kocsihajtója és tanácsadója. A háború kitörésekor ő volt a Kauravák követe a Pándava táborban. A nagy csata idején isteni kegy folytán távolbalátóvá válik, és ő számol be Dhritarástrának a csata állásáról.

Szánkhja – ateisztikus ind filozófiai iskola, jelentése „szám". Alapítójának az i. e. VI. sz. közepén élt (?) Kapilát tartják. Tanítása szerint a világot a kezdet és vég nélkül való, a nyugalom állapotában levő szellem, és a kezdet és vég nélkül való, nem teremtett, állandó mozgásban és változásban levő anyag alkotja. A szellem az anyagtól elszigetelt, változásai nem érintik, pusztán tükröződik az anyagban. Gyakorlati célja, hogy követői a tudás, megismerés segítségével e kettő különbségét élményszerűen felismerjék.

szárasza madár – vízimadár fajta.

Szaraszvatí – Folyó és annak istennője. Brahmá fele-

ége, a bölcsesség, a tudomány és a zene istennője.

Szátjaki – l. Dáruka.

Szatjadzsit – Drupada fővezére.

Szatjavati – Csédi királyának és egy Adriká nevezetű tündérnek a leánya. A tündér átok következtében hal alakban élt a földön és mint hal szülte meg Szatjavatít is, aki később Parásarától szülte Vjászát, Sántanu királytól Vicsitravírját és Csitrángadát, s így a Pándavák és Kauravák dédanyja.

Szindhu – az Indus folyó és a körülötte fekvő tartomány, valamint az itt lakó nép neve.

szóma – *(Asclepias Acida)* tejes kúszónövény leve, melyből erjesztéssel szeszesitalt készítettek. Ezt itták a bráhmanok áldozati szertartásokon. Perszonifikált alakban a Holdistennel azonos, minden betegséget gyógyító, gazdagságot és örömöt adó istenség, indiai Dionüszosz.

Szthúna – egy jaksa, aki nemet cserélt Drupada leányával, Sikhandinivel.

Szubhadrá – Vaszudéva leánya, Krisna húga és Ardzsuna felesége. Balaráma, idősebb bátyja, Durjódhanának szánta feleségül, de Ardzsuna Krisna sugalmazására elrabolta. Abhimanju anyja.

Szúrja – Napisten, Aditi fia, Karna atyja.

Testetlen isten – Káma, a szerelem istene, akit Siva egy pillantással elégetett, majd test nélkül támasztotta fel.

Ulupi – a kígyódémonok királyának, Kauravjának a leánya, Ardzsuna felesége.

Umá – Siva felesége, más néven Kálí.

Upajádzsa – szent bráhman, aki Jádzsával együtt közreműködött Drupada áldozatánál.

Urvasí – égi tündér, aki már a *Védák*-ban is szerepel. Mitra és Varuna szerelmese volt, de megharagította e két istent, és átok következtében a földre kellett születnie, ahol Purúravasz király kedvese lett.

Uttará – Viráta leánya, aki Ardzsuna fiának, Abhimanjunak lett felesége.

Vaisampájana – szent remete, a nagy Vjásza tanítványa, aki Dzsanamédzsaja kígyóáldozatán előadta a *Mahábhárata*-t.

Vadzsra – Krisna dédunokája, akit röviddel halála előtt szentelt a jádavák királyává.

Váju – A szél istene, Bhíma és a majomisten, Hanumán atyja.

Váranávata – egy város neve, ahol a Pándavák száműzetésben voltak.

Varuna – Az egyik legrégibb ind istenség. Eleinte az Ég, később a vizek istene. Vaszistha atyja.

Vaszuk – nyolc istenből álló csoport, Indra kísérői.

Vászuki – a kígyódémonok királya, aki az alvilágban lakik. A tejtengeren lebegve rajta pihen Visnu, ilyenkor Ananta, „Végtelen" a neve. Amikor az istenek a tejtengert kiköpülték, őt csavarták a köpülőrúdnak használt Mandara hegy köré, és így végezték el a munkát.

Véda – „Tudás". A hindu vallás szent könyvei, amelyek kb. i. e. 1500–1000 között keletkeztek. Hosszú ideig szájhagyomány útján maradtak fenn. Négy részből áll: *Rigvéda, Jandzsurvéda, Számavéda, Atharvavéda.* Ismerete a bráhmanok feladata volt.

Vicsitravirja – Sántanu király és Szatjavatí fia, aki gyermektelenül halt el, két özvegyet, Ambikát és Ambálikát, hagyva maga után.

Vidura – Vjásza és egy szolgálólány fia, aki el akarja hárítani a testvérharcot. Jó tanácsok-

kal látja el mindkét felet, azonban a nagy csatában a Pándavákkal tart.

Vikarna – Dhritarástra egyik fia, aki a Pándavákkal rokonszenvezett.

Viráta – ország és királyának neve, a mai Dzsajpur szomszédságában. Királyának udvarában éltek a rejtőzködés idején a Pándavák és Draupadí. A Pándavák legyőzték az országára támadó, portyázásra induló Kauravákat, ezért később, a nagy csata idején az ő oldalukon harcolt, és leányát, Uttarát, Abhimanjunak adta feleségül. A csatában Dróna kezétől pusztult el.

Visnu – A hindu háromság második istene, a megtestesült részvét és jóság. Fenntartó és helyreállító erejét időnként megtestesítve, különféle emberfeletti lényeket küld a bajba jutott emberiség megsegítésére. Tíz ilyen megtestesülést tisztelnek a hinduk, ezek közül a legfontosabb a nyolcadik, a *Mahábhárata*-ban is szereplő Krisna. Visnu felesége a szépség és jó szerencse tengerből született istennője.

Visvávaszu – a Gandharvák egyik vezére Indra egében.

Vjásza – Szatjavatí házasság előtti gyermeke Parásara remetétől. Gyermekei Dhritarástra és Pándu. Neki tulajdonítja a hagyomány a *Védák*, a *Mahábhárata* és a vallásos legendairodalom rendezését.

Vrisni – Jadu leszármazottja és Krisna őse.

Vrisnik – Vrisninek, Madhu fiának leszármazottjai, akiknek Jadu legidősebb fia volt az őse. Krisna a Hold nemzetségnek ehhez az ágához tartozott.

Vritra – a száraz és a zord idő démona, aki visszatartja az esőt. Vele áll folytonos harcban Indra.

Tartalom

Mottó 5
Előszó 1
Bevezetés 7

I. KÖNYV (EREDET KÖNYVE)
A Mahábhárata első előadása 9
A Föld panasza 10
Vjásza születése 13
Bhísma születése 15
Bhísma lemondása 20
Bhísma leánykérése 24
Utódok támasztása 27
Dhritarástra házassága 31
Pándu házassága 33
A száz fiú születése 36
Pándu az erdőben 38
A Pándavák születése 39
Pándu halála 46
Pándu temetése 48
A királyfiak nevelkedése 51
Dróna oktatása 56
Karna a harci játékon 65
Dróna bosszúja 72
A gyantás ház 74
Hidimbá 83
Draupadí férjválasztása 94
A Pándavák visszatérése Hásztinapurába 117

Ardzsuna száműzetése 124
Ardzsuna házassága 128

II. KÖNYV (GYŰLÉS KÖNYVE)
A kockajáték 133

III. KÖNYV (ERDŐ KÖNYVE)
A Pándavák útra kelése 166
Draupadí panasza 171
A Vadász 174
Ardzsuna Indránál 180
Urvasí átka 183
Durjódhana fogsága 187
Durjódhana a démonoknál 198
Draupadí elrablása 200
Karna vértje és fülbevalója 211

IV. KÖNYV (VIRÁTA KÖNYVE)
A rejtőzködés esztendeje 216
Draupadí zaklatása 225
A száműzetés vége 238

V. KÖNYV (CSATÁRA KÉSZÜLÉS KÖNYVE)
Béketárgyalások 240
Kuntí és Karna 246
Fegyverkezés 249
Sikhandin története 253
Előkészület a harcra 264

VI. KÖNYV (BHÍSMA KÖNYVE)
Szandzsaja csodás látást nyer 266
A Magasztos Szózata 268
A csata kezdete 277
Bhísma halála 279

VII. KÖNYV (DRÓNA KÖNYVE)
Dróna fővezérsége 287

Az éji harc 288
Ghatótkacsa halála 290
Dróna halála 296

VIII. KÖNYV (KARNA KÖNYVE)
Karna és Salja vitája 300
Bhíma bosszúja 306
Karna és Ardzsuna párbaja 310

IX. KÖNYV (SALJA KÖNYVE)
Salja és Judhisthira párbaja 319
Durjódhana menekülése 321
Durjódhana búcsúszavai 331

X. KÖNYV (ÁLOM KÖNYVE)
A madarak 334
Az éjszakai mészárlás 336
Durjódhana halála 340
Draupadí gyásza 341

XI. KÖNYV (ASSZONYOK KÖNYVE)
A kibékülés 346
A gyász 349
Gándhári átka 353
Vidura vigaszbeszéde 354

XV. KÖNYV (REMETESÉG KÖNYVE)
Dhritarástra remetesége 356
Az özvegyek halála 360
Dhritarástra, Gándhárí és Kuntí halála 363

XVI. KÖNYV (VASBUZOGÁNYOK KÖNYVE)
A jádavák pusztulása 365
Krisna halála 367
Ardzsuna veresége 369

XVII. KÖNYV (NAGY ÚTRAKELÉS KÖNYVE)
A végső út 372

XVIII. KÖNYV (MENNYBEMENETEL KÖNYVE)
Az utolsó megpróbáltatás 380
A megdicsőülés 384

JEGYZETEK 387

NÉVMUTATÓ 457

Kossuth Nyomda, Budapest, 65.0283
A kiadásért felel az Európa Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Tőkei Ferenc
A kötésterv Kálmán Klára munkája
Képszerkesztő: Láng Pálné
Műszaki szerkesztő: Gremsperger Nándor
Műszaki vezető: Siklós Béla
Megjelent 4600 példányban 25,5 (A/5) ív terjedelemben
az MSZ 5601-59 sz. szabvány szerint
EU 60—C—6567